

ZGODBARNICA 2014/2015

Skripta študijskega krožka Zgodbarnica – zbrala in uredila Patricija Dodič

Foto: Neta Vergan

KAZALO

UVODNA BESEDA UREDNICE	8
ŠK ZGODBARNICA V LETU 2014/2015	8
KROŽKARSKE ZGODBE	10
DARJA VESNA BABIČ	10
KRNPIRJU GOLIŠ	10
LE KOŠČEK KRUHA	11
STARI RECEPTI	12
KIM BODLAJ	14
ŽIVLJENJE JE PRAVO	14
ZLATA CERGOL	15
OB STOLETNICI 1. SVETOVNE VOJNE.....	15
BIGA	15
VOŠČILO.....	18
BICIKEL.....	20
TUDI JAZ BI BILA RADA BOLNA.....	21
SLAVKA CETIN ČUFAR	23
SIROTKE BREZ MAME.....	23
UORDEN.....	24
SPOVED	25
KAKO JE ŽUPNIK SILILI GOVORITI »RESNICO«	25
MOJE DOŽIVETJE	26
REVEŽI V TREBČAH	27
ŽELJE OSAMLJENEGA.....	28
ŽIVLJENJE.....	29
ZAPRTA, NEPRAVIČNA MEJA.....	30
PATRICIJA DODIČ	32
STVAR IGRE.....	32
SPOMINSKA BRBUNČICA 2. (SKRIVNOST).....	32
ALI SLIŠIŠ ODMEV?	34
VLADIMIR GRŽELJ	37
KROMPIR PO KOUCIH	37
ŠESTO KOLENO	38
BOMBAŠ	39
BÖSE HEXE	40
KOZO K PRČU.....	42
FANČI KLOBUČAR	44

ADVENTNI ZAGREB	44
PRAZNIČNI PRAH	46
MATJAŽ KOS	47
ALŽIRSKA IZKUŠNJA.....	47
VSE JE DOBRO, KAR SE DOBRO KONČA.....	49
PETNAJST LET.....	47
ANDREJA LENASSI	51
DARILO ZA MIKLAVŽA	51
ZAMUJENO.....	51
KUŠIN	52
AJDOV KRUH Z OREHI.....	53
PUHLOST	53
TOMAŽ MAHKOVIC	55
EKSISTENCIALNI NIHČE	55
ZAKAJ JE LISICA POTUHNJENA, ZAJEC BREZ REPA IN VOLK OB POLNI LUNI TULI.....	55
PATRIOT	58
PETER IN PAVEL.....	58
ENIGMA	59
PELEGRIN 1997.....	61
READY-MADE	61
PREGLED	64
V VARSTVU DOMA	66
AFORIZMI	66
HAIKU	66
DRAGICA MARKOVIĆ - DRAGEJŠA	67
FIŽOL	67
PALAČINKE	68
IVAN NOVAK	69
KROMPER	69
ZGODBA NAŠEGA ČASA.....	70
KRESOVANJE.....	78
PRVIČ V SVET.....	79
JERICA STRLE	81
NEBESA IN PEKEL.....	81
DVA SVETOVA.....	82
KONEC DOBER, VSE DOBRO	83
LEDENO SRCE	84
ČAROBNA MOČ	86

NE, SILIM PA NE!	87
TA MAČEK!	89
RAČUN BREZ KRČMARJA.....	90
IRENA ŠTEMBERGER	93
POSEBNEŽI.....	93
SLOVENIJA IMA TALENT	94
NETA VERGAN	96
TEJA.....	96
MICKA L'KANOVA.....	97
NA OBISKU PRI ANTONU – ALFREDU ČEKADI.....	98
NA CRESU	99
FENTALA SE BOM.....	100
KAKTUS DEVIN	100
MAJA.....	101
ZLATA PRAGA	102
MALO ZA HEC MALO ZARES	104
DOMAČA NALOGA.....	105
ALJAŽEV BREG.....	105
PAMETEN TELEFON	107
KOLONIJA.....	107
ČARLI	108
BAZEN.....	110
KOLESARJI, OGROŽENA VRSTA	111
RAFAEL VONČINA	113
SAJ SEM BIL PRIDEN	113
ZDRAVO ŽIVETI.....	114
SLEVENI, SLUVENI, SLOVENI, SLOVANI?.....	115
TONKA.....	120
KAŠN MULC SEM BIL	122
COPRNIJE	122
PRISPELE ZGODBE	124
MIRKO ČUFAR	124
PESEM ZA OH CET.....	124
DAMJANA ČORALIĆ	124
PRVI RAZRED.....	124
SNEŽNI METEŽ.....	125
KOŠI, PUŠKE.....	125
ANNAMARIA DELBELLO	126

MAJENCE.....	126
KO SEM BILA MAJHNA.....	126
BILO JE 9. MARCA 1943.....	127
KO SEN HODILA U ŠULO.....	127
KLEMENTINA DODIČ	128
DANES IN PREDVČERAJŠNJIM.....	128
MUJ NWONIĆ.....	129
ELA DOLŠAK	130
VSESLOVENSKI KMEČKI UPOR V KONJICAH.....	130
GIGI KRIŽMANIČ	134
BABE.....	134
VLADIMIR KRŽIŠNIK	135
PESMI.....	135
ANDREJKA LUKAČ in ALENKA LUKAČ SEGULIN	137
NAREDI SI SAM: DOMAČA ČISTILA.....	137
PETER REZMAN	142
DVE POPOTNI.....	142
TITO STRLE	143
PADEC V VODO.....	143
PRVI ŠOLSKI DAN.....	144
VINKO TAVČAR	144
PESEM V CERKLJANSKEM NAREČJU.....	144
URŠKA VRH	145
AVTOKLOFUTA.....	145
POGOVOR S STENO.....	146
ZGODBARNIČICA	147
ZGODBE NAŠIH BABIC IN DEDKOV.....	147
***Meldina**.....	147
Zala.....	147
Manca.....	148
Gaja P......	148
Urška.....	149
Mia.....	149
Gaja V......	150
Matea.....	150
Marlene.....	150
Mateja.....	151
Valentina.....	151

IZ KRONISTOVE BELEŽKE	152
PRIMEREK E-PISMA MENTORICE ZGODBARNIČARJEM I.....	152
PRIMEREK E-PISMA MENTORICE ZGODBARNIČARJEM II.....	153
PRIMEREK E-PISMA MENTORICE ZGODBARNIČARJEM III.....	154
ZGODBARNICA V MEDIJIH	156
KOSOVELOVA KNJIŽNICA SEŽANA (spletna stran)	156
RTV4 D.....	156
SLOMEDIA.IT.....	158
PRIMORSKE NOVICE.....	160
OBČINSKO GLASILO OBČINE HRPELJE – KOZINA.....	161

UVODNA BESEDA UREDNICE

ŠK ZGODBARNICA V LETU 2014/2015

»Zakaj človek piše, če ne zato, da bi sestavil svoje delce? Od trenutka, ko vstopimo v šolo ali v cerkev, nas izobrazba začne razčrtverjati: uči nas ločiti dušo od telesa in razum od srca. Ribiči s kolumbijske obale morajo biti učeni doktorji etike in morale, saj so izumili besedo *sentipensante*, čutimisleč, da bi poimenovali jezik, ki govori resnico.« (Eduardo Galeano, Knjiga objemov)

Risba: Patricija Dodič; Sonce v srcu (tuš, svinčnik)

Svet je sestavljen iz zgodb. Življenje otroka nas lahko nauči ravno toliko kot življenje modreca. Življenji soseda ali naše babice sta ravno tako zanimivi, kot je zanimivo življenje Oscarja Wilda. Sedeti okoli mize in pripovedovati ter poslušati zgodbe ni le način preživljanja časa, marveč predajanje modrosti. Zgodbe celega sveta znotraj ali izven takih in podobnih skriptic pripovedujejo o marsičem, o sobivanju v preteklih ali zdajšnjih časih, o pridobivanju, izgubljanju, o spolnosti, bolečini, ranah, pogumu, upanju in zdravljenju, o samotnosti, smrti, potovanju vmes. Človeške zgodbe. Zgodbe, ki se nas dotaknejo, nas prebudijo in znova stkejo v družino. Takšno ob stari peči, toplini, čaju, morda kuhančku, čemerkoli. Ob Zlatinem kamnu in Matildini odlični pašti s šparglji. Ali pač v knjižničnih prostorih, kjer je miza vedno obložena, prostor topel zaradi srčnosti udeležencev in skupnih ciljev. Pripovedovanje/pisanje zgodb ni nekaj, za kar bi obstajal recept. No, taki osnovni že obstajajo. Ampak potreben je predvsem občutek. In malce dobre volje. Gre za zgodbe iz gozda, iz njiv, iz sob in spalnic, za tiste zgodbe, ki morda ne sežejo dlje od medvrstic. Ampak gre za *naše* zgodbe. In če tisti začetni z odmaknemo ostane godba, zame godba srca. Če si mislite, da nimate zgodb, je to zato, ker življenju namenjate premalo pozornosti. Življenje večine je veliko bogatejše in pomenljivejše, kot se zdi. In pozdravljeni med nami ob tokratnem 3. izidu **skripte ŠK Zgodbarnica, 2014/2015**. Predstavljamo se z novimi zgodbami, novimi člani, nekaterimi prostovoljno odpadlimi, nekaterimi prostovoljno prišlimi - ker nikogar v nič ne silimo, to je treba priznati. Skripta, polna novih zgodb, receptov, anekdot, reportaž, spominov in veliko zanimivosti, ki

nas/vas ohranjajo tu in zdaj, v tistem, kar živimo, kar smo in kar imamo. Od septembra do maja smo zbirali in se zbirali in imeli prelepo. Začeli smo sicer terensko in obiskali nekaj zgodbarničarjev doma, nadaljevali s pisanjem glede na lastne izkušnje in izkušnje tistih, ki nas obkrožajo. V krožku smo zbrani iz Ilirske Bistrice, Tubelj, Klanca, Bazovice, Hrpelj, Ritomeč, Ospa, Postojne in Sežane. Tiste, ki vas ne uspemo zvabiti k našim prijetnim uricam, tudi na kolenih ne, gostimo v razdelku »prispele zgodbe«. Razdelki so po avtorjih, nismo se pa letos odločili za vnos zanimivih zgodb tujih ali domačih avtorjev iz knjig, ker bomo raje dajali prostor »živim« piscem – torej vsem tistim, ki si želijo karkoli zapisati, da bi ostalo v branje zanjimcem. Tudi Zgodbarničica je našla svoj prostor v skripti, zgodbe najmlajših, ki jim je do tega, da se ne pozabi. Da ostane. Zgodovina pripovedovanja zgodb sega v antiko. In danes, zahvaljujoč tudi digitalnim medijem, dobivamo novo kreativno platno, ki nam pomaga ustvarjati neverjetne zgodbe – samo pomislite o fenomenu pripovedovanja zgodb. Popolna struktura zgodbe? Ni enačbe. Razmišljati moramo o tem, ali je naša zgodba vredna poslušalčevega časa in pozornosti. Takšnih in podobnih receptov izvemo na naših srečanjih še pa še. V bodoče se bomo posvetili tuptatamšnjim gostom, kot smo se jim tudi poprejšnji dve leti, odpravili se bomo na teren v zamejske kraje, letos Bazovica, naslednje šolsko leto morda drugam. Zahvaljujem se vsem, ki ste pri realizaciji skripte sodelovali, občini Hrpelje-Kozina in županji Saši Svetelšek Likavec za tiskanje, hvala Ester Mihalič za vsakomesečno objavlanje naših zgodb v Občinskem glasilu, hvala vsem krožkarjem spet in ponovno in naslednje leto spet »jovo na novo«. Hvala Kosovelovi knjižnici Sežana, ker krožku dovoljuje biti tisto, kar je, in ker dovoljuje njegovo nemoteno delovanje, hvala vsem, ki nas vabite, sprejemate, berete, spremljate. Od letos nas lahko spremljate tudi na Facebookovi strani pod ŠK Zgodbarnica, kjer boste našli veliko fotografij iz naših srečevanj. Hvala vsem, ki nam sledite preko Občinskega glasila, kjer zgodbe mesečno objavljamo. Hvala vsem tistim, ki so in jih ni. Ali pa se samo delajo, da jih ni. Uživajte v prebiranju in če bi radi svoje zgodbe delili z nami, mi jih pošljite na e-naslov magickarizma@gmail.com, v priponki v wordovem dokumentu, TNR 12 z 1,5 vmesnega prostora. Dobrodošli. In veliko užitka ob prebiranju.

Naj zaključim z avtorjem, s katerim sem začela, Eduardom Galeanom iz knjige Otroci dni, Potovanje besede, str. 405, 31. december: *»Leta 208 je Seren Samonik v Rimu napisal knjigo Skrivne zadeve, v kateri je razkril svoja odkritja v umetnosti zdravljenja. Ta zdravnik dveh cesarjev, poet, lastnik največje knjižnice svojega časa, je med drugim predlagal zanesljivo metodo za izogibanje malariji terciari in odganjanje smrti: okoli vratu si je bilo treba obesiti besedo in se z njo varovati podnevi in ponoči. To je bila beseda **abrakadabra**, ki je v stari hebrejščini pomenila in pomeni: **Ižarevaj svoj ogenj do konca.**«*

Tudi zgodbarničarji se bomo tega držali še mnoga mnoga mnoga leta in izžarevali svoj ogenj na vse strani. Ostanite še naprej z nami, rečejo na tv-ju. Ostanite še naprej z našimi zgodbami in delite z nami vaše.

Patricija Dodič, univ. dipl. slovenistka in francistka, pesnica, lektorica, urednica, bibliotekarka in še nekaj te robe, da se tle ne preveč hvalim☺, vsekakor pa mentorica čudovitega Študijskega krožka Zgodbarnica.

Kozina, 2015

KROŽKARSKE ZGODBE

DARJA VESNA BABIČ

KRNPIRJU GOLIŠ

(brezovsko narečje)

Moja nona je velala za ano zelu pridnih gspadinj. Je znala bugvekaku dobro sčuh in speč. Ma kaj, ku je blu pr šiši samu tistu, kr se je prdelalu dama in kr je samu zraslu in ud mesa samu mesu ud prasca. Za kej buljšega se je vcvrlu na uolji an malu testa ud kruha in se ga gorkega posulo sz cukrn. Ku se je utelila krava, se je sčuhalu kalado, kšnkrt se je ocvrlu supe in tudi drobne kuošće testa ud krnpirjevih njoku. Za njbl finu pa so veljali minutarji. Ku so ble guobe, pa goliš sz guob. Ma ne miga sz ta lejpih, sz tistih, ki so ble vré malu piškave, grde in stare al pej mokre. Te dobre in vse ta lejpe so ble za jih nest prodt v Trst. Drgač pa so ble zmirn mineštre, kšna jota in ječmen, palit krnpir, fežu na císlu, muočnik, palenta in belu žuocovu kafe sz kruhn. Nu, in tu vn čjen pvedat, kašn čudež je biu tkrt krnpirju goliš. Tn vkuli 1965 leta se je na Vrtviže pržinila Frncka za Cinetovo nevesto. Bla je Štajerka in je blu prou nekij posebniga tkrt, da je pršla u vas ana nevesta vd taku delič. Tkt so se lidje poračavali kr taku, na vasi, md sabo, al pej je biu ženin al nevesta sz kšne bližnje vasi. Da se ne bi s kšno duoto blu kej oškodovanu, zmiran ta bagati sz temi bagatmi, je blu zmerej vré u naprej zmenjenu. Tudi moja nona je bla poročena taku, so rekli mena (zamenjava). Pr nji doma so jimeli uštarijo, pr njenmi muoži pa so bli ta vječi kmeti u vasi. In taku se je tudi brt ud none poročiu sz sestro ud njenga muoža in taku je blu use lepu pošlihtanu. So ble važne njive, drva in premoženje, ne miga ljibjezn. Nu, in zatu, ki je bla ta Frncka Cinitova ana nova nevesta u vasi, so mogle babe hitru kej poskrbit, kašna je kej ta nevesta. Ano nedelo je pršla moja nona h maši u Brezouco in se zna, d so se sz mojo mamu vle začele menit tudi ud te Frncke. Moja nona jo nej mogla prehvalt, kaku da je pridna in delavna in »da so prou usi hudići nutri u nji!« je rekla. En večir da je pršla h nji an malu po vasi in da ji je praula, da je nrdila za južno krnpirju goliš. Ma sej jo je moja nona uprašala, da kaku se tu nardi, ma da ji je rekla, da sz kranpirja. Jo poprašavat pej prou prou tučnu, kaku se lhku ta goliš sz krnpirja nardi, jo pej tudi nej tela. Ma kaku, ana stara dobra gspdinja! Ma sej je znala nardit fin goliš, so ga zmerej sčuhali za usaku opasilu. Ma so zmern cúpli u mesnici mesu in ga sčuhali. Tkt je bla navada, de so jimeli za opasilu zmeran sčuhano ano veliko kazico goleža, za vse lešće, ki so tisti dan pršli u šišo. Za večerjo in ob vsaki uri pruti jetri, ku so kšni fanti sz bližnjih vasi šli peš damu sez plesa. In taku je štedirala in štedirala, ma nej mogla pogruntat, kaku se lhku sz krnpirja nrdi goliš. Bi tudi uona tu nardila, sej krnpirja so jimeli pounu. Buoga reuca, mislin de tudi, če bi ji Frncka tkrt povedala, da se nprej sčuha goliš in pole dene nutri krnpir, moja nona tega ne bi nardila. Goliš bi se raji pajelu sz kruhn al palento, krnpir pa bi se parablu rajši še za anbt za

južno al večerjo. Nona je zdej ure 30 let mrva, ma kr se jst spunem, nej tega krnpirjevga goleža nigdr sčuhala. Se ji je zdelu mende za malu, da bi njo nekej navadla ana nuova mlada nevesta, bug pomagej, tu pej ne, nnka ze neč.

LE KOŠČEK KRUHA

Ob sv. Juriju, 24. aprila, je bila navada po starem pošiljati otroke hlapčevati. Moj tatko je bil star 6 let, ko ga je nona za rokico odpeljala v bližnjo vas za hlapčka k nekemu kmetu. Pa ni bil bog ve kakšen kmet, prej le ubogi revež. V hlevu je imel le tri repe: dva vola in eno kravico. Par njivic, doma pa ženo in štiri majhne otročiče pa prašiča in par kokoši. Sebe in družino je preživiljal s tem, da je z voli vozil prodajat drva na *plac* v Trst, zato je potreboval hlapčiča, ki naj bi pazil na vole, medtem ko bi se on glihal za ceno in prodajo drv. Seveda naj bi doma živali tudi hranil in skrbel zanje. Pa drva, ki so bila za prodajo, je cele dneve polival z vodo, da so bila čim bolj namočena in težja. V Italiji se drva še danes prodaja na težo in ne na meter. Moj tatko ni mogel nikoli pozabiti, kolikokrat ga je gospodar ošvrknil z *žajglo* čez hrbet, če kaj ni mogel dvigniti, ali pa če je sede na vozu zakinkal. Kakor tudi nikoli v življenju ni mogel pozabiti dobrote gospodinje. Bila je malce zanemarjena ženska, zelo rada je kaj popila, je pa imela dobro srce. Zvečer, ko je že spal, na kocu v listju, je prišla v hlev in mu v tistem bolj umazanem kot čistem črnem predpasniku prinesla košček kruha, ga zbudila, ga pobožala po glavi in mu ga dala. Lahko si mislite, kaj mu je to takrat, šestletniku brez svoje mame blizu, pri nekih tujcih, pomenilo. Ponavadi so otroci hlapčevali od 24-ega aprila do septembra. In pri vseh kmetih so dobili isto plačilo, 2 liri in par čevljev. Seveda, doma pa ena lačna usta manj, vsaj nekaj mesecev. In rada bi povedala še zgodbo o koščku kruha. Nekdaj se ljudje niso nič kaj dosti pogovarjali o starših, otrocih, tastih in taščah. Sama sem bila že od malega zelo radovedna, kar naprej sem kaj spraševala. Tako sem mojo nono vprašala po njenih starših. Oba sta umrla, ko sem bila jaz otrok. Pa mi ni povedala nič, čisto nič, kot da me je preslišala. Da sta oba umrla in to je bilo vse. Potem sem jo vprašala po njeni punčki, prvem otroku, ki je umrla, ko je bila stara tri leta. Mama mi je povedala, da je imela sestrico, ki je umrla majhna. Bila sem že malo starejša in nikakor nisem mogla razumeti, da niti mama niti nona otroka ne omenjata in ji nikoli ne neseta kakšne rožice na grobek. O tem se sploh nista hoteli z mano pogovarjati in tudi nobenega grobka, kjer naj bi bila pokopana, mi nikoli nista pokazali. In ker sem pač takšna, da grem še danes do konca, mi je potem tatko enkrat povedal, kako je bilo s tem takrat. Res je, da so imele takrat skoraj vse družine veliko otrok, tudi deset in več. Po moje so tudi ljudje živeli v prepričanju, češ, »bog jih je dal, bog jih je vzел«. Vsi otroci so bili krščeni že takoj po porodu, kar v par dneh, in imeli so svoj delček pokopališča. Nekrščeni so bili pokopani čisto posebej, na neposvečeni zemlji, prav tako kot vsi ostali, ki so si sami vzeli življenje. Pred sto leti ženske niso šle za pogrebom. Otroka je pokopal krstni boter. Zraven so šli pa še oče, če je bil kakšen starejši brat, kakšen stric in mogoče kak sosed. Moj tatko je bil štirim otrokom krstni boter. Vedno se je rad pohvalil, kakšno lepo krstico je naredil za svojo triletno krščenko. »Ma taku lepe nej jemiū še nikdr nibedn,« je rekel. To pa zato, ker jo je naredil iz lepih plovov, desk, in jo petkrat prebelil z gašenim apnom. In ker so bile takrat marjetice, je dal na krstico še en velikanski šop marjetic in še v krstico k mrtvi punčki. In to je bilo

takrat prav nekaj zelo posebnega. Edina stvar, ki mi jo je moja nona neštetokrat omenjala, je bila ta, da kako dobra je bila njena mati-tašča. Pa ne zato, ker bi ji kdaj kaj podarila, jo kdaj hvalila, kupila ali kaj postorila namesto nje. Sploh ne. Ni je mogla pozabiti, kako dobra ženska da je bila zato, ker da ji je prinesla skritega v krilu košček kruha, kadar je le mogla, ko je bila nona noseča. Pa ji je rekla: »Poji, Tonca, poji, sej veš, de moreš zdej pojest za dva.« Pri veliko družinah je bilo takrat v navadi, da je kruh pri obroku rezal in delil gospodar. Vsak ga je dobil svoj kos in do drugega obroka je bil kruh spravljen v vitrini, v tistem predalu z mrežo. Danes pa o kruhu, ki smo ga vsi presiti dobesedno, več slabega kot dobrega. Od nešteto vrst kruha sploh ne vemo, katerega naj bi izbrali. Pa da redi, napihuje, da so v njem sami ogljikovi hidrati. Vsi ga skušajo čim manj jesti, ali pa sploh ne, in je kruh prva stvar pri vsaki shujševalni dieti, ki se ji odrečejo. Sama ga zelo veliko pojem. Pa ne le košček; po želji in do sitega. Mislim, da mi je to ostalo še iz otroštva, prav zares. Vsakokrat, ko sem mami rekla, da sem lačna, je vedno rekla: »Ben ben, vzemsi an koščic kruha, pej bo.«

STARI RECEPTI

MINUTARJI

Približno 750 gr moke, 1 rumenjaki, zmešaj z 2 žlicama sladkorja, stepaj z vilicami (kot zavajon). V lonček daj približno en deciliter mlačnega mleka, en velik ščepec soli in tri četrt kocke kvasa in zmešaj. V moko zlij jajce s sladkorjem in dodaj mleko s kvasom. Sama vedno pridam še žličko olja in žličko kisa (kavno žličko). Zamesi v testo, ki naj bo lepo rahlo, če je pregosto, sproti dodajaj malo mleka ali vode. Testo naj lepo vzhaja (v lep velik hlebec) približno eno uro (odvisno od toplote prostora). Potem pa kar tako vzhajani hlebec z nožem razreži na približno enake delčke. Prični rezati okrog hlebca od strani. Iz koščkov oblikuj okrogle ploščke približno 8 cm premera in debele pol centimetra. V vsakega daj nadev – meni so najboljši z marelično marmelado. Lahko pa se da tudi Nutello, pomešano obvezno z nekaj zmletimi piškoti, lahko se da tudi koščke sira gorgonzolla, kamor pa sladkorja ne dajemo. Za minutarje domača marmelada ni primerna, ker ima premalo želeja in rada pri kuhanju izteče. Krogce čisto malo pomokaj na spodnji strani, jih daj v dlan in oblikuj v cmok. Pazi, da jih dobro stisneš in zapreš na vrhu. Cmok obrni na pomokano desko in ga lepo oblikuj, da bo okrogel. Zavri slan krop, v čim širši kozici, recimo v petlitrski, kamor gre le pet do šest cmokov. Lonček mora biti ves čas strogo pokrit, tudi če kipi. Cmoki se morajo kuhati točno 8 minut. Zato pa so minutarji. Ko jih jemlješ iz kroga, je zelo važno, da takoj vsakega nalahno prebodeš vsaj dvakrat, da gre iz njih para, sicer se takoj sesedejo (prebodeš jih z vilicami): Potem raztopiš maslo. Sama ga vedno mešam z oljem, dodaš drobtine (zmlet star kruh, recimo od prejšnjega dne) in ko so zlato zapečene, preliješ čez tople minutarje. Po vrhu posuješ navadni sladkor, lahko kristaliziran, lahko v prahu.

BELA POLENTA

Skuhaj krompir v kosih. Odcedi $\frac{1}{2}$ l vode in dodaj v lonec 3 jušne žlice bele moke (za prbl. 0,5 kg krompirja). Potem ga pomečkaj kot pire in malo pokuhaj, dokler se masa ne prične oprijemati dna (kot rumeno polento). Namesto bele moke lahko uporabiš ajdovo, če ti je všečnejši okus. Potem z v mrzli vodi omočeno žlico naredi žličnike in jo uporabi kot rumeno polento.

ŠNITE Z VINOM

Zamesiš testo kot za kruh. Ga vzhajaš, potem razvaljaš za prst na debelo in narediš poljubne kroge. Testo ocvreš na vročem olju z obeh strani in ga zložiš enega na drugega v skledo. Poliješ z malo vina in posuješ z malo sladkorja, vsakega posebej. (Včasih se jih je naredilo kot posladek. Za malo drugačno *marendo*, če je le bilo pri hiši kaj vina. To mi je povedala starejša gospa Marica Vatovec, Šiminova iz Brezovice. Pecivo jim je delala njihova mama. Doma so imeli gostilno. Tudi recept o lahki mineštri mi je povedala ona).

OPARJEN KRUH

Star kruh zrežeš na kocke in ga poliješ z malo vroče vode. Za nekaj časa ga pokriješ, da se malo omehča (tako kot mlince). Rastopiš malo masla in narediš drobtinice (iz majhnih koščkov kruhove sredice). Ko so svetlo rjavo zapčene, z njim preliješ kruh, vse skupaj posuješ z malo grobega, navadnega sladkorja in maso rahlo premešaš. (Kruh smo doma večkrat jedli. Najboljši je bil iz tržaškega kruha, tistih malih bigic, ki imajo veliko tanke skorjice.)

LAHKA MINEŠTRA

Na prežganje (maslo in moko) daš malo riža, pol peščice na osebo, in še malo vse skupaj prežgeš. Nato zaliješ z vodo. Dodaš malo soli in jušno kocko. 15 minut kuhaš in dodaš malo peteršilja.

OCVRTA KOLERABA ALI REPA V KAMELNM SLADKORJU

Kose olupljene kolerabe skuhaš in zrežeš na male kocke. Nato pripraviš karamel (tako da v kozici segreješ malo olja in masla, dodaš 4-5 jušnih žlic sladkorja, segrevaš in mešaš, dokler ne dobiš temno rjave mase.) V sladkorno zmes oz. karamel stresaš kocke kolerabe ali repe in dobro pomešaš. Repo skuhaš celo, z olupkom, se lepo olupki ročno, ko je ohlajena. Zelo paše k ocvrtemu krompirju.

KIM BODLAJ

(osnovnošolka)

ŽIVLJENJE JE PRAVO

(pesem za uglasbitev)

V gozdu stojim, gledam naravo, vidim mamu, kako žari.
Petje ptic, petje lepotic me veseli.
Ko nekdo kriči, me razjezi.

Ref: Ker življenje je pravo,
ko si na plaži z očkom na straži.
Ko kopaš se, se življenje razjasni:
Saj to si ti! Saj to si ti!

Mnogi umirajo, ker starše potrebujejo,
a oni so kot mi vsi, saj pod kožo imajo kri.
Najraje pa jih gledam, ko se smeji in se jim veseli.

Ref: Ker življenje je pravo,
ko si na plaži z očkom na straži.
Ko kopaš se, se mi življenje razjasni:
Saj to si ti! Saj to si ti!

ZLATA CERGOL

OB STOLETNICI 1. SVETOVNE VOJNE

To ni pripoved po spomilih zgodovinarja Pavla Merkúja, ampak gre za pripoved moje pokojne tašče Angele Petaros, ko je pripovedovala in obujala spomine na svojega očeta, ki je bil kot vojak med 1. svetovno vojno, pod Avstro-Ogrsko monarhijo, poslan na Rusko fronto.

Jože Petaros, doma iz Petrinj, je moral kot mlad mož zapustiti ženo Marijo, mladoletna otroka Marijo in Pepija, starše, dom in vse, kar mu je bilo drago, ter odraščati na fronto, da bi se boril, nevede za koga in proti komu. Istočasno je v vojsko bil vpoklican Jožetov svak Ivan Mihalič, doma iz Ocizle, po domače Drjolov, ki je ravno tako doma pustil mlado ženo Minco, otroka Ivana in Pepija, starše in vse ostalo, tudi njemu najdražje. Vojna, ki je terjala nešteto življenj, je zadala velik pečat zgodovini, povzročila veliko gorja, trpljenja, pustila na preživetih nepopisne duševne tegobe in ne nazadnje pustila veliko ovdovelih žena in sirot. Po pripovedovanju moje tašče, naj bi se Jože in Ivan borila tam nekje v Karpatih. Tako je pripovedoval Jože Petaros: »Ne spomnim se, koliko dni sva z Drjulčem teptala blato v rovu, vsa umazana, premočena, lačna in žejna. Blato, ki se je kot smola držalo najinih oblačil, se ni utegnilo niti posušiti, kajti vedno znova in znova se je na staro lepilo novo. Zdelo se nama je, da na sebi nosiva težo še nekoga drugega. Vendar smo vsi nosili svojo težo, svoje blato in umazanijo na zunaj, v srcu pa je vsak od nas nosil veliko večjo težo. To so bili strah, domotožje, obup, naveličanost in negotovost, ali se bo sploh kdaj končala morija. Jarek, ki nam je služil kot neke vrste zaklonišče, je bil naše dnevno in nočno prebivališče. Zaudarjalo je po zemlji, po urinu, po smodniku in krvi. Ta mešanica smradu nam je dražila nosnice, a vseeno smo bili srečni, da smo bili še živi. Krogle so neprenehoma švigale proti nam, da si nihče ni niti za trenutek upal pokukati iz jarka. Vendar so bile vse Jožetove prošnje zaman. Še dobro ni Ivan naredil dveh korakov, ga je že zadela sovražnikova krogla. Tako je Jožetov svak po neumnosti pustil svoje mlado življenje tam nekje v Karpatih, leta 1914. Jože Petaros se je leta 1917 živ vrnil domov v Petrinje in do svoje smrti stal ob strani ovdoveli sestri Minci, ki je dočakala veliko starost, 97 let.

BIGA

Ne spominjam se, koliko let mi je bilo takrat, vendar dobro pomnim, da je po glavni ulici v Trstu še vozil tramvaj, ker sva se z mamo tisto jutro zapeljali do središča mesta. Otovorjeni sva bili z velikimi platnenimi vrečami, v katerih je bilo, v to sem prepričana, več kot sto šopkov šmarnic. Moja mama je imela že vnaprej naročenih določeno število šopkov, zato sva kar puščali torbe pred vrati, kajti trgovine so bile ob tisti uri še zaprte. Ko je moja mama raznosila še ostale stvari, ki jih je nameravala prodati pri gospodi in z vsako gospo še malo poklepetala, so se trgovine pričele odpirati. Tako sva ponovno naredili krog in tam, kjer sva ravno pustili

torbe s šmarnicami, vstopili. Mama je seveda vedno in povsod v vsaki cvetličarni barantala s prodajalko glede cene, količine, velikosti šopkov in še marsičesa, vendar je bila na koncu, ko sva zapuščali trgovine, skoraj vedno zadovoljna, ne vem, ali zato, ker je obveljala njena ali zato, ker je že štela lire, ki jih je nameravala zaslužiti prihodnjič. »Dobro nama je šlo danes, zato me zdaj poslušaj. Dovolj si že velika, da te lahko samo pustim pri *Dalmatinkah*, jaz pa grem k njihovi nečakinji. Tako bova prej opravili vsaka svoje delo in potem greva hitro v Brda nabirat šmarnice za ponedeljek, ker imam naročenih veliko šopkov,« je rekla mama. Vedela sem, da bom morala pomagati mami, to sem počela večkrat ob sobotah, a da me bo mama samo pustila pri *Dalmatinkah*, tega sem se ustrašila, zato sem se pričela izgovarjati: »Mama, ne moreš me pustiti same, ko pa ne razumem italijanskega jezika!« »Ni ti treba govoriti nobenega jezika, tudi razumeti ni kaj dosti, za ribanje loncev in kozic je bolje, da si tiho, da ti ne poide moč!« je dodala mama in s tem je bil pogovor zaključen. Ko sva vstopili v stanovanje, v njem nisem bila prvič, je vame butnil smrad po cigaretah, po starem in zaprtem. Stanovanje, v katerem sta stanovali dve neporočeni sestri in njun brat, je bilo zelo veliko. Dolg hodnik se je vlekel vse do zadnjih vrat na koncu, kjer je bila prostorna kuhinja. Kljub velikim oknom in visokim stropom, je bila v prostorih tema. Okna so bila zaprta in zagrnjena s težkimi, gostimi zavesami. Starinsko pohištvo, omarice, mizice, vse je bilo polno srebrnih predmetov, spominikov, fotografij, vazic, krožnikov in še marsičesa, čemur je mama pravila »štrafaniči, ki nabirajo prah«. Sestri (starejša Marija, je bila velika in nekoliko zgrbljena gospa, druga, mlajša, po imenu Elena, pa precej manjša), sta neprestano z nogami drsali na majhnih volnenih krpah po hodniku gor in dol in tako loščili tla, ki so bila že tako ali tako svetla in gladka. Pri opraviilu pa sta neprestano kadili, se tu pa tam ustavili, otrsli cigaretni pepel in ponovno drsali gor in dol. Medtem pa je njun brat, imena se ne spomnim več, udobno sedel v usnjenem fotelju in kadil pipo, ki se ni nikoli ugasnila. Mama se je na hitro v italijanskem jeziku dogovorila z gospo Marijo, ki je vljudno prikimala njenemu govorjenju, in me popeljala v kuhinjo. »Poslušaj me dobro, vso to posodo, ki je v pomivalnem koritu, moraš dobro zribati, da se bo tako svetila, da se v njej lahko vidiš. Ni mi treba poudariti, da morajo biti lonci in kozice dosti bolj svetli kot tisti naši doma, ki jih občasno ribamo, to veš sama, tu smo pri gospodi!« je še dodala mama in mi hitela razkazovati, kje in kaj lahko dobim, kar potrebujem pri svojem delu. Nataknila mi je predpasnik, ki mi je segal do podkolen, s tem da ga je v pasu spodvila ter mi ga dobro zavezala. »Ob dvanajstih pridem pote – glej, da boš do takrat končala z delom. Če boš vse v redu počistila in poribala, bova šli na ene vampe, zato se le potruj!« je dodala mama in že je ni bilo več v stanovanju. Misel na vampe, ki so bili in so še vedno moja najljubša jed, mi je dala zagona, da sem se takoj in z vso vnemo lotila ribanja. Ozrla sem se naokoli, vsepovsod je bilo polno umazane posode. Pred seboj sem imela veliko, belo, kamnito pomivalno korito, ki pa je bilo previsoko, zato mi je gospa Marija prinesla manjšo pručko, da sem tako lažje dosegla pipo. V kotu je bil na steno pritrjen cel kolut fine žice, ki smo ji rekli *lana d`acciaio*, ki sem jo po potrebi odrezala s škarjami in jo namilila. Ribala sem in ribala te gosposke lonce iz aluminija, v vsak lonec sem vložila veliko truda. Tu pa tam sem se včasih zazibala na majavi pručki in zadnji hip ujela ravnotežje, da nisem padla z nje. Loncev in kozic ni in ni hotelo biti konca, vendar mi je misel na vampe dala korajžo, je pa hkrati v meni prebudila lakoto. Zjutraj sem doma resda pozajtrkovala polno skledo polente in bele cikorjeve kave, a to je bilo že davno za mano. Nenadoma zaslišim zvonec. Prestrašila sem se, da je moja mama že nazaj, ko sem za seboj zagledala prijazno gospo, ki je vsak dan prinašala *Dalmatinkama* kruh, časopis,

tobak in vse drugo, kar je gospoda rabila, kajti sama gospoda je le redko hodila po nakupih. Prijazno me je pozdravila, me potrepljala po rami, pustila nakupovalno vrečko v kotu na mizici in odšla iz kuhinje. Še dobro ni gospa za seboj zaprla vrat, je vame, v moje nosnice, priplaval tisti blaženi vabljeni vonj po ravnokar pečenem italijanskem kruhu. Ozrla sem se proti kotu, v katerem je na zid stala prislonjena plastična vrečka, ki me je mamljivo vabila, naj pogledam vanjo. Vonj po slastni osnovni hrani, po dobroti, ki se je skrivala tam v kotu, me je mamil in vlekel v skušnjavo, da sem mislila samo še na tisto pregrešno dejanje, naj vendar pogledam vanjo. Istočasno se je z radovednostjo v mojem želodcu oglašala tudi lakota, ki je postajala vse močnejša. Skoraj sem že prenehala z ribanjem in pomivanjem posode, kajti mislila sem samo še na tisto vrečko v kotu. Pogledala sem proti vratom, se prepričala, da je na hodniku vse tiho, in sestopila s pručke. V predpasnik sem obrisala sive roke ter previdno pokukala v vrečko. Poleg drugih reči, ki pa zame niso bile zanimive, je bila v plastični vrečki tudi papirnata vrečka s kruhom. Narahlo sem razprla papir, slasten vonj je še močnejše požgečkal po mojih nosnicah, ter pokukala v vrečko. Uspelo mi je prešteti tri lepo rumeno zapečene, velike bige kruha. Bile so tri, niti ena več, se pravi, da ne smem vzeti ene, četudi sem tako lačna, da bom vsak čas umrla, kajti gospa je prinesla za vsakega eno, name pa ni računala. Misel, da bi pojedla eno bigo, pa čeprav je bila kar velika – in jaz bi jo kar najhitreje zmlela brez vsakršnih težav – me je spomnila na mojo mamo. Kaj bi storila, če bi si jaz upala ukrasti bigo in jo jesti? Ne, tega si nisem upala niti pomisliti, kajti moja mama nas je vedno učila, da kar je tuje, ni tvoje, in tega smo se pri naši hiši morali držati. Korajžno sem stopila spet na pručko in nadaljevala svoje delo. Misel na vampe mi je dala novih moči. Ko sem imela vso posodo lepo poribano in posušeno, sem jo zložila na police zadaj za mano, lepo po velikosti, da je stena polna posode spominjala bolj na izložbo kake trgovine kot na kuhinjo neke bogate gospode, ki je pred leti iz rodne Dalmacije pribežala v Trst. Bila sem vsa mokra, siva od milnice in tistega umazanega, počrnelega, odvečnega aluminijskega. Bila sem umazana od glave do peta. Ko sem se opirala na rob pomivalnega korita, sem se zmočila skozinskoz tako, da sem imela mokro tudi spodnje perilo. Tudi rokavi moje majčke, pa četudi so bili privihani, so bili polni sive umazanije, vendar misel, da sem končno zaključila in da bova z mamo šli na vampe, me je navdala z dodatno močjo. Vedela sem, da bom poleg vampov dobila tudi bigo kruha. Ravno ko sem splakovala korito, je v kuhinjo vstopila mama, se prijela za glavo in zgrožena rekla: »Za božjo voljo, kaj si delala, da si se tako umazala in zmočila, vsa si siva. Lahko bi malo bolje pazila, saj taka ne moreš nikamor!« je jezno rekla moja mama. V strahu, da bom ostala brez jela in užaljena in jezna, ker mama sploh ni opazila mojega dobro opravljenega dela, kaj šele, da bi me pohvalila, sem se pričela cmeriti in ugovarjati: »Obljubila si mi vampe. Kaj sem delala? Ribala sem te črne lonce, mama, kaj mogoče ne veš, kaj si mi naročila? Kaj si pozabila, da si mi obljubila vampe?« sem še enkrat poudarila in si obrisala solze v že tako premočen rokav. »Lačna sem in če me ne pelješ na vampe, bom kar iz te vrečke vzela eno bigo in jo pojedla,« sem zagrozila mami in že stegnila roko proti kotu. »Take sramote mi ne boš delala. No, pa naj ti bo, obljuba ali dolžnost, navsezadnje sva si obe zaslužili, da nekaj pojeva. Pridi, greva!« je spravljivo rekla mama, mi odvezala predpasnik in mi kar čez mokra oblačila nadelala svojo suho jopo. Ko sva čez dobre pol ure čakali na jedačo v gostilni poleg pokrite tržnice, mi je priznala: »Veš, gospa Marija in gospa Elena, obe sta te pohvalili, češ da se posoda, ki si jo ti zribala veliko bolj sveti, kot kadar jo zribam jaz. Od sedaj naprej te bom vedno puščala pri njih, da boš ti to delala. Res sta bili zadovoljni s tabo!« je še poudarila mama. Res da

sem bila vesela pohvale, a manj vesela sem bila mamine odločitve, zato sem takoj odgovorila: »Prav mama, če si ti tako odločila, vem, da bo moralo tako biti, vendar preden bom vstopila v stanovanje, mi boš vedno prej kupila dve veliki bigi kruha, kajti tisto ribanje naredi človeka lačnega.«

VOŠČILO

Še zadnjič skočim do trgovine, manjkata mi samo dve stvari, kakor vedno, in brez katerih ne bi mogla izpeljati večerje v zadnjem dnevu leta, kot sem si jo zamislila. To je pač že taka navada, da se gospodinja na prestopu leta potruji s pripravo vseh mogočih dobrot, ki ne smejo manjkati, nasprotno, vsega si pripravimo preveč, v izobilju, v strahu, da bo česa zmanjkalo, predvsem pa želimo narediti dober vtis na naše povabljene goste. Ko tako brezglavo pritečem v trgovino, se vame na vhodu zazre meni nekam znan obraz, a vendar nekoliko odmaknjen. Občutek imam, kot da me gospa pozna, da me želi ogovoriti, a da si je v zadnjem trenutku premislila. Pogledam jo naravnost v oči in takoj prepoznam svojo nekdanjo sošolko iz osnovne šole. Preteklo je veliko let, odkar sva se zadnjič videli, zato je jasno, da se mi zdi precej postarana, nekoliko izčrpana, na obrazu pa sem zasledila bolečino, žalost in nezadovoljstvo. Bila sem je zelo vesela, vendar se mi je zelo mudilo, mudilo pa se je tudi njej. Izmenjali sva par vsakdanjih fraz, povedala mi je, da je trenutno na obisku pri stari mami, da ji tu pa tam priskoči na pomoč, kajti nona je že prestopila devetdeseta leta, ona pa, da je trenutno brez službe. Stali sva na vratih trgovine in vsakokrat, ko so se vrata odprla, je skozi potegnili oster mraz. Mudilo se je obema, zato sem ji hotela voščiti vse najboljše in najlepše v prihajajočem letu. Z mojim voščilom, ki ga ponavljam že vrsto let in ki se meni zdi zelo realno, sem voščila tudi njej: »Želim ti, da bi v novem letu dobila službo, polno denarja, sreče in zdravja!« Ona pa me nekam čudno pogleda in v hipu odgovori: »Kakšno službo, kakšno delo, kdo sprašuje po njem in tudi denarja ne rabim, važno je zdravje, to je najpomembnejše, drugo ni važno!« Je skoraj že vpila tam na prehodu, da mi je bilo že malce nerodno. Pomislila sem, da sem ga verjetno močno polomila, zato sem ji predlagala: »Oprosti, moje voščilo je bilo iskreno. Privoščim ti dobro plačano delo, saj si, kot vem, kar nekaj let zapravila tam na fakulteti in ne samo v Ljubljani, kot mi je znano so ti starši omogočili študij tudi v tujini. Mogoče pa ...« dih mi je zastal in zbala sem se, da sem res kaj napačnega rekla, zato sem jo vprašala: »Pa ne, da je kaj narobe s tvojim zdravjem?« Takrat sem na obrazu zaznala dve debeli solzi, ki sta zdrseli po licih, ona pa je s tresočim glasom odgovorila: »Veš, zdravje je še edino, ki mi je ostalo, tudi to ne vem, za koliko časa še. Službo sem izgubila že pred petimi leti, pomisli, zdaj bi bila lahko že upokojena, pa sem vse zafurala, tudi denar, ki sem ga podedovala, stanovanje, vse je šlo, razumeš, ostalo mi je samo še zdravje, tako, kot je. Preselila sem se k stari mami, da imam streho nad glavo, obe životariva z njeno pokojnino in z mojo malenkostjo, ki mi jo nameni država!« je še dodala moja nekdanja sošolka. Nisem vedela, kaj naj ji še rečem ali zaželim, zato sem ji samo prikimala in se izgovorila, da moram v trgovino, sicer mi bodo še zaprli. V trgovini sem ravno pri sadju in zelenjavi naletela na tri gospe, ki jih dobro poznam, saj jih srečujem večkrat v mestu, kamor tudi one – kakor jaz – hodijo po vsakodnevni zaslužek. Vljudno se pozdravimo, povedo, da se vračajo iz službe in enako kot jaz, tudi one želijo naku-

piti nekaj dobrot za zadnji in prvi dan leta. Uslužbenka, ki je ravno prišla mimo nas, nam pove, da smo skoraj zadnje stranke, da ob petih zapirajo, zato nam svetuje, da malenkost pohitimo in ne zapravljamo časa, ne našega in ne njenega, za klepet. Strinjam se z njenim predlogom, zato poprimem za nakupovalni voziček, se obrnem proti znankam in jim voščim: »Draže moje, v novem letu vam želim obilo zdravja,« – tokrat sem na prvo mesto postavila zdravje – da ja ne bi spet pogrešila, »... veliko dela in dovolj denarja, pa srečno!« sem še dodala, da bo moje voščilo popolno. Kar vse tri v en glas odprejo usta in ena čez drugo hitijo popravljati moje voščilo: »Kakšno voščilo pa je to, kakšno delo neki, kdo ga išče, kdo sprašuje po delu pa po denarju tudi ne, kdo ga rabi? Samo zdravje, pa bo vse, drugega ne vpraša nihče, ne rabimo ne denarja in ne dela!« odgovorijo vse tri v en glas in se obrnejo stran. Tako sem zmedena, vsega tega ne razumem več. Enostavno se mi zdi, da si voščilo prirejam po svoji meri, da do takega realnega vsakdanjega, nujno potrebnega voščila za preživetje vsakdana, ni nobenemu. Zazdi se mi, da samo še jaz hodim na delo srečna, ker ga sploh imam, da lahko zaslužim, si privoščim dostojno življenje, mogoče kakšen življenjski priboljšek, kot so toplice, potovanje, lep dopust in še marsikaj. Mogoče pa vsi ostali hodijo na delo za hobi, za razvedrilo ali pa, da jim čas hitreje mine. Mogoče, da jim denar kar sam pada v denarnice in je na njih samo naloga, da ga štejejo in zapravljajo. Mogoče. Pa vendar v mislih premlevam in se sprašujem, ali je mogoče, da si te gospe in nešteto drugih, ki jih srečujem vsakodnevno v mestu, res želijo samo zdravja, ali mogoče vstajajo zgodaj zjutraj, nekatere že priletne, upokojene, tudi invalidsko, brezposelne, samo zaradi zdravja? Mogoče res, kajti res je, da je zdravje najpomembnejše bogastvo, ki ga vsak zdrav človek premalo ceni, ko pa se pojavijo kakšne, tudi manjše banalne zdravstvene težave, se zbojimo in iščemo vsemogoče zdravnike in specialiste.

Ko smo z domačimi, znanci in prijatelji nazdravljali ob prihodu novega leta, sem v strahu, da ponovno pogrešim, pa čeravno je tema večera bila največkrat brezposelnost, denar, revščina, draginja in na splošno kriza taka in drugačne, voščila: »Vsem skupaj želim eno lepo novo leto, predvsem pa tistega, kar si sam vsak od vas najbolj želi!« Bila sem prepričana, da so si tudi oni zaželeli samo zdravja in še enkrat samo zdravja. Letos nam je naša ljuba država vzela praznik, 2. januar. Tega sem se verjetno razveselila samo jaz, edina državljanka, željna dela in zaslužka. Tako sem se takoj drugi dan leta podala na delo, v prepričanju, da bom v mestu edina. Ko pa se pripeljem do parkirnega prostora, kjer sem nameravala pustiti avtomobil, je bil ta že dodobra napolnjen z znanimi avtomobili, ki jih videvam vsak dan, z vedno enimi in istimi. Nekoliko jezna nase, da se nisem od doma odpravila prej, pa čeravno ura ni bila še sedem, sem se v mesto odpeljala s svojim avtomobilom, plačala parkirnino in se napotila v bližnji bar, da spijem kavo, se tako malo ogrejem in počakam, da se nekoliko zdani. Ko sedim pri oknu in v miru srebam vroči kapučino, pripelje mestni avtobus in se ustavi na nasprotni strani bara. Opazim lepo urejeno gospo srednjih let, ki prva izstopi. Takoj jo prepoznam, saj mi je ostala v spominu (kako mi pa ne bi), ko pa je tako strašno jamrala, se pritoževala nad zdravnikom, ko sva skupaj čakali na pregled pri ortopedu. Tam v čakalnici se mi je zdela najbolj nesrečna pacientka, kajti nobeden od zdravnikov ji ni hotel verjeti, kako uboga, da je ona, da ne more več niti na noge, tako jo vse boli. Sedaj pa jo opazujem, kako urno in vzravnano hiti in izgine za vogalom. Mogoče jo tam čaka zdravje. Iz istega avtobusa izstopijo še tri gospe, ki se držijo skupaj in po vedenju sodeč, ugotovim, da si imajo neznansko veliko povedati. Govorijo ena čez drugo, mahajo z rokami, ena žuga, najmlajša v skupini pa se smeji. Tudi te gospe

zelo dobro poznam, saj so vse približno mojih let, ena v pokoju, s to sva se srečali na zadnji dan leta v trgovini, ki si je želela samo zdravja, drugi dve sta v enakem delavnem razmerju kakor jaz. »No, pa pojdite po zdravje!« jim v mislih zaželim. Ko avtobus odpelje, se mi pogled ustavi na starejši gospe, ki jo večkrat srečam v tem predelu mesta, včasih tudi izmenjava par besed. Vsa zgrbljena, nekoliko preveč obilna in kot vedno oblečena v črnino, si najprej nekoliko oddahne, se zravnava, nato pa počasi, z utrujenim korakom vzame pot pod noge. Prečka cesto in ko pride do stopnic, se ponovno vzravnava, pogled usmeri v stopnice, kot bi jih hotela prešteti, čeravno vem, da jih prešteje vsakokrat, ko se vzpenja po njih, vsaj jaz tako počnem. Stopnic je natančno sedeminšestdeset. Gledam za njo, kako s težavo dviguje zdaj levo, zdaj desno nogo, se oprijema ograje, da lažje leze proti vrhu, se za trenutek ustavi, obriše pot in še težje sili naprej. Ko končno pride do vrha, se nasloni na zid, ponovno vzame robec in si obriše znoj, verjetno presrečna, ker ji je tudi tokrat uspelo, in odhiti v smer, kjer jo čaka 'zdravje'. V zvoniku je ura odbila osem, vzravnam se, plačam kapučino in si rečem: »Čas bi bil, da se tudi sama odpravim po zdravje!«

BICIHEL

Bil je eden tistih učencev, ki ni povzročal nemira in nereda ne v razredu in ne izven njega. Sodil je v skupino, ki je dogajanje predrznih in živahnih učencev, ki se niso bali niti ravnatelja, opazoval le od daleč. Četudi po uspehu ni bil med najboljšimi, sta bila njegovo vedenje in njegov uspeh vedno dobra. Živel je sam z materjo, kajti komaj petletnemu dečku je po hudi bolezni umrl oče. Ne da sta živela v izobilju, a tudi v pomanjkanju ne. Pokojnina oziroma nadomestilo za mladoletnega otroka, ki je ostal brez očeta, jima je nudila, da sta si tu pa tam lahko privoščila tudi kak priboljšek. Mati je skrbno obračala vsak dinar, varčevala in nikdar potratno razsipala z njim. Otrok je rasel ob svoji ljubeči materi, ki mu je nudila vse, kar mu je lahko. Ko se je iz podružnične šole v vasi poslovil, ga je čakala enourna hoja, preden je prispele do šole, v kateri je nadaljeval še štiriletno šolanje. Nekateri njegovi sošolci in prijatelji so se v šolo vozili s kolesom. Bila so potolčena in stara in otroci so si jih izposodili od dedkov ali pač staršev. Nekateri pa so imeli tudi svoja kolesa, a tudi ta so bila tako stara in zarjavela, da so pod težo tistega, ki je takšen bicikel poganjal, nenehno škripala in cvilila. Tudi on si je po tihem želel kolo, pa četudi bi bilo slabo, a se ni upal prositi matere zanj. Nekega poletnega dne pa je mati, kot da bi brala njegove misli, na dvorišče pripeljala skoraj novo, lepo ohranjeno kolo rdeče barve. »Da ne bo treba samo tebi pešačiti v šolo,« je ponosna pridržala kolo pred njegovim nosom in še zažugala: »Glej, da ga boš čuval, čistil in pazil nanj. Težko sem prihranila, da sem ti ga lahko kupila!« Žareč v obraz, prevzet od veselja in hvaležnosti, ni našel pravih besed, s katerimi bi se lahko zahvalil materi za prelepo darilo. Ogledeval si je kolo. Barva mu je bila vseč – lepa rdeča, ki ni vpadala preveč v oči, a se je svetlikala, kot bi nosila v sebi zlate prašne delce. Z rokavom je na lahno podrsal po kromirani bilanci, še bolj se je zasvetila. Pripognil se je in skoraj vsako zase otipal prav tako svetle špice na prednjem in zadnjem kolesu. Kolo se mu je zdelo popolno: imelo je zvonec, usnjen sedež, pod njim torbico, v kateri je bilo orodje za najnujnejša popravila, luč, ki je seveda svetila, imelo je vse, kar si si pri kolesu lahko želel. Na njem je opazil le eno napako, kolo je bilo namreč žensko. S tem

problemom pa si ni delal preglavic, kajti kolo žensko ali moško, kolo je kolo. Takega kot ima on pa med njegovimi vrstniki ni imel nihče. To leto je komaj čakal, da se prične pouk, a hkrati ga je skrbelo, kje neki bo kolo pustil, da bo čim bolj na varnem ter skrito pred očmi nepridipravov, ki jih je bilo na šoli kar nekaj. Tako ga je vedno puščal na mestu, od koder ga je med poukom z očmi neprestano čuval in ga opazoval. Nekega dne, ko se je pouk končal in je vsak poprijel za svoj bicikel in se odpeljali v svojo smer, je opazil, da je mesto, kjer je puščal svoje kolo, prazno. Ustrašil se je. Prva njegova misel je bila, kaj neki poreče mati, če pride domov brez kolesa. Ne, nekje že mora biti, vendar kje? Saj ga je vendar pustil na mestu, kjer ga je puščal vedno. Mogoče si ga je kdo izposodil in bo vsak čas tukaj, da mu ga vrne? Vse mogoče misli in zle slutnje so mu rojile po glavi. Hodil je gor in dol po šolskem dvorišču, iskal, pregledal vse koticke, prebrskal vse grmovje. Loteval se ga je obup, pričel se je tresti in po licih so mu pritekale solze, ki jih ni mogel več zaustaviti. Še sam ni vedel več, kolikokrat je obšel šolo, vse šolske prizidke, telovadnico in sploh ni bilo koticke, da ga ni neštetokrat pregledal. A kolesa ni bilo nikjer. »Kako naj grem domov brez kolesa? Kaj naj rečem materi? Kaj si bo mislila? Rekla bo, da nisem sposoben poskrbeti za svojo stvar. Ne, ne morem domov, dokler ne najdem kolesa,« je sam pri sebi tarnal in že ves nesrečen pošteno jokal. Doma niso bili verni, v cerkev še nikoli ni vstopil, a v obupu se človek obrne tudi k Bogu. Tako je tudi on sklenil roke, uprl pogled v nebo ter molil: »Ljubi Bog, prosim te pomagaj mi najti bicikel!« In Bog ga je uslišal. Tam na vrhu, v krošnji drevesa, ki je raslo v vislih šolske stavbe, se je nekaj zasvetlikalo in zamajalo. Obstal je, si obrisal solzne oči, se premaknil nekoliko bliže drevesu in na njem prepoznal svoj dragoceni zaklad – *bicikel*. »Hvala Bogu!« je s tresočim glasom dahnil zahvalo.

TUDI JAZ BI BILA RADA BOLNA

Spomin na moje otroštvo je včasih zelo boleč. Eden takih trenutkov je tudi čas, ko kuham jajce *ala kok*, mi bi rekli 'na mehko kuhano jajce'. Res je, da mi jajce, kuhano na mehko, sploh ne gre v slast, kajti vedno mi na misel pride tisti davni čas, ko je bila bolna moja sestra. Prišla je ravno iz bolnišnice, vsa drobcena, bledih lic in večkrat cmerava. Ni imela nobenega apetita, že ena sama žlička hrane, ki jo je staršem uspelo spraviti vanjo, je bila velika muka.

Tako mi spomin uide v tisti čas, ko je mama hodila v Trst, da bi tam prodala kakšno jajce, *šnopc*, meso, cigarete in še marsikaj, kar so takrat nosile po večini vse ženice, da bi na tak način lažje preživljale lastne družine. Mojo sestro in mene, obe majhni, saj nisva hodili niti še v šolo, je mama pustila doma z očetom. Oče, ki je bil za tiste čase dober mizar, si je kar v kleti uredil majhno mizararsko delavnico. Imel je dva stroja, ki si ju je izdelal sam, s katerima si je izboljšal in olajšal delo. Dal nama je nekaj odpadnih koščkov lesa, da sva se lahko igrali, on pa je opravljal svoje delo bolj v miru. Ko je prišla ura malice, je oče posedel mojo sestro na delovno mizo, tudi to si je sam naredil, in ji pričel na vse lepe možne načine prigovarjati, da je pač sedaj prišla ura, ko mora kaj pojesti, če hoče, da se bo lahko še naprej igrala. Pred njo je postavil vsa mogoča manjša dleta, kladivca, žeblje in vse, kar mu je bilo na dosegu rok, kajti preveč se ni smel oddaljiti, saj bi mu moja sestra lahko kaj kmalu zbežala. Že samo vonj po

hrani ji je napolnil oči s solzami in pričela se je cmeriti, da je meni šlo kar precej na živce, saj mene ni bilo potrebno prositi in siliti s hrano, kot je rekel večkrat moj oče, pojedla bi še vola. Tako se je oče z majhno skodelico, v kateri je bilo na mehko kuhano jajce, pomešano z nekaj drobnimi koščki kruha, približal moji sestri in jo pričel pitati. Zraven ji je pripovedoval vse mogoče pravljice, oponašal je mačke, pse, kravo in ne vem kaj še vse, da mu je lahko pri tem uspelo spraviti vanjo vsaj nekaj žličk hrane v usta in da je v ustih tudi ostala. Imel je veliko potrpljenja, vztrajal je in jo hvalil, kako pridna je, kako velika bo zrasla, ko bo šla v šolo, bo že prava punca. Pri tem se je sestra ves čas cmerila, odklanjala hrano in se premetavala po *banku*. Oče pa je vztrajal, in dokler ni pospravila zadnjega grižljaja, je ni izpustil izpred oči. Jaz sem molče vse to opazovala, cedila sline in si neskončno želela, da bi tudi sama kdaj dobila za malico jajce, kuhano *ala kok*, ne samo kos kruha, namazanega z domačo marmelado. Zato sem nekoč očetu rekla: »Očka, zakaj ne skuhaš tudi meni enkrat jajčka tako kot njej?« Oče pa je nekoliko v zadregi odgovoril: »Veš, otrok moj, moraš razumeti, mama jajčka nese v Trst, da lahko domov prinese dinarčke. Tvoja sestra je ravno prišla iz bolnišnice, treba ji je dati kakšno *šoštánco*, da pride malo k sebi, hudo je bila bolna, ti pa si zdrava, zato lahko ješ kruh in marmelado.« Odgovora nisem razumela, a sem si neskončno zaželela, da bi lahko bila tudi jaz bolna.

Zvečer, ko smo šli spat, sem tuhtala, kako se bom naslednji dan naredila bolna, mogoče pa bom tudi jaz deležna majhnega kuhanega jajčka. Vsi štirje smo spali v eni sobi in ko je oče ugasnil luč in bil prepričan, da midve že spiva, je rekel mami: »Čuj, kaj če bi jutri pustila doma še eno jajce za ta večjo, tudi ona bi morala včasih dobiti malo *šoštánce*, saj otrok rabi, ker raste?« Ko sem slišala te besede, so se mi že začele cediti sline. Pozorno sem čakala na mamin odgovor in upala, da se bo strinjala z očetom, ona pa je hladno odgovorila: »Le zakaj, saj ona ni bila v bolnišnici, ona je zdrava in tudi zrasla bo še prehitro, tudi brez jajca!« Besede, ki sem jih slišala, so me tako zelo prizadele, da bi najraje zakričala. Po tistem pa sem si le zaželela, da bi bila lahko tudi jaz kdaj hudo bolna.

Brkini 1953 (foto iz arhiva Etnografskega muzeja Slovenije)

Pred hišo imamo zgornji in spodnji vrt. Na obeh vrtovih rastejo češnje, bele slive, češpe, fige in okrogli *romalini*, ki dozoriijo julija. Ob zidu je gosta ograja belih hortenzij. Na drugi strani je cesta. V začetku julija mi reče sin, da je zvečer videl na cesti majhnega ježka, ki je tekel čez cesto, le da je bil velikosti miške. »Morda pa je bila zares miška,« sem mu odgovorila. »Ne, ne,« mi odgovori, »ni imela repka.« Že drugi dan smo videli male ježke pod grmom romalina, čigar sadeži so že zreli padali na tla in ježki so jih seveda jedli. Vsi smo jih hodili gledat in šteli, koliko jih je. Prikazovali so se vsak posebej, eden, pa nato dva. Samo enkrat so prišli štirje. Tako smo ugotovili, da so štiri. Naše bližine so se vedno ustrašili in se zvilili v klobčič. Vsak dan sem z njimi govorila in vsakega posebej pobožala. Njihove iglice še niso bile trde, ker so bili še zelo majhni. Ob zidu, v gostih hortenzijah, smo našli kup listja – gnezdo, ki jim ga je napravila njihova mama, da so se skrili in spali v njem. Vsak dan in vsak večer smo sledili, da bi kdaj videli njihovo mamo, pa je ni bilo na spregled nikoli, ne podnevi, ne ponoči, ob nobeni uri. Uboge živalce so vsak dan prišle pod romalin okrog desete ure zjutraj in ob petih popoldan. Če je bilo sonce, so se stiskali skupaj ob zidu in se greli, ker je bilo vseskozi veliko dežja in jih je najbrž moralo zebsti. Ugotovili smo, da res nimajo mame. Skrbelo nas je in povprašali smo sosedove, ali je morda pri njih kakšen ježek. Štirje mladički bi namreč brez mamice težko preživeli. Ni ga bilo. Ježki so se radi skrivali med travo. Dva sta bila velika, en srednji, en bolj blede siv, dosti manjši od drugih. Vsako jutro sem jih čakala, da se pokažejo. Ta malega ni bilo. Kar naenkrat sem videla, da se trava trese. V njej je bil mali ježek, ki se je tako zelo tresel, da se je komaj premikal. Hitro sem poklicala moža: »Mirko, Mirko, ježek bo umrl! Nimajo mame – manjka jim mleka in hrane!« Stekla sem v hišo in prinesla nizek plastičen krožnik, vanj nalila mleka s paketa in ga postavila pred malega ježka. Z možem sva občudovala, kako hitro je onemogla živalca z noskom poduhala mleko in z jezičkom kot mačka začela lizati hrano. Čakala sem, kaj bodo naredili preostali. Vsi so prišli pit mleko in si opomogli, posebno mali se ni več tresel in je preživel. Isti dan sem jim prinesla kruha, pa ga niso marali. Nekdo mi je rekel, da ježi radi jedo mačjo hrano, krokete. Nadrobila sem jim krokete naših psičkov. Na srečo so hrano počasi zlizali in se počutili dobro. Vsako jutro in vsak popoldan so se približali – ne vsi naenkrat, eden po eden, včasih tudi vsi štirje, ker so vedeli, da jih čaka hrana. Kadar sem jim jo prinesla, sem vedno zraven lahkotno požvižgovala, da se me niso več bali. Življenje z »mojimi« ježki je šlo naprej kakih dvajset dni. Ježki so lepo rasli. Dva sta bila že velika, dva sta še odraščala in se krepila. Nekega jutra je sosed poklical, češ da je našel ježa na vrtu, v luknji, kamor stresa travo in listje, in prinesel ga je na naš zid. Mamica-ježek je nedvomno zgrmela z zidu v sosedovo luknjo in se ni mogla rešiti. Medtem je ježevka izgubila materinski čut, pozabila na ježke in živela na vrtu sama. Za ostale ježke, njene otroke, sem še naprej skrbela jaz, njihova nadomestna mama. Ježki se niso več držali skupaj. Na vrtu spremljamo enega, včasih dva, včasih so skupaj trije. Še vedno jih hranim za hišo, vedno pa sem si želela, da bi jih videla vse štiri skupaj, ker bi na tak način vedela, da so preživeli. Bila je sobota, domov smo prišli pozno zvečer in kot vsak dan sem šla z

baterijo v rokah pogledat, če so ježki pojedli nasuto hrano. Pokleknila sem, da bi bolje videla. Doživela sem takšno srečo in veselje! Vsi štirje ježki so bili na kupu. Vsi štirje! In ja, tudi takšna doživetja ti v življenju prinesejo bogastvo in zadoščenje, predvsem pa lepe spomine na prijetne poletne dni.

UORDEN

(mršansko narečje)

Po starem nejsu rabli ne uordna ne advokatou, posebno hmeti so ćupavali, prodajali in zamenjávali zemljo sami. Po navadi suo uzeli dvej priči in na navadno karto napisali, za kaj se gre pričat, da suo gospodarji in priče podpisali, je blu zaduosti. Gospodarja suo si plunla u ruoke in stisnla u pozdrau, tu je biu uorden in šampilka, da je držalu ze zmirej. Tašen uorden je biu tudi, kdr suo očetje ženili suoje otroće. U starih cajtih suo ble v vsaki vasi vštarije, v njih suo se zbirali samu muoški, ženam nej blu dovoljenu, kr se ne spoduobi, suo govorili ledje. U Slivji suo dva soseda hodila vsak večer učep u vaštarijo pet vinu, rada suo se pogovarjala in šenšarla, kaku bi suoja dva vtroka spraula učjep, de bi jih poročili, ki familje suo ble u dobrih odnosih. U družini Paule je blu pr šiši še par pup in fantu za ženit, ze ketjere uoće nej vidiu ure, da bi kašn šou od šiše. Adn deževn večjer je pršou uoće prej domou sz vštarije in vsa kuntejent reku Pavli, de sta se sz uoćetm od Drejčka vse zmenla in si sjegla u ruoće, tu je zdey uorden, de zdey se buosta lhku vle poročila. Ta ubuoga Pavla je začjela na glas juokat in pruošit uoćjeta, de nej se jo usmili, ki ouona de nema rada Drejčka, pa nej neć pomagalu, uon jo nej nnka poslušou. Še tisti tjedn je Drejčk sz uoćetm pršu zesnubit Pavlo, malu ne tihu, žalostnu je stuopiu u šišo prvi prou uon in podraviu: »Duobr večjer, želim.« U šiši je bla vre tma, samu u ćuhnji je na mizi gorela petrolka, pr mizi suo zemišljenu sedela mati in uoće, pottle se je na vratih prkazala še Pavla. Tud Drejček nej biu kuntjent in suo se oba držala žalostnu in se vd deleć gljedala brez gouorit. Gouorit suo zećjela oba uoćjeta, ki suo še anktrat potrdila ta zakonski uorden in nezdraula vsak sz suojim glaškm šnopsa u ruokah, kuntjenta, de je šlu vse taku gladku in prou. U tistmi cajti suo se oba uoćeta vbrnla h vtroukm, da nej si tudi uonadva sježejo u ruoće, de buo držalu. Oba žalostna suo u zadnji sili prosila vsk suojga vćjeta, de uonadva se nemasta rada in se ne muoresta poruoćit. Pavlin uoće je jezn skuoćiu pokuonci in zećniu krićat na vba, de se je ćulu tudi uon sz šiše. »Kaj, kaj je tu se jemet radi? Ti, Dreja, si buoš uodpjeu btejgo in ga uzjeu uon in ti Pavla ga buoš dala nutri pa buo use prou in zakonsku življenje buo šlu neprej, kukr muore jet.« Zećjela se je hitru prprava ze uohćet, ze duoto in vse kar spada h poruoki. Drejček in Pavla, ćeprou ne kuntjenta, suo se hmali poročila in hitru imela vtrooće, tudi brez se jemet radi. Po starih navadah po hmetijah suo bli tašni uordni, de tudi, če nej šlu use gladku in prou, suo moućali in use potrpeli, skrbnu suo delali, de suo use težave in žalost premagali, taku suo šla življenje in družina neprej. Njihova glavna skrb je bla, de suo delali lejpe in zdrave vtroće. Kdr pa suo njihovi otruoći zrasli, suo njihovi starši rabli uglih tašne uordne ze suoje uotrooće, jih ženili in poročili po starih uordnih, ker suo pozabli ne svuoja mlada lejta in žalost, ki suo jo doživeli. Misnla suo, de je taku najbuljše ze vtrooće. Taku nej gre naprej pa Amen, suo rekli stari ledje.

Na Kolonkovcu v Trstu so od nekdanj lastniki imeli vrtnarije in se preživljali s prodajo zelenjave in rož. Imeli so majhne, nizke hiše, okrog njih pa njive in ceste, da so lahko prišli do hiše. Okrog njiv so bili nizki *ridi*, tako so si sosedi lahko gledali pod prste, kaj in kako dela sosed. Žene vrtnarjev so bile vedno utrujene, ker so veliko delale; vstajale so prve in peljale zelenjavo na plac, zvečer pa šle zadnje spat, ker so pripravljale zelenjavo. Niso si pustile časa za kaj drugega, ne za ljubezen ne za zakonske dolžnosti. Aldo je bil eden tistih moških, ki si je želel malo ljubezni in se je spogledoval s sosedovo Mici, ki je bila vesela in živahna ženska. Pri njej je bilo obratno – njen mož Miro je več delal in bil utrujen. Zjutraj, ko sta Miro in Pepa peljala zelenjavo na plac, sta Aldo in Mici zalivala njive in se čez zid spogledovala, dokler ga ni vesela Mici povabila na *kafe*. Da se je začelo skakanje čez plot, ni nihče od druge dvojice opazil, ker sta bila preveč zaposlena z delom. Tako je Aldo na svojo ženo pozabil, sploh se je ni več dotikal, kaj šele, da bi opravljal zakonske dolžnosti, ki jih pa Pepa niti ni pogrešala. Bližala se je Velika noč in Pepa je govorila možu, da se spodobi, da gre – kot vsak kristjan – k spovedi in obhajilu. Počasi se je odpravil in si rekel: »Samo, da ne bodo ljudje slabo govorili!« Pred spovednico pa je pomislil, da se pri spovedi pove resnico. Odločil se je in duhovniku vse povedal. Pride Aldo domov, zamišljen, in ženo Pepo poljubi. Odslej vsak dan tako. Ženi se je zdelo čudno, zato je iz radovednosti vprašala Aldota češ, kaj se je pa vendarle zgodilo, da se je tako spremenil. Aldo ji je odgovoril, da mu je pri spovedi župnik dal kot pokoro mesec dni poljubljanja in opravljanja zakonske dolžnosti. V tistem mesecu ni mislil več na Mici. In rodil se mu je še en otrok. In župnik je rešil zakon.

KAKO JE ŽUPNIK SILIL GOVORITI »RESNICO«

V starih časih so imeli župnika kot glavnega življenjskega glavarja. Morali so mu povedati vse, kar se je godilo, žalostno ali veselo. Obstajali pa so tudi župniki, ki so bili slabi in ki niso vedno pomagali ljudem, ko so ti bili v veliki stiski in potrebni pomoči. In takšni, ki so sveto spoved izkoriščali iz radovednosti. Ljudje, ki so bili zelo pobožni, so vedno poslušali župnika, tudi pri vzgoji otrok. Otroci se drug pred drugim niso smeli preoblačiti. Moški in ženske se niso smeli videti goli pred poroko, zato so po poroki hiteli z »delanjem otrok« toliko bolj. Že majhne punčke so učili, da se lastnega telesa ne smejo dotikati, sploh intimnih delov, ker je to greh. Pred spanjem so jih pokrili do pod pazduh – roke so morale biti proste izven odeje ali plahte. Dekleta, ki so bila ubogljiva in so verjela v vse to, niso smela niti svojih golih nog gledati. Ko mi je pripovedovala vse to že pokojna sestra Marija, se nisem mogla načuditi, kako so župniki psihološko vplivali na ljudi. Marija mi je povedala, da jo je župnik vedno spraševal, ali je delala »nesramne« stvari. Ko je odgovorila negativno, jo je vprašal, ali je vsaj kaj mislila na te stvari. Tako je bilo tudi pri spovedi pred Veliko nočjo. Župnik jo je spet isto spraševal. Povedala mu ni ničesar. Pa jo je vprašal, kje je imele ponoči roke. Pa se je Marija razjezila in mu odgovorila, češ kaj pa to njega briga, saj je to njena stvar. Župnik pa je vztrajal, zahteval »resnico«, nobene laži, ker bo imela nato še večji greh. Marija pa je lepo molčala

in čakala odvezo. Pa je župnik zakričal na ves glas: »Pa tudi odveze ne boš dobila!« Marija pa njemu: » Pa jo jmté sam!« in šla iz spovednice in cerkve. Bilo jo je tako sram, da si ni upala pogledati ljudi, ki so stali pred spovednico. Bala se je, da so jo poslušali med spovedjo. Na Veliko noč je bilo treba k maši. Doma ni mogla reči, da ne gre, ker ne more k svetem obhajilu, zato se je odpravila kot vsako nedeljo in šla s sestrami v cerkev. Med mašo ni vedela, kaj bi naredila. Bila bi sramota, če ji župnik ne bi dal hostije. Pa se je odločila, da k obhajilu ne gre. Vse *pupe*, ki so stale za njo, so šle po hostijo, le Marija je ostala na mestu. Začele so jo gledati in vsaka posebej spraševati, zakaj ne gre, češ, saj je bila včeraj pri spovedi. Pa si je Marija hitro izmislila: »Ne muorem, mi dela slabu, se bojim, da bom *kozlala!*« In tako je bil v cerkvi mir. Ko je prišla domov, so starši hoteli seveda vedeti, kaj ji je. Marija je bila lačna in je hitela jesti kot po navadi in rekla, da ji je minilo, da je vse v redu. Tako je bilo z radovednimi župniki, ki so martrali mladino. Najbrž iz drugačnih razlogov kot samo spovedniških.

(zapisala po pripovedi sestre Marije)

MOJE DOŽIVETJE

Ko so odprli maloobmejni promet po videmskem sporazumu, so dali prepustnice vsem, ki živijo v zračni liniji deset kilometrov ob meji. S prepustnicami smo šli lahko 4x mesečno v Trst. Na začetku smo hodile z očetom, ali s kakšnim drugim iz vasi, ki je poznal Trst, ker smo se mesta bale – glede na to, da ga nismo poznale. Počasi smo se ga navadile in smo enkrat tedensko nosile kaj prodajat. V Trstu smo imele svoje stranke, ki smo jim nosile vse, kar se je dalo prodati: jajca, pršut, klobase, meso, kokoši (žive ali ubite), puter, gobe, borovnice, žganje in na *kontrabant* tudi cigarete. Obstajala so seveda pravila, kaj se lahko nese in koliko na mesec. Da bi več zaslužile, smo skrivale stvari pod krilci, pod plašči – *kapóti*, cigarete pa smo dale v rokave in vsepovsod, kamor se jih je lahko skrilo. Vedno smo šle štirikrat na mesec čez mejo, kot je bilo dovoljeno, in počasi spoznavale na bloku tudi policaje in carinarje obeh meja. Na jugoslovanskih mejah smo se bolj bale, nismo jim zaupale, ker jih je bilo vseh vrst in z nami so delali, kot bi ne bili ljudje iz iste države. Posebno ženske so bile žleht. Še danes se govori o njih in njihovi *žlehtnobi*. Bile so pravi hudiči, vedno smo jim želeli slabo, ker si drugega niso zaslužile. Na italijanski meji smo spoznale tudi vse policaje, ki pa so se vedno trudili, da bi govorili z nami. Ampak kaj, ko v začetku nismo razumele skoraj nič italijansko. Eden od policajev na italijanski strani me je vedno pozdravljal, se mi smejal in hodil okrog mene. Jaz pa sem se mu smejala in odzdravljala. Počasi mi je začel pošiljati navidezne poljubčke – kar se je meni zdelo nedolžno in lepo; smejala sem se mu in šla naprej. Vedno me je v italijanščini vabil, da bi se kje dobila. Jaz pa sem se naredila, da ne razumem italijanščine in vedno se je končalo tako. »Priateljstvo« se je vleklo naprej nekaj časa. 2. oktobra 1960 sem prišla službovat v gostilno k Preslovim na pošto, namesto Zdenke Mihčetove, ki se je taisti dan poročila. Bila sem zelo srečna, ker sem dobila delo v Italiji, četudi sem delala tudi po 16 ur dnevno. Od začetka mi gospodinja ni dala prostih ur na teden. Potem sem jo prosila, da bi mi dala vsaj en popoldan prosto, da bi si lahko kaj kupila. Pustila mi je prost torek popoldan, ko so imeli gostilno zaprto. Ob torkih popoldne je hodil v Trst tudi njihov sin Stojan. Šla sva z

isto *korjero*. V Trstu me je povabil, da bi šla na pijačo in nato k njemu. Rekel mi je, da ima vsak torek popoldne na razpolago sobo. V teh stvareh smo bile Brćinke 'malo nazaj', ma ne toliko, da ne bi razumele, kaj hočejo taki *tići* od nas. Jezno sem odklonila, da me nato ni nikoli več vprašal kaj podobnega. Po tistem dogodku sem se navadila, da sem šla v Trst zjutraj in se vrnila okrog ene ure v Bazovico. Okrog ene ure popoldan je bilo na avtobusu največ ljudi. Drenjali so se mlekarice, študenti, delavci in ostali. Vsakdo, če je le mogel, si je našel sedež. Tako sem hitela tudi sama na avtobus, da bi dobila prosti sedež. Ob meni je ostalo prazno mesto. Med čakanjem, da bo *korjera umalala*, je prišel gor *policjot* z bloka, ki me je navadno vljudno pozdravljaj in vprašal, ali lahko prisede. Nasmehnila sem se mu, ker »sem ga poznala« in mu rekla: »Si« – drugih besed v italijanščini tako nisem obvladala. Cel čas potovanja mi je nekaj govoril in se smejal, jaz pa sem mu odgovarjala samo s »si« in »no«. Velikokrat sem se pretvarjala, da ne razumem, kaj mi govori in mu rekla: »Non kapišo!« Potem je razgrnil časopis, ki ga je imel v roki. Raztegnil ga je tudi čez moja kolena in me vljudno vprašal, če sme. Jaz sem mu samo pokimala in gledala naprej skozi okno. Prišli smo skoraj v Bazovico, pa me prime pod časopisom za roko. Začudeno sem ga pogledala in jo hotela odtegniti, pa me je tako močno stiskal in jo vlekel k sebi, da je bilo dejanje onemogočeno. Mislila sem, da mi slabega v *korjeri*, *napeštani* z ljudmi, ravno ne more narediti. Ampak začel mi je razpirati prste. Na zabit način sem začela misliti, kaj si ta vendarle misli in kaj hoče pa zdaj imeti. On pa je mojo roko začel pritiskati na svojega tiča, ki si ga je dal ven iz *bitejge*. Nisem ga videla, ker je imel povrh časopis, sem pa čutila pod roko eno *robo* trdo – vsaj meni se je takšna zdela, debela in gorka, ki je stala pokonci v mednožju. Takrat pa, kakor bi me stresla električna – skočila sem pokonci, s silo izvlekla svojo roko iz njegove, se ga končno osvobodila in se ozrla naokoli, če me kdo gleda – ker sram me je pa bilo zelo. Pa me ni spustil ven. Zadržal me je s svojimi močnimi kolena in ker me je bilo še bolj sram, sem se spet usedla in počakala, da je *korjera* ustavila pred Mahničevimi. Takrat se mi je umaknil, v miru sem izstopila, on se je pa smejal, kot bi se nič ne zgodilo. Bila sem prepotena in rdeča od strahu in sramote, ker v tistih letih še nisem videla, kaj šele prijemala kake *tiće* v roke. Izkušnja se mi je zdela grozna. Ko sem izstopila, sem skorajda tekla proti Preslovim. Nikogar nisem pozdravljala, dékle pa so me začudeno gledale, ker sem ihtavo ponavljala: »Kaj takega pa še ne!! Kaj takega še ne!!« Počasi sem se umirila in jim začela tolmačiti, kaj se mi je zgodilo. Začele so se smejati in me imeti za norca, vendar sem se počasi sprostila in se smejala z njimi. Bila mi je šola, da ne smem zaupati in se nasmihati neznanim moškim. Tudi takšne stvari so se dogajala brkinskim dekletom, ki niso poznale mestnega življenja in ne mestnih nevarnosti. V tem smo bile povsem neizkušene.

REVEŽI V TREBČAH

V Trebčah je bilo včasih dosti ubogih ljudi, ker je bilo v vsaki družini veliko otrok. Pri *gurancih* je bila ena majhna hiška. Pri tleh so imeli samo en prostor, ki so ga pregradili. Naredili so *lejso* iz palic in z bekami prepletli, kot se naredi košare. In to *lejso* so *zagujzdli* na strop z vseh strani. Po tem so naredili iz *japna*, ki so ga imeli gašenega v *japnicah*, in peska, *mavto*. To *lejso* so *obrajhali*, da so naredili *pared*. Tako so imeli kuhinjo in *štalo*. Noter v *štali* so

imeli dve kravi in kokoši, ki so hodile skozi kuhinjo v štaljo in ven vsak dan. Si mislite kakšno življenje in v kakšnem smradu je živela uboga družina, ki ni bila majhna. Otroci so živeli v pomanjkanju vsega. V hiši se ni vsak dan kuhalo kosila, zato so otroci sedeli na zidu pri *gurancih*, se pogovarjali in čakali, kdaj bo kosilo. Vedno so od daleč gledali v *kamin*, ki je bil velik na hiški. Če se je z njega kadilo, so šli veselo domov opoldan, da so dobili malo mineštre na vodki. Če se ni kadilo, so znali, da tisti dan se ne bo nič jedlo. Ubogi otroci so stisnili trebuh in lačni sedeli naprej na zidu. Takšno žalostno življenje so imeli ljudje zaradi revščine.

(zapisala po pripovedi Cveta iz Trebč)

ŽELJE OSAMLJENEGA

V življenju se vse zgodi,
da ti lepo živeti ne pusti, žalost te ne zapusti,
dokler te osamljenega usodi ne prepusti.
Življenje je žalostno, če pri mizi sam sediš,
mati ti pomaga, da sam se ne zbudiš.
Želiš si v sebi, da mladostno družbo si dobiš,
da na tem svetu še enkrat zaživiš.
Družbo si težko vsak ta pravo dobi,
sreča popolna pred tabo beži,
navada, delo in življenje, ki ga vsak pozna,
od drugega težko sprejme pa tega ne prepozna.
Iščeš veselja, da se sprostiš,
z mladostno družbo, da se pomladiš.
V življenju porabiš zadnje mladostne moči,
tudi če ti življenje ne zadostí.
Dekle, polno življenja, mladostno,
ponosno, lepo se počuti, veselega značaja,
dobro žilico v sebi je imela,
da ga je, osamljenega, v pravem trenutku prijela.
Vesel in ponosen se je veseli,
opazuje jo, gleda, da se mu še dlačica na bradi smeji,
v upanju, da se z njo pomladi in
ko jo na kolenih drži, jo nežno po ritki zna božati.
Vsem se zdi, da ta ljubezen zna dolgo živeti,
če dekle bo znalo njega dobro sprejeti.
Mu nudila je svoje obline in nežne topline,
ker moški zna porabiti tudi tako svoje vrline.
V življenju se zgodi, da se ti obrne,
še večjo žalost občuti, če se mu ne posreči.
In v tisti višini, v kateri si je želel vse doseči,

mu spodrsne in s tal ne more se izvleči.
To je najhujša usoda priletnega človeka,
ker težko si človek, v drugo in tretje moči pridobi,
da na novo bi si začel družbo iskati,
dostikrat se rajši sam v osmici zadrži in se z vinom sprosti.

ŽIVLJENJE

Človeško telo je ladja življenja,
velika ali mala, potovati *ne jenja*,
začrta si cesto v bližino, daljavo,
do koder so odprti zemlja, morje in nebo,
da v miru srečno še veliko plula bo.
Ladja mladosti, lepote in veselja,
v življenju hitro pluje naprej,
želja po sreči, lepoti, in družbe si vsak želi,
ker v mladosti se dosti energije dobi,
življenje je trdo, dosti učenja, dela in skrbi,
mladostna energija in sodobna tehnika
pa prehitro drvita, ni spotike, da ustavili se bi.
Mladostno življenje vsakega zadovolji,
če usodo sprejme in za boljše se bori,
še prava ljubezen srca vsakega obdari.
V polnoletnem življenju je dosti zaprek,
veter in nevihte se pridružijo vmes,
ker v življenju usoda vsakega obišče
in mu dodeli, kar mu pritiče,
te spotika, preizkuša, nevihta te zvija,
korajža te zapusti, da strah ti obliva še kosti.
Moči ti zmanjka, ladja pelje počasi naprej,
samo do izliva, ker pregrada je ovira,
ladja se ustavi, ker prostora več ni,
da življenje bi teklo, kot se nam zdi,
starost, samota nas stiska, strah nas duši,
oh, kako bi radi še živeli, pa zdravja več ni,
ladja življenja, moči nas zapusti,
sonce življenja se od nas oddalji.

Za zaprtje meje so podpisali v Parizu, 10. februarja 1947 leta naslednje velesile: Francija, Anglija in Amerika brez Sovjetske zveze.

Pred šestdesetimi leti, 15. septembra opolnoči se vse spremeni,
z zaprtjem meje se dva sveta naredi,
meja, tista nepravična meja se zaprla je,
kot trda železna zavesa, obesila se,
ker vrata v Italijo pa do Trsta zaprla je.

Podeželju Trsta vzela je kruh, delo in življenje,
med slovenskim ljudstvom povzročila pomanjkanje,
ker Slovence je razdelila, razkosala,
da srca od žalosti so Slovencem pokala.

V svet so se izselili, na vse strani jih je razpršilo,
upanje v sebi je ljudstvo nosilo, da življenje bi boljše bilo,
po svetu s trdim delom se borilo, da dobrote bi obrodilo.

Težki trenutki za ljudi z obeh strani, ki v pomanjkanju so živeli,
začeli so si na novo življenje graditi, z zavestjo in trdom,
želeli so Slovenci biti, da svojih krajev, svojega rodu, ne smejo nikoli pozabiti.

Leta 1955 je Videmski sporazum podpisal, da prepustnice je svet treh držav narisal,
železna vrata za obmejni pas razgrnila se, ker štirikrat mesečno, vrata nam odprla je
za ljudi na obeh straneh meje za boljše življenje.

Stroga meja pa ni pustila živeti, se premikati,
ni pustila trgovati, ni pustila stvari prenašati,
ljudje so postali iznajdljivi, prebrisani, previdni in lažnivi,
se s *švercanjem* preživljali, prenašali, pri sebi vsepovsod skrivali,
in po Trstu po cestah, po hišah ponujali, prodajali,
da lire, dragocene lire bi dobili, da boljše življenje bi si ohranili.

Oh, kako težko, kako grdo je bilo živeti, v strahu čez meje nositi
in vsepovsod po Trstu prodajati, policije se bati, vedno bežati in strah v sebi obdržati.

Strah, tisti grozen strah smo doživljali vsakokrat,
ko preko meje prepovedano smo prenašali, se tresli,
v strahu nismo niti med sabo govorili,
da ne bi pozornosti finančnikov, carine zbudili.

Še po tolikih letih še vedno klije v nas tisti strah,
ki nam ni pustil spati, ki vsakokrat nam zagrenil je življenje na mah,
dostokrat nam storil od hudega v joku moliti in prositi,
da usmilil kdo bi se nas, da odgnal bi tisti strah.

Prišel je lep zimski dan, dan zgodovine, 21.12.2007,
ko je majhna država Slovenija z vstopom v schengensko območje
postala celota. Meja je samo še na zemljevidu,
brez meja, prosta cesta ostala je odprta, postala je Evropa.

Veliko praznovanje z vseh strani meje med ljudmi,

združili so nas, meje in *rampe* pa odstranili,
s petjem, godbo na pihala in govori smo ta dan ovenčali,
s povorko, z zastavami in otroci s plavimi in rumenimi balončki,
še z ukinitvijo obmejnih prepustnic, ostali nam bodo le spomini.
Slavje je bilo na vseh mejnih prehodih, od Trbiža pa do Milj,
meja šestdesetih let je spreminjala obraz, ideje in zakone za boljše nas vseh.
Za zaključek največje slavje je bilo na Škofijah in v Novi gorici,
da se je zadostilo pravici, so odstranili še zadnji kamen spotike,
ki so ga ob prisotnosti državnikov Evrope z govori potrdili,
Sloveniji so dali bodočnost in moč v Evropi ji zapustili.
Še se bomo borili, za spodobno življenje,
da združeni v Evropi bi v miru živeli, da dogodki se ne bi nikoli več ponovili,
ampak na mejo, na pošteno mejo ne bomo nikoli pozabili.

Brkini 1953 (Etnografski muzej Slovenije)

PATRICIJA DODIČ

STVAR IGRE

Vsako pesem lahko razsuješ.
Vendar jo mehko spet sestaviš vase.
Ob hangu zasučješ svoje golo telo
proti rdečim lasem, ki v pramenu
prekrivajo zeleno oko.
Črna tenčica čez mlade prsi
tiste, ki hoče pisati o vsem,
kar ni podobno Madame Bovary.

Vsako pesem lahko posvojiš.
Jo imaš čisto zase. Kot zvok violine
ob zvenu ženske. Moškega.
Njunih besedišč, ki povedo čim manj.
Kanček vijolične, prosim.
Medtem ko prižigaš strast.
Ontologijo. Od kvantne fizike naprej.

Vsako pesem lahko osvobodiš.
Ji puščaš barve. Zdajšnji čas.
Samotarjenje. Prevedeš hip.
Neguješ preprosto.

Vsaka pesem je energija.
Obojestranska. S takimi dnevi. S hodnikom.

Vsaka pesem je norišnica.
Zaprta sama vase,
da pride skozte ven.

17. januar 2015

SPOMINSKA BRBUNČICA 2. (SKRIVNOST)

Zbrali smo se v skednju, kjer je na steptanih zemljenih tleh stal leseni voz za seno, severna stran zidu pa je bila še ostanek zidine prvotne hiše prednikov iz 19. stoletja ali prej. Moralo je biti spomladi ali jeseni, saj je bila svetloba dneva podobna le enemu ali drugemu letnemu času. Da greš v druge svetove, so mi rekli. Da vidiš ljudi iz preteklosti ali prihodnosti. Tedanja »otročka igra«. Za izbrance. S tem se ne gre šaliti. Če si se odločil, ni bilo poti nazaj. Popol-

danske proste urice pred naslednjim spraviom sena so nam s sestro pomenile vse – ker sva takrat lahko počeli karkoli nama je padlo na pamet, v mejah normale, se ve, saj naju nihče ni imel volje nadzirati. In bila je nedvomno nedelja. Tudi takrat se je spravljal seno, ne glede na to, da je bil to dan, namenjen počitku. In tudi sicer med tednom bratranca iz Trsta ni bilo na obisk. Torej nedelja. Jesen ali pomlad. Skedenj. Sestra, bratranec in jaz. Vsi za. Ni debate, da bi ne šli v to. Ne glede na posledice. Bratrancu se približam iz hrbtne strani, ga objamem tako, da prekrižam roke z dlanmi na njegovem prsnem košu, tik pod srcem. Bratranec osemkrat globoko vdihne, osemkrat globoko izdihne, z zaprtimi očmi, devetič zajame sapo in jo zadrži čim dlje. V tistem trenutku ga zajamem, sunkovito stisnem v trden, močan objem, dokler ne zatrzne in pade, nezaveden, na tla. Čez trenutek, morda minuto, začne glasno jokati in blebetati stvari, ki nimajo prevelikega smisla, pa vendarle zaznam, da se pogovarja z že zdavnaj umrlim očetom in mu nekaj na vse pretege dopoveduje. S sestro sva začudeni, prestrašeni in ne veva, kako ustaviti bratrančev histerični jok. Veva le, da za početje ne sme izvedeti nihče, saj je igra *incognito* in tudi menda nevarna in bognedaj, da se nono ali nona prebudita iz popoldanske dremavice in ... V tistem zaslišiva korake in veva; nono je, ki hoče vedeti, kje smo in kakšne špičimo. Bratranec še vedno na tleh, v transu, blede in joče, midve ga panično treseva in rahlo brcava in kličeva ga po imenu. Od začetnega padca do zdaj, ko prihaja nono, je minilo približno deset minut. Nono se približuje od vrta proti skednju, mene zaradi panike, kaj bo, tišči lulat na vse strani, sestra še vedno stresa bratrančeva ramena, da se ta tik pred zdajci, ves objokan, smrkav in zmeden malce zave, čeprav mu popolnoma nič ni jasno, kaj se dogaja. Midve s sestro pa v skoraj poblazneli smeh, saj se je vendarle zbudil in zdaj bo tako ali tako vse dobro in nono pride in ne opazi kaj posebnega, otroci se tako ali tako vedno kaj *prčkajo* in cmerijo in dražijo, jih je treba pač malo okregati, jim zanergati, jih razkropiti, saj če so skupaj dlje časa pa tako tihi, nedvomno kaj *zmučkajo*. Tudi bratranec se začne neustavljivo in neobvladljivo režati, si z rokavom brisati smrkav nos in oči in mleti s pogledi, kot bi v sebi zadrževal sod skrivnosti tik pred eksplozijo. Igro smo nato še večkrat ponavljali – vedno na skrivaj in z veliko mero napetosti glede izida – predvsem v krogu sestričen in vedno je tista, ki je padla v druge svetove, imela povedati veliko čudih dogodivščin iz onega sveta. Tudi mene so tako čarobno objeli – na podestu med mamino in nonino sobo – in spiralisti pad v svet, ki se mi je pozneje še velikokrat pojavljal ob meditacijah in drugih šamanskih potovanjih, je nekaj nepopisno lepega, lahkega, svetega, enega. Na poti sem se srečala z živalmi, ki so bile in so še danes moje živali moči, s takimi, v katerih sem bila, bila one, bila pokrajine, nebo, vse. Barve niso podobne barvam tega bivajočega sveta, so intenzivnejše, drugačne, božanske, a hkrati blažje, energije so neskončno lepe in kar je najlepše, ničesar in nikogar te ni strah. Vse je mogoče, vsi so tam, vsi smo tu, vse je eno. Sicer pa je šamansko potovanje tehnika ekstaze, prepolna simbolike in mitologije, ki uporablja tehnike v informacijskem polju, kjer se strukture kažejo kot živali moči, pomočniki, učitelji. Številni biologi potrjujejo domnevo, da je nastanek človeka posledica delovanja morfoloških in morfogenetskih polj, ne pa delovanja genov. Ampak pustimo to njim. Vse v vesolju je vsak trenutek povezano z vsem. Na enem izmed podobnih kasnejših potovanj sem srečala na primer pritlična modra bitjeca, razkuštrana, s katerimi sem plesala nek čuden ples, tudi z mojim telesom od nog navzgor, se je nekaj dogajalo, kot bi se napihovalo, večkrat sem letela na črnem krilatemu konju in ne, potovanje je morda podobno sanjam, vendar niso sanje ... Je drugače. Veliko bolj si prisoten, bolj si sproščen in poln energije in skratka, drugače je. Na igro smo sčasoma pozabili, najbrž lahko

rečem kar so pozabili. Mene so »mejne znanosti«, kot so v osemdesetih poimenovali te reči, nepotešljivo privlačile. Igro smo igrali pri mojih desetih, skozi leta, desetletja pa sem o človeku in njegovih, takih in drugačnih mejah in poteh in potovanjih, izvedela ogromno in še vedno in vedno znova prihajam do novih spoznanj in še vedno in vedno znova verjamem, da je to le drobec skrivnosti, ki jo vsakdo od nas nosi v sebi kot zaklad, ki ga bo prej ali slej skozi življenja odkril. Če bo želel, se ve.

(Jezerina pri mojih dvanajstih letih. Srednja sem jaz, levo od mene, takrat zelo navihana sestra Klementina, desno bratranec Raico, v ozadju skrajno levo skedenj v katerem smo se 'magično objemali'. Foto: sestrična Sandra)

ALI SLIŠIŠ ODMEV?

(anketa ob prebiranju trač revije)

Ali se sprehodiš po Šalovcih, kjerkoli že so, pred lastnim bankrotom? Koliko mesecev potrebuješ, da si izklešeš rit? Si včeraj pomaknil kazalce na stran? Ali imaš svojo vizijo, svojo pomladno akcijo, svoj prav? Si si zgradil sončno elektrarno in si privoščil ritme v hladnem snegu Hermagorja? Ali imaš kartico ugodnosti za potovanje skozi mavrico, ki ti prinese met v vijolično? Ali si pripravljaš barve v odtenkih lastnih želja? Si vreden Krpana, njegove soli, kobilice, njegove nesmiselne poti? Zahajaš v trgovine s povprečno plačo ali zgoraj brez? Ali veš, da kot kupec določaš kakovost in to še ni vse? Si kdaj bil zaradi poštenja ob službo, ob kravo, ob ženo, ob vse? Si preklical tiralico za Rusom, ki živi v portoroški vili in se mu jebe za vse? Si si privoščil žar ploščo za dve osebi in pol? Ali poslušáš Viktorje in Zmage in kupe njunih otrok? Ali imaš občutek, da lahko hkrati in nenadoma postaneš močan, tup in glup? Si namestil zračno izolacijo in poskrbel za varnost družine, domovine in časti? Ali veš, da zmaji letijo točno nad Muro in nikjer drugje? Ali veš, da je prva liga varen in donosen depozit, ki ga odpoveš v roku dveh delovnih dni? Ali se zavedaš, da si blizu zgodovinskega dogodka in uspeha in markacij in v tem stilu naprej? Ali veš, da si odličen v hitrih zavojih, ovinkih, ovinkarjenju in še čem? Ali uporabljaš cepivo za hitro celjenje ran in estetski videz svojih jajc?

Ali veš, da lahko pomanjkanje spanja povzroči nekaj kg več pa še sladkorno tipa dva? Ali lahko hodiš neprenehoma gor in dol in sem in tja, ne da bi zbudil sosede? Ali izbereš dežnik, primeren opravi in jutranji frizuri žene, ljubice in hčere? Ali poseduješ masleno kislino in če jo, prav, in če je ne, zakaj pa ne? Ali požreš kapsulo za povečanje spolnega poželenja in se z njo hvališ okrog? Ali počivaš pogosto in povsod in poznaš kvercetin in histamin in vse to obrnjeno navzgor? Ali se prehranjuješ z edinstveno kombinacijo fermentiranega riža in listov artičok? Ali veš, da boš prvomajal na obali pomarančevcev za natanko in samo 499 evrov na dan? Ali si dovolj humanitaren in boter socialno šibkim vejam prepiljenega drevesa? Ali kdaj hodiš po robu eksperimentalnega, kompleksno posušljivega? Ali kdaj poslušáš BBK ob dvajset nula nula natanko tistega dne? Ali glasuješ podnevi in ponoči za zmagovalni poročni par na konjskem hrbtu in njegovi grivi? Ali obiščeš veterinarja, ko imaš ekcem in srbež in še marsikaj? Ali pospremiš menjavo dlake s česanjem in odstranitvijo morebitne umazanije, bolh in uši? Ali pripraviš dvema lačnima dva gomolja rdeče pese v moderni mikrovalovki? Ali bi mi opisal svoje prehranjevalne nenavade, ki postajajo vse bolj običaj? Ali si se naučil reči ne in vztrajal in bil prepričljiv, nekoga prebutal, mu žebbral očenaš? Ali si zadovoljil svoje apetite, načrtoval izlet v hribe in mislil na mamó in rože? Ali veš, da ultra močne sestavine delujejo na stegna, zadnjico, na možgane pa ne? Ali so tudi tebi najlepše krivulje sveta levo od desne dojke navzdol? Ali veš, da imaš veliko izbiro ločevanja smeti na srečne in smrdljive? Ali veš, da gre tujcem vseeno bolje od rok kakor od nog? Ali veš, da po zakonu psi lahko neumorno lajajo tudi ponoči? Ali veš, da s tabo piše zgodbe slavna vedeževalka, ki rešuje svetovne probleme in sploh vse? Ali si prepričan, da te ni ujela konkurenca varnostne in njim podobnih služb? Ali veš, da je za družinsko veselje in doživetje potrebna antialergijska notranjost Forda ci maxa? Ali veš, da na najbližji pošti lahko kupiš levo traktorsko gumo in žarek pomladnega sonca? Ali veš, da moraš, preden posežeš po uspavalih, dvakrat premisliti? Ali veš, da lahko dobiš z darovanjem krvi nekaj evrov od torca do četrtka? Ali veš, da je spletno nakupovanje enostavno nalaganje v košarico in je? Ali preprečuješ tegobe z zelenimi smutiji in blenderji, karkoli že to je? Ali veš, da ima šipek dezinfekcijski učinek na urinarni in še kakšen trakt? Ali si želiš vrhunske kariere globalno usmerjenega študija poslovnega sekretarja? Ali veš, da je spolna disfunkcija ribjih samcev le strategija varčevanja z energijo? Ali veš, da je egipčanska princesa prebolela arterosklerozo, staro več kot 3500 let? Ali veš, da tornadi prizadenejo več ljudi, kot jih opazijo? Ali se kdaj nakopičiš v uleknino, cvetiš malinovo redeče, si skrbno poravnaš cvetne liste na razbrazdanem čelu? Ali si videl, kako popoldanski oblaki na obzorju razpadejo kot prekuhan krompir? Ali kdaj otrpneš z upočasnjenim bitjem srca in znižano telesno temperaturo? Ali veš, če morda metulji vidijo v barvah, če poznajo slovensko himno in prešeren nasmeh? Ali uživaš v lovljenju kobilic in v imenu Almine matere, ki ji pravijo Vilibalda? Ali veš, da ima sonce dovolj vodika, da bo sijalo tudi takrat, ko ti ne boš več? Ali veš, kam greš, ko greš tja v tri dni? Ali šteješ, kolikokrat na dan te minister za zdravje opozori, kaj vse ti škodi in kaj ne? Ali meniš, da Jean Bodin trdi, da hudič sovraži rek, da se množimo in napolnimo zemljo in še kaj? Ali poznaš *Bullo Apostolico adversus haeresim maleficarum* iz leta 1484? Ali veš, da sta gromska strela in rdeči lasje insignije svečenika Donarja, boga viharja? Ali poznaš *coitus interruptus* in vietnamske pujse, če pač? Veliko skupnega imava, veš. Predvsem tišino. Za vsem tem. Način, kako odpreva okno. Kako zadihava. Praviš, da dišim po skrivnosti. Na tujih ustnicah. Brez odmeva. Pravim, da dišiš po zelo normalnem jutru. Ali slišiš odmev?

(Fotografije iz domačega arhiva. Zgoraj: levo nonko Frane, tatkotov oče, desno nona Marija, tatkotova mamam; spodaj: levo nona Slava, mamina mama, desno nono Frane, mamin oče.)

Šef mehanične delavnice Toni je v tovarni znal vedno ene dve strani več kot knjiga. Ni bilo stvari, za katero bi ne imel pripombe. On bi vedno naredil stvar še boljše, kot se je naredilo. Sodelavci so bili siti njega in njegovega znanja. Treba ga bo postaviti na svoje mesto. Frane je delal v tovarni kot nabavni. Imel je svojo pisarno, skladišče, in je večino časa hodil po halah in opazoval. Kajti bog ne daj, da bi zmanjkalo materiala za delo. Lepo družino je imel v pripravi dela, kjer ga je šefica precej *obrajtal*. Oba sta bila veseljaka in vedno pripravljena za težak *škerc*. Tudi v mehanični delavnici so bili veliki prijatelji. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja pa se je kmetom obrnilo na boljše. V trgovinah je bila velika ponudba nabave traktorjev in drugih kmetijskih strojev s prijaznimi krediti. V časopisju in drugih medijih se je naenkrat pojavilo mnogo nasvetov o gojenju kmečkih pridelkov na različne načine: eden izmed njih je bilo gojenje solate v stožcu na balkonu, drugi o gojenju jagod, paradižnikov in še veliko tega so ponujali, od nasvetov do orodja in vseh vrst priprav za lažje delo. In se je Frane spomnil, kako bo prišel do živega šefu mehanične delavnice, Tonetu. Pri tem pa je bil prepričan, da mu bodo pomagali fantje iz oddelka za pripravo dela in fantje iz mehanične delavnice. Frane si je kupil traktor, ne pretežkega, ker je imel kamnite njive. Pa je Toni pripomnil, da bi lahko kupil večjega. S tovarniškega dvorišča se je pogled raztezal na Franetovo njivo in na nekaj drugih njiv. Lastnik sosednje njive je bil mladi zet. Poročil se je v vas in tudi on kupil traktor, ker bo obdeloval taščino kmetijo. O delu s traktorjem ni imel pojma. Ko je oral njivo, ni s pluga snel železne palice, ki je namenjena temu, da se plug, ko se ga ne potrebuje več, zvrne. In tako je železni drog drsal po njivi in zet je njivo zoral, da je joj. Frane mu je s plugom za izdelavo vrst naredil vrste, čeprav zelo težko in zet je posadil krompir. Čez nekaj dni pride na njivo tašča in začne saditi fižol med posajen krompir. Videla je, da je njiva slabo zorana in poslala je na njivo zeta, naj sam posadi fižol. Zet je bil mlad in nobenega dela mu ni bilo težko opraviti. Ker njiva ni bila prav zorana, je s *štango* delal luknje, v katere je posadil fižol. In to je videl Toni s tovarniškega dvorišča. Pritekel je k Franetu in ga začudeno vprašal, kaj dela mladi fant s štango na njivi. Franetu se je v možganih zasmajalo: »Sedaj ga pa imam, tistega, ki ve več kot dve strani knjige!« »Zet dela s štango luknje za *kouce* za krompir.« »Ma, ne me basat!« »Res je, a nisi slišal za novo vrsto krompirja, ki obrodi po *koucih*?« »Ma, ne!« »Res je, res. Sam sem jih že kupil v kmetijski trgovini in sem jih še nekaj naročil, ker so jih imeli le za poizkus.« »Ti me vlečeš!?« »Če ne verjameš, pojdi k šefici v *pripravi* in jo vprašaj.« In gresta proti pisarnam. Toni po stopnicah, Frane naravnost. Zgrabi Frane telefon in pokliče v oddelk za pripravo dela: »Sedaj ga imamo!« In hitro pove zgodbo o *koucih*. »Pošlji ga v trgovino, da se prepriča!« Frane pokliče še v kmečko trgovino, kjer je imel kup prijateljev: »Igor, prišel bo Toni po *kouce* za krompir,« in pove zgodbo. Kaj kmalu so videli šefa mehanične delavnice, ki je odbrzel iz tovarne. Cela družina je nestrpnost pričakovala njegov povratek: »Kdo ve, če bo hec uspel?« Mine več kot ura pa pol in Toni se vrne. V Pripravi dela pove šefici ves žalosten: »Uni mona od Franeta je pokupil vse *kouce* za krompir in jih dal nekaj tudi mlademu zetu, ker bosta poskusno gojila krompir *po koucih*.« Krompir je na njivah že

veselo rasel, tudi fižol je že kukal ven, a noben od obeh ni še zabil niti enega *kouca* v njivo. Šele tedaj je Toni spoznal, da so ga dobro navlekli.

ŠESTO KOLENO

Dandanašnji živimo s hitrim tempom in nimamo časa, da bi hodili k sorodnikom na obisk niti ob velikih praznihe. V starih časih pa so bili obiski sorodnikov velik dogodek, posebno ob vaških praznikih – opasilih. Ljudje so se obiskovali sorodstveno tudi precej kolen nazaj. Naš Lojzek je bil prav lep, postaven fant in v letih, ko je začel *mečat uokna* za dekleti. Tako se v naši vasi reče, ozirati se za dekleti. Morda je skupek besed nastal takrat, ko so na hišah imeli majhna okna, kdo ve? Lojze je pridno hodil na plese, posebno na vaška opasila. Tam se nasloniš na lojtrnice, opazuješ dekleta in če si v bližini starejših *nuon*, tudi kaj izveš. *Vrgel je* torej naš Lojze *uokna* na dekle iz sosednje vasi. Že po njenih bistrh očeh je Lojze ocenil, da bo prava zanj. Tako se je okrog dekleta trudil na njihovem *uopasili* in njegovo obletavanje je kazalo na uspeh. Pa sta se srečala na drugem *uopasili* in menda je obema srce hitreje bilo. Tako sta preplesala precej praznikov in bližalo se je novo leto. Dogovorila sta se, da se dobita v vaški dvorani in vse je kazalo, da je ljubezen stekla. Silvestrski ples je bil nekaj posebnega. Prav lepo je bilo videti Lojzeta z dekletom. Oddajala sta vso ljubezensko energijo, ki jo pač mladi zaljubljenca oddajajo. Kot pribito je bilo, da bo Lojze svoje dekle spremil v njeno vas in morda bo tam tudi prespal. Ob misli na to je Lojzetovo srce hitreje bilo in komaj sta oba čakala, da se novoletna zabava konča. Ko so petelini že začeli peti, se Lojze s svojim dekletom odpravi proti njeni vasi. Mlada zaljubljenca sta objeta počasi hodila po široki cesti in prav nič ju ni moglo odvrniti od zaljubljenosti. Cesta je vodila mimo, kakih petdeset metrov oddaljene hiše Lojzetove *nuone* Tonce, ki je imela navado vedno oprezati skozi okno, ob nedeljah pozno zvečer pa še najbolj. Kar naenkrat se je od hiše zaslišal v mirnem mrzlem jutru močan glas Lojzetove *nuone* Tonce: »Lojze pojdi domov, tvoja punca je v sorodu s teboj!« Lojze ni mogel verjeti, da je to glas njegove *nuone* in da se celo vtika v njegove ljubezenske zadeve. Lojze in dekleta sta bila bleda v obraz. Do njene hiše sta se pogovarjala o vseh mogočih članih svojih družin. Nikjer nista mogla najti kaj sorodstvenega. Vendar pa sta sklenila, da bosta izjavo Lojzetove *nuone* vzela resno. Lojze je kot pravi kavalir spremil dekleta do hišnih vrat, jo prijateljsko še zadnjič objel in ji zaželel v življenju mnogo sreče. Dekleta si je našlo drugega fanta, se z njim poročilo in imelo družino. Lojze prav tako. Včasih sta se srečala, se spominjala lepih, zaljubljenih dni. Miniti je moralo več kot 50 let, ko je Lojze končno odkril, kako sta bila s takratno punco v sorodu. Ja, ja. V starih časih se je spoštovalo sorodstvo, celo v šestem kolenu.

A sva tudi midva sorodnika v šestem?
(fotografija z interneta)

BOMBAŠ

Kakor vsi otroci po 2. svetovni vojni je tudi Franc zelo rad stikal za vojaškimi ostanki, kot so bili npr. razni *šuci* (naboji/patroni), bombe, *pulfer* (smodnik) in eksploziv. Ni pa hotel, da bi se mu zaradi neznanja kaj hudega pripetilo. Zato se je v pogovoru z očetom večkrat dotaknil vojaških stvari. In tako mu je oče ob vsaki stvari obrazložil vse nevarnosti pri rokovanju s temi stvarmi. Glavna skrb in nasvet očeta pa sta bila, da naj raje vse te stvari pusti pri miru. A na domači gmajni je bilo ostankov vojne na pretek. Dogodilo se je celo, da se je skupina fantov in deklet na paši obstrelila s tovrstnimi ostanki. Prav zato je naš Frane še vedno skrbno spraševal očeta o vseh vojaških zadevah. In končno je izvedel dovolj, da se je počutil kot pravi strokovno usposobljeni vojak. Na paši so kozji pastirji našli angleško nasekano jajčarico. Kot je oče Francu pripovedoval, so te ročne bombe zelo močne in nevarne. Povedal pa je tudi, kako ravnati z njo. Od angleških jajčaric so bile še bolj nevarne le nemške ročne bombe z dolgim lesenim votlim ročajem, iz katerih je na močni vrvi visel bel obroček. Ob slednjih je oče naredil Francu dolgo pridigo. In je Franc zbral svoje kozje pastirje ter jih povabil na met angleške jajčarice. Zbrali so se na severnem delu pašnika, kjer ne bodo nikogar motili. Najbližja hiša je bila oddaljena kakih sto metrov. V njej je stanovala stara ženica, ki so ji včasih pomagali pri sekanju drv in drugih opravilih. Le redko je prišla na gmajno. Frane je že pred dnevi našel prostor, kjer jim bo pokazal vse svoje znanje v metanju hude bombe. Sam se bo povzpel na skalo, ostali pa se bodo polegali, kot jim bo svetoval. Okrog Franeta so se zbrali pastirčki in vse jim je obrazložil. Polegli so se v travo, Frane se je povzpel na srednje veliko skalo, pod katero je bila zelena trava. Pogledal je pastirske prijatelje, odvil črno okroglo kapico, z desnico krepko udaril z bombo, na kateri je bil majhen gumbek, po skali, in hitro zavihtel

bombo čim dlje. Pognal se je naš Frane s skale in že v zraku ugotovil, da nekaj ni prav. Kjer je bila pred dnevi lepa zelena travica, se je sedaj nahajal kup človeških odpadkov, po domače dreka. Najbrž jih je zjutraj tja pripeljala sosednja ženica, ki je očistila svoje stranišče na štrbunk. Kaj je lahko naredil Frane? Razširil je roke, da bo padel čim bolj na mehko. Ker je čakal, da bo bomba eksplodirala, je tudi on – tako kot njegovi prijatelji – zaril glavo v tla, le da so ostali zarili glavo v lepo travo, on pa v drek. Vsi so čakali in šteli sekunde, kot jim je Frane naročil, saj bomba potrebuje za eksplozijo približno deset sekund. Kako počasi se je vse skupaj vleklo! Minila je več kot minuta in Frane je počasi vstal. Preklemanska granata sploh ni eksplodirala! A ga bodo njegovi pastirji opravljali? Ko so vstali in zagledali Franeta, celega popackanega s človeškim drekom, jih je zajel gromozanski smeh. Smejoč se, so se hitro odpravili proti domu. Saj, kdo se bo sedaj ukvarjal z osranim Franetom, a ne?!? Frane se je odpravil proti kalu, kjer se bo za silo umil, morda tudi okopal in odšel k svoji *nuoni* po nasvet in pomoč. Ognil se je vsem potem in stezam in končno prišel do svoje *nuone*. Kako se je *nuona* veselo krohotala! Odpeljala ga je k svoji sestri, Franetovi strini. Strina je imela na dvorišču kalužo, kjer je bila voda, namenjena pranju in živalim. Še enkrat se je moral Frane sleč, se cel umiti in nato ga je strina namazala s kisom, da ne bi tako smrdel. Miniti je moralo precej ur, da se je Frane okorajžil in odšel domov. Doma si je moral najprej prinesiti par veder vode iz vaškega vodnjaka, da se je še enkrat okopal. Mati ga je odišavila z neko temno tekočino, ki je dišala po melisi. Sreča, da očeta ni bilo doma! Minilo je precej časa, da se je hrup o umazanem, osranem Franetu, podel. Frane je na skrivaj odšel na kraj metanja bomb. Poiskal jo je in ugotovil, zakaj ni eksplodirala. V veliki vnemi je z njo premalo udaril in zato ni eksplodirala. Skril je angleško jajčarico pod kamen, na suh kraj. Ko bo pravi čas, pa bomo metanje bombe ponovili, je sklenil. Skoraj do jeseni je bomba počivala v suhem skrivališču. Spet so se zbrali njegovi prijatelji pastirčki in Frane jih je ponosno popeljal na drugo metanje. Da pa se ne bi spet vrgel v kak drek, jih je popeljal na rob jame, v katero bo vrgel bombo. Odprtina jame je bila ozka približno kakega pol metra in dolga okrog šest metrov, globoka pa je bila več kot petindvajset metrov. Tako je vsaj na oko zmeril Frane. Pastirčki so se polegli okrog jame tako, da so jim v jamo gledale le glave. Frane je z vso močjo udaril z bombo z gumbom po skali in jo spustil v jamo. Vsi so s pogledi spremljali padajočo bombo. Priletela je na dno in nestrpno so čakali tistih par sekund ... Razlegel se je oglušujoč pok in proti pastirčkovim glavam je letelo drobno in debelo kamenje. Najbrž je bilo vmes tudi kaj železnih delcev. Res so imeli pastirčki in Frane srečo, da ni noben drobec zadel. Odšli so domov z novo izkušnjo. Franetu pa še mnogo let ni šlo z glave, da je s svojim strokovnim znanjem (kot je menil, da ga ima) kmalu zakrivil veliko nesrečo. Nikoli več ni na metanje bomb povabil nikogar.

BÖSE HEXE

Naš Frane je bil bajtarjev otrok. V šoli je bil še kar dober, saj ga je zanimalo prav vse. In je prišel do nižje gimnazije, v kateri so imeli predmet nemški jezik. Šolarji naj bi se naučili znanega evropskega jezika, da jim bo v življenju prišel prav. Nemščino je poučevala starejša profesorica nemščine nekje iz Kranjske. Za Primorce je bila pokrajina, ali dežela Kranjska vse, kar se je nahajalo naprej v Slovenijo od Postojne dalje. Frane je kot bolj majhen in suh otrok

sedel v prvi klopi. Kot revnega so ga sošolci pomilovali, vendar se je v štirih letih osnovne šole naučil, kako jih premagati. Ostali učenci niso vedeli, da vsak učitelj ali profesor gleda čez prvo klop na ostalo dogajanje. Pa tudi, če govori bolj potihoma, se v prvi klopi bolje sliši. Imel pa je Frane še eno skrivnost, zakaj se je vedno boril za prvo klop. Profesorica nemščine je bila stroga, noben izgovor ji ni bil dovolj in še eno dobro stvar je imela: bila je poštena. Ko je bila vesela z doseženim znanjem učenca, se je rada pohvalila, da je ona *Böse Hexe*, kar naj bi po njeno pomenilo 'stara čarovnica'. Res je bila starikava, suhljata, a imela je pošten nasmeh. Hinavščino je sovražila. Pa je naš Frane pogledal v slovar nemškega jezika in ugotovil da *böse Hexe* pomeni v resnici 'hudičevo čarovnico'. In ko se je profesorica pohvalila s 'stara čarovnico', se je Franc posmejal in ji kljubovalno omenil, da ni taka. Šolsko leto je teklo in Frane si je zapomnil precej nemških besed in jih znal tudi uporabljati. Stari čarovnici je bilo to vseč in mnogokrat, ko je prišla v razred, je začela pogovor s Franetom kar v nemščini, kar pa drugim učencem ni bilo pogodu. Kako more taka profesorica biti tako prijazna z enim bajtarskim otrokom?! Bila je pomlad in 'stara čarovnica' je imela rojstni dan. Takrat se je šolskemu kadru še darovalo klobase, jajca, maslo, panceto in hlebec kruha. In tako so kmečki otroci prinesli v šolo za njen rojstni dan vse te dobrrote. Frane za kaj takega ni imel denarja. Prvi dan je odšel v domačo pečino, kje še vedno rastejo najlepši zvončki in nabral lep, prijazen šopek. Ko je vstopila stara čarovnica v razred, so vsi učenci pohiteli k njej in ji na kateder naložili kmečke dobrrote. Frane, čeprav je bil v prvi klopi najbliže katedru, je pač moral počakati, da je prišel na vrsto. Stara čarovnica se je vsakemu učencu zahvalila in jih naprosila, da vse podarjene dobrrote lepo odnesejo nazaj domov, ker jih ona ne potrebuje. Končno je kot zadnji prišel na vrsto Frane s šopkom domačih zvončkov. Učenci so se začeli nasmihati, češ, cvetje je prinesel za rojstni dan. Profesorica se je Franetu zahvalila. Učna ura se je končala v prijaznem pogovoru. Naslednjo uro pa je profesorica na tablo napisala stavek v nemščini: »Kleid macht dem Mensch nicht¹,« ali v ljudskem govoru »Kleider machen leute nicht,²« je še pridala. Šolarjem je naredila dolgo pridigo, kako naj bi bili ljudje z malim zadovoljni, da ne bi želeli tuje lastnine, da bi delali dobra dela, se med seboj spoštovali, pomagali slabšim od sebe, ne zaničevali revnih in ubogih. Teh nasvetov je bilo kar precej. Glede kmečkih dobrot pa je prosila, da jih ne bi napuh ujel v svoje kremplje, kajti en lep šopek domačega poljskega cvetja nadomesti goro denarja in drugih dobrot. Šolarji so se spogledali in zardeli. Le naš Frane je imel solzne oči in topla ušesa. Prav zaradi teh besed se je z učenjem nemščine zelo potrudil. A kaj, ko naslednje leto *Böse Hexe* ni več učila na domači šoli. Frane je že v letih. Počasi ga zapušča spomin. Ne spomni se imena in ne priimka profesorice nemščine, a v glavi se mu prikaže njen nagajivi nasmeh in njen nadimek.

¹ Obleka ne naredi človeka.

² Oblačila niso ljudje.

Vaščanov, torej revežev ali bajtarjev, je bilo v vasi šest. Veselo so pasli svoje koze na *Nadnjivah*. Po drugem obisku Francozov pri nas je bil sprejet zakon, kje naj se pasejo koze in kje ne, ker škodijo rasti gozdov. Tako je bilo v vasi določeno, da se koze pasejo samo na *Nadnjivah*. Same *Nadnjive* so nekaj edinstvenega. Včasih je bilo tu precej obdelanih vrtov in kup *lizelc* – davno zapuščenih vrtov, katerih zidovje se je že porušilo. Zanje je bilo značilno, da je bila na njih dobra trava. Ko so koze popasle dobro travo, so v teh *lizelcah* kozji pastirji igrali nogomet, igrale pa so ga tudi kozje pastirice. Žoga je bila v tistih časih narejena iz ukradene *nuonine* volnene *kucietie*, napolnjene s travo in ovite s *špago* ter dobro zavezane. Po koncu igre se je žoga vedno shranilo na suho mesto. Če se je na začetku *Nadnjiv* obrnilo proti severu, se je prišlo v *Dol na kosini* ali po letu 1836 v *Kozinski dol*. Do tja so pastirji lahko obiskali kar nekaj jam. Dve sta bili večkrat obiskani, dve pa sta vlivali velik strah. Če se je šlo naravnost, se je prišlo do velikega prazgodovinskega gradišča, ki ga sestavljata 40 m globoka navpična jama z obodom 350 m in velik raven plato. Ves ta prostor je bil do nedavnega obdan z dvometrskim zidom. Gradišče je raziskoval Marchesetti¹, a podatkov o najdbi ni. Znana je zgodba dveh zaljubljenecv iz leta 1903, ki sta v tej pečini preživela kar nekaj mesecev, preden so jima dovolili svojo ljubezen potrditi. V jamo vodijo štiri poti. Dve sta plezalni, ena je strma steza, primerna za ljudi in koze, tretja, položnejša pa za gonjo živine. Polovica dna v luknji je bila poraščena z dobro travo. Južni del, poln drobnega kamenja, severni pa z nekaj velikimi skalami in spomladi poln cvetočih zvončkov. Proti zahodu je bil kamniti previs z malim spodmolom namenjen kurjenju ognja, plató pred njim pa prostor, kjer so igrali kozji pastirji na *škrole*. Na dnu jame je zelo mrzel velik spodmol. V kotu spodmola je majhen vhod v zelo lepo jamo, dolžine nekje do 40 m, z obilo kapniki. V bližini prazgodovinskega gradišča se nahajajo še tri jame. V eno je padel v letu 1940 italijanski vojak, doma iz Benetk, in v njej tudi umrl. Da bi šli v drugo jamo pa kozji pastirčki niso imeli dovolj priprav, da bi se spustili vanjo. Zato pa je tretja ostala skoraj nepoznana. Če se je pa obrnilo proti vzhodu, so kozji pastirji prišli do doline *Srnjak* z vzpetinico, na katere robu je bil majhen kal za divje živali in domače koze. Od tu so pastirji hodili na rabutanje v vas Tublje. Tako je Frane veselo pasel svojo kozo skupaj z drugimi pastirji in imel dneve in dneve na razpolago za raziskovanje vseh *Nadnjiv*. Ni mu bilo nikoli dolgčas. Včasih so pri kozah pustili najmlajšega pastirja ali pastirico in odšli raziskovat. Potrebno je bilo spoznati sosednjo rodiško, sloparsko in tubeljsko gmajno. Posebno so jih zanimale jame in globoke doline. Odšla je pomlad, za njo poletje in konec jeseni. V mesecu kozoprsku so se koze začele prskati. Sedaj se temu mesecu reče november. V tem mesecu so morali biti kozji pastirji precej pazljivi, da so opazili znake prskanja, po domače *guombe*. Ko so ugotovili znake prska, so koze odgnali domov in nato k *prču*. Najprej so koze gonili k *prču* k Mariji Babudrovi v Podulico. Marija je pastirčke lepo sprejela, zavezala kozo k drevesu na dvorišču, odprla hlev in *prč* je pritekkel ven. Za njim se je širil čuden vonj. Marija je z lepimi besedami poklicala svojega *prča*. Vse te besede so nasmejale pastirje: »*Čučko, vidi flinkuo. Čučko, vidi lepo flinkuo. Čučko, kej ni lepa njena flinka. Dej, muj čučko, dej, vzem si lepuo flinko.*« In *prč* je lepo polizal kozo po *flinki*, se šel h glavi malo *pocrtat* in nato skočil nanjo.

¹ Carlo Marchesetti (polno ime: Carlo De Marchesetti, nemško: Carl von Marchesetti) – italijanski (tržaški) botanik, arheolog, paleontolog in muzealec (1850 – 1926)

Svojega junaka je zaril globoko v kozjo *flinko*. Zares globoko, da je koza v hipu skrčila hrbet. Nato je zlezal s kozjega hrpta in Marija ga je hitro odpeljala v njegov hlev. Pastir je poravnal račun in odpeljal kozo domov. Minila so leta in Marija se je postarala in kmalu ni mogla več rediti *prča* za oplajanje koz. Tako so kozji pastirji gonili koze k *prču* v Rodik, starši so jim dali denar in hajd k *prču*. Ker pa se vse koze ne prskajo v enem dnevu, so gnali koze k *prču* po vrsti. Ker so bili vedno skupaj, so tudi skupaj spremljali kozo k *prču*. Za ta namen pa so celo leto hranili nekaj dinarčkov. Tisti dan je pastir, katerega koza je bila pri *prču*, plačal v gostilni *Pr Smešniku* v Rodiku vsem po eno *pašareto*. Ko je naslednji pastir naslednjič gnal kozo, je on plačal *pašareto*. Gnati kozo k *prču* v Rodik je bil pustolovski dan. Do Rodiške pečine je bil teren poznan, a naprej po poti je bilo ogromno zanimivosti. Kaj kmalu se je na desni pojavila globoka dolina z imenom *Jelihovec*. V dolini je ogromen spodmol z zanimivo zgodovino. Vanj so skrivali kmečke pridelke, da jih niso našli graščakovi hlapci in zahtevali zanje desetine. Na dnu spodmola je še en manjši temen spodmol. Tu se je hranilo pridelke, ki niso smeli zmrzniti. Dolina je bila včasih rodiška, a jo je kupil Sloparc Škaltet. Pastirji so se držali poti in šele ko so videli *kabino od letrike* (staro transformatorsko postajo) so šli k njej. Tu je bil namreč vhod v znani rodiški rudnik premoga. Prižgali so si ravno za ta namen na poseben način stisnjen časopisni papir, ga prižgali in vstopili v temo. Srce jim je res hitro bilo. Hodili so po drobnem kamenju, *batudi*, dokler je papir gorel. Nato so se obrnili proti svetlobi in šli veseli ven. Včasih pa so pred rudnikom naleteli na ljudi, ki so v njem v gnojne koše nakladali *batudo*. Rodičani so jo dajali proti plačilu. Nato so mimo kala zavili v vas in prišli do Angela, ki je imel *prča*. Angel je bil menda Istrijan, a se je pri njemu reklo *Pri družetu*. Ko so pastirčki vse opravili v *zvezi s prskanjem* koze, so poravnali račun in s kozo šli skozi vas ter čez most v gostilno Smešnik. Gostilničar je bil Lojze Kožarjev. Tudi ta hiša ima zanimivo zgodovino, saj so v njej pekli kruh in ga nato v nahrbtniku nosili v vas ter ga sredi vasi prodajali. Pastički so zavezali kozo k murvi in odšli na pijačo. Prostor je bil zelo nizek in tu je pastir, katerega koza se je prskala, plačal svojim prijateljem *pašareto*. Vračali so se po cesti proti Kozini. Cesta je bila v senci, saj so ob njej rasli veliki topoli. Govorilo se je, da so nanje Nemci v času vojne obesili kar nekaj Rodičanov. Čez čas so prečkali železniško progo in preko polja z veliko pastirsko hišo zavili spet k rudniku. Če jim je ostalo še kaj zavitega časopisnega papirja, so se spet opogumili in odšli v notranjost rudnika, če so pa v rudniku nakladali *batudo*, so delavce opazovali pri delu. Ko jim je bilo vsega dovolj, so se s kozo odpravili domov proti Hrpeljam. Nazaj grede so šli v tisto globoko dolino in si ogledovali ogromen spodmol in živali v njem. Ko se je že delal mrak, so prišli mimo kala in *kolonje* v vas. Tu so se razšli do naslednjega kozjega prska. Na tak način so se kozji pastirčki učili spoznavanja naravnih lepot, zgodovine svojih krajev in kar je bilo najbolj važno: »Vse o seksu«.

Kakšen živžav navsezgodaj na parkirišču na Dolgem mostu v Ljubljani! Avto pri avtu, avtobus pri avtobusu. Zgleda, da v tem času cela Slovenija nekam potuje. Kdo bo pa doma tajkune lovil? Kam bom parkirala? Kot drugi. Nekam na travnik. Ajej! Redarji krožijo po parkirnem prostoru. Naj tvegam? Bom. Avto pustim na travi in navržem redarjem, naj raje uredijo parkirni prostor, kot da pobirajo kazni. Fant se nasmehne, saj res samo opravlja svoje delo. Mene pa že kliče vodička avtobusa, kje sem. Avtobus za Zagreb bo odpeljal. Upam, da Božiček bdi nad mano in kazni za parkiranje ne bom dobila. Vstopim na avtobus Rudi karamelne barve. Je čisto poln: otrok, mladih parov, starejših parov, »sindikálnih« vzgojiteljic. Vodička nas pokliče in prešteje. Prav ima. Da ne bo kot takrat, ko smo šli iz koncerta domov in sta se z nami nazaj peljala slepa potnika. Zgrešila sta avtobus in se namesto v Celje, peljala v Ljubljano. Kot prava avanturista nista bila nič zaskrbljena, ravno obratno. Veselila sta se nas, novih sopotnikov, in poti iz Ljubljane nazaj v Celje.

Punčka za mano klepeta s starši, mlad par se ukvarja s tabličnim računalnikom, do mene prinese vonj borovničevca, limončela. Punce se na izletu res znajo zabavati. Glasen, cvileč smeh se celo pot razlega po avtobusu. Zrem skozi okno in opazujem naselja, griče. Sprašujem se, kakšna življenja imajo ljudje, ki hodijo po potki, se peljejo v avtu. Kaj razmišljajo? Zanimivo, vsak živi drugače, vsakdo je vpet v svoj življenjski krog. Na meji nas hitro pregledajo. Še malo pa pridemo do hrvaške prestolnice. Kako lep spomin imam na teto Fani iz Zagreba, mojo soimenjakinjo. Rojena je bila v Avstriji. Tam sta živela moj stari ata in stara mama. Zaradi boljše plačanega dela v rudniku sta z družino prišla v Trbovlje. Fani se je nato s sinom preselila iz Trbovelj v Zagreb. Zaposlila se je v pisarni na železniški postaji. Pri nekem židovskem paru je v Zagrebu delala in živela tudi njena teta Rozi. Kot majhna osemletna punčka sem s teto vstopila v stanovanje, kjer je delala Rozi. V bloku sva se do drugega nadstropja peljali z velikim železnim dvigalom, ki je imelo umetniško kovano ograjo. Ko so se odprla vrata stanovanja, naju je z laježem najprej pričakal jazbečar, šele nato močen Rozin objem. Notri je bilo vse tako veliko. Prostori z visokimi stropi, dolge rjave žametne zavese, masivno pohištvo, stoječe svetilke iz blaga. Preproge. Odrasli so se ves čas pogovarjali v nemščini, mene vsake toliko kaj vprašali in Fani je prevedla. Moji stari mami je Rozi napisala pismo v gotici. Tako sta si dopisovali. Po njeni smrti sem ga shranila v škatlo spominov, kjer je na varnem. Z avtobusom smo pri dvorani Vatroslava Lisinskega. Kako sem si želela obiskati koncert Iva Pogoreliča! Mislim, da je bilo leta 1981. Bil je moj klavirski idol. Karte so bile žal prehitro razprodane. Vožnjo nadaljujemo skozi novi del mesta. Sodobna arhitektura steklenih objektov. Tudi od daleč se notri vidi vsak detajl: mize, omarice, kupi papirjev, računalniki. Ker je sobota, ljudi v pisarnah ni. Peljemo se mimo železniške postaje. Tukaj me je teta pričakala. Točno jo vidim, kje je stala. Manjše rasti, okrogle postave, barva las *alla Indira Gandhi*, spete v visoko figo. Peš se sprehodimo skozi stari del mesta. S Fani sva se tukaj peljali z vzpenjačo in videli čudovito cerkev Sv. Marka. Na strehi ima simbole hrvaških pokrajin mod-

re, rdeče in bele barve. V ulici zagledam v izložbi velikansko kravato. Izvem, da je izvor tega modnega dodatka na Hrvaškem. V 17. stoletju so dekleta fantom ob odhodu v francosko vojsko na poseben način zavezovala robčke okoli vratu. Ludvig XIV. je to opazil in razglasil kot simbol elegance in elite. Beseda kravata je prevod francoske besede »cravate«, kar pomeni Hrvata. V neki slaščičarni sva jedli roza prašičke iz marcipana z okusnim čokoladnim nadevom. Kupili sva sladke klobasice, ki jih je bilo potrebno doma razrezati na tanke koščke. Polnjene so bile s čokolado, kokosom, zvite v rulado. Gledam, če jih imajo še sedaj kje, a jih na najdem. S skupino gremo čez dvonadstropno tržnico. Spodaj prodajajo živila, zgoraj sadje in zelenjavo, še višje tisoče vrst rož. Božične zvezde vseh velikosti in barv, božični kaktusi. Kot punčka sem se na tej tržnici čudila raznolikosti živil: raki vseh velikosti, piščanci, žabji kraki, ribe, jagnjetina, zajci. Za kosilo je bilo nekaj pohanega. »Kaj je to, teta?« »Piščancje perutničke.« »Dobre so, se kar topijo v ustih.« »Šele čez leta sem izvedela, da sem jedla hrustljave žabje krake, ki sva jih kupili na tržnici. Ne perutničk. Začenja se mračiti. Obstanemo na prečudovitem trgu bana Jelačića. Sem sva se s Fani takrat pripeljali z modrim tramvajem iz ulice Vojnovičeva 25, kjer je živela. Trg se blešči od raznobarnosti lučk. Smreka, stebri javnih luči. To ni kot pred izumom Nikole Tesle, ko so v mestu ročno prižigali plinske svetilke in za to potrebovali ure in ure. Še danes jih imajo nekaj v Starem gradu za spomin. Na odru igra ansambel, režejo Podravkino torto velikanko. Razdelijo jo nam, gledalcem. Slatna je, z lešnikovo ter vanilijevo kremo med pol čokoladnim pol vanilijevim biskvitom. Sploh na tako veličastnem trgu. Ob visokih mizicah ljudje pijejo čaj, kuhano vino, vroč punč. Letošnji hit pijač je kuhano pivo. Vodička nas bo na sosednjem trgu pričakala ob 18. uri. Škoda. Sedaj bi bilo tukaj najlepše. Velika izbira glasbe, stojnic izdelkov, pijač, prigrizkov na večini trgov mesta. Na poti do avtobusa občudujem lučke nad mano, narejene kot hrvaška zastava. Zadišijo mi *fritate*, slovenske miške. Lahko jih preliješ z nutelo, karamelo, posuješ s kokosom, mandlji, cimetom, lešniki, orehi. Izberem prelite s karamelo, posute z mandlji in kokosom. Brez tega božanskega okusa v brbončicah ne bi mogla domov. V lesenih sejemskih hiškah prodajajo kape, šale, rokavice, novoletne lučke, nakit, keramične izdelke. Kupim več lectovih src z ogledalci za dobra živa srca, moje prijatelje in družino. Nekaj dobrih src iz mojega življenja ne bije več. Tudi Fanikino ne. Z zaključkom mojega adventnega izleta se zaključi tudi tetina zgodba. Iz leta 2004 ne bom pozabila bratrančevega klica po telefonu. Sporočil je, da je Fani smrtno bolna in želi biti pokopana v družinskem grobu v Trbovljah. Vsi smo se strinjali, da lahko. V čakanju naslednjega klica je minilo več mesecev. Klica ni bilo. Izvedeli smo, da je njen sin pepel posul na travniku na trboveljskem pokopališču. Njeno ime je zapisano na spominski plošči. Draga teta! Hvala, ker si mi s svojo simpatičnostjo in radoživostjo polepšala življenje. Mogoče je kaj tega tudi v mojih genih. Pogrešam te. Avtobus Rudi zabrni in nas odpelje nazaj v domače kraje. Advent v Sloveniji. Komaj čakam, da razdelim lectova srca. Dobrim ljudem, seveda. Še ena novica. Božiček obstaja! Na avtu ni bilo kazni za parkiranje.

Ema sedi na stolu in brezizrazno gleda skozi okno. Njen obraz pepelnato siv, pordele oči, neurejeni lasje. Za oknom na dvorišču je polno ljudi. Nekaj jih ima obiske, drugi se sprehajajo z medicinskimi sestrami. Iz njenih oči sta izginila lesk in igrivost. Širok nasmeh ji je postal kot pri stokrat poslušani pesmi Ditke Haberl 'čisto grenak'. V ušesih ji zazveni: »*Prišel je kakor veter, v sanjavi svet želja, odkrila sem ljubezen, ki v pesmih je samo. V obleki beli srečna, zaplavala v nov svet, a ljubil ni le mene. Življenje teče in nič ne reče, samo nasmeh je bolj grenak.*« Tukaj je zaradi poskusa samomora. Z avtom se je hotela načrtno zabiti v drevo. Dobro, da ji je v tistem trenutku skozi možgane švignila misel na sina. Zavrla je pri visoki hitrosti, vrglo jo je s ceste na travnik. Avto je bil močno poškodovan, ona psihično desetkrat bolj. Zdravnica jo je poslala na zdravljenje. 'Pa saj je obljubil, da bova skupaj.' V Ljubljani jo je peljal v stanovanje, kjer naj bi živeli z njenim sinom in njegovimi hčerami. Pod tušem sta se nežno ljubila. V dnevni sobi sta objeta gledala razsvetljeni Ljubljanski grad. »Povedal sem jim, da bom živel s tabo! Še močnejše sta se objela. Medicinska sestra prinese tableto *Zoloft*. »Spijte jo z vodo in pojdite vendar malo na zrak!« Ema spije tableto in nadaljuje z apatičnim gledanjem skozi okno. On je bil v sprevedu za otroke dedek Mraz, ona medvedka. Štirinajst dni sta skupaj razveseljevala otroke, zadnji dan ugotovila, da sta zaljubljena. Načrtovala sta skupno prihodnost. Preveč novoletno sladkobno? Mogoče bi se rajši spoznala na kresno noč. Ob kresni noči se dogajajo same lepe, čarobne stvari. Bi se drugače končalo? Bi ravno tako izginil, ko bi bilo treba izpolniti realne dogovore? Gospod dedek Mraz je izginil. Nedosegljiv na telefon, nasploh nedosegljiv. Vzeli jelenčki? Počuti se izrabljeno, izigrano, zapuščeno. Kot žival, ki jo ljudje odložijo sredi gozda, ko se je naveličajo. Visok, postaven gospod z mobilom v roki ter stalnimi skrbnimi klici otrok, žene. Kdo ga ne bi vzela za moža? Na zmenku je zazvonil telefon: »Ja, draga, še vedno delam, pridem malo kasneje.« Skrivni pobegi na morje, romantični ples ob šumenju valov. Kako je bila srečna! Sreča je iz vsake pore telesa sijala iz nje. Ema bi ga ob nenadni prekinitvi stikov najraje pretepla, povozila z avtom, ubila, a ga nikjer ni bilo. Umaknil se je v votlino svoje druge življenjske zgodbe. Njena čustvena bolečina se je ob zapustitvi povezala s telesno boleznijo. Prestala je težavno operacijo. Sto notranjih šivov ob odstranitvi organa jo je peklo močnejše kot srčna rana. Ob razvezi je doživela veliko groženj, agresije, strahu. Iskala je kotiček, kjer naj bi obstajal njen dom s sinom. Na srečo ga je našla. Solze ji tečejo kot potok. Kako te lahko človek premami, preslepi in izgine! Zapusti brez razlage. Spet prividi! Vidim ga z avtom na cesti. Slišim njegov glas. Tudi prvi fant me je prevaral. Težko sem ga prebolela. Duša mi je od hudega skoraj izdihnila. Kmalu zatem je umrla mama, nato še oče. Preveč stresov ter smrti za dekle okoli dvajsetih let. Pritisne gumb, da ji sestra prinese pomirjevalo. V omami si Ema zaželi, da je dolgo časa nihče ne zapusti. Življenje teče in nič ne reče, samo nasmeh je bolj grenak.

Petnajst let je minilo, odkar sem se vrnil iz začasnega dela v arabskih deželah. V Iraku smo gradili vojaško bazo, zato tam ženskega sveta ni bilo, v Alžiriji pa smo gradili vodovodno in kanalizacijsko omrežje in tam so bile zaposlene tudi domačinke kot tudi sodelavke iz domovine. Položaj žensk v arabskem svetu se je v zadnjih letih močno poslabšal. Posledice vojne v Libiji, Iraku, Iranu, Libanonu, Palestini, Siriji, najbolj občutijo ravno ženske in otroci, ki so oropani srečnega otroštva, velikokrat lačni in žejni, brez prave strehe nad glavo. Ženske v arabskem svetu nimajo ravno lagodnega življenja. Prevlada moškega je vedno bolj očitna. On je glava družine, njegova je prva in zadnja. Čeprav imajo svoje žene radi, tako so mi mnogi zatrjevali, pa jih vseeno zelo omejujejo. Ženska mora ostajati doma za visokimi zidovi, ki obkrožajo njihove hiše, da jih ja ne bi videle druge moške oči. Ven lahko odide samo v spremstvu moža in še to povsem zakrita. Naloga ženske je, da skrbi za dom, otroke, da kuha in pere. Nekoč sem vprašal enega od domačinov sodelavcev, ali ga kaj moti, da so vse ženske zakrite. Kot iz topa je odgovoril: »Ne. Ali ni lepo, da vidiš samo tiste lepe črne oči, ostalo pa si domišljajš?« Dvojna morala, doma je preko interneta imel možnost gledati vso svetovno goloto. Seveda pa so razlike med ženskami na vasi in tistimi v mestu. Na vasi se oblačijo po strogih religioznih zahtevah, v mestu pa so predvsem študentke bolj svobodne in se oblačijo tudi po modnih smernicah, predvsem Pariza, kjer je prisotna močna ekonomska migracija iz Alžirije. Celo na plaži se najbolj pogumne pokažejo v bikiniju, četudi se jih veliko kopa oblečenih. Bile pa so tudi izjeme, naša alžirska zdravnica, srednjih let, se je ločila od moža, kar je za tamkajšnji svet nepojmljivo pa tudi nevarno. Bila je tudi zelo poslovna, sezidala je dve hiši, eno je zapustila svojemu nekdanjemu možu, eno je oddala v najem našemu podjetju. Kupnino dveh let je vložila v nakup skromnih stanovanj v Parizu, ki jih je oddajala v najem alžirskim delavcem na začasnem delu v Franciji. In tako je denar krožil. Sama je stanovala v strogo varovanem stanovanju na obrobju milijonskega mesta. Stanovanje je bilo varovano, rešetke, protivlomna vrata, fizično varovanje, varovali so jo t.i. varuhi javne morale, da ja ne bi gospo obiskal kakšen samski moški. Ker sva z gospo poslovno sodelovala, me je večkrat povabila na večerjo. »Ampak sam ne moreš priti,« je dejala, »je preveč nevarno zame in zate.« Tako me je vedno spremljala kakšna sodelavka, bodisi tajnica, bodisi prevajalka. In skoraj smo ob klepetu uživali, ob dobri kulinariki njene kuhinjske pomočnice. Največkrat je bil na jedilniku kuskus z mnogo okusne zelenjave in več vrstami mesa. Pa njihove slaščice, po katerih se mi še danes cedijo sline. Alkohola ni bilo, zato pa so pripravljali okusne čaje. Gospa je veliko potovala, predvsem v Pariz. Bila je tudi moj gost v Postojni, kasneje pa smo stike prekinili, saj je zaradi muslimanskega ekstremizma spremenila bivališče. Dobre spomine sem odnesel tudi na gospoda Ibrahima, poslovneža, ki je za naše podjetje prevažal cement in agregate. Ko se je ženil njegov drugi sin, nas je povabil na poroko. Iz različnih razlogov se od nas nihče ni mogel poroke udeležiti, zato je bil užaljen. Prosil me je, da čez teden dni pridem na njegov dom, da nas takrat počasti. Odšla sva skupaj s prevajalko in pričakal naju je razkošno opremljen dom, okrašen kot na dan poroke. Vso sceno so praktično ponovili nam v čast. Gospodar in oba

sinova sta bila gostitelja. Toda, kje je žena, nevesta, hčere. »Pri nas so gostitelji moški; ženske pripravijo hrano, postrežejo in za kratek čas prisedejo, potem pa odidejo, morajo zapustiti moški svet.« Tokrat pa so pripravili presenečenje. Prišle so vse svečano oblečene, kot so bile na poroki. Ena za drugo so prišle k meni, me poljubile (kot so mi kasneje pripovedovali, je to posebna čast, ki jo doživi le nekdo, ki je zares spoštovan), objele so tudi mojo spremljevalko in prisedle, govorile niso, samo poslušale, potem pa so na nek nevidni znak vse istočasno vstale, nas zapustile in nikoli več jih nisem videl. Na ta način mi je gospodar izkazal čast. Tako pač je tam.

ALŽIRSKA IZKUŠNJA

Na projekt v alžirsko mesto Constantine smo potovali tudi preko letališča v Ženevi. Ko sem se vračal z dopusta nazaj na delo in čakal na čekiranje prtljage za polet alžirske letalske družbe Air Algerie, je k meni pristopil predstavnik te družbe v Ženevi in me prosil, če lahko njegovemu bratu v Alžirijo odnesem manjši paket. Čeprav nerad, sem vzel paket in se vkrcal na letalo. Ko smo bili že visoko v zraku, sem si paket ogledal in videl, da je v njem neka bela snov. Zelo neprijeten občutek. Oddahnil sem si šele, ko sem paket predal v roke bratu pošiljatelja. Kasneje sem izvedel, da sem prenašal kokosovo moko. Po državnih volitvah so v Alžiriji zmagali islamisti, kar bi bila za državo katastrofa, zato je vojska izvedla državni udar in prepovedala delovanje islamistične stranke: islamisti se niso vdali in pričeli so z oboroženimi napadi na policijske nadzorne točke, istočasno so pozvali vse tujce, da zapustijo državo, »sicer vas bomo ubili« so oznanjali. Čeprav je žandarmerija vodstvu našega projekta obljubila zaščito, smo raje ravnali po narodni modrosti »uzdaj se u se i u svoje kljuse«. Grožnje smo vzeli resno, okrepili varovanje naselja in dodatno najeli upokojene oborožene žandarje, da so prenočevali v naselju skupaj z nami. Situacija pa se je iz dneva v dan slabšala. Islamisti so napadli nezavarovano gradbišče hrvaškega podjetja in pobili nekaj delavcev, prav tako so na italijanski ribiški ladji pobili posadko, zato se je vodstvo projekta odločilo, da ga začasno opustimo. Naročili smo izredni let Adria Airways na relaciji Brnik-Alžir-Constantine. Ko smo iz Ljubljane dobili natančen urnik pristanka letala, sva se z vodjo varovanja projekta odpravila na letališče, da bi se z direktorjem letališča dogovorili za organizacijo prihoda delavcev na letalo. Sumljivo mirna tišina – ni bilo letaliških delavcev, ni bilo potnikov, tudi policije ne in najhuje, nobenega letala. Kaj se dogaja? Morda to ve direktor. Našla sva ga. Presenečenje. Poznam ga. Kje sem ga že videl? Spomnim se. Na letališču v Ženevi me je prosil, da bratu v Alžir odnesem paket. Medtem ko se nisva videla, je iz predstavnika podjetja v Ženevi napredoval v direktorja letališča v Constantinu. Po prisrčnem pozdravu in zahvali za uslugo, ki sem mu jo naredil, ga je zanimalo, kaj lahko stori za nas. Pojasnil sem mu, da pričakujemo prihod letala iz Ljubljane, kar ga je začudilo. »Nimam nobene informacije o izrednem letu, pa tudi svoje ekipe carinske in kontrole potnih listov sem že odslovil. Počakajte,« je dejal, »pokličem v Alžir.« In res, pozabili so ga obvestiti. »Prav«, je dejal, »jaz pokličem nazaj svoje ekipe, vi pa organizirajte prihod delavcev na letališče.« Čez dobri dve uri je kolona delavcev v spremstvu oborožene žandarmerije pristala, pristalo pa je tudi letalo. Po opravljenih carinskih formalnostih in, brez – v normalnih situacijah potrebnih izhodnih viz, smo se vkrcali in čez dob-

re tri ure pristali na Brniku. Ne vem, kako bi se stvari odvijale, če se ne bi poznal z direktorjem letališča, ki je reagiral zelo profesionalno. Razmere v Alžiriji so se kasneje malo uredile in umirile, zato smo se po dobrem mesecu vrnili in nadaljevali z delom. Pa tudi to ni dolgo trajalo in še enkrat smo morali zapustiti državo. Vodstvo je potem projekt nadaljevalo samo z domačimi delavci, ki so delali v izredno težavnih razmerah, saj sta zaradi postavljenih in eksplodiranih min na gradbišču dva izmed njih izgubila življenje.

VSE JE DOBRO, KAR SE DOBRO KONČA

Zadnji dve leti dela na projektu sem bil zadolžen za nabavo Agregatola (cement, pesek itd.), ki pa je bila zaradi nasilja teroristov otežena. Večina kamnolomov je bilo zaprtih, saj je primanjkovalo eksploziva, pa tudi cementarne so delale s polovično kapaciteto. Pa kljub vsemu je bilo še največ težav s pitno vodo, uporabljali smo ustekleničeno. Polnili so jo približno 200 km južneje od naselja, na robu Sahare. Zaradi skrbi, da bi bile zaloge vode v skladišču primerne, smo vsakih štirinajst dni pošiljali tovornjak s šoferjem, domorodcem, ki je nemalokrat v vrsti stal tudi po tri dni in noči in na koncu vedno pripeljal zgolj eno tretjino naročenega. Nismo si mogli dovoliti, da bi v hudi vročini ostali brez, zato sem se hotel v sami polnilnici prepričati, kaj je vzrok tako slabe dobave. Kar sem tam videl, bi bilo bolje, če ne bi. Večina pralne embalaže sploh niso pomivali, ampak jo ponovno polnili, da o umazanih delavcih sploh ne izgubljam besed. Delavcem seveda nismo omenjali, kaj sem videl, svetovali pa smo jim, naj poskrbijo za »razkužilo prebavnega traku«, kar ni predstavljalo posebnega problema, saj je bilo v naselju vedno dovolj »mekane bosanske rakije« pa tudi viskija ni manjkalo. Nekega dne sem dobil nalogo, da nekaj težkih strojev (bager, buldožer, valjar itd.) prepeljemo v carinsko skladišče v Tunisu, kjer je podjetje nameravalo odpreti novo gradbišče. Vsi stroji so bili na začasnem uvozu, zato sva s špediterjem, ki je pripravljal uvozno dokumentacijo, odšla na carinski urad na mejnem prehodu, od koder bi stroje prepeljali v Tunis. Lepo so naju sprejeli, poslušali, kaj nameravamo storiti, in dejali: »Ja, stroji bodo mejo zapustili tukaj, izvozne deklaracije pa mora pripraviti carinski urad, kjer so stroji prišli v državo.« Torej na drugem koncu, na morju. Odpravila sva se tja. Ponovilo se je: tam so naju lepo sprejeli, ampak so dejali, da morajo dokumentacijo napraviti na izhodu iz države. Sedaj pa res nisem več verjel, če so pri zdravi pameti, ali se iz nas norčujejo, ali pa se jim enostavno ne ljubi delati. Nič drugega nama ni preostalo, kot da sva se odpravila na generalno carinsko upravo. »Ja,« so rekli, »oboji imajo prav. Carinsko deklaracijo se bo napravilo na mejnem prehodu, kjer bodo stroji zapustili državo.« In tako je bilo. Odšli smo po carinika na en konec države, ga pripeljali na drug konec, in ko je delo opravil, smo ga peljali spet nazaj. Druga zgodba se je odvijala med samim transportom. Glede na »arabsko« izkušnjo, smo dovolj zgodaj poiskali podjetje za prevoz strojev. Pohvalili so se, da so največje podjetje za prevoze, da vozijo po celi Afriki, tudi v Evropo, če je treba, z vlačilcem s tankovskimi prikolicami – češ da za njih to ni noben problem. Pa je bil. Dva dni pred pričetkom prevoza je zazvonil telefon. Na drugi strani glas, ki je trdil, da ni nobenega problema. Gospod je vseeno pridodal: »Imamo problem. Samo dve mašini s prikolicami imamo. Kaj sedaj? Prav. Bomo dvakrat peljali.« Naslednje jutro sta res prispela dva vlačilca s prikolicami. Eden je bil v dobrem stanju, drugi pa se je komaj privlekel

do gradbišča. Povsod je puščalo olje in čeprav so naši mehaniki poizkušali odpraviti napake, nam je sredi poti proti meji odpovedal. Naloženi bager smo razložili, pot je nadaljeval na svoj pogon, čeprav je to bilo prepovedano. Mejo smo s preostalim vlačilcem prečkali brez problemov, bili pa smo že v stiski s časom, kajti čez dobrih 24 ur se je pričel praznik žrtvovanja ovac, mi pa smo imeli še kar nekaj poti do skladišča. Šoferji so trdili, da poznajo bližnjico, rezultat pa je bil, da smo se v mreži avtocest izgubili in skoraj povzročili prometni zastoj. Rešil nas je, proti plačilu, taksist, ki nas je kar najhitreje pripeljal pred carinsko skladišče. Še med potjo sem se bal, da tam ne bomo našli nikogar in da bomo vse tri dni praznika lačni in žejni na vročini čakali konec le-tega. Na našo srečo je bil tistega dne dežuren vesten carinik, ki je hitro uredil vso papirologijo, stroji so bili na varnem, mi pa smo se odpravili do bližnjega hotela, saj nas je tam čakal naslednji transport. Hotel je bil precej nov, s prijetnim bazenom (direktor, se ve, ni bil navdušen nad računom), osvežil pa nas je tudi pogled na razgaljene turistke (v Alžiriji jih ni bilo veliko). Ko smo opravili še drugi transport, nas je zaštopal možakar. Ustavili smo, in ko je prisedel, nam je povedal, da so ves čas spremljali naše prevoze po Tuniziji (bil je policaj v civilu). Država, ki v glavnem živi od turizma si namreč ne more privoščiti kakšnih terorističnih izgrediv, zato je bilo prizadevanje za varnost tujcev maksimalno. Vse je dobro, kar se dobro konča.

ANDREJA LENASSI

DARILO ZA MIKLAVŽA

Obnemela je, ko je zaslišala neznankin glas na drugi strani telefona. Saj se ji je predstavila, pa vendar ji ime v tistem trenutku ni pomenilo nič. V glavi ji je odzvanjala le njena zahteva, zanjo tako nesprejemljiva, za večino pa čisto običajna. Še enkrat si jo je sama pri sebi ponovila, ker si je želela, da pomena besed ne bi prav razumela. A besede so bile izrečene, visele so v zraku in čakale na odgovor. Zavedala se je, da mora odgovoriti tako, da neznanke ne bi užalila, saj je vedela, da si za svojo vnučico želi le največ, najboljše, najlepše, pa vendar. Zato je odgovor zastavila z vprašanjem in nanj dobila spet odgovor, ki ji je potrjeval, da neznanki njena mala deklica, tam nekje v velikem mestu, pomeni največ. Zastavila je še eno vprašanje, s katerim je upala, da ji bo dopovedala, da je njena želja pravzaprav na nek način neverjetno nemogoča. A neznanka se je v odgovor le začudila, češ kako je ne more razumeti, da želi za svojo vnučko nekaj posebnega, kar bi jo iz dneva v dan spominjalo nanjo, ko bi se igrala. In zdaj se je iz nje vsul plaz besed, ki so neznanki dopovedovale, da če se starši strinjajo, če vedo za njeno namero, kdo bo tisti, ki bo vedno, ko se deklici ne bo dalo, poskrbel za vse tisto, kar bi morala postoriti deklica, saj se ji zdi odločno premajhna za tako odgovornost in nenaadnje, če se zaveda, da bo ta bela, kosmata kepica, zrasla in bo počela marsikaj, kar morda staršem ne bo všeč, da bo potrebno poskrbeti za vse tisto, pa ne samo za hrano in varnost vseh nadaljnjih mnogo let, ampak še za veterinarja ob boleznih, cepljenjih in sterilizaciji, saj si verjetno dekličini starši ne bodo želeli imeti več kot to mucico. Obmolknili sta. Neznanka je zagotovo premišljevala, njej pa se je zdelo, da je bila preveč ostra, neposredna. In je zaslišala neznankino moledujoče vprašanje, na katerega je imela primeren odgovor – prosim naredite ji živalico, saj sem prepričana, da znate lepo šivati! Spet je sledil dolg, skoraj predolg premor, ki jo je skoraj prepričal, da je neznanko užalila, vendar je v tem zaslišala tih glas, ki ji je odgovoril, da je hvaležna, ker ji je odprla oči in ji dala vedeti, kako nepremišljeno je najprej izbrala darilo in da so njeni, doma narejeni izdelki, lahko veliko vredni. Še dolgo sta prijateljsko kramljali, kot bi bili stari prijateljici, in si izmenjali mnogo strani, kjer se najde enostavne kroje za izdelavo te ali one živalice.

ZAMUJENO

Sedela je na obronku in gledala proti hribom, ki so se kopali v jesenskem soncu. Vedela je, da je njena hči tam nekje, da je tudi ona stopljena z naravo, ki jo obdaja. Želela je hoditi tako hitro, da bi ji lahko sledila, ko se na konjskem hrbtu, držeč se samo s stegni, povzpenja proti vrhu. Zato ji je sledila s pogledom, čeprav ji je že zdavnaj ušla iz vidnega polja in se zgubila med drevesi. Sama pri sebi se je zadovoljno nasmehnila, da je v njej ohranila ljubezen do narave. Še malo je posedela in se počasi vrnila proti domu. V vasi ni bilo slišati otroškega sme-

ha, pred nobeno hišo se niso igrali otroci, po pokošenem travniku se fantje niso podili za žogo. Ozrla se je proti toplemu soncu in pomislila, kako je bilo včasih drugače, ko otroci niso imeli ne televizorjev ne računalnikov. Po opravljenem zaukazanem jim delu so se zbrali tam nekje na njihovem dogovorjenem mestu in tista stara, oguljena žoga je na travniku, ki je postal nogometno igrišče, še v trdi temi letela od enega gola, zvitega iz leskovih vej, proti drugemu. Manjši otroci so nabirali lepo oblikovane kamenčke, listje ali delali šopke iz ruja in mame so jih komaj komaj priklicale v hišo. Bili so bosji še v pozno jesen, oblečeni v ponošena in stokrat zakrpana oblačila, a so bili kljub temu srečni. Današnji otroci toplega sonca skoraj ne vidijo več in ne poznajo vseh tistih igric in kotičkov, kjer so še njihovi starši tako uživali v naravi. Za rojstni dan ali novo leto si niso želeli daril, le morda kak košček čokolade. Zdaj pa, zdaj, je žalostno pomislila, marsikateri od teh otrok ima toliko, da bi bilo dovolj še za vse vaške nadobudneže, pa vendar niso zadovoljni. Nonina zgodba ali *pravca* zvečer ob topli peči jim ne pomeni nič, še več, zdi se jim neumna in rajši sedijo pred računalnikom in igrajo igrico, v kateri se pobijajo, ali gledaljo televizijo pozno v noč. In spet jo je navdala žalost. Koliko lepega zamujajo ti otroci!

KUŠIN

Moja babica je, od kar pomnim in do svojega zadnjega dne sedela na svojem *kušinu*, kot je imenovala lepo okrašeno blazinico, ki jo je izvezla že davno tega kot mlado dekle, ko se je še šolala v Gospe Sveti. Če ni sedela na njej ona, jo je zagotovo grela katera od muc, ki so bile pri hiši. Bog ne daj, da si je kdo drznil dvigniti njen *kušin*, ali ga celo prestaviti. Takoj je zagnala vik in krik in ga nemudoma vrnila na svoj stalni stol z naslonjali za roke, kjer je ob večerih pletla, kvačkala, vezla in poslušala radio. Nikoli mi ni bilo jasno, kako to, da se blazinica ni obrabila skozi vsa desetletja; kako to, da je ostala vedno lepa in čista, dišeča po sivki ali kamilicah, ki so obkrožale kot okvir glavni motiv na blazini. Vedno me je privlačila slika kamnite hiške, ki se ji je rušil dimnik, ob strani je rasla glicinija, kamniti mizi pred hišo pa je dajala senco stara skrivenčena trta, ki je rasla tik ob okroglo obokanih vratih. Ko sem naslednjič obiskala njen dom, je stol sameval, niti muca ni več ležala tam kot čuvajka namesto babice. Tudi blazine ni bilo več. Teta mi je brez besed podala ovojnico, na kateri je bilo z lepo umetelno babičino pisavo izpisano moje ime. V pismu so bile le te besede: čuvaj jo tako, kot sem jo čuvala jaz. Zraven je bil šop bankovcev, zavitih v rjav papir z mojim imenom in pripisom za doto. Začudeno sem pogledala teto, ki mi je žalostno rekla, da je vsakemu od vnukov pripravila tak ovoj in vsakemu svojo novo izvezeno blazino, le meni je dala tisto, ki jo je izvezla pred mnogimi leti. (V mojem domu *kušin* ne hrani denarja za doto, ampak me vsak večer s svojo podobo pospremi v sanje.)

Odložila je staro, oškrbljeno skledo, v kateri je pravkar zamesila testo za kruh. Pogledala je dlani, otekle in zgrbančene prste, in z moko otrla ostanke testa. V kotičke oči se ji je priplazil smeh, ki se je počasi razlezel na gubice, pa na lica, in se za dolgo zadržal na njenih ustnicah. Večkrat je težka odracala k testu, da vidi, kako vzhaja. Čas se ji je vlekel, čeprav je medtem postorila še marsikaj. Na mizo je pogrnila bel, umetelno okrašen prt, ki ga je izvezla še kot dekle za svojo doto in so ga uporabljali le ob posebnih slovesnih trenutkih. Da, takrat je lahko vezla, roke je niso bolele, prsti so jo ubogali. Postorila je še to in ono in na koncu potegnila iz stare škatle za čevlje z otroško roko napisano pismo. Položila ga je na mizo, razprla, da so se videle okorne črke prvošolke, ki ji je napisala, da ko bo velika, bo končala tako šolo, da bosta nanjo oba z očetom ponosna in da naj ji takrat speče tisti črni kruh, ki tako omamno diši, naj vanj da toliko orehov, kot jih le sme, edino to si želi. In spet ji je obraz prešnil nasmeh, ki se je izgubil v njenih rjavozelenih očeh. In danes jo je čakala, to svojo deklico, na katero je bila vedno neizmerno ponosna, tudi takrat, ko so mednju prišli črni oblaki odrašanja. Da, tudi takrat. In danes ji peče kruh. Tisti ajdov z orehi, ki ga ima najraje, a ga redko zamesi. Le ob posebnih priložnostih.

PUHLOST

Pomembno se je vstopila na sredo sobe pred skupino prijateljic in sorodnic, ki so veselo klepetale in si ena čez drugo sporočale, kako je z njihovim zdravjem, kje so kupile tako krasno torbico ali čevlje in kako da se je mož, ki je vendar obljubil, da bo obrezal mejo, pokosil trato ali peljal psa na sprehod, skujal in vse čaka njih, da dokončajo, ko se vrnejo domov. Niso je opazile, zato je s priliznjem glasom pobarala, če so še žejne ali lačne, čeprav je na mizici bilo še toliko kruhkov, sira, sadja, tortic, raznovrstne pijače, da bi lačni otroci v tistih krajih, ki jih je na dolgem potovanju obiskala, lahko od tega živeli ves teden. Še enkrat je s pocukranim pogledom premerila zbrane in pričela pripovedovati. Kraji, ki jih je obiskala, so se na platnu vrstili drug za drugim, ona pa je v svojem zmagoslavnem razpredanju uživala tako, da namerno ni opazila sestrične, ki je čisto zadaj v kotu tiho ždela na stolu in opazovala vse te čudovite palače, plaže, zelena gorovja, vulkane in modro morje. Pravzaprav jo je povabila zato, da bi se pred njo pobahala, ker ji je godilo, da si sorodnica ne more privoščiti vseh teh večmesečnih potovanj, saj kot čisto preprosta ženska s svojimi skromnimi prihodki zmore preživeti le iz meseca v mesec. Vedno bolj se je šopirila in pripovedovala o tem, kakšne pomembne ljudi vse je srečala, s kom je večerjala, kdo vse jo je povabil v kako slavno opero. V zanosu svojih besed ni opazila, da so tudi ostale prijateljice in sorodnice osupnile nad tem njenim obnašanjem in so vedno manj komentirale slike, ki so še kar naprej kot vrelec lepih in prečudovitih krajev v desetsekundnih presledkih zasvetile in izginjale s platna. V popolni tišini in skorajšnji temi je pripovedovalka prižgala luč, ko je poslednja podoba svetovne znamenitosti izginila z bele površine. Obstala je, saj ni razumela grobne onemelosti. Začudena se je zazrla v zbrano družino in zaman čakala pohvalnih besed. Tišino v prostoru je sekalo le

enakomerno tiktakanje dragocene starinske ure na nihala. Ko je s pogledom pomoledovala prijateljico, naj vendar kaj reče, je ta oči povabila in se zazrla v vzorec na mehki preprogi. Končno je sestrična, ki je do sedaj togo ždela, vstala in pritajeno rekla: »Lepi so ti kraji zares, nikoli jih ne bom videla, pa mi ni žal, saj v okolici mojega doma vsak dan, vsako jutro, vsak večer, pa najsi bo spomladi ali jeseni, poleti ali pozimi najdem toliko lepote, da me ne mika po svetu. Vse tiste rože, ki spomladi cvetijo, vsi ptički, ki mi pojejo, vse drevje, ki me sprejme v svojo zeleno senco, vsa polja, ki opojno dehte v vročini popoldanskega sonca, vse skale in brini, ki se zamrznjeni lesketajo v zimskem soncu, to je moj svet, majhen, skromen, a zame prečudovit, nenadomestljiv in lepši kot najlepša palača tega sveta. Zaprla je vrata za seboj, brez pozdrava, prisotne pa so se nekako v zadregi začele na hitro oblačiti, vljudno poslavljati, ne vedoč, kaj bi rekle. Globoko v srcih so čutile, da bi morale izreči kaj podobnega kot sestrična, vendar za to niso zbrale dovolj poguma in so ena za drugo v zadregi in na hitro zapustile dnevno sobo, ki je bila ob njihovem prihodu polna pričakovanj, zdaj pa le puhla lupina prazne navidezne lepote.

Kje sem,
kadar sem
posoda v praznini?

Kje me ni,
kadar sem
praznina v posodi?

ZAKAJ JE LISICA POTUHNJENA, ZAJEC BREZ REPA IN VOLK OB POLNI LUNI TULI

Pred davnimi davnimi časi, so se v naši deželi razprostirali samo mogočni tisočletni gozdovi, porasli z ogromnimi košatimi drevesi in je bilo le sem ter tja videti kakšno gozdno jaso, poraščeno z visoko zeleno travo. Takrat, ko še nikjer ni bilo človeških naselbin in so deželi vladale živali, takrat je bil zajec še povsem drugačna žival, kot ga poznamo danes. Imel je dolg košat rep, kakršnega nima nobena nam znana žival, in njegova ušesca so bila majcena kakor pri veverici, le zobje – ti pa se mu v vseh teh stoletjih in tisočletjih niso niti najmanj spremenili in so še vedno, kot takrat, namenjeni glodanju sladkega rdečega korenja. Tiste čase je torej zajec poskakoval po prostranostih gozdov in se bahal z mogočnim repom, ki mu ga je zavidala celo košatorepa lisica. Tudi lisica je bila takrat drugačna – ne po zunanosti, temveč po svoji čudi. Ni se namreč prihuljeno skrivala, kot to počne dandanašnje dni, temveč je pohajkovala pokončno in važno naokrog, skupaj z nerazdružljivim prijateljem volkom. Kajti v tistem času sta bila volk in lisica partnerja na vseh področjih. Vse dni in noči sta preživela sku-paj. Skupaj sta se igrala, počivala, lovila in plenila živali, obedovala in v istem brlogu skupaj spala, v jasnih poletnih nočeh sta štela zvezde in z repkljanjem, mahanjem in mežikanjem pozdravljala skrivnostnega moža, ki živi v luni na nebu in ki sta mu dala ime Miha. Tudi volk je bil takrat bolj prijazen in dobrohotna žival in ne renčeča in tuleča zver, kot je v sedanjem času. Kraljevala sta torej volk in lisica po širnih gozdovih in vsi so se jima izogibali. Le zajec, ta ju je vedno dražil in se jima bahal z dolgim, košatim repom, da jima je šel prav pošteno na živce in sta ga venomer podila, kjerkoli sta ga ugledala. Zajec pa jima je vedno ušel z dolgimi urnimi poskoki in se jima še naprej smejal in krohotal v brk, jima mahal z repom in ju tako še bolj dražil. Tako sta volk in lisica v gonji za zajcem zmeraj potegnili kratko in se upehana, poklapana in osramočena vračala v svoj brlog. Zajec, korajžen kot je bil, pa ju je ponavadi v varni razdalji spremljal, krohotajoč se, da so mu kar solze lile iz oči. Poplesaval je za njima in jima prepeval zbadljivo pesmico, ki jo je sam zložil, in ki jo je vsakič malce dopolnil ter ju še bolj jezil kot sicer:

»Tralala, hopsasa – lisica, volk, prijatelja,
tralala, hopsasa – zajca ne ujameta,
tralala, hopsasa – niti njuna repa dva,
tralala, hopsasa – nista za pol zajčjega.«

Volk in lisica sta pihala od jeze, tako ju je jezilo, a nista si mogla kaj – zajec je bil neulovljiv, zato sta se sčasoma prenehala ozirati nanj. Delala sta se, kot da ga ne vidita in ne slišita, sploh se nista zmenila zanj, zajec pa je dobil še večje veselje, da ju draži:

»Tralala, hopsasa – volk, lisica gluha sta,
tralala, hopsasa – zajca več ne vidita.«

Vse gozdne živali so se po tihem privoščljivo smejale volku in lisici in čeprav sta povsod in v vsakomur vzbujala strahospoštovanje ter bila tako rekoč glavna v gozdu, so vendarle vse živali od prve do zadnje veliko bolj cenile zajca zaradi njegovega poguma, ki ga je kazal, njima nasprotujoč. Tako so minevala leta. Volk in lisica sta se še naprej pretvarjala, kakor da bi zajec sploh ne obstajal. Nista ga več poslušala ne podila, celo izogibala sta se mu. Zajec pa se je tudi naveličal nagajati in vse bolj poredko ju je dražil in zbadal. Odkar ga nista več podila po gozdu, mu ni bilo več v veselje, zato je sčasoma opustil to svojevrstno zabavo in se posvetil drugim, sebi ljubim opravkom. Živali so živele po ustaljenem redu naprej in nič ni motilo idiličnega miru, ki se je naselil v gozdove.

Vse je bilo kot v raji, dokler se ni neke lepe, jasne zvezdne noči dogodilo nekaj, kar je spremenilo tako volka, lisico, kot tudi našega ljubega zajca. Ko sta namreč volk in lisica, kot že tolikokrat poprej, sedela na vrhu, z dišečo travo poraslega hriba, ki je bil njuna priljubljena razgledna točka in sta opazovala Miho – moža v luni, je zajec, ki se je ravno takrat igral z veliko svileno veščo in ves zamaknjen in nepozoren poplesaval za njo po gozdu, skočil iz grmovja na jaso – ravno lisici v naročje. Lisica je bila tako presenečena in šokirana, da je na ves glas zavpila in odvrгла zajca proti začudenemu volku. Volk, ki se je iz zaprepadenosti kaj hitro ovedel, pa je zagrabil zajca za njegov dolg in košat rep ter zavpil:

»Ha! Sedaj te pa imam, mrcina nadležna. Moj si, moj!«

V tistem trenutku pa je ljubosumna lisica, ki si je medtem že opomogla, zavpila volku:

»Vrni mi ga! Moj je, moj! V moje naročje je padel.«

»Ne dam!« je rekel volk, »Zakaj pa si ga vrgla meni?!? Jaz bom obračunal z njim in mu poplačal neporavnane račune.«

»Ne! Jaz ga bom premikastila!« je histerično vpila lisica in že pograbila ubogega zajca za ušesa.

»Moj je! Jaz ga bom!« je vpil volk.

»Moj je! Jaz ga bom!« je vpila lisica.

»Iz mene se je norčeval!« je vpil volk.

»Iz mene še bolj!« je vpila lisica.

Vlekla sta ubogega in zdaj že povsem prestrašenega zajca vsaksebi ter žagala z njim sem ter tja po planjavi, ko da režeta gozd, da je bil ubogi zajec že ves pretegnjen. Cukala sta ga in se pehala z njim kot na tekmovanju v vlečenju vrvi. Obenem pa sta neprenehoma vpila drug na drugega in s tem prebudila in splasila vse gozdne prebivalce do najmanjšega črvička v lesu, da so se drgetaje od strahu in bojazni spraševale, kaj neki se dogaja v prej tako mirnem gozdu.

»Vrni mi zajca!« je vpila razjarjena lisica.

»Mi niti na kraj pameti ne pade!« je režeče tulil volk, »Moj je!«

»Ne, ni!« je vpila lisica.

»Pa je!«

»Pa ni!«

»Pa je!«

»Pa ni!«

»Pa je!«

Tako sta vpila in renčala drug na drugega ter norela po gozdu in najbrž bi se prepir nikoli ne končal, če se ne bi dogodilo nekaj, kar ni pričakoval nihče. Ko sta namreč tako vlekla in cukala reveža zajca, držeč ga – lisica za ušesa in volk za rep – nista opazila, da postajajo ušesa vse daljša in daljša, da se z vlečenjem vse bolj nategujejo in da se tudi rep podaljšuje in tanjša. In najbrž tega tudi nikoli ne bi opazila, če se ne bi rep kar naenkrat pretrgal in zapustil lastnika. Zgodilo se je tako sunkovito, da sta volk in lisica zaprepadena odletela kot sestreljena vsak na svojo stran, in presenečena izpustila, kar sta držala, zajec pa jo je še isti hip ucvrl, kar so ga nesle noge in se skrila v najbližjo luknjo, ki jo je našel. Ko sta padla, je lisico vrglo v grmovje, kjer je tiho občepela, saj se je ustrašila volkove jeze. Volka pa je vrglo v bukovo listje, kjer si je jež ravno urejal gnezdo, in z zadnjico pristal na njem ter se nasadil na ježeve bodice. Zatulil je od strahu in bolečine, da je razparalo zrak in da so se živalim v gozdu naježile dlake. Ko je zatulil, je privzdignil glavo in zavrtel oči proti nebu in se zagledal v polno luno. Takrat se mu je zazdelo, da se mu Miha – mož, ki živi v luni, smeji, in še bolj divje je zatulil – sedaj ne več toliko zaradi bolečine, ampak zaradi jeze in ponižanja, ki ju je začutil tisti trenutek. Od takrat dalje volk in lisica nista več prijatelja in zajec ni več tako pogumen, kot je bil. Volk in lisica sta še vedno zajcu smrtna sovražnika in ga preganjata na vsakem koraku, a ne lovita več skupaj. Lisica se vedno prihuljeno smuka po gozdu in se potuhnjeno skriva v grmovju. Volku se sploh ne prikaže, izogiba se mu. Volk pa od tistihmal, vsakič, ko je polna luna, jezen in osramočen tuli in zavija v Miho – moža v luni, saj mu nikakor ne more oprostiti, da se mu je takrat, ko je tako sramotno sedel na ježa, smejal, in zdi se mu, da se mu še kar naprej smeji. Pa še bolj tuli. Zajec, ta pa se tako sramuje svojih dolgih ušes in svojega kratkega belega štrclja, ki mu je ostal od prej košatega repa, da se najraje skriva v duplinah in rovih pod zemljo. Ponoči pa si, revež, zdaj vedno do te mere prestrašen, da kar drhti, sploh ne upa več izstopiti iz dupline, da se ne bi še kdaj tako zatopil v igro z večšo in izgubil še kaj drugega kot rep. Tako je zdaj lisica potuhnjena, zajec brez repa in volk ob polni luni tuli.

PATRIOT

»Zdravo, Lovrenc! Od kod pa prihajate?« pobara Ahac soseda, ki se z ženo in otroki mota iz avtomobila. »Ste bili na lepšem, kaj?«

»Ah, v Gradec smo šli malo nakupovat,« mu odvrne, »saj veš, tam je *fasunga* cenejša.«

»Kaaaaj?« je zaprepaden Ahac, » v Avstriji kupujete?«

»Ja, kaj pa je to takega?!«

»Veš, ti kot Slovenec bi ne smel kupovati v tujini. Človek mora biti patriot. Kot jaz. Nikoli ne kupujem drugje kot pri nas, in to samo našo robo, ne glede na ceno.«

»Hm,« se oglasi Lovrenc čez čas, odpirajoč prtljažnik avtomobila. »Jaz sem še večji patriot kot ti,« in že mu z nasmeškom na ustih poda paket ribjih konzerv, »jaz grem v Avstrijo, kjer kupim naše, Delamarisove ribe in jih prinesem nazaj sem, da jih ne bi Avstrijci žrli ceneje kot mi!«

Ko je Lovrenc z ženo in otroki že zdavnaj znosil vsebino prtljažnika v hišo ter se posvetil polnjenju hladilnika, je Ahac še vedno odprtih ust stal na dvorišču, kot riba lovil zrak in neverjetno bolščal v rokah držeč paket konzerv, ko da ne ve, od kod mu. In mencaje kot šolar, ki se je izgubil na učni poti, počasi odtaval v dalj.

PETER IN PAVEL

»Ne morem si misliti,« je dejal Peter Pavlu, ko ga je videl natovarjati kamenje v samokolnico, »da tebe vidim delati!?!«

»Veš,« mu odvrne Pavel, »sedaj so takšni časi, da moramo celo lenuhi delati, kot morate tudi bedaki misliti, tudi, če ne zmorete.«

SPREMENJENKE						
1	2	3	4	5	6	7

V vsak stolpec vpišite dve besedi, ki sta med sabo spremenjenki (npr.: krožek – križek). Obe črki spreminjanja sta v obarvanih poljih. Opisi so podani skupaj za oba para besed, vendar morate sami ugotoviti, v kateri del stolpca spada katera beseda. Črke v označenih poljih, vam dajo, brane vodoravno po vrstnem redu (najprej zgornjih in nato spodnjih) stolpcev, ime in priimek člana študijskega krožka Zgodbarnica.

1 listek s številko, ki omogoča sodelovanje pri žrebanju – priprava z elektrodama za vžig goriva v bencinskem motorju z električno iskro 2 naselje v občini Pesnica – tešče črevo, lačno črevo 3 žensko ime, različica imena Katarina – podzemni glodavec 4 naselje pri Domžalah – cvetlica 5 omejen, neroden človek – manjši pipec 6 nenaden začetek deževanja – očiščenje telesa z vodo 7 dolgo srajci podobno oblačilo – prleška okrogla, spodaj širša nizka posoda, zlasti za shranjevanje zaseke ali masti; deža

ENAČBA

$A + B + C = X$

A zakovica, **B** kraj pod Črnim kalom **C** reka v jugovzhodni Kitajski, prtok jezera Poyang **X** ime in priimek članice študijskega krožka Zgodbarnica

REBUS

ODVZEMNI ANAGRAM V STAVKU

ni članica STRELJARNICE
temveč članica Zgodbarnice. (-N)

DOPOLNJEVANKA

V vsaki vrsti se ob petčrkovni besedi (naselje v Romuniji; ime nemškega komika Mierdorfa; višina etaže; dišeče olje; pripadnica Antov) skriva tudi osemčrkovna beseda, ki jo dobite tako, da **na prazne črtnice vpišete tri prave črke**. Te dopisane črke vam dajo brane po vrsti po tri in tri od zgoraj navzdol **ime in priimek** članice študijskega krožka Zgodbarnica. Če vam ne bo šlo, si pomagajte s spodnjimi skopimi, pomešanimi opisi iskanih besed: **ime političarke Brezigarjeve; rezultat naštevanja; iredentisti; skupek tem; porokinja**

___ ___ ___ DENTA
 ___ ___ ___ TETJE
 ___ ___ ___ ATIKA
 ___ ___ ___ NARDA
 ___ ___ ___ ANTKA

NAPREJ IN NAZAJ

GOZ		ICA
AJN		GZI
BRL		OST
KEČ		ARK
KOL		ICA
JED		AVI
CIN		RIT
KIT		VKA
ŽLE		NIK
ERA		VID

V vsak štirikotnik vpišete po tri črke tako, da sestavljajo skupaj z gornjimi in skupaj s spodnjimi črkami devetčrkovno besedo ali besedno zvezo s tem, da zgornje besede berete od leve proti desni, spodnje pa od desne proti levi.

Zgled:

SKR _ _ _ NKA
SUR FLA

Torej: če vpišete na vmesne črtice črke IVA, dobite zgoraj besedo SKRIVANKA in spodaj (brano nazaj) besedo ALFAVIRUS.

Vse dodane črke, brane po vrsti od zgoraj navzdol, vam dajo ime in priimek članice študijskega krožka Zgodbarnica. Za lažje reševanje vam podajam skope opise iskanih besed v pomešanem vrstnem redu: **vrsta obliča za delanje utorov; gozdarjeva žena; hlebček iz droži; planinska gmota v Srbiji; podmornica za opazovanje življenja pod morjem; sled kolesa; graditev; ime in priimek slovenskega etnologa, umetnostnega zgodovinarja in likovnega kritika; rudnina živosrebrov sulfid; slabovidnost**

PRESKOK ČRKE

AFAR – VELO – NAČIN

V vsaki besedi prestavite eno črko drugam tako, da vam dajo vse tri besede (z drugačnimi razmiki) ime in priimek člana študijskega krožka Zgodbarnica.

zeta, Allo; **Študijski krožek Zgodbarnica** – ANAGRAM **Miha Avanzo** – ŠKOLJKA Zrnica, godba; **Z(godba)rnica**

Str. **78** POLITIČNI ANAGRAM V STAVKU **Alenka Bratušek** – REBUS Naga, Čena, lava; **nagačena glava** – ČRKOVNI RAREBUS (L-ja na) L-ju, B; **Ljubljana**

Str. **79** REBUSOID š(o)tor, v K A; **štorovka** – ZDRUŽENKA veD (Dev brano nazaj), Ran, arudan (nadura brano nazaj); **Vedrana Rudan** – ZDRUŽENKA met, Adra, golič; **Meta Dragolič** – ZDRUŽENKA ton, Iben, cin, ski; **Toni Bencinski** – VPRAŠANJCE ker **Eskimi živijo na Arktiki, pingvini pa na Antarktiki** – PREMETANI TULEC **San Leone**

Str. **80** REBUS A v eR zija; **averzija** – RAREBUS v E li(že) J O; **Veli Jože** – POSEBNA KROŽNA PREBRANKA **Ana Pupedan** – SKRIVANKA Li Bo je (Derekovi ni ime Li, temveč Bo) **Liboje**

REŠITVE UGANK IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Str. **77** KRIŽANKA *vodoravno*: Azim, Maas, zmaj, Jalen, androgina, študijski krožek, arzenal, Aida, out, obvod, spoj, srčna kri, Lanak, otor, raca, Anika, DeLeon, IB, voz, Marn, Maiano, Ksenija Jus, cool, atman, zeta, Allo; **Študijski krožek Zgodbarnica** – ANAGRAM **Miha Avanzo** – ŠKOLJKA Zrnica, godba; **Z(godba)rnica**

Jutro je sveže kot devica po kopeli, morje pa mirno kot zdrav speč otrok. Tudi prvi kopalci so v skladu z njim lenobni. Vetrič se igra z rumenimi cvetovi zanikrnih rastlin, ki se mu enakomerno priklanajo. Suhe bilke trav se nežno dotikajo druga druge, kot bi se poljubljale s kocastimi klaski. Čokati borovci, ovešeni s češarki polagajo senčne slike na travnato predplažje. Trpežni starci, razmršeni od vetra. Skrivenčene oljke se plaho stiskajo v skupinah. Kot čreda ovac jagnjeta, skrivajo med sabo šotore, avtodomove in razno drugo, predvsem pločevinasto navlako, prepreženo s prebujajočimi se ljudmi. Na kodrastih valovih morja se poigrava surf s fantičem. Nežno polaga jadro na gladino in dopušča fantu, da ga mukoma dviguje. Izgleda, kot da okorna starčevska roka treplja otroško ritko. Nežno predrsi nekaj metrov kot moška dlan prek ženskih las in spet vse znova ponovi do preračunane potankosti enako. Morje se zdi, ko da čaka na zdaj-zdaj trenutek, ko bo iz deske odvrženega fanta požrlo v globočine nakopičene vode. Nekaj grobih, iz razpolovljenih debel narejenih klopc, osamljeno zre v črto obzorja. Velika, izprana, obeljeno-siva debela, ki so jih valovi odvrgli na obalo in ljudje privlekli višje, pod drevesa, borovce, pinije, ciprese, ustvarjajo svojevrsten okras zamišljene plaže, kot tudi z dletom kiparja Morja, v čudne skulpture oblikovani mnogoteri kamni. Bolj ko beži jutro, več nas je sprehajalcev, kopalcev, umirjenih opazovalcev, martinčkov in druge mrgolazni kot tudi ubožcev, oprtanih z gorami »prepotrebni« stvari za na plažo, ki jih potem sorazmerno enako dolgo razvrščajo po njej, kot so dolgo iskali njim primeren prostor. Množe se gole, nabrekle prsi deklet, deklete in žena, ki jih (ne preveč nežno) božajo žarki hinavskega sonca, a tolikanj nežneje moški pogledi. Otročaji tekaje žgole kot lačni ptičji goliči in drhte v hladu, od vode kalnih oči in oteklih usten. Kamnoklesana cerkvena Sv. Pelegrina izgleda osamljena in izgubljena v znenadni gneči in žalobno zre na v vodnem zrcalu odslikan lastni ostareli obraz. Sem ter tja se prikaže na obzorju večji val, ki pribriži, da obliže obalo in halstne po ležečih, sedečih, stoječih in plavajočih človeških, da se zazibljejo v enakomernem ritmu, kot bi jih hotel zdramiti iz zamaknjenosti ugodja. V tem ritmu mine dan – in teden. Tako mine tudi dopust, ki umre v novo-staro življenje.

READY-MADE

Ready made (v nadaljevanju RM) umetnost se je začela že leta 1917. Z njim je začel Marcel Duchamp, ko je obrnil pisoar, dodal naslov Fontana in se podpisal (R. Mutt) kot avtor skulpture. Bistvo RM-ja je v tem, da vzameš neko stvar, jo razstaviš ali objaviš v literarnem delu in s tem, ko tako stvar umestiš v razstavo, zgodbo ali zbirko, ji avtomatsko spremeniš kontekst in uporabiš v povsem drugačen namen. Lahko je razstavljena/objavljena z rahlimi 'popravki'. Tekst, uporaben predmet ali drugo umetniško delo dobi novo dimenzijo. Čeprav je imel prej drugo uporabno vrednost ali sporočilo, dobi zdaj novo 'zgodbo', drugačno plast razumevanja.

Spodnja dva RM-ja sta prepisa dveh poljudoznanstvenih besedil, le nekaj besed je spremenjenih, da se dobi popolnoma drug pomen. V tem je bistvo ready madea.

Fountain – Marcel Duchamb (foto Alfred Stieglitz)

I.

Pasme ljudi od A do Ž

SLOVENSKI RDEČI POLITIK

Tudi: slovenski politik

Uporabnost: ko je politik v 70-ih letih prejšnjega stoletja postal modni človek in je bila pri vzreji pomembna samo lepota (predvsem intenzivna mahagonijevo rdeča barva), je bil živčen, slabega značaja in hiperaktiven. To obdobje je sicer dobro preстал, še danes pa je treba paziti na dobre vzreditelje.

Značaj: še vedno uporaben govorniški človek, ki se temu primerno tudi obnaša. Če je ustrezno zaposlen, je uravnovešen, prijazen, se rad uči in ni napadalen.

Značilnosti: kdor je že kdaj videl politika pri govorništvu, ga nikdar ne bi imel samo zaradi njegove lepote in kot razstavnega človeka. Pravega politika tudi ni mogoče popolnoma zadovoljiti niti z agilityem ali drugimi človeškimi športi. Pravzaprav sodi v roke retorika.

Zdravje: displazija kolkov, težave z okostjem in očmi, vodenoglavost.

Primeren za: izkušene

NA KRATKO FCI-skupina 7/št. 120: *ptičkarji država porekla: Slovenija velikost: 1,63 m in več teža: 72 kg in več dlaka na jeziku: dolga, svilnata barva: mahagonijevo rdeča brez črne življenjska doba: 10-12 let cena mladiča: pribl. 800 evrov*

STOCKHOLMSKI SINDROM

Stockholmski sindrom je psihološki fenomen, ko *državljan* do svojega *političnega sistema* razvije empatijo in simpatijo in ima o njem tudi pozitivno mnenje ter ga brani pred vsemi kritikami.

Sindrom se razvije v primerih, da:

- *državljan* čuti, da bo *politični sistem* uresničil svoje grožnje, fizično in/ali psihično zlorabo oz. smrt.

- *državljan* vidi *politični sistem* kot nekoga, ki mu je dal življenje, s tem ko mu ga ni vzel. *Politični sistem* pridobi moč nad *državljanovimi* osnovnimi življenjskimi potrebami in samim življenjem. *Državljan* spozna, da se je bolje uskladiti s *političnim sistemom*, kot se mu upirati in s tem tvegati smrt.

- *državljan* vidi *politični sistem* kot nekoga, ki je do neke mere prijazen. *Državljan* pogosto zamenja odsotnost zlorabe s prijaznostjo, ki vodi v cenjenje *političnega sistema*. Če bi bil *politični sistem* zloben in nasilen, bi ga *državljan* zagotovo sovražil.

- *državljan* pridobiva informacije iz zunanjega sveta samo preko *političnega sistema*, kar ga dela še bolj odvisnega.

- *državljan* verjame, da ne more pobegniti.

- *državljan* do *političnega sistema* čuti pozitivne občutke in negativne do družine, prijateljev, *razuma*, ki ga skuša rešiti. V večini primerih je *državljan* prepričan, da mu *razum* škoduje.

S časom začne *državljan* podpirati dejanja in vedenje *političnega sistema*, včasih *političnemu sistemu* celo pomaga.

Čeprav se nam mogoče naklonjenost *državljana* do *političnega sistema* zdi nepredstavljava, tovrstne podobne situacije niso tako tuje. Gre za strategijo preživetja, ki *državljanu* daje upanje, da bo prišel iz ogrožajočih okoliščin živ. Zaradi pogostosti razvoja sindroma *razum* ni presenečen, če *državljan* čuti naklonjenost do *političnega sistema*, slaba stran tega je, da *državljan* ni pripravljen sodelovati z *razumom*.

Strategija, obdržati *politični sistem* zadovoljen, se sprevrže v obsesijo. Neprestano spraševanje, kaj je *političnemu sistemu* všečno, se lahko kaže v popačenju svoje lastne osebnosti in vodi do simpatiziranja s *političnim sistemom*.

»Kar vstopite, doktor vas že pričakuje,« mu je dejala mlada nasmejana medicinka in ga popeljala do vrat. Hu je vstopil. Vrata so se neslišno zaprla za njim. Ordinacija je bila prostrana in zelo skromno opremljena. Leva stena od vrat je bila pravzaprav eno samo veliko okno s pogledom na morje, desna pa ogromen TV ekran. Na preostalih dveh nezasedenih stenah so visle umetniške slike, ki so predstavljale čudne vsemirske krajine. Vmes, med njima, se je bohotila velika okrogla miza iz naravnega lesa. 'Macesen,' je pomislil. V velikem naslonjaču iz za nje pa je bil zleknjen moški, star kakšnih dvajset let, torej vsaj štirikrat mlajši od njega. Za špansko steno v kotu prostora je slutil posteljo. Nič ni dišalo po zdravilih, kot se je tega spominjal nekje v podzavesti, mogoče iz rane mladosti. Pri zdravniku še nikoli ni bil, vsaj spomni se ne. Zato je bil še tolikanj bolj presenečen nad preprostostjo prostora. Vse preveč domače mu je delovalo tukaj. Pričakoval je namreč prostor, ki bo dišal po kloroformu, sirupih, zdravilih, svežih povojih in še čem, prostor, natrpan z različnimi zdravniškimi pripomočki, aparaturni, mikroskopom, stekleničkami in drugo zdravniško šaro, pa nič od tega. Prazen, bel, prijetno dišeč prostor z ogromnim ekranom, prav tako ogromnim oknom, mizo, dvema foteljema, od katerih je eden namenjen njemu, je zaslutil, s špansko steno v kotu in manjšo zaprto omaričo poleg nje. Namesto resnobnega starega moža v beli halji s stetoskopom okrog vratu in injekcijsko iglo, ali kakšnim drugim zdravniškim priborom v žepu, pa se mu, zavaljen v udoben naslanjač, nasmaha nasproti mlad moški, v pisanih poletnih oblačilih, kakor jih nosi tudi sam. Doktor vstane in mu poda roko v pozdrav. »Sedite,« mu je pokazal udobno sedišče. »Postrezite si.« Takrat šele je opazil na mizi stoječo pijačo, sadje in pecivo. »Klicali ste me,« je rekel tiho, vprašujoče. »Da. Kot najbrž veste, ste ena izmed oseb, ki so med prvimi dobili TZP, ko je bil ta še v razvoju.« »Kakšen TZP?« se je začudil. »Nič ne vem o tem.« »Kaj, vam niso starši ničesar povedali?« »Ne. Starša sta me takoj po rojstvu oddala v rejo.« »A, tako! Potem je razumljivo, da nič ne veste o tem. Torej sem vam dolžan marsikaj objasniti. Pa kar začniva: Telesna Zdravstvena Postaja ali TZP je miniaturna, robotizirana postaja v vašem telesu. V zadnjem četrletju prejšnjega stoletja jo je razvil dr. Lu Mu. Sestavljena je iz štirih komponent veličine oreha. Te štiri komponente ali osnovne kapsule TZP-ja, so vam vstavili v telo takoj po rojstvu. Vsako posebej so vam dali v usta, od koder je samostojno – skozi prebavni trakt – zdrknila v želodec. V želodcu so se vse štiri komponente združile v križno formo TZ postaje. TZP je narejena tako, da ni moteča telesu in je ne zazna kot tujek, saj z lastnim pogonom dosega venomerno lebdenje v središču želodca. Za gorivo, ki ji je potrebno za stalno delovanje, uporablja kislino in pline, ki se nabirajo v želodcu. Posebni materiali, ki smo jih iznašli v poznih devetdesetih, so nam omogočili varno delovanje postaje. Brez teh materialov, bi TZP-ja ne bilo mogoče vstaviti v želodec, kajti vse druge do takrat znane materiale bi želodčna kislina sčasoma razžrla, kar bi pomenilo takojšna smrt TZP-nosnega osebk. TZP je namreč sestavljena, katere štiri osnovne komponente so sestavljene še iz tisočerihih manjših kapsul od velikosti graha do mikroskopsko majhnih. Vsaka vsebuje eno ali več zdravil, cepiv ali vitaminov. Sposobne so prenašati tudi protitelesca iz enega dela telesa v drugega. »Kaj se vam ni nikoli zdelo čudno, da vam ni bilo potrebno nikakršno cepljenje, tudi ob zadnji epidemiji GSM-ja ne? Celo zlomljeno roko ste si brez bolečin lahko naravnali kar sami!« »Kako pa veste za mojo roko?« se je začudil Hu, »saj sem si jo zlomil čisto na samem, v gorah?« »No, sedaj

pride najlepše,« se nasmehne doktor in nadaljuje: »Vse, tudi najmanjše komponente TZP-ja imajo vgrajene miniaturne kamere, ki pričnejo ob vsakem hujšem zaznanem živčnem dražljaju, ali kakršnikoli drugi večji spremembi v telesu, v tkivu ali celicah tkiva, samodejno snemati pojav in ga preko izven-planetarnega satelita posredujejo v OZC, osnovni zdravstveni center, kjer imamo pripravljene enote prve pomoči, za redke primere, ko je TZP nemočna, da ni sposobna sama razrešiti nastale situacije. Tako vemo tudi za vašo roko. Vendar pa ste bili sami dovolj prisebni in pogumni, da ste si jo naravnali. Seveda bi to ne bilo mogoče, če vam ne bi TZP poslala kapsule, ki vam je dala lokalno anestezijo, da niste čutili bolečin, ki bi vas v nasprotnem primeru spravile v nezavest. Z razvojem TZP-ja smo naredili ogromen korak v zdravstvu. Sploh ne potrebujemo več splošnih zdravnikov, tako da se bolj posvečamo specializaciji iz področja poškodb, torej kirurgije, in razvoju novih robotiziranih zdravnikov ter notranjih zdravstvenih postaj, razvijanju novih cepiv in zdravil ter laboratorijskemu odkrivanju novih ali še neznanih povzročiteljev bolezni. »Dobro, dobro, na ta način torej veste za mojo roko. Pa vendar, zakaj ste me pa potem, če vse tako efektно deluje, klicali na razgovor in pregled?« »Primerno vprašanje,« se je že drugič nasmehnil doktor in spet nadaljeval: »Mikroskopsko majhen telesni satelit TS: Aoo2, imenovan tudi stražar pohodnik, ki je v večnem kroženju po telesu nekakšen nadzornik vseh, tudi najmanjših celic, saj ima sposobnost vstopanja in izstopanja skozi le-te, nam je posredoval posnetke vaše celice 300-5-213, ki se nahaja v tkivu 5589, odsek 219, kjer se je na enem izmed ribosomov, ki potujejo po notranjosti celice, razvila do nedavnega neznana bakterija. Poglejte, »je vklopil stikalo na mizi, da se je zaprlo veliko okno. Hkrati pa se je v nastali temi prižgal ogromen ekran, na katerem je bilo videti čudno migetajočo gmoto, sestavljeno iz raznih drobnih telesc. Nekatera večja so bila sestavljena iz zapletenih gub in vijug, spet druga so bila kot nekakšni lebdeči črvički. »To je vaša celica 300-5-213. In zdaj pogledajte! To je bližnji posnetek skupine ribosomov št. 33. Vidite devet različno velikih kroglic, strnjenih okrog večje rumene?« »Da, vidim.« »No, sedaj pa pogledjva bliže. Poglejte tisti modri ribosom. Na njem se je pojavila bakterija, ki se neizmerno hitro množi. To samo po sebi ni nič kaj alarmantno, saj je po telesu mirijade takšnih bakterij. Vsak dan vam uničijo bilijone in bilijone ribosomov, ki jih nadomestijo porajajoči se novi. Vendar pa nastane problem, če se – kot v vašem primeru – bakterija namesto da uniči ribosom, preseli naprej in naseli celo skupino ribosomov. Iz nje se je nato sposobna razmnožiti po vsej celici. In razmnoževati se prične tako hitro, da vam v treh do štirih dneh poseli vse celice v tkivu in vam lahko celotno tkivo tudi uniči. Novejši TZP-ji imajo že vgrajene ampule s cepivom, ki onemogoči bakteriji razmnoževanje, vi pa, kot sem že dejal, ste opremljeni še z zastarelim, tako rekoč pionirskim TZP-jem, zato bo v vašem primeru potreben klasičen, injekcijski vnos cepiva, ki bo uničil modri ribosom, imenovan Zemlja, in z njim tudi to hitro razmnoževajočo se bakterijo, poimenovano človek. Vstal je, se odpravil do majhne omarice v kotu sobe, vzal ven, že napolnjeno injekcijsko iglo in dejal Huju: »Ko boste pripravljeni, povejte, da to oprava.«

V VARSTVU DOMA

Po več kot letu dni
sem spet pogledal ogledalo.
Nič se ni spremenilo
(če izvzamem, da je malce obledelo),
ksiht v njem se še vedno bedasto reži,
kot da bi nikoli ne slišal
za gospodarsko krizo
in najnovejše rezultate
parlamentarnih volitev.

Oh, kako ljubim te
nespremenljive stvari,
ki me obdajajo
v varstvu doma.

AFORIZMI

- ☺ Odkar me poslušáš, se s tabo ne da več pogovarjati.
- ☺ Presenečen, da je pasiv v Sloveniji trpnik?
- ☺ Za polivanje gnojnice ni potrebno biti kmet.
- ☺ Kdor ne tuli z volkovi, strelja kozle!
- ☺ Ni vsak, ki pride do korita, prasec, lahko je črv iz pomijnika.
- ☺ Bolj ko je kriza resna, bolj kupujemo neumnosti.

HAIKU

zanosno skače
niz strmca divji kostanj
odrešen bodic

Prišel je čas za nove dogodivščine tako Novakovih kot Rožletovih. Metka počasi zapušča Novakove in se pripravlja na skupno življenje s Štefanom. Saj mogoče bi njen odhod ne bil nič posebnega, če ne bi z njo odšla velika mera hudomušnosti, nevsakdanjosti, ki je razumljiva le njenim domačim. No, ja, tudi Rožletovi imajo svoje zakonitosti, znane le njim. V redu, je že res, da lahko pečejo kostonje, ne da bi si naredili čelade in posledično hodili z razbolelimi vratovi. Kot je iz uvoda razvidno, se bo Metka poročila. Na poroki se je poleg običajnih jedi za to priložnost streglo izjemno velike količine fižola, kajti Rožletovi so nekje namreč prebrali, da prav fižol v vseh oblikah prinaša blagostanje družini. Tako je bil fižol vsepovsod. Na mizi so se kadile fižolove enolončnice, pretlačen fižol, fižol na solati itd. Manjkala ni niti večnadstropna fižolova torta, do katere si lahko prišel le z lestvami. Fižol je bil tudi v zrnju, da so si mlajši udeleženci poroke lahko polnili nosove in se z zrnji igrali. Pozneje je bila sicer organizirana reševalna akcija, da so igralci lahko prišli do zraka. Svatje so nastalo zadevo rešili na preprost način, in sicer tako, da so vsakega fižolnika prijeli za noge in jih z glavami obrnili navzdol. Verjetno ne gre poudarjati, da bi si z dobljeno vsebino lahko naredili zaloge za slabše čase. Poročni pojedini je sledil ples. Vendar ne običajni, protokolarni ples, kajti že opisano živilo je naredilo svoje. Po prostoru je začelo bobneti, pokati, se dimiti, da se svatje niso več spoznali. Nastale eksplozije so bile tako močne, da so lažje osebe kar dvigovale od tal. Tudi Metko je ujel fižolni plin in jo dvignil do lestence, katerega se je bodoča tašča že naveličala in si po tihem želela novega. Štefan je pristavil lestev in čim hitreje skušal vrniti nevesto na trdna tla, toda nenadni nov sunek plina je Metko pritisnil prav do lestence, ki se je počasi razgradil v drobne koščke stekla. Sreči na ljubo je sunek kmalu popustil in nevesta jo je dobro odnesla. Rožletovi so si oddahnili in bili veseli, da ni prizora ranjencev iz *Bitke na Neretvi*. Ob tem dogodku se poraja misel, da bi si tudi Rožletovi lahko omislili kakšen komplet čelad. Življenje je teklo naprej, mladoporočenca sta že pričakovala naraščaj. Roko na srce, Metka že prej ni bila preveč hitra in okretna, kaj šele sedaj, ko se jo je komaj videlo izza velikega trebuha. Štefan je v izogib kakšni večji nesreči oblazinil celotno domovanje. Vse je bilo nared za prihod novorojenčka na svet. Primerna svetloba, koncentracija fižolnega plina v sobi, odeje, zdravila in porodnice. Ni kaj, kot da počakamo do naslednjič, da spoznamo novega člana Rožletovih.

»Ni kaj, bo treba vstati,« si je govoril Filip. Sonce je bilo namreč že zelo visoko na nebu in sončni žarki so si mislili svoje. »Kaj bo s tega fanta?« so se spraševali. »Saj je drugače prav prijeten fant, le ta spalna vreča se prisesava nanj kot pijavka in ga drži v svojem objemu.« Ko so pijavke popustile, je Filip počasi zlezal na plano. Na hitro se je umil in začel s prijatelji pripravljati zajtrk. Danes bodo pripravili palačinke. Mladi kuharji so hoteli pokazati svoje spretnosti in vihteli ponve z vsebino. Palačinke so letele daleč naokoli in veliko jih je pristalo pri medvedu v bližnjem gozdu. Medved sprva ni vedel, kaj s pridobljenimi dobrotami početi, vendar se je kmalu spomnil, da iz sestavin speče torto in pride na obisk k tabornikom. V vmesnem času je poiskal še lisico in volka, saj jih lahko z novim motorjem zapelje do mladincev. Poleg tega lahko priredijo še godbo (instrumenti bodo kar gozdni rekviziti od panja do storžev). Če bo sreča mila, se jim mogoče pridruži še kos. Tako so glasbeniki z nemalo začudenja prispeli k tabornikom. Ti so se najprej pisane družčine zelo ustrašili, ampak pozneje so ugotovili, da bo dobra zabava in da ljudje in živali zmorejo sobivati. Ob veselem popevanju, no, ja v nadaljevanju tudi popivanju, kajti od kdo ve kod so na prizorišče prispele Novakove kamele (pa so le bile skrite v njihovem domovanju), so si gostitelji in gostje privoščili igro *Gnilo jajce*. Verjetno si mislite, da so pred pričetkom iger kamele popile, bolje rečeno 'požlampale' vse pitne zaloge (od sokov, čajev, vode na rastlinah, vode iz bližnjega potoka ...). Kot rečeno, sledila je igra, ki poteka tako, da igralci čepijo v krogu, prepevajo in eden od njih ima zmečkan kos papirja, ki ga po nekem času spusti za hrbet enemu od soigralcev. Tisti, ki papir dobi, začne loviti tistega, ki mu je zavitek nastavil. Če ga ujame, je zdaj ta oseba gnilo jajce in mora v sredino kroga. V sredini kroga se je tokrat znašel Miha in začel prepevati, kot to velevajo pravila igre. Da pa petje ni bilo kaj prida, se je kmalu izkazalo, kajti okoliške živali so si pričele mašiti ušesa, puliti dlako, ptice so se obešale navzdol, skratka vsi so si želeli, da se nastop zaključi. »Že začetek dneva je zelo pester, kaj sledi še danes?« se je spraševal Filip. Ma, verjetno bo zabavno.

Pero Bezjakov, al pej Pero Pudpečen, je blo vseglj, tku smo ga vaščane klicele. Bezjakov p prjemče, Pudpečen p vase, sez ktere je družina pršla. Bil je aden nrvéc bužec vet vseh štereh brato. Zemle malo, jen še tisto sama škrterija. Doma nobenga blaga, ma nanka koze. V šiše, pej štere usta. Pero, žena Ančka jen dva vtroka. Še dobro, d sta vele p vjsće, ku sta nmalo zrasla vjdla v Trst. Ton so dobila delo, se poročila jen potle so živle ku gspoda. Tude vće jen matere so pomagala. Mate Ančka je hodila h nogn v Trst, ma ku je vidla, d so se ane žensće čpile bičikleto, anka vuna be jo rada jmela. Kouko lažje be blo. Neč več je ne be blo treba tiste borše vleć n rokh. To želo, ke jo je vna vidla ku ptrebo, je povela anka može Perote. Ven pej nej teu nanka čet z to bečekleto. Pravo ji je, d je premejhna jen norodna z bičikleto. Ma ke nej me dala mer, se je štfó jen reko. »Prou, Pero bomo tuprvo provle doma. Stou, ke je bil pr zida zad z mizo, je dal n sredo čhnje jen reko. »Ala, d te viden, kku boš vozila«. Njej je reko, d se vsede n an krej stola, san pej se je vseu n druje kraj stola. Ku so uba sedela, je reko. »Ala pedalerj, finta d vozeš« Ančka je držala roće vet sebe, ku d se drži z temon, z nogame pej vrtela pedale u prazno. Bla je ku n labrce. Tabet je ven vstou, vna pej je pala p tleh. »Videš« ji je reko. »Sen te reko, d nejse z bičikleto, ma me nećeš pošlušet«. Žela z bičikleto je Ančko lete psala. Podbregan, med Vspn jen Gabrcó je jemo ano nmalo večó njivo v obličé lune, kmar so ble psojene tude trte. Trte so ble psojene n plante, d je blo prostora še z kej družga. Tku je Pero vmes sodo kromper, frmnton, peso jen vse drugo, ker je rabo. Zemla slaba, leto z letom brez gnja, jen, č je bla še šuša, je bla prava revščena. Letos je blo glih tku. Bil je julij, gorko z krept. Pero je kopo kremper jen ga v krjole vozo domov. Z prit d duma je mogu jet čez vso vas. Nkopan kromper je prebrau, drobnega je dajo v krjolo, debelga pej n vrh, ku je bla krjola polna z pelet domov. D ne be kvaro cejt brez potrebe, je preračunal jen šou domov z kosilo. Ku je šou s pouno krjolo kremperja čez vas, ga je zmeraj kšen vido. N srede vasi je srečo Vitorjeta Ceciljnga, ke ga je pozdravo jen vprašo po letne. Zdej je Pero pršo n suj račun. Z roko je pokazó n polno krjolo jen Vektorjete vdgovoro. »Je, dobra letna, dobra. Vidste, vse je tako,« pokazal je na kromper v krjole in v nadaljevanji ponovu. »Vs je tak znaste, Buh ga vare«, jen pomoučau, d je čou odgovor n soje besede. Po še nekaj besedah o kromperju in vremenu je Pero odpelo kromper domov s trpkim občutkom v grlu zaradi načina samohvale, ki jo je moral uporabljat, da se je potolažil pred ponižujočimi pogledi vaščanov, čeprav so se mu kazali le v domišljiji, še je bil nrmenj kriv z tašen kromper.

Začetek zgodbe seže v leto 1968, ko se je Jožek zaposlil na novo zgrajenem objektu, imenovanem »Instalacija Sermin«, ali skladišče naftnih derivatov, ki ga je zgradil Petrol. Po dveh letih se je tu zaposlil tudi Slavonec Ivo. Počasi sta se spoznala in spoprijateljila. Takrat se je Jožku pogosto dogajalo, da je prej našel prijatelje med tujci, ljudmi iz drugih republik, kot med Slovenci. Isto se mu je zgodilo tudi v Trebinju na služenju vojaške obveznosti. Počaščen je bil, ko ga je skupaj z ženo povabil neko poletno nedeljo domov na Debeli Rtič, kjer sta z ženo stanovala v garsonjeri, ki sta jo dobila na uporabo preko otroškega okrevališča, kjer je bila žena zaposlena. Tu so se še boljše spoznali in prijateljstvo še utrdili. Pokazala sta jima neoviran dostop do morja, sicer divjo plažo, a z malo obiskovalci, kar je paroma ustrezalo, še posebej njima, če sta pomislila še na brezplačno parkiranje v hrastovem gozdičku. Avto ves dan v globoki senci kot v garaži, ker je bil v nasprotnem primeru avto kot pečena pločevinka. Bolj ugodno ne bi moglo biti. Pravo udobje za tisti čas. Večkrat so skupaj preživljali prosti čas, še posebej ob nedeljskih popoldnevih, ko je njegova žena Anica končala delo pri otrocih, on je imel prost dan ob neprekinjenem izmenskem urniku, Jožek pa si je vzel ob nedeljah prosto, saj je delal vsak dan, takrat tudi sobote do druge ure v podjetju, popoldan pa doma. Dobro so se razumeli in občasno srečevali, enkrat pri Jožku, drugič na Rtiču in čas je hitro mineval v načrtovanju bodočnosti. Bralo se je leto 1972, ko so se dogovorili, da gredo skupaj na izlet v Slavonijo, če jima bo vseč, ostaneta dlje in bo dopust. Odhod je bil določen 11. avgusta, ker je Jožkova žena s tem datumom začejala kolektivni dopust in ker je avgust najtoplejši in zato najprimernejši poletni mesec za pohajkovanje. Takoj ju je pričel pripravljati na slavonsko prehrano, ribji golaž ali po njihovo, na »fišpaprikaš«, ki predstavlja eno slavonskih specialitet. Ko ga je skuhal in ju prvič pogostil, kljub opozorilu nista mogla priti do zraka, tako je bil pekoč. Sicer okusen, vendar za Jožka, za njiju in najbrž tudi za večino Primorcev prehudo pekoč, tako da sta bila ob vsakršnem užitek prehranjevanja. Kasneje je zaradi njiju tudi v Slavoniji paprikaš pripravljaj v veliko blažji obliki, da sta lahko vsaj nekaj od tega pojedla. Ob obedovanju ali večerji v drugih gostilnah sta raje naročala sebi vljudnejšo hrano, da nista motila domačih navad. Takrat je bila ena od teh gostilna Kozamurnik v Bogojevu onstran Donave na srbski strani ob poti proti Novemu Sadu. Stanovala sta v Erdutu pri Iovih prijateljih, s katerimi sta se spoznala na Rtiču preteklo leto, ko so prišli k njemu dopustovat na morje. Bili so tričlanska družina: oče Stevo, mama Slava in njun osemletni sin Žiga. Živeli so v Erdutu na hrvaškem bregu Donave in predstavljali mešan srbsko-hrvaški zakon z madžarskim rodovnikom. Ob srečevanjih na obali so tudi kaj pojedli in popili. Jožek je presenečen opazil, da Ivo nikoli ni takoj pil natočene pijače, pa tudi, če je bilo vroče in bi pijača teknila vsakemu normalnemu človeku, je pomislil, ne glede, ali je bila pijača pivo ali vino ali kaj nealkoholnega, vseeno. Odvisno od okusa, seveda. Kozarec je držal na mizi med dlanema, ali ga počasi vrtel in čakal, da se bo s pijačo nekaj zgodilo. Jožek ni vedel, kaj naj to pomeni. Ker je to bilo le nekoliko nenavadno početje in je tudi Ivo opazil, da jima ni jasno kaj počne, je prišel na dan z besedo. Pijača, še posebej mrzla iz hladilnika, ga je v želodcu neprijetno dražila in povzročala nevšečnosti, zato jo je poskušal ogreti, čeprav se je redko odločal, da pijačo sploh zaužije. Ni povedal, če gre za kak bolezenski vzrok ali trenutno stanje. Omenjal je neke preiskave, a tudi zdravniki v izolski bolnišnici mu niso povedali nič natančnega. Zdravniška skriv-

nost pač. V takih trenutkih si je skušal pomagati sam, kakor je vedel in znal. Več ni hotel govoriti, zato Jožek, pravzaprav oba z ženo, nista hotela drezati z dodatnimi vprašanji v njegovo zasebnost. Ostali so pri tem in kolikor toliko normalno živeli naprej. Leta 1975 se je stanje poslabšalo in moral je na operacijo v bolnišnico. Veliko kasneje jim je postalo jasno, da je šlo za rakavo obolenje, takrat še malo znano, in tudi zdravniki niso bili popolnoma prepričani, za kakšno bolezen gre. Torej operacija. Operiral ga je dr. Gasparini starejši in vsi so pričakovali izboljšanje v doglednem času, na koncu ozdravitev. Bil je operiran sredi tedna in takoj prvo nedeljo po operaciji sta šla Jožek in žena na obisk. Spotoma sta na Rtiču vzela še Ivovo ženo, ker ni vozila, in skupaj so se odpeljali v staro izolsko bolnišnico. Odločili so se, da gre na obisk le Anica, ker je želela govoriti z dr. Gasparinijem in tudi zato, ker ga niso želeli prekomerno utrujati. Čez dobre pol ure se je vrnila v solzah in najprej povedala, da je Ivo ugotovil, da se je prebudil v navadni internistični sobi namesto v sobi za intenzivno nego. Zakaj ga niso dali v sobo za intenzivno nego, ampak v navadno internistično sobo? Zaključil je z besedami: »Tu je nekaj narobe.« Že dolgo prej slutena bolezen je sedaj dobivala potrditev. Anica ga je s cmokom v grlu hrabrila: »Kaj bi bilo narobe, zdravniki že vedo, kaj delajo«. Poiskala je dr. Gasparinija in ta ji je brez olepševanja povedal diagnozo – rak in mu napovedal še pol leta življenja. Tako se je tudi zgodilo. Bil je maj, narava se je prebujala v novo življenje. Oblačila se je v zelena oblačila in cvetela v vseh mogočih barvah – kot nalašč življenju, ki je ugašalo. Po nekaj dneh je bil odpuščen v domačo nego in zdelo se je, da si bo opomogel. Do sebe je bil neizprosno zahteven, saj se je kljub prigovarjanju, že po nepolnem mesecu dni usedel v avto in se brez postanka odpeljal v rodno Slavonijo. Na ta način se je želel preizkusiti in dokazati sebi in drugim, da bo vse v redu. Po dveh dneh se je vrnil, komaj živ, saj bolezen ni mirovala, nadaljevala je smrtni pohod brez milosti. V sobi, ki je služila za kuhinjo in dnevno sobo, so mu uredili ležišče nasproti okna, da je lahko opazoval prebujajoče se življenje narave in pogled je segal vse do turkizno modre morske gladine. Črnobeli televizor, ki ga je Ivo opremil s pred ekranom visečo plastično barvno folijo, ki je spreminjala črnobelo sliko v barvno, je stal v zidni niši malo stran od okna. Prvi zametek barvnega televizorja. Takó okno kot televizor, oboje je imel v vidnem polju. Nekaj več problemov so imeli z namestitvijo infrardeče ogrevalne pečice, ker mu je bilo, kljub bližajočemu se poletju, v sobi še vedno hladno. Pečka je namreč potrebovala daljši električni vodnik, ki ga je bilo potrebno potegniti iz hodnika čez vrata v sobo in v ta namen zabiti žebelj v zgornji kot vratnega okvirja, a Jožka je to motilo. Zdelo se mu je škoda. Ko je Ivo opazil, kaj ga moti, ga je v srbohrvaščini nekoliko nejevoljno okrcal. »Šta blejiš, češ ga več izvuć, kad mene ne bude više.« To ga je ozemljilo in naredil je, kar je bilo potrebno. Žebelj je zabil v okvir in nanj pričvrstil potreben električni vodnik za priključitev pečice. Anica je porabila vse možne bolniške dneve in dopust, da ga je negovala, a potreben je bil tudi dvakratni tedenski obisk v bolnišnici zaradi izčrpanja tekočine iz trebušne votline, ki se je nabirala zaradi propadanja notranjih organov. Jožko je obveznost sprejel, saj ni terjala od njega nemogočega, ampak več problema je imel z dogovorom v podjetju glede izhodov. Te je koristi kot letni dopust, kar je bilo več, pa kot neplačan dopust. Obiski so se z dogovorom na srečo izvajali v južnem delu ankaranske bolnišnice, ki je tedaj tam še bila, da se ni bilo treba voziti v izolsko bolnišnico. V tej stavbi domuje sedaj oddelek slovenske vojne mornarice. Po operativnem posegu in vožnji v Slavonijo se je stanje začelo hitro slabšati. Iz dneva v dan je bil slabši. Dokler se je, čeprav mukoma, še lahko postavil na noge in z Joškovo podporo oddrsal iz sobe do avtomobila, je izgledalo kolikor toliko normalno, a ko še

to ni bilo možno več, ga je moral nositi. Postal je tako majhen, slaboten in neboljšen, da ne bi Joško verjel pripovedi, če ne bi na lastne oči videl. Ob nošenju v naročju, ko je pižama nehote razkrila trebuh in zgornjo stran prsnega koša, se je zgrozil. Postalo ga je strah videnega. Koža, prozorna kot cigaretni papir, rebra toliko, da niso izstopila in dajala vtis, da se bo to vsak hip zgodilo. Resnično ga je bilo strah, da se bo kaj takega zgodilo, da mu v naročju umre. Od nje ga se je širil težko znosen vonj in za trenutek mu je šlo na bruhanje. Stanje je s težavo obvladoval. Trajalo je skoraj do dneva natančno. Ker se je stanje občutno poslabšalo, sta neke nedelje dopoldne odšla na Rtič na obisk, a bila sta za nekaj minut prepozna. Umrli je. Anica jima je povedala njegove zadnje besede: »Vsi so me pozabili, (mislil je na sodelavce) le Jožek je ostal do konca«. Ko je bil doma, ga resnično ni nobeden od sodelavcev obiskal. Jožek je še sedaj ponosen na dobljeno priznanje za pomoč, čeprav v nobenem trenutku ni imel tega pred očmi. Anica je omenila možovo neodločnost glede pokopa. Kolebal je med pravim domom v Slavoniji in Ankaranom, kjer je trenutno živel. Na koncu se je odločil za Slavonijo. Seveda sta Anici pomagala urejati vse potrebno za prevoz in pogreb domov v Sento. Tu so se pokazala njuna narodna nasprotja, saj je on bil Vojvodinec, ona pa Slavonka. On Srb, ona Hrvatica. Do odvoza je ležal v cerkvi sv. Bride v naselju Korošci nad Miljami. Da bi prišli v Sento za deseto uro dopoldne, so štartali iz Korošcev ob dveh ponoči. Bil je zimski čas. Deževalo je in na poti so se srečali tudi s snegom. Na pogreb je šlo tudi nekaj sodelavcev z osebnim kombijem. Prvič in edinkrat so se ustavili na počivališču Novska na avtocesti, si pretegnili noge in popili čaj ali kavo, kakor je kdo želel. Čez kake pol ure so pot nadaljevali mimo Slavonskega Broda na sever čez Osijek in prišli v Sento nekaj po osmi uri in imeli na voljo še uro in pol do pogreba. Po pogrebu so bili povabljeni na Ivov dom na kosilo. Srečali so se s polbratom in polsestro ter očetom in materjo. Po krajšem odmoru so se vrnili. Ker je Anica potovala z Jožkom in njegovo ženo, se je tudi z njima vračala, a le do Forkuševcev v rojstno vas k bratu in k sestri. Jožko in njegova žena sta tam prespala in se drugi dan vrnila domov v Koper. Po dveh dneh se je tudi Anica vrnila na delo v vzgojno varstveni zavod (otroško okrevališče) Debeli Rtič, kot je zakon predvideval in življenje se je počasi vračalo v utečeni tir. Jožek in žena Olga sta še vedno obiskovala Anico na Rtiču, a ne več tako pogosto, kot sta to počela prej. Življenje se je ujelo v nekakšno zadrigo, ki ga je z dneva v dan bolj zategovala. Postalo je otožno, brez veselja in besed. Ljudje pravijo, da se človek vsemu privadi, kot osel palici, in res je tako. Življenje kroji svojo pot in tako je bilo tudi tokrat. Jožko in žena Olga sta počasi pozabila na težko življenjsko preizkušnjo prijateljskega para, a Anica je le stežka zamenjala črnino za kako drugo barvo oblačila. Po dveh letih, na pragu poletja 1977, sta se Jožko in žena Olga vračala neko nedeljsko dopoldne iz mesta domov, ko sta tik pred domom srečala poročni priči Iva in Anice. Takoj sta vedela, da se je nekaj zgodilo, ker priči, zakonski par Milan in Nevja, ju nista imela navade obiskovati. Le srečali so se občasno na Rtiču. Toliko, da so se spoznali. Ustavili so se in izstopili iz avtomobilov, nakar izvesta kruto novico, ki jo Nevja v joku izgovori: »Anica je mrtva.« »Kako, zakaj?« sledi v en glas Jožkovo in Olgino vprašanje. Žalostna pripoved obelodani dogodek. »Včeraj popoldne je Anica končala delavnik in odšla domov. Želela se je oprhati, zato je odšla v kopalnico, se namočila z mlačno vodo in dobro namilila telo. Ob odlaganju mila se je obrnila, pri tem ji je spodrsnilo, padla je in z glavo udarila ob radiator ter na mestu mrtva obležala. Milo je ležalo ob njej pod radiatorjem in voda je še vedno tekla na razgaljeno telo«. Takšno je bilo policijsko poročilo. Še dobro se ni ena rana zacelila, ko je zazijala druga, še bolj kruta. Tudi ob tem dogodku sta Jožko in žena občutila dol-

žnost pomagati, vendar sta se raje umaknila, ko sta začutila nezaželjenost ob srečanju s sorodstvom, ki se je prerekalo, kdo bo kaj dedoval. Posumili so, da želita Jožko in žena Olga kaj tudi zase, kar se je izkazalo za popolno izmišljotino. Jožko in Olga sta spet potovala, tokrat sama, na pogreb v Slavonijo. Pot sta dobro poznala, hišo tudi, saj sta tam pred dobrima dvema letoma prespala pri bratu, ko sta se vračala z Iovega pogreba. Sedaj sta ob pogrebem obredu imela priložnost поблиže opazovati ožje sorodstvo in primerjati pogrebno obnašanje in predhodno obnašanje ob vesti o nesreči. Ta večna človeška hinavščina, ki v takih, čeprav najbolj neprimernih trenutkih, pride na dan, ko ne veš, ali sorodstvo za žalnimi robci skriva resnične solze žalosti, ali pa uigrano žalost zaradi, morebiti, izgubljene dediščine. Po opravljenem obredu sta se na bratovo povabilo pridružila sorodstvu pri obredni zakuski, kjer ju je predstavil ostalemu sorodstvu. Skupno so nasprotovali, da bi takoj odpotovala, zato sta tudi tokrat prespala pri bratu in se zjutraj po zajtrku odpravila na skoraj osemurno vožnjo proti domu. Čez nekaj dni je prišel brat z najetim prevozom in odpeljal vse, kar je bilo določeno kot njuna lastnina.

Njihovo poznanstvo se je začelo leta 1972 in od prvega skupnega obiska Slavonije sta Jožko in žena Olga, vsako leto odhajala na dopust v Slavonijo. Erdut je bil takrat njuna počitniška destinacija. Za preživljanje prostega časa je bilo dobro preskrbljeno. Na razgibanem erdutskem vinogradniškem področju je bilo posejanih ogromno vikendov osijeških in drugih velikov. Erdutska vinska klet, skupaj z obsežnimi vinogradi, je bila last osiješke kmetijske zadruge. Preurejen dvorec v vinsko klet in restavracijo s spalnimi zmožljivostmi je nudil dobro uslugo tako stalnim kot občasnim gostom. Ob cesti, pred odcepom za Erdut je slovel razvpiti Motel »Tisoč in ena noč«, na drugi strani ceste pa je bila na bregu Donave starejša odslužena lesena barka z bifejem, preurejena za krajše kulturne prireditve manjših skupin. Tista leta je ravno oživila in na takratni državni praznik, 29. november 1974, sta imela možnost poslušati priznanega in takrat popularnega osiješkega pevca, Krunoslava Slabinca. Edina neugodna stvar so bili komarji. To nadlogo so takrat uspešno zatirali z letalskim zapraševanjem, kakor so to počeli tudi v Kopru. Da, tudi po tragični smrti prijateljskega para Iva in Anice sta ohranila stik z drugo prijateljsko družino, ki jima je brezplačno nudila bivanje pod lastno streho. Oni so vmes prihajali na morje, bivali pri Jožku in obenem opravljali nakupe v bližnjem Trstu, ki je bil pravi magnet za ravnokar prebujajoče se jugoslovanske potrošnike. V zgodovini nove – stare Jugoslavije so bila sedemdeseta leta najboljša glede na ekonomsko plat, saj so delavci dobili kar spodobne plače in jih v veliki meri puščali v Trstu. Kupovali so kavbojke, kavo, ki je tukaj bila težko dosegljiva, bižuterijo in drugo drobno modno blago. Leta 1974 sta se oba para, Ivo in Anica in Jožek z ženo Olgo, kot pravi svetovljani odpravili na izlet v Benetke, da pokažejo Italijanom kakšni so jugoslovanski turisti. Avto so že doma napojili z bencinom, s seboj pa vzeli kakih 10.000 lir, za kar so žrtvovali manjše premoženje v dinarjih. Potovali so skupaj in prišli v Benetke že od osmi uri zjutraj. Parkirali so nekje na obrobju mesta in se pridružili trumi evropskih turistov, ki so čakali ladjo za prevoz na trg sv. Marka. Ker niso bili večji vsakršnega, še najmanj turističnega komolčarstva, so se odpeljali šele v tretji skupini in po polurni vožnji prispeli na trg, ki je bil že preplavljen s turisti. Ti moderni turistični gladiatorji so se mešali, prihajali in odhajali na lov po beneških kanalih in ulicah za izjemnimi dogodki in spominki, vse do tako občudovane ljubezenske točke na mostu Rialto, ki se pne

nad kanalom in je tudi v preteklosti nudil skrivnim prešušniškim parom izjemne ljubezenske nočne užitke. Prihajali, se ustavljali, objemali in poljubljali ter seveda ovekovečili in dobili potrditev za bodoče srečno, ljubezni polno, zakonsko življenje. Nekoliko omamljeni, a zadovoljni in pomirjeni so se vračali po ulicah in kanalih, prepolni sanjskih občutkov in raznoraznih predmetov in z obvezno stekleno gondolo, ki ima pod sončnikom srečno zaljubljen parček z gondoljerjem. Spotoma so zavili v kak lokal in si privoščili tudi kakšno dobroto za telo. Naša turistična para sta tudi bila že utrujena in lačna, ko sta se vrnila na trg. Sv. Marka. V zvoniku so se oglasili zvonovi in oznanjali poldan. Da ne bi porabili preveč denarja, so si omislili suho kosilo. Kupili so kilogram mortadele in dve štruci kruha, dva litra oranžade in zasedli eno od stotih praznih miz pred luksuznim hotelom. Belo pobarvane mize in stoli, mize tudi z belimi prti pokrite in stekleno vazico z rožicami na sredini. Vsa ta belina je dajala vtis sterilnega. Na marmornih stopnicah pred hotelom je v poltonu igral orkester. Anica in Olga odrešita iz ovitka mortadelo, Ivo in Jožko razkosata štruco kruha na štiri enake dele in jih pripravita za vnos mortadele. Anica in Olga oskrbita s sendviči najprej svoje može, nato še sebe. Ostanek ponovno zavijeta in malo uredita vsebino na mizi. Prvi grižljaji so že v ustih, ki z užitkom meljejo dobljeno hrano, ko zagledajo natakarka ali redarja v brezhibni beli obleki in s črnim me-tuljčkom za vratom, ki kot podivjan teče mimo orkestra proti njim in krili z obema rokama, vreščeč v italijanščini, da naj se takoj umaknejo. »Viia!!, Viiaa di qua!!!«. Komaj so uspeli pobrati ostalo hrano in pijačo, ko je že bil pri mizi in kričal ponižujoče vzdevke, med katerimi niso manjkali 'barbari'. Prazne mize, veliko ljudi, vse je čudno delovalo, a izteklo se je, kot se je. Še najbolj jih je presenečal način preganjanja. Prekršek bi se lahko na bolj človeški način uredil. Umaknili so se na stopnice ob zvoniku in dokončali svoj obred hranjenja. Ostali turisti niti niso bili ne vem kako vznemirjeni in presenečeni, verjetno so na svojih potovanjih po svetu že videli podobne primere. Sedaj siti, vendar nekoliko slabe volje zaradi doživetega, so se odpravili še za kako uro odkrivati beneške lepote in posebnosti. Namenjeni denar so porabili za darilne spominke in zase in se počasi pripravili na vrnitev domov. Sprva so bili malo jezni nad sovražnim Italijanom, a ko so vse prežvečili do potankosti, so se smejali sami sebi. Po izgubi prijateljskega para sta Jožek in Olga še vedno odhajala na dopust v Erdut in oni k njim na morje. Bila so leta, ko je začela v državi razsajati inflacija, plače so bile milijonske, zato malovredne, primanjkovalo je marsikaj, a najhujše je bilo pomanjkanje kave, vsaj za notranjost države. Pitje kave je bil pravi obred. Slovenija oziroma Slovenci so si pomagali, saj imajo na jugozahodu sosede Italijane, na severu Avstrijce, oboji v evropski uniji, kjer je bilo kave, kolikor si želel, le denar je bil potreben. Olga in Jožek sta do odhoda na dopust priskrbeli potrebno količino kave in jo kljub strahu vsakokrat srečno pripeljala v Erdut. Slava, pri kateri sta stanovala, je kavo razdelila naročnikom in pokasirala denar. Zaslужek je bil odličan. Plačana pot in bivanje v Erdutu. Z »biznisom« sta nadaljevala v zadovoljstvo vseh. Leta 1980 ju je povabil k sebi na dom v Forkuševece Aničin brat Damjan na poroko sina Šime. Povabljenih je bilo 500 svatov, ki so jih namestili v dva vojaška šotora. V navadi je, da se svatom ob prihodu podeli vejica rožmarina, ki jo pripnejo na ovratnik obleke in jo svatje plačajo. Sodoben način pridobivanja denarja. Nekaj takega sta videla tudi doma na Primorskem (rezanje kravate npr.) Za pripravo jušnih rezancev za poročno kosilo, je bilo uporabljenih 100 svežih domačih jajc. Na razpolago je bilo 70 vrst slaščic, seveda torte in raznovrstno pecivo vseh mogočih oblik. Zaklanih je bilo 6 prašičev, ki so povprečno tehtali 120 kg. Seveda je tu treba povedati, da obstajajo v Slavoniji kmetje z veliko več dobre rodovitne zemlje in da obstajajo

dosti številčnejše močne vasi, kar je vsaj takrat kazalo na složnost vaščanov. Hrano je pripravljalo 6 domačink. Ob vračanju domov sta se zaradi hudega naliva ustavila na počivališču Novska in slišala posredovano vest o Titovi smrti. Istega leta sta dočakala tudi Novo Leto 1981 v Erdutu oziroma v že omenjenem motelu »Tisoč in ena noč«, na bregu Donave. Enkratno doživetje ob glasbi madžarskega mešanega tria, violinistka, pevka in harmonikaš, vsi romskega porekla. Zabava se je odvijala ob večkrat ponovljenih zvokih madžarskega Čardaša. Ob delovanju alkoholnih hlapov Graševine, Frankinje in drugih pijač so se stotaki lepili na vsak košček gole, tako moške kot ženske kože. Še posebej glasbenici sta imeli oblepljen obraz in globok dekolte. Usta so zaradi uporabe sline, ki je služila kot lepilno sredstvo, postajala vse bolj suha in potrebna nove doze tekočine. Marsikateri stotak pa je končal še globlje v izrezu ženskih oblek. V teh letih sta precej bolje spoznala Džakovo z okolico in kobilarno z lipianci. Spoznala sta tudi Osijek in odkrila do tedaj skoraj neznano slovensko kulturno društvo »Stanko Vraz« v Osijeku. Iz otroških let in časa takoj po drugi svetovni vojni, ko se je kar nekaj istrskih družin preselilo v Vojvodino v želji po novem, boljšem življenju, ki pa se je uresničilo le nizkemu odstotku preseljencev. Tako sta Jožek in Olga v tistih letih izrabila možnost, da sta po etapah odkrivala in spoznavala tudi Vojvodino. Štartala sta v Erdutu in preko Donave obiskala Sento, Apatin, Sombor do Subotice na severu pa Novi Sad, Vršac, kjer je bila družina Bratuž iz Podnanosa v iskanju svojega kraja pod soncem in Bela Crkva na vzhodu, kjer je služil vojsko Jožkov prijatelj. Vse v letih do začetka devetdesetih let in skorajšnje vojne. S prijatelji sta ostala v stiku preko pisem, dokler niso tudi ta prenehala prihajati zaradi sovražnosti, ki se je pojavila med republikami. Celo desetletje so bili oboji brez pravih vesti, kaj se na obeh straneh dogaja in bili prepuščeni le televizijskim vestem. Leta 2001 sta bila povabljeni v Malo Loko pri Trebnjem na likovno razstavo in nato sta se drugi dan zjutraj spontano odločila, da nenapovedana nadaljujeta pot k prijateljem v Erdut. Bila je nedelja. Prišla sta v zgodnjih popoldanskih urah, ko se je ravnokar vršila komemoracija desetih umrlih v medsebojnih spopadih. Ker nista imela delovnih obveznosti, sta ostala še nekaj dni v Erdutu in z gostiteljem obiskala Vukovar, vendar zaradi možnega konflikta, z gostiteljevim avtomobilom in ne s svojim. Ker sta Vukovar obiskala tudi prej, sta bila sedaj razočarana in pretresena nad razdejanjem in peščico ljudi, ki je tu še ostala. Tisti teden sta tudi izvedela, da je gostitelj sin Žiga ob izbruhu vojne odšel z zaročenko v Nemčijo in je ostal še tam. Vrnil se bo lahko, ko mu bo potekla delovna pogodba, ki jo je podpisal, ko je prišel. Teden je bil hitro mimo. V soboto sta se poslovila z obljubo, da se še vidijo in odšla domov. Še prej sta obiskala oba pokojna prijatelja Iva in Anico ter jima prižgala svečo. Večurna vožnja je bila že sama po sebi dolga, a zaradi nakopičenih vesti in dogodkov je bila še daljša, saj sta vsak zase vse to premlevala in skoraj vso pot komaj kaj govorila. Naslednje leto nista šla in naslednje tudi ne. Le redka pisma so potovala med Primorsko in Slavonijo in se skrčila na novoletne čestitke ter pri tem ostala. Leta 2012 je Jožek kot običajno v decembru poslal novoletno čestitko in nazaj dobil osmrtnico prijatelja Steva. Seveda je takoj poslal sožalno brzojavko ženi Slavi v Erdut in sinu v Osijek, kjer sedaj živi z družino. Obenem je obljubil, da prideta kmalu na obisk. Potrebni sta bili dve leti, da sta se spet podala v Slavonijo. Odločila sta se, da odpotujeta v petek, 23. avgusta 2014 zjutraj ob šesti uri in prispeta v Erdut ob 12.30. Srečanje je bilo veselo, vendar žal, brez Slavinega moža, dolgoletnega Stevovega prijatelja. Ostanek dneva je minil v pogovoru o preteklih lepih in manj lepih dogodkih, ki so zaznamovali njihova življenja. Sredi noči so legli k počitku, ki se zaradi obujenih trenutkov nikakor ni hotel vtihotapiti v njihova

telesa. Šele proti jutru, ko je svetloba uličnih svetilk že bledela, so se potopili v odrešilni spavec. Zjutraj je najprej vstala gostiteljica Slava in pripravila zajtrk. Srečali so se ob mizi z voščilom za dobro jutro in željo po dobrem dnevu. Ob streženju kave je Slava dejala: »Danes ne manjka kave, manjkajo pa ljudje«. V tišini so skoraj obredno zaužili kavo in se kar lep čas ukvarjali vsak s svojo mislijo. Ko se je Jožek zdramil iz zamišljenosti, je nagovoril Slavo in ženo Olgo, vračajoč ju v stvarnost: »Kaj je danes na sporedu?« in čeprav vprašanje ni ponujalo veselega odgovora, so postali vedrejši, navsezadnje, življenje gre naprej. Dogovorili so se za prestop meje na srbsko stran v Sento. Seveda sta bila Jožek in žena Olga navajena prehodov čez mejo, saj sta tako rekoč celo življenje prehajala čez mejo v Trst in zato vajena vseh mogočih dogodkov, vendar hrvaško-srbskega prehoda še nista bila vajena. Jožek se je nekoliko bal prehoda, čeprav je včeraj ob prihajanju proti Erdutu in mejnemu prehodu srečal kar nekaj avtomobilov z registracijo LJ in MB, a le dve KP registraciji. V mislih se je sam pri sebi hrabril, češ ne bodi sedaj mevža, saj si vse to že dal skozi in se približal prehodu. Ustavil se je pred policijsko kabino in policistu oddal osebne dokumente vseh treh potnikov. Policist si je dokumente ogledal, primerjal obraze v avtomobilu z onimi na dokumentih in jih vrnil, ker ni ugotovil nepravilnosti. Jožek je dokumente sprejel in se premaknil do carinske kabine, vendar tam ni opazil nobenega, zato je počasi peljal naprej, nakar zasliši ostro kričanje za sabo. Ustavi, pogleda v vzvratno ogledalo, ne vidi nobenega, pogleda v zunanje vzvratno ogledalo, ne vidi nobenega, zato gre naprej. Tedaj se nekje od strani ponovno oglasi kričanje, ki se je približevalo, zato je ustavil in izstopil. Približal se mu je carinik in ga s povišanim glasom nadrl, češ mar ne ve, kje je, ter ga jezno vprašal: »Jeli si prvi put ovde?« Jožek se je sedaj že obvladal in dejal: »Nisem vas videl, zato sem šel naprej, a ko sem zadnjič bil tukaj, ni bilo ne vas ne prehoda.« Sedaj že vidno pomirjen carinik je še vprašal, kaj ima zadaj v prtljažniku, nakar Jožek odgovori, da nič in dvigne pokrov prtljažnika. Carinik povoha malo globlje v prtljažnik in ko vidi, da v njem ni nič, ga spusti naprej. Odpeljali so se in po nekaj kilometrih prispeli na pokopališče v Senti, kjer so kupili cvetje in sveče ter obiskali pokojnega prijatelja Iva. Na grob so odložili ikebano in prižgano svečo ter v tišini postali nekaj časa v spomin na prijatelja, obenem pa ugotovili, da se je prej prazen prostor dalje od Ivovega groba dodobra napolnil. Neizbežna posledica preteklih dogodkov. Predno bi se vrnil, je gospa Slava obiskala v Senti menjalnico in zaradi boljšega menjalnega tečaja menjala kune za dinarje, ki jih bo porabila za nakup v prehrabni trgovini v Bogojevu, kamor je bila istočasno namenjena. V Srbiji so cene precej nižje, tako da vse od Osijeka, ki je 40 kilometrov oddaljen od Bogojeva, odhajajo po nakupih v Srbijo. To poznamo tudi mi in še sedaj s pridom koristimo nekdanjo trgovino imenovana Bata na mejnem prehodu Škofije, kjer je večina artiklov cenejših kot pri nas, v evrih seveda. Ko so bili opravljeni nakupi, so se oglasili želodci in nas opozorili, da se bliža čas kosila. V denarnicah je bilo še nekaj dinarjev, ki jih je bilo treba porabiti. Napotili smo se v bližnjo restavracijo in potešili lačne želodce. Ob vračanju je vozila Jožkova žena Olga, Jožek pa je sedel na zadnjem sedežu. V policijski kabini na izhodu za Hrvaško je bila policistka in ker ga ni videla v avtomobilu, je vprašala: »Kje je moški z brado? Šoferka Olga je odgovorila: »Zadaj!« in pokazala na zadnji sedež. Jožko se je nagnil v prednji del avtomobila, da ga je policistka lahko videla in v šali predlagal srečanje, če bi ga rada поблиže spoznala. Tudi ona je v šali predlog zavrnila, dokumente vrnila in jim zaželela srečno. Hrvaški policist jim je s kretljivo dovolil odhod. Vrnili so se v dobrem razpoloženju. Ostanek popoldneva so preživeli v pogovoru o današnjih dogodkih in sovražnih odnosih med prebivalci povojnega Erduta. Drugi

dan je bila nedelja in posvečena druženju. Gospa Slava je povabila sina Žigo z družino na kosilo, ki sta ga pripravili skupaj z Olgo. Prišli so sredi dopoldneva in si v pogovoru do kosila skupaj priklicali v spomin čas, ko je Žiga prihajal z očetom in mamo na morje, odhode v Trst in vse drugo, kar se je takrat dogajalo. Obudili so tudi njun prvi in zadnji prihod, ko sta bila še neporočena in sta šla sama v Trst po nakupih. Kmalu zatem so sledile spremembe. Danes oblikujejo družino štiri člani, oče, mama in dve hčerki. Po dobrem in obilnem kosilu so se malo sprehodili in obudili še veliko dogodkov iz mladostno vznemirljivega časa. V ponedeljek zjutraj po zajtrku sta Jožek in Olga pripravila cvetje in sveče za preminulega Stevota, prijatelja, ki jih je veliko let gostil in moža Slave, njune gostiteljice. Ker je pokopališče nekoliko stran od samega naselja, so se odpeljali tja z avtomobilom. Pa tudi zato, ker Slava težko hodi in bi bilo pešačenje zanjo preveč utrudljivo. Slava ju je vodila do moževega groba. Skupaj so postavili cvetje in prižgali svečo. Pokazala jima je tudi grob pokojnega Miše, pred vojno dobrega Stevinega prijatelja, za katerega sta Jožek in Stevo iskala desna prednja vrata za FIAT 132 in jih dobila pri Marincu v industrijski coni v zamejski Dolini. Žal je vojna tudi njiju razdružila. Pa pokojnega Albanca, ki sta ga poznala pod vzdevkom Šiptar, osebnega šoferja direktorja Kantine na kmetijskem posestvu v Erdutu. Pravo čudo od človeka, ki je bil povsem ravnodušen do vzdevka, za kar ne bi mogli trditi za Albance nasploh. Pokazala je grobove njunih staršev in nekaterih sosed, ki so v tistih prijaznejših časih kupovale kavo. Pogovor o mrtvih, ki so umrli naravne ali prisilne smrti, je bolj neprijazen, vendar del življenja, pa če si to človek prizna, ali ne. Žal je kruta sila, ki se izvaja vsepovsod po svetu, še v 21. stoletju, nerazumno človeško dejanje. S takimi dejanji izgublja človek svojo verodostojnost. Dan je minil z mislijo in besedo o vseh naših znanih ljudeh. Ker je bila sreda dan odhoda, so v torek vsi trije, Jožek, njegova žena Olga in gostiteljica Slava obiskali njegove sodelavce v Kantini, saj so nekatere poznali iz nekdanjega druženja, ko so tam praznovali 29. november, kak rojstni dan, ali kaj drugega. Namen obiska je bil tudi nabava vina, kot v preteklosti, le da jima je takrat vino pripravljala prijatelj Stevo, ki je bil tam zaposlen in njima ni bilo potrebno skrbeti. Doma sta Stevotu plačala vino, saj je on opravljal delo računovodje. Od znanih so bili tu Goja, Stipe in nekdanja Stevova tajnica, ki jima je vino tudi pripravila. (se nadaljuje)

Bačuka – foto iz avtorjevega arhiva

Davnega dne, 23. junija 1948, je bila sreda, predvečer godovnega praznika svetega Janeza ali Ivana. Bil sem šestletni otrok in nisem vsega opazil, kar se je tistega dne dogajalo v hiši in okoli nje. Po kasnejši analizi spomina, ki se je po delcih prikazoval, sem ugotovil, da je oče v popoldanskem času imel drugačne opravke kot po navadi. Nekam je odhajal in se vračal, vendar je bila zame pomembnejša igra z ostalimi otroki v bližini. Ko je dan prešel v noč, smo otroci nehali z igro in se razkropili po domovih, saj smo – kljub novim časom – morali ob mraku biti doma. Še posebej v naši družini je bilo tako. Moja nona je bila najstarejša oseba v družini in obenem tudi glava družine. Imela je navado, ki jo je verjetno podedovala in vseskozi spoštovala, da je molila zvečer rožni venec in prisotna naj bi bila vsa družina, z izjemo tistega, ki bi imel trenutno tako delo – opravke, ki bi odsotnost opravičeval. Sam sem čemel ob zidu na stolu za mizo in utrujenih oči sledil molitvi. Tako je oče tudi sedaj predčasno zapustil prizorišče in odšel ven, se čez krajši čas vrnil, ob napol odprtih vratih pogledal v kuhinjo, kaj se dogaja, in spet odšel. Ko se je tretjič vrnil in videl, da molitve še ni konec in je prav hitro tudi ne bo, je vstopil, prišel do mene, me prijel za roko in odpeljal ven. Poteza me je presenetila, saj otroci ne bi smeli zapuščati molitve, a da to počnejo v spremstvu starejših je nespametno, saj tako dajejo slab vzgled. Ampak on, moj oče, je gotovo ocenil, da gre za enkratni dogodek, ki ne bo kvarno vplival name. Zunaj v temi me je, držeč za roko, odpeljal kakih sto metrov od hiše na glavno cesto, ki pelje skozi vas, vendar v tistih časih, ob tisti uri ni bilo na cesti žive duše, razen naju. Pripeljal me je do ogromnega kupa suhljadi, ki ga je dneve prej v okolici nabiral in sedaj pripravil za kres. Pustil me je na varni razdalji in kres prižgal. Ogenj je hitro povečeval volumen in v kratkem prešel v mogočen, veličasten kres. Plamen je segal do neba in povzročil v notranjosti nekakšne glasove. Zavijanje in prasketanje, iskre so se v velikem snopu dvigovale v jasno nebo in v njem umirale. Občasno je kak goreči delec ob poku zaradi napetosti v ognju odletel kvišku in v stran kot kak meteor. Bil sem vzhičen. Mojim otroškim očem in domišljiji se je zdelo vse skupaj veličastno in skrivnostno. Ogenj sem poznal kot zlo, ki uniči hišo, gozd, seno in ne kot nekaj, s čimer bi karkoli častili. Ves čas kresovanja so se okrog naju izrisovale čudne sence naju obeh in predmetov v okolici na tleh ali na bližnji steni. Oba z očetom sva opazovala kres. Med opazovanjem mi je povedal, da je kres v čast godovnemu dnevu sv. Janeza, po naše tudi Ivana, čigar ime je nosil tudi njegov oče, torej moj nono, in ga nosim tudi jaz. Da je to star običaj, katerega izvora ni poznal, ga je pa po prevzemu cerkve spoštoval. Bil sem ponosen nase in na očeta. Dogodek se mi je vtisnil globoko v spomin.

Vozi me vlak v daljave, vozi me tja v širni svet, je odmevala pesem Marjane Deržaj v naj-novejšem Slavnikovem avtobusu, ki je peljal svoje potnike iz Kopra v Ljubljano. Avtobusa se je oprijel, s tujko označen nadimek *Pulman*, kar naj bi pomenilo nekaj boljšega, nekaj več. In takšen je ta avtobus tudi bil. Začela se je doba povojne modernizacije potniških sredstev od osebnih avtomobilov pa do avtobusov. Po obsegu povsem primerljiv sedanjim, na zunaj mirnejšim, za oko skladnejšim oblikam in barvam. Notranjost je nudila več prostora in udobja. Sedeži mehki, udobni, z zamenljivimi belimi vzglavniki. Nad sedeži, ali pod stropom na obeh straneh, veliki mrežasti prostori za prtljago. Na hodniku med sedeži pa rezervni sedeži. Avtobus brez nosu, s šoferjem, ki je sedel za velikim belim volanom takoj za vetrobranskim steklom, da je imel cesto kot na dlani. Veliki bočni vzvratni ogledali, predhodnika sedanjih, sta že bili kot čmrljevi tipalki izpostavljeni na zunanjem prednjem delu avtobusa, da je imel šofer zadovoljiv pogled na zadnji del avtobusa in na dogajanje za sabo. Prav elegantno se je pomikal po tedaj še makadamski cesti čez kraški rob, mimo Petrinj, čez Klanec in Kozino v Divačo, kjer je bil prvi krajši postanek. Vzmetenje enkratno. Potniki niso občutili nobenih, niti najmanjših tresljajev. Šoferji so se ponosno nastavljali fotografom. Za vsakega je bilo to zaupanje nekakšen prestiž. Seveda, prvič sem potoval sam, brez spremljave in brez nadzora, daleč na Štajersko, v Celje, natančneje v Celjski EMO na strokovno usposabljanje. Preveval me je občutek odraslosti, po glavi so se mi podile najrazličnejše misli in slikale same lepe dogodke, ki se mi bodo v mestu zgodili. Marjana me je s svojo pesmijo dodatno omamljala, da sem se dobesedno potopil v sedež. Avtobus je vozil na progi Koper – Ljubljana in se v popoldanskih urah vračal v Koper. Čas med prihodom v Ljubljano in vračanjem v Koper je avtobus prebil na tedanjem makadamskem parkirišču pred gostiščem Šestica. Sam sem, sedaj z vlakom, nadaljeval pot v Celje, kamor sem prispel v popoldanskih urah. Življenje se je takrat tako obracalo, da sem Celje obiskal že prej. Bivajočemu v njem, vsakokrat sicer le za kako uro, mi kot mesto ni dajalo resnične slike. Tokrat sem imel na vpogled nenavaden prizor. Na stranskem tiru železniške postaje so štiri ženske razkladale vagon s premogom, možje pa velikokrat kvartali zraven v gostilni na postaji ali kje v bližini. Takega prizora v Istri nisem videl, čeprav podobnih ni manjkalo v preteklosti niti v Istri. Seveda, vlaka v Koprju takrat še ni bilo, zato tak prizor ni bil mogoč. Je bil pa mogoč podoben na podeželju, kjer so ženske po kmetijah garale, možje pa so se zapijali v kletih. Kakorkoli, premog in vonj izgorevajočega premoga v dimu lokomotiv sta mi pomenila veliko novost. Skozi vonj in dim sta se v mojih očeh kazali veličina in svetovljanskost mesta. Dim takrat še ni pomenil takšnega onesnaževanja, kakor se danes temu posveča pozornost. Razvoj je bil šele na začetku. Drugo presenečenje me je presreglo na Mariborski ulici, nasproti takratne vojašnice, kjer sem ugledal plakat-vabilo ob koncu tedna na veselico na Miklavžev hrib onstran mostu čez Savinjo, ob cesti proti Laškem. Vabilo se je glasilo: »Pridite na veselico, hrana in pijača preskrbljena, nože prinesite s seboj.« Pa to ni res! Kaj takega? Doma sem poznal govorice o Bosancih, ki so z noži v ustih napadali Nemce v času vojne na položajih. No, bila je vojna in edino zmaga je nekaj veljala. To smo jim šteli kot hrabrost. Za to štajersko posebnost pa do tedaj nisem vedel. Vedel sem nekaj o vročih Štajerkah, ki so v meni vzbujale željo po zbližanju in še več strahu, kaj se mi lahko ob tem zgodi. Nič se ni zgodilo. Strah je bil močnejši. EMO-va sindikalna organizacija mi je naš-

la stanovanje za manjše denarno plačilo pri štiričlanski družini v stolpnici na Mariborski ulici nasproti zlatarsko-kovinarske šole, ki je bila na samem začetku Dečkove ulice. Stanovanje v prvem nadstropju je od mojega prihoda gostilo pet članov. Zakonca, mati in oče, dve hčerki in jaz. Klasična družina, ki ji je prišlo prav nekaj dodatnih dinarjev, saj sta hčerki odraščali in potrebovali oblačila in druge šolske potrebščine. Ker je bilo strokovno usposabljanje v EMO-vi orodjarni trimesečni tečaj, je padla odločitev, da se ob sobotah ne vračam domov, marveč ostanem ves potreben čas v Celju, saj sem prosti čas koristno uporabil za izdelavo tehničnih risb posameznih orodnih elementov in opisov tehničnih operacij orodij pri izdelavi izdelkov na stiskalnicah. To so bile domače naloge za preverjanje osvojenega znanja. Tudi dobrodošle so bile, drugače bi se dolgočasil ali čas prebil na potovanju. Tudi tako mi je bilo kdaj dolgčas, ko sem bil cele popoldneve sam 'doma', ure in ure pred risalno desko. Glava družine, Tone, je bil invalid s krajšo nogo in nekakšen športni funkcionar v EMO-u, zato nikoli doma, žena Vida pa v tovarniški službi in če se ne motim, v obeh izmenah, hčerki v šoli, tako, da sem včasih res veliko časa prebil sam. Nekoč se je zgodilo, da sva bila neko popoldne doma sama, jaz in Tonetova žena Vida. Nekaj časa si je dajala opravka po kuhinji s čiščenjem in pospravljanjem, nato pa obsedela v dnevni sobi na kotnem sedežu nasproti mene. Načela je pogovor. Spraševala me je o Primorski in o življenju tam. Predvsem jo je zanimal Trst. Hčerki sta bili ravno prav stari za sveto obhajilo in birmo. Mama Vida bi ju za ta svečani dogodek rada spodobno oblekla. Vse sva se dogovorila in kasneje tudi dogovorjeno uresničila. To je bil povod, da smo odnose še poglobili, nastalo je pristno družinsko prijateljstvo. Ampak dogodka, ki se je zgodil tisto popoldne, nisem imel nikoli v mislih kot možno življenjsko izkušnjo, seveda, saj tudi nisem poznal pogojev zanjo. Dogodka nisem pozabil in sedaj ga prvič javno omenjam. Ko sva bila zapletena v pogovor, je nisem gledal v obraz, nerodno mi je bilo zaradi bližine, nisem bil vajen iz metra ali manj zreti ženski v obraz. Ko je opazila mojo tesnobo, je utihnila. Vsaj jaz sem tako mislil, ampak dogajanje v nadaljevanju ne potrjuje tega. Od strani sem jo opazoval s koncem očesa in videl, da se pomika po sedežu navzven in niže, kot bi se želela uleči na sedež, vendar nekako mlahavo, neobvladljivo dogajanje. Postajalo mi je še bolj tesno. Polastil se me je nekakšen strah, saj nisem vedel, kaj se dogaja. Žensko je zajela neka slabost, pravzaprav, omedlevica, usta so se ji odprla in v kotih ust se ji je nabirala bela pena. Obraz je dobil spačene poteze. Čuden glas, pravzaprav zateglo stokanje je prihajalo iz ust. In tako je lezla nazaj in zaradi krčev v nogah nehote pritiskala ob sedež, da se je krilo ustavilo, a nogi sta lezli naprej počasi, kot bi bili vodeni s hidravlično natančnostjo. Ustavili sta se zaradi popuščanja krčev, vendar ravno na višini, da se je razkril, upam si trditi, da za možkega, kaj šele za mene, najstnika, magični bermudski trikotnik. Oznojili sta se mi roki, pazduhe in še kaj, od strahu in od videnega. Seveda. Zmedenost je bila na višku, saj nisem vedel, kako pomagati, tudi če bi želel, in pogled mi je uhajal tja, kamor bi ne smel. Kasneje sem izvedel, da je bil to epileptični napad. Mnogo let kasneje sem bil priča še enemu takemu dogodku. Vse skupaj je morda trajalo kakih pet minut, ki so dolge kot večnost. Po preživetem napadu ji je bilo nerodno zaradi moje prisotnosti, obraz je imela izmučen, siv, kot bi ga oželi. Vidi ni bil to prvi napad, takrat se boleznijo še ni zdravilo na kakršen koli učinkovit način. Nekaj dni se skoraj nisva pogovarjala, vendar ni bilo veliko časa na razpolago. Kar sva se pred tem dogovarjala, je bilo treba čim prej pričeti uresničevati.

JERICA STRLE

NEBESA IN PEKEL

»Učiteljca, jaz grem zdaj u nouk¹,« je rekel Matjaž, ko sva se igrala na peskovniku pred šolo in čakala, da pride ponj oče.

»Kaj pa je to nouk?« sem radovedno vprašala.

»Ma kaj ne veš?« je bil presenečen. »Kaj ne hwdš h maši? Pr maši se učimo od buga. Kaj veš, kdu je tu?«

»Ne, ne vem. Povej mi prosim, kdo je to?« sem pokazala zanimanje za učenje.

»Ma tu je kralj sveta,« je zaokrožil z iztegnjenimi rokami po zraku, da bi nakazal veličino boga.

»Česa ne poveš! Imamo na svetu kralja? Kje pa biva? V vaši vasi, v Podgrajah?«

»Ne, ne, ne, ne! V nebjish!« se je zasmel.

»V nebesih? Kje pa je to?«

»Joj, kaku ti neč ne znaš! Tu je tam gwori jouku visuoku,« se je dvignil na prste in iztegnil proti nebu roke, da bi me prepričal v oddaljenost nebes.

»A tako? In kako se gre tja gori? Z letalom, raketo?«

»Sm ti rjiku, da je visuoku, visuoku, nad oblaki in ne mwreš ćja z letalm ali raketo. Mwreš umrt, potlej pa greš,« je vzneseno razlagal.

»Saj to ni mogoče! Kako pa naj grem mrtva v nebesa? Truplo ne more potovati!«

»Saj ne greš ti, gre tistu, ki je nwtri u tebi,« je kazal s prsti obeh rok na različne dele telesa.

Hotel je poimenovati tisto nekaj znotraj mrtvega človeka, pa se ni in ni mogel spomniti besede. Postal je že malo nervozen.

»Naj ti pomagam? So to čreva?« sem hotela pospešiti dogajanje.

»Ne, ne, nejsa čeva!« je zakričal vidno razočaran nad mojim neznanjem. Potem je obmolčal, se vzravnaval, zaprl oči in glavo obrnil proti nebu. Tišina, ki se naju je prijazno dotaknila, me je silila v smeh in komaj sem ga zadrževala. Ko se je začel z dvema prstoma trkati po čelu, še vedno v tisti vzneseni pozi, je malo manjkalo, pa bi s smehom pretrgala to simpatično dogajanje. Kar nekaj časa je vztrajal v omenjenem položaju, preden je veselo vzkliknil: »Pa sem se spunu, kuku se reče! Duh je, duh! Veš, tu je unu, ki se ne vidi, ki je nwtri u človeki in kdr človk umre, gre potlej duh vn sz njega v nebjisa,« je zaključil razlago.

»Aha, tako je to! Skoraj vse sem razumela, le v glavo mi ne gre, kako pride ta duh v nebesa? Z raketo?« sem previdno vprašala.

¹ Matjaž govori podgrajsko narečje

»Sm ti rjiku, da je viswoku gwori, ne mureš sz raketo. Ga potjignejo sz magnjitm!« je odrezavo odgovoril, očitno sit mojega nenehnega spraševanja.

»Daj no, kar z magnetom? Mora biti pa velik ta magnet! Kdo pa potegne to dušo tja gori v nebesa?« vztrajno sprašujem, kajti zgodba se bliža vrelišču in ne smem ugasniti ognja, ki ji daje vsebino.

»Ma veš, da ne vem, kdu, ma vem, da jo potjignejo, samu tu vem,« je resno zaključil.

»Veš, kaj me še zanima? Saj vem, da boš rekel, da sem firbec, ma ne morem iz svoje kože, da te ne bi vprašala, ali gremo vsi v nebesa? Saj veš, eni so pridni, eni malo manj. Glej, jaz sem se prej nate razjezila, ker me nisi ubogal. Torej nisem bila pridna, ker sem se jezila, ti pa ne, ker me nisi ubogal. Gremo vsi v nebesa, kadar umremo?" Obmolčal je in kar nekaj časa je trajalo, preden je slavnostno izjavil: »Veš kaj, zdi se mi, da gredo pridni skuzi bela vrata, porjidni pa skuzi črna. Bela pjiljejo u nebjisa, črna pa u pku.«

»A tako torej, kaj misliš, kam bova šla midva? Po moje v pekel?«

»O ne, ne, ne bo v fritezi za oba prostura,« je glasno, resno in odločno zaključil.

DVA SVETOVA

Marija je osemdesetletnica. Vdova. S pokojnino dobro živi in z njo pomaga pretolči mesec tudi brezposelnemu petdesetletnemu sinu. Živi v svojem stanovanju. V dveh zelo različnih svetovih poskuša mirno živeti betežno starost. V obeh se počuti izgubljen in oba sta ji zelo resnična.

V prvem je sama, polna strahov, morečih sanj, nespečnosti in pogrešanih predmetov, na trenutke prestrašena in krhka kot suho listje ter žalostna, zavedajoč se demence, ki ji razjeda že tako krhko samopodobo in še bolj krhko telo, v drugem pa s svojci in prijatelji, ki jim težko sledi, oni pa še težje njej. Ko pridem vsakih štirinajst dni k njej, jo pogosto najdem na kavču, kjer sedi brezvoljno in naveličano, ali pa kaj išče. Običajno je vidno vznemirjena, jezna, bleda in nezainteresirana za dogajanje okrog sebe. Čuti se zapuščena, nerazumljena, sama s svojimi stiskami, čeprav v isti sapi prizna, da hči in sin lepo skrbita zanjo, a kaj, ko je prej in potem sama. Ko jo vprašam po počutju, običajno reče, da jo vse boli, da ni spala, da ji je bilo ponoči slabo ... Pa ji povem kaj duhovitega, pa ji kakšno ljudsko slovensko pesem zapojem in Marija kmalu oživi. Po dobi uri je običajno kot prenovljena. Moja psihoterapija je bila do sedaj 100-odstotno uspešna. Tudi danes, čeprav sem mislila, da mi bo spodletelo, saj je minila več kot ura, preden sem jo uspela prepričati, naj gre ob desetih s prijateljicami na kavo.

Okrog poldneva, ko se Marija običajno vrne s potepanja, je zazvonil hišni zvonec. Ponavadi ne reagiram na zvonenje, saj sem v stanovanju le gost, ker pa je bilo zelo vztrajno, nekako nervozno in neučakano, sem predvidevala, da gre za Marijo. In nisem se zmotila. Odklenila sem vrata. V stanovanje je vstopila vidno razburjena in obenem zaskrbljena. Ko sem poizvedovala, kaj se dogaja, je nenehno ponavljala, da vsi mislijo, da se ji meša, da pa ona točno ve, da je ključ stanovanja dala v torbico in ji je zagotovo izpadel, ko je v trgovini vzela iz torbice

denarnico, da bi plačala nakupljeno. Prepričala sem jo, da sva stresli vsebino torbice na mizo, žal pa med iztresenim ni bilo ključa. Po njenem je obstajala možnost, da ga je izgubila nekje po poti od vrat stanovanja do avtomobila sosede, ki je njena najbližja soseda in obenem prijateljica za kafetkanje. Da je ob odhodu zaklenila stanovanje ni bilo dileme, saj brez mojega posredovanja ne bi mogla vanj.

Na omenjeni poti ključev ni bilo, čeprav sva jo temeljito prečesali kar nekajkrat. Izpraznili sva še enkrat vsebino torbice, pogledali v žepe ... Dobro uro je trajalo iskanje. Ko sva že vsaj desetkrat prešli pot od vrat stanovanja do dvorišča, je Marija naenkrat zavila k visokorasli lončnici na podestu med prvim in drugim nadstropjem. Pripognila se je k roži in videla sem, da je nekaj vzela izpod zimzelene rastline.

»Kaj pa je ta ključ v tej roži?« se je glasno vprašala.

Nekaj časa si ga je ogledovala, da se prepriča, da je njen, čeprav je bilo meni to takoj jasno.

»Moj je, le kako je zašel sem?« se je čudila in glasno iskala odgovor na vprašanje.

»Še dobro, da je tisti trenutek, ko sem šla mimo rože, sonce posijalo nanjo in osvetlilo ključ, ki se je zalesketal in tako opozoril nase,« je dopovedovala meni in še najbolj sebi, da bi obe prepričala, da je njena pozabljivost le nesrečen splet dogodkov.

Ja, živeti v dveh svetovih hkrati je velik napor, nenehno iskanje in obtoževanje!

KONEC DOBER, VSE DOBRO

Ko sem na poznopoletni popoldan v kuhinji čistila jurčke, ki jih je nabral mož, sem želela odpadke odvreči v košaro, kjer so pred tem bile gobe, pa sem se spomnila, da se bo iz nje razsipala zemlja, ki je bila pretežni del odpadkov, če na dno ne dam kakšnega papirja ali česa podobnega. Ker sem imela v bližini lesen zaboj z odpadnim papirjem, sem se med ponujajočim bogatim papirnatim izborom odločila za rjavo papirnato vrečko, v kateri je običajno zaviti kruh ali kako drugo živilo. Po dolžini jo raztržem in zagledam v njej belo pisemsko ovojnico, ki se je boječe stiskala k steni vrečke. Previdno jo rešim krčevitega prijema. Na ovojnici je bil naslov znane industrijske družbe, pod njim pa s svinčnikom zapisano moje ime. Pisava je nakazovala, da je držala v roki pisalo starejša oseba. Ovojnica pritegne mojo pozornost. Obrnem jo na drugo stran. Z isto pisavo in prav tako s svinčnikom je napisano: Hvala za vse, kar si kdaj naredila za vse nas in čestitam za diplomu. Ana. Radovedno pokukam v ovojnico, v kateri glasno zajame sapo 50-evrski bankovec. Bilo mi je takoj jasno, da sem ga rešila pred kremiranjem. Z veseljem sem ga potegnila na svetlo in ga zadovoljno pestovala v roki hvaležna, da me je poiskala sreča. Pokličem Ano po stacionarnem telefonu. Zahvalim se ji za najdeni zaklad in jo v smehu opozorim, da je bil smrtno ogrožen. Glasno se je smejala, ko sem ji pripovedovala, kako sem naletela nanj.

»Pred nevesto se ti nisem upala dati denarja, zato sem ti ga dala v vrečko, kamor sem vtaknila domač metin sok. Bila sem prepričana, da je to idealna rešitev problema.«

»Ste pozabili, da sem skoraj slepa? Če nimam na nosu očal, ne vidim skoraj nič,« sem jo zopet nasmejala s komentarjem.

»Danes sem že nekajkrat vzela v roke telefon, da bi te poklicala in preverila, če si našla denar, pa si nisem upala. Vedela sem, da se mi boš zahvalila, če ga boš našla, ker pa so minili že štirje dnevi, od tebe pa ne duha ne sluha ...« se je smejala.

»Pa sem se oglasila!« sem jo prekinila. »Zadeva je sedaj jasna. Denar je v mojih rokah, v bodoče pa brez takih nevarnih akcij. Naslednjič samo sok, velja?«

Prisrčno se je smejala in med smehom govorila: »Ma, samo, da nisi vrgla denarja v ogenj.«

LEDENO SRCE

Drugošolček Matjaž je žalosten in čisto pri miru sedel na klopci v parku, kar ni bilo v njegovi navadi. Videla sem, da ga nekaj muči. Poskušala sem ga razvedriti z njegovo najljubšo pesmijo *Oh meine liebe Augustin*, pa nisem uspela, kar je kazalo na to, da je dečkovo breme precejšnje.

»Matjaž, zakaj si tako žalosten? Se je kaj hudega zgodilo?« sem previdno vprašala. Ni mi takoj odgovoril. Potrpežljivo sem pustila molku, da govori, da izkriči vso Matjaževo bolečino.

»Učiteljica, moj ata ima ledeno srce,« je naenkrat resno, glasno in odrezavo dejal. V glasu je bilo čutiti napetost, jezo in razočaranje.

Za trenutek me je njegova ugotovitev spravila v zadrego in mi zaprla moja, sicer gofljava usta. »Kaj naj mu rečem na to?« mi je rojilo po glavi. Brskala sem po spominu in se poskušala spomniti, kaj natančno sem o ledenem srcu pripovedovala učencem podaljšanega bivanja v dnevih pred božičem ob branju knjige Hansa Cristiana Andersena Snežna kraljica. Nekaj malega sem se spomnila, a res le nekaj malega, saj so od takrat minili štirje meseci. Vem, da sem rekla, da ima ledeno srce, kdor nima nikogar rad, kdor laže, krade ...

»Ma menda ja ne?« sem končno izdabila.

»Ima, ima. Mami je ukradel denarnico,« je podkrepil svojo trditev.

»Če je to naredil, potem ni ravnal prav in ima zagotovo nekoliko zaledenelo srce. Brez mamine vednosti ne bi smel niti pokukati vanjo!« sem potrdila njegovo ugotovitev.

»Kaj se mu bo kdaj odtalilo?« je nadaljeval s še vedno žalostnim, a mehkejšim glasom, nadejajoč se, da mu bom vlila upanje, da ga bom odrešila teže bremena, ki mu je z obraza zbrisal nasmeh in ga stisnil v kot klopi v šolskem parku.

»Bo, bo. Sedaj bo vsak dan bolj toplo, on bo bolj vesel, ker bo šel kam zidarit in bo prinesel domov dinarčke, pa se bo led okrog njegovega srca odtalil,« sem previdno nadaljevala pogovor in prosila mojega duhovnega vodnika, naj mi pomaga najti prave besede, ki bodo dečku odvzele breme, ki ga je prinesel s seboj v šolo.

Po zatrditvi, da bo bolje, je njegov obraz dobil nekoliko svetlobe, ki se jo je prej vztrajno otepal, čeprav se je sonce prav vsiljivo naslanjalo na njegova rdeča lička, ki pa jih je Matjaž vztrajno potiskal v senco. Celu nasmešek je silil na njegove ustnice in imela sem občutek, da mu bo Matjaž dovolil, da me razveseli. In mu je, a šele potem, ko sem se mu približala in ga pobožala po glavi.

Bilo je proti koncu šolskega leta. Zopet sva bila sama v podaljšanem bivanju. Nekje okrog treh popoldne je bilo. Zopet tisti znani žalostni obraz, ki skriva na tone vprašanj, a nanje ne dobi odgovorov.

»Učiteljica, našemu atu se ne bo nikoli odtalilo srce. On bo imel vedno ledeno srce,« je izjavil tiho, z otožnim glasom, vidno razočaran. Glavo je imel obrnjeno v tla in tiho čakal na moj odziv. Med naju je stopila moreča tišina, saj sva bila na klopici v parku čisto sama.

Njegova ugotovitev mi je tudi tokrat vzela dih in besede. Počakala sem nekaj trenutkov, da so se mi pljuča zopet napolnila z obilico kisika, med tem časom pa sem poklicala na pomoč vse svoje znanje, izkušnje in modrost. Ko sem dvakrat, trikrat premlela, kaj naj mu odgovorim, sem prisedla bliže, ga prijela za roko in ga prosila, naj me pogleda v oči, saj je imel glavo pripognjeno skoraj do kolen. Razdaljo med koleni in obrazom je sicer zmanjšal, a me še vedno ni želel pogledati v oči. »Nič zato, bo že,« sem si mislila.

»Glej, Matjaž,« sem začela tiho in nežno, »če se on ne bo potrudil, da bi ga odmrznil, tudi midva ne moreva tu prav nič pomagati. Prepričana sem, da bo nekega dne ugotovil, da ni lepo živeti z ledenim srcem,« sem zaključila, gledajoč njegovo teme, upajoč, da končno zagledam tudi njegove oči. Nekaj časa sva oba zopet molčala. Zame tišina ni bila moreča, pač pa mi je nudila priložnost za ponovni razmislek. Končno je privzdignil glavo in me pogledal v oči. »In potem se bo gotovo spremenil,« sem zaključila govor.

»Ma on bo umrl z ledenim srcem,« je pribil in obmolknil. Jaz pa tudi. Kaj naj mu odgovorim? Drugošolček je, ki že veliko razume, a še premalo, da bi mu razlagala, da je za očetovo nedopustno vedenje kriva tudi pijača, ki ga je zasvojila in je njegov gospodar.

»Morda bo ata res umrl z ledenim srcem, ampak pomembno je, da sedaj, ko veš, kakšni so ljudje z ledenim srcem, ne dovoliš, da zaledeni tudi tvoje, velja? Tvoje srce je polno ognja, saj tako rad objemaš ljudi, recimo mene in druge učiteljice ter sošolce. Glej, sedaj ga bova z objemom še bolj ogrela, da mu očetov led ne bo mogel do živega,« sem poskušala biti še vedno realna, obenem pa sem mu želela vlitati vsaj malo optimizma, da bo lažje prenašal tegobe, s katerimi se dnevno sooča. Objela sem ga in vrnil mi je objem. Le to je potreboval. En sam objem, da je lahko ponovno verjel, da bo bolje.

Triletni Staš mi je snel z vratu ruto, ki je bila velika in barvita. Raztegnil jo je po tleh.

»A imaš letečo preprogo?« sem ga vprašala.

Nasmejale se je, me pogledal in rekel: »Ali bova poskusila, če leti?«

»Lahko, toda kako?«

»Ja, čarobne besede bova uporabila,« je nadaljeval. »Veš tiste: čirule, čarule, hokus, pokus, bum!« je vzravnano dejal počasi in s poudarkom na vsaki besedi posebej. Vse skupaj je bilo slišati in videti sila čarobno in odraslo.

In sva družno glasno in jasno ponovila čarobne besede prvič in drugič, a ruta ni poletela. Tudi po tretjem poskusu nama ni kazala nobenih čarobnih lastnosti. Ugotovila sva, da najverjetneje ne izgovarjava pravih besed.

»Nona, kaj praviš, bi morda morala uporabiti čarobni prah?« je iskal nove možnosti za dosego namena.

»Morda, toda kje ga bova dobila,« mu odgovorim in v mislih že pregledujem po stanovanju in iščem predvsem v kuhinji živilo, ki bi lahko služilo temu namenu. Grobo mleta koruzna moka bi bila idealna, ugotovim, a se v trenutku spomnim, da imam v torbici v eni čisto majhni škatlici še nekaj bleščečih zvezdic, ki sem jih kupila okrog novega leta. Tistih zvezdic, ki jih posuješ po laseh! Ja, ja, v moji torbici razen kače najdeš vse!

»Že vem, kje ga bom dobila,« veselo naznanim vnuku. »V moji torbici!«

Takoj je stekel po torbico, ki je bila obešena na eni izmed stolic za kuhinjsko mizo.

»Ga bom kar jaz poiskal,« je rekel in že hotel seči z roko v torbico, ko sem se spomnila, da me je že nekajkrat zapored nekaj zbadlo v prst, ko sem brskala po torbici, zato sem ga prosila, naj dovoli meni, da poiščem škatlico. Z roko sem segla v torbico. Priznam, trajalo je kar nekaj časa, da sem v tisti džungli našla iščoči zaklad, a ko sem ga izvlekla, so se Stašu zasvetile oči od navdušenja in pričakovanja.

»Ekola, pa imava škatlico. Jaz jo bom odprla, ti stresla nekaj prahu na roko in potem ga boš posul po ruti. Medtem ko ga boš posipal, izgovarjaj čarobne besede. Pa ne več tistih, ki sva jih izgovarjala prej, ker očitno ne delujejo. Saj zagotovo poznaš kakšne druge! Lahko jih izrečeva skupaj, najboljše pa bo, če jih izrečeš sam,« sem nadaljevala.

»Bom sam,« je resno dejal in pripravil dlan. Natresla sem nanjo nekaj prahu in Staš ga je raztresel po ruti, izgovarjajoč čarobne besede, ki si jih nisem zapomnila, nasmejale pa so me do solz. Mislim, da si jih je izmišljal kar sproti. Žal tudi čarobni prah ni dvignil s tal pisane rute. Razočaranja mali junak ni skrival. Ugotavljava, zakaj nama čarovnija ne uspe in ugotoviva, da zato, ker naju čaranja nihče ni učil. Od namere, da spraviva ruto v zrak, pa vseeno nisva odstopila.

»Ostane nama samo še ena možnost, da ruto spremeniva v čarobno preprogo,« glasno ugotovim.

»Kako? Povej!« mi skoči v naročje.

»S čarobno paličico,« veselo naznanim in Staš molče sprejme naznanilo.

»Le kje bi jo našla,« se glasno sprašujem in oziram naokrog.

»V knjižnici,« izstreli kot iz topa.

»Aja, v knjižnici?« sem se začudila odgovoru. »Saj res, v pravljicah«, sem nadaljevala, »ampak knjižnica je sedaj zaprta. Kaj naj narediva?«

»Pa saj imam tudi jaz veliko pravljic. Jih poiščeva?« je predlagal vnuk in stekel k omari s pravljicami ter začel iz nje potezati knjige. Najprej mi je v roke potisnil zbirko svetovno znanih pravljic, med katerimi je bila tudi *Sneguljčica* in v njej sva našla čarobno palčko, ki jo je v roki držala čudovita vila, okrog palčke pa so švigale zvezdice. Tiho je trenutek ali dva gledal palčko v vilinih rokah, potem je pogledal vame in žalostno dejal: »Ma nona, te palčke ne moreva vzeti ven!«

»E, dragi moj golobček, prav imaš. Ne moreva priti do te palčke. Veš, prah in palčke s čarobno močjo so samo v pravljicah in risankah, ampak nekatere besede pa imajo čarobno moč, nekatere besede zares delajo čudeže,« mu govorim, medtem ko ga čepe posadim na kolena in stisnem k sebi.

»Katere?« je bil radoveden.

»Gre za besede kot so *prosim, hvala, oprost, rad te imam*,« sem naštevala in bila so ga sama ušesa.

Vem, ni vsega razumel, a zagotovo si bo za vedno zapomnil, katere so besede s čudežno močjo.

NE, SILIM PA NE!

Draga, majhna vasica ob slovensko-italijanski meji nad dolino Glinščice, se je predajala avgustovskemu soncu, ki je obetalo ogreti zemljo do petintrideset stopinj. Vedoč, da je pred mano naporen dan, sem se, pripravljena na nove izzive, iz Drage na Kozino odpravila peš, druge možnosti nisem imela. Nisem izbrala bližnjice, da bi si skrajšala čas hoje, saj je bila v avgustu pot čez travnike, skozi grmovje, po razgretem kamenju na Pesek nevarna zaradi številnih kač, ki so se grele na kamnitih grižah. Kilometri, ki sem jih premagovala po asfaltni cesti, so me pošteno razgrel in dehidrirali. Na Kozino sem prišla ožeta kot limona. Ja, to je bilo še v času Jugoslavije. Takrat sem bila stara trintrideset let. Dolgi črni lasje, temne sajaste oči, 154cm v višino, kakih 55 kilogramov, čez prsi preveč (z mojega vidika).

Kozina. Avtobusna postaja. Čakam avtobus za Postojno oziroma Ljubljano. Po dolgem času pripelje. Vstopim in sedem na edini prazni sedež tik za voznikom na notranjo stran. Na zunanji strani je sedel, v delovno uniformo avtoprevozniškega podjetja Slavnik Koper oblečen, bradat možak kakih petdesetih let. Z nasmehom je pokazal, da je moje družbe vesel. Ko sem sprevodniku, ki se mi je kmalu zatem približal, povedala, da rabim vozovnico do Postoj-

ne, se mi je nasmejal in razložil, da žal to ne bo mogoče, ker gre avtobus v Ljubljano po avtocesti in Postojno obide. Svetoval mi je, naj izstopim v Razdrtem, tam pa naj poskušam srečo z avtoštopom. Tako sem tudi storila. Na istem postajališču je izstopil tudi moj sosed. Našla sem si mesto, ki naj bi bilo primerno za štopanje, ko se mi je pridružil mož v modri obleki in me prosil, če se mi sme pridružiti. Najprej sem ga debelo pogledala, potem pa prikimala. Na smeh mi je šlo ob misli na skupno štopanje: bo dvgnil prst on? Jaz? Bova to počela družno? Ko sem po nekajminutnem ugibanju uvidela, da bom morala kar jaz dvigniti prst, sem zasedla ustrezen prostor in se postavila v primerno pozo, da bom kar najbolj pripravljena za prosjačenje. Prav v tistem trenutku se je iz Vipavske smeri prikazal avtobus in vse je kazalo, da se bo ustavil. Prav sem domnevala. Z nesojenim soštoparjem sva se povzpela na popolnoma prazen avtobus avtoprevozniškega podjetja Slavnik Koper. Prvi je vstopil sopotnik, ki je šoferju rekel, da sva skupaj. Halo? No dobro, dobro, bom prihranila denar za vozovnico! In sva zasedla enaki sedežni poziciji kot na prejšnjem avtobusu. Beseda je dala besedo in povedala sem mu, da grem k ortopedu v Postojno, od njega pa sem izvedela, da se mu je prejšnji dan v Postojni pokvaril avtobus in gre ponj, da pa je sicer iz Pule. V Postojni sva izstopila in odšla vsak v svojo smer.

Cilja moje poti nisem dosegla, ker je bil ortoped odsoten zaradi bolezni. Vse tisto pešačenje od Drage do Kozine je bilo potemtakem nesmiselno! Groza! »No ja, je, kar je, sedaj pa hitro nazaj,« sem si prigovarjala skozi zobe, čeprav me je misel na pešpot, ki me je čakala, spravljal v obup, kajti sonce je pripekalo kot že dolgo ne in ura je bila okrog dvanajstih. Dregnila sem za nekaj minut še k sestri v trgovinico v centru mesta in se takoj za tem odpravila na avtobusno postajo, da bi se čimprej odpeljala do Kozine. Ko sem v ritmu akrobatskega rokenrola lovila korake po postojnskem asfaltu, je moja naspidirano hojo zmotilo hupanje, ki se je v presledkih ponovilo trikrat. Le kaj se dogaja? Ozrem se okrog, pregledam vozila na cestišču in med njimi uzrem avtobus, ki ga je vozil bradati nesojeni soštopar. Ko je uvidel, da sem ga 'registrirala', je odprl vrata avtobusa in vprašal, če grem na Kozino. Prikimala sem. Z roko mi je dal znak, naj vskočim. Brez oklevanja sem sprejela povabilo in naglo skočila v avtobus, ko se je zaustavil na prvem primernem prostoru. Operacija je uspela le v nekaj sekundah.

Ko sem se namestila na sedežu za voznikom in si nekoliko oddahnila od vsega nepredvidenega, me je spreletelo spoznanje, da sem reagirala skrajno nepremišljeno, ko sem na vrat na nos skočila v avtobus. Voznika sploh ne poznam! Da je panika odveč, sem se poskušala prepričati tudi potem, ko me je začel voznik nagovarjati k bližjemu telesnemu stiku nekje med potjo, a sem si vseeno začela skrivaj ogledovati komandne gumbе na desni strani voznika. Bolj sem bulila vanje, manj sem bila prepričana, kateri odpre vsa vrata. »Brez panike, brez panike, misli pozitivno, Jerica, vse bo še dobro,« sem si prigovarjala in poskušala dajati vtis, da me njegovo nagovarjanje k postanku ni spravilo v zadrego ali mi vtilo strahu. Tečaja avtosugestije in pozitivne afirmacije sta se mi v tem trenutku obrestovala. »Razmisli o tem, kako bi ga pretentala, mu preusmirila pozornost od namere,« sem si dopovedovala. Začela sem ga prepričevati, da je *seks na eks* slaba izbira. Ponudila sem mu drugo opcijo, in sicer srečanje v Ljubljani, kjer baje enkrat na teden prespi. Predlagala sem romantično večerjo in po večerji posteljne dogodivščine. Predlog je sprejel brez pripomb. Dogovorila sva se za datum, uro in kraj srečanja. Dobil je mojo lažno stacionarno telefonsko številko in na koncu dogovarjanja

zaključil: »Nikoli ne silim ženske, zelo rad pa jo vprašam, če bi. Tvoje oči so tako iskrive, da kar ogenj zanetijo,« je smeje zaključil.

Na Kozini sem izstopila. Pohupal mi je v slovo. Glasno sem si oddahnila in se brez oklevanja odpravila proti Pesku. Tokrat sem ubrala krajšo pot do Drage. Ni me bilo več strah kač!

»Danes sem sanjal, da te je nekdo posilil,« mi je v smehu zvečer po telefonu zaupal mož.

TA MAČEK!

Končala sem s čiščenjem. Štiri ure temeljitega dela v kuhinji, ki že leta ni bila pošteno očiščena, so me pošteno utrudile, poleg tega pa sem bila prepojena s hlapi čistil, ki sem jih tokrat uporabila nenavadno veliko, sicer mi ne bi uspelo očistiti nekaj milimetrov debelega vodnega kamna na odcejevalniku posode, maščobe v pečici in drugod po štedilniku in v okolici le-tega. Kaj vse mora človek delati za ta ljubi kruhek! Ivana mi je ponudila kavo in sladico, kar sem z veseljem sprejela. Zahvalila se mi je za temeljito čiščenje in me za slovo prijazno objela in poljubila. Odšla sem še v sobo k njeni mami Pepini, da bi se poslovila. Skoraj ves čas mojega čiščenja je ležala v postelji priključena na kisik. Hudo mi jo je bilo gledati tako krhko in nemočno. Devetdesetletnica je bila sicer zelo vedrega značaja. Slovenka, ki jo je mama poslala še zelo majhno k sestri v Trst, da bi se pozdravila na mediteranskem zraku, a je tam ostala vse življenje. Zakladnica zanimivih zgodb, ki jih je imela na zalogi še pa še, saj je do osemdesetih delala, najrazličnejša gospodijska dela pri premožnih Tržičanih, bila pa je tudi varuška. Velikokrat sva skupaj zapeli kakšno slovensko ljudsko pesem oziroma sem jo zapela sama, ker njej ni uspelo, saj ji je zmanjkovalo kisika, k petju pa me je redno nagovarjala, saj je bila pevka duša.

No, vsakič, ko sem jo pred odhodom domov objela in poljubila, mi je skrivaj stisnila v roko kak euro, največkrat pet. V začetku sem bila v veliki zadregi. Spraševala sem se, kaj naj naredim. Naj vzamem, pustim, naj povem hčerki? Če naju vidi pri tej zamenjavi denarja iz žepa v žep, me bo od sramu konec! Saj ne, da mi niso prav prišli, a ... Odločila sem se, da Ivani povem za najine skrivne transfere. In sem ji. Potrebno je bilo veliko poguma za to dejanje. Novica je na moje veliko začudenje ni presentila. Kot bi za najino skrivnost vedela. Ali pa ne, saj je Ivana človek z velikim srcem, na visokem duhovnem nivoju, ki spoštuje odločitve drugih, čeprav jih ne podpira. »Če ti da, vzemi, denar je njen, z njim zna ravnati, zato bodi brez skrbi glede tega,« je z nasmehom rekla in me odrešila slabe vesti. Še vedno mi je bilo znova in znova nerodno, ko mi je Pepina ob slovesu tlačila v žep denar, a je vsaj moralni maček mirno spal.

»Tako. Pustolovščina se začinja,« si misli Majda, ko vstopi na avtobus za Trst. Ob pol petih je vstala, se optimalno pripravila na načrtovani podvig, šla ob petih na avtobus, ki jo je odpeljal do Ilirske Bistrice, ob šestih pa je sedla skupaj s še mnogimi Bistričankami na »invalidski« avtobus. Ja, ja, tako mu pravijo Bistričani. Ne, ne bom sedaj razlagla, zakaj je dobil tako ime. To je tema za drugo zgodbo. Majda pozna nekaj »invalidk«, ki so vstopile pred njo na avtobus, in najraje bi videla, da nje ne bi nobena prepoznala. Morda ji uspe, saj si je za to akcijo omislila tudi ličenje, ki si ga sicer privošči ob zelo pomemnih dogodkih oziroma redkokdaj, tokrat pa naj bi ji služil kot kamuflaža. Tudi sončna očala ima v torbici, da bi bila transformacija uspešnejša. Z ogromno torbo, polno majhnih šopkov iz šmarnic in bršljana, se pomika proti zadnjemu delu avtobusa. Zdi se ji, da vsi vedo, kaj skriva v torbi, zato obrača pogled proti tlem, da je ne bi katera izmed poznanih potnic zaustavila s kakšnim vprašanjem, ki bi jo spravil v zadrego. In že je mislila, da se ji bo pobožna želja uresničila, ko jo je za rokav pocukala Vera. Ja, ja, tista Vera, zadnja na svetu, ki bi si jo želela ta trenutek videti. Čeprav je priletna gospa, kakih šestdeset jih ima, ji je potrebno priznati, da zgleda zelo dobro. Pravzaprav super! Bolje kot skoraj štiridesetletna Majda! Vedno je oblečena kot manekenka. Obvezno naličena. Nohte s francosko manikuro. Pri hoji se elegantno giblje, kot bi ne mislila na nič drugega kot le na to, kako bo zanesla svojo zadnjico, ki še vedno priteguje moške poglede. Vedno je obuta v elegantana obuvala s petko. Da v Trst ne hodi čistit, se govori. Da tako *uštimana* ne more *šervit* Italijanom. No, Majdo prav malo briga, po kaj hodi v Trst. Njena stvar! Ni pa bila njena stvar Majdino razmerje z njenim sinom, ki ga je, sicer že celo večnost nazaj, razdrla. Majda, ki je bila v najstniških letih nekoliko okroglolična, ni ustrezala družinskim ženskim proporcem! »Kam pa ti«? jo vpraša, a Majda ji v odgovor zaželi le dobro jutro, kajti ženske za njo jo potisnejo naprej. Kakšna sreča in olajšanje! »Ob izstopu iz avtobusa moram paziti, da se izognem morebitnemu ponovnemu srečanju z Vero in njenimi vprašanji,« si misli, ko si končno izbere sedež in se dokaj ugodno namesti. Orjaška torba pod nogami ji namreč zelo omejuje prostor. Ko v Harijah vidi, da bo sedež poleg nje vsaj do Podgrada prost, torbo s šopki potisne na sosednjo stran. Končno varna pred radovednimi znankami zapre oči in v mislih ponovno izdeluje načrt, ki naj bi ga izvedla v Trstu. Čeprav sploh ne ve, kje ženske tam doli prodajajo šopke, kako to počnejo, čeprav nima pojma o ceni šopka, je prepričana, da ji bo prodaja uspela, saj brez denarja ne sme domov. Ne sme in pika. Med drugim bo v tem primeru poslušala tudi moževe levite, ker se je zaman trudil z nabiranjem cvetlic in pri tem staknil še klopa, ki se mu je zasesal na najmanj primerno mesto na telesu. V Podgradu dobi sosedo in torbo s šopki mora potegniti pod svoje noge. Tudi nova potnica ima veliko torbo, a si jo položi na kolena. Majda zazna duh po šmarnicah, ki prihaja iz sosedine torbe. Razveseli se ugotovitve in zbira pogum, da bi gospo vprašala, po koliko se prodajajo šopki. Pravzaprav je imela od nje namen pridobiti odgovore na vsa vprašanja v zvezi z nameravano prodajo, a vsakič, ko je že skoraj odprla usta, ji je nekaj v grlu zaustavilo besede. Nočejo in nočejo iz ust. Na vsaki avtobusni postaji vstopi še kakšna gospa z veliko torbo in Majda je prepričana, da so v vseh torbah šmarnice. Ob spoznanju, da bo imela hudo konkurenco v izurjenih prodajalkah šopkov, ki jih je na avtobusu veliko jo grabi panika. Nešteto vprašanj, ki si jih je sicer postavljala že nekaj dni ji začne delati v glavi

vedno večjo gnečo. Že od trenutka, ko jo je prevzela ideja o prodaji si jih postavlja. Iz sekunde v sekundo so številčnejša. Glasnejša. Zahtevajo odgovore. Takojšnje. Ne mučite me, prosim. Nimam jih, nimam! Ne vem, kje bom našla mesto za prodajanje, kako se bom sporazumevala, ko pa znam le ducat italijanskih besed, kako bom reagirala, če me bo videl kakšen Bistričan. Joj, samo tega ne! V zemljo se bom udrla od sramu! Nadalje ne vem, kako na tako ulično prodajo reagira policija, predvsem finančna. Ne vem! Samo predstavljam si. Vedno topleje ji postaja. Roke se ji potijo in dihanje postaja plitvo. Občutek ima, da ji bo vsak čas zmanjkalo zraka. Ne upa si odpreti okna, saj bi se katera izmed potnic zagotovo pritožila nad prepihom, ki bi zagotovo bil, saj ima ves čas odprto okno tudi voznik avtobusa, ki prižiga cigareto za cigareto. Bilo bi dobro, če bi Majda poskušala misliti na kaj lepega. Na sončni zahod. Na čudovite cvetlice, ki so jih prav te dni polne trate. Vizualizira cvetoč travnik, poln metuljev, veter, ki nežno pleše s travnimi bilkami in ji prijetno hladi čelo, a v vizualizacijo se nenadoma prikrađejo karabinerji, ki ji izrekajo kazen za nedovoljeno prodajo. Majda široko odpre oči, da bi čimprej ušla varuhom reda. Strah, žalost, jeza, razočaranje, samopomilovanje in še katero od negativnih čustev so močnejši od njene volje. Po hrbtu ji tečejo kapljice znoja, pod pazduhama je roza platnena srajčka čisto mokra in še vedno ji primanjkuje zraka. Komaj diha. Kot bi jo kdo stiskal za vrat! Spomnila se je, da je nekje prebrala, da je treba v takih trenutkih poglobiti dihanje. In je štela do pet pri vdihu in izdihu. In spet in spet in spet. Umirja se. Slabost zgublja moč nad njenim utrujenim, obupanim in energijsko izropanim telesom. Zapre oči, da bi z globokim dihanjem, ki ji tako dobro dene, še bolj umirila telo in misli. »Saj bo, saj bo,« si prigovarja. In globoko vdihe ter zopet šteje do pet. In spet in spet! Iz osredotočenosti na dihanje jo zdrami dokaj glasen pogovor sosede s potnico na stojišču. Govorita o šmarnicah, o cenah in še čem na to temo. Pazljivo prisluhne pogovoru. Razbere, da je cena šopka odvisna od njegove velikosti, da pa se cene gibljejo med enim in petimi evri. Koliko naj torej vpraša za svoje šopke? So majhni, srednje veliki, veliki? Kdo bi vedel! Prepričana je, da bi bi dva evra za šopek poplačala njen trud, nabiranje cvetja in bršljana ter povezovanje obojega v šopke, in pokrila potne stroške. Ni si upala niti pomisliti, da bi za šopek vprašala tri evre! A tako prijetno je bilo razmišljati o dobičku, ki bi ji ga prinesla taka cena. Avtobus se je približeval Bazovici. Kar naenkrat Majdo prešine misel, da bi pa morda v Bazovici trgovina z rožicami lažje stekla in bi imela boljši izkupiček. Če s poslom ne bo nič, bo z mestnim avtobusom odšla do Trsta. Enostavno kot pasulj. To bo to, zaključí razmišljanje. Ko vidi, da namerava v Bazovici izstopiti tudi soseda, je to dodatni vzvod, ki pospeši odločitev. Zagrabi torbo pod nogami in izstopi še sama. Avtobus je odpeljal proti Trstu, ona pa stoji in stoji na avtobusni postaji, zavedajoč se, da je naredila napako. Le kaj jo je prijelo, da je naredila ta korak? Jezna je sama nase, a je, kar je. Kaj sedaj? V katero smer naj krene? Ali bodo v tej, nekoliko večji vasici, koga zanimale šmarnice? Tukaj je še več možnosti, da jo vidi kdo od Bistričanov, jo naenkrat prešine. Prestopa sem ter tja in ne ve, kam sama s sabo. Kaj naj naredi? Ura je šele pol osmih. Prezgodaj je še za akcijo na ulici. Deveta ura se ji zdi pravšnja za načrtovani podvig. Takrat pridejo na plano upokojenci iz trgovine po kruh in še kaj oziroma na kavo s prijatelji. Kam naj se da do takrat? Pogled ji obvisi na cerkvenem zvoniku. Cerkev! To bi bila idealna rešitev. Majda si srčno želi, da bi ji tokrat Bog stal ob strani. In ni je razočaral. Tokrat ne. Usedla se je v klop blizu oltarja. Odložila je torbo s šmarnicami in sklenila roke k molitvi. Kaj naj zmoli? Oče naš, Zdravo Marijo? Ne, nič od tega ji ne nudi besedišča, s katerim bi vzpostavila z Bogom odkrit in iskren dialog. Marsikaj

mu mora povedati. Marsikatero breme bi rada odložila tu pred oltarjem, kajti rekel je: »Pridite k meni vsi, ki ste obteženi in potolažil vas bom.« Zopet ga bo prosila za službo, kajti obljubil ji je, da bo dobila, kar bo prosila, pa obljube ne drži! Vsak dan se namreč obrača nanj s prošjo po službi! To morata razčistiti! Ne stoji za obljubami, kako naj mu še naprej zaupa!? Vse mu pove, kar ji leži na duši. Vse, brez dlake na jeziku. In hoče odgovore. Takojšnje! Z argumenti! Monolog je začela tiho, a pozneje se je zalotila v glasnem govorjenju. Govorila je in govorila, se tožila, pritoževala in moledovala. Bog je ni prekinjal. In ni odgovarjal na njena vprašanja. Ni ugovarjal njenim trditvam. Ves čas je bil popolnoma tiho. Kakšna ignoranca! Vsaj kakšen znak, namig je pričakovala. Nekaj, da bi verjela, da ni sejala v vodo. Končno se je nekoliko potolažila z neodzivnostjo tistega, ki mu je zaupala vse, prav vse, kar ji je ležalo na duši in se potopila v tišino cerkve. Želela si je, da bi jo posesala vase. Poskušala je ne biti. Odmisliti vse, popolnoma vse. Ko bi le lahko! Na jok ji je šlo. Čutila je potrebo, da izjoe razočaranje, obup, nemoč, strah in jezo, a jokati ni mogla. Naenkrat prepričano zatrdi sama sebi, da noče več tako živeti! Noče! In se čudi svoji nenadni odločnosti. Dovolj je samopomilovanja! Čas je za spremembe, je prepričana. Naenkrat vstane, vzame torbo z rožami, odločno zapusti cerkev, poišče prvi smetnjak in vanj odvrže torbo. Zalijejo jo solze olajšanja.

»Jejhata, jejhata! To se pa ne bo dobro končalo!« bi rekla moja stara mama in temu bi sledilo obvezno vprašanje: »In kaj boš zdaj naredila, da se rešiš iz zagate?« Ti stavki so mi prišli na misel, ko je v moj elektronski poštni nabiralnik prišlo naročilo, naj napišem zgodbo o vaških posebnežih.

Strela nebeška, res težka naloga! Konec koncev sem kar nekaj desetletij stanovala v mestu in tam vaških posebnežev pač ni. No, seveda so posebneži, a niso »vaški« če se lahko človek natančno izrazi, kadar želi komplicirati.

Razmišljam dalje. Ko sem se preselila v našo vas, nisem spoznala prav nobenega, ki bi bil vreden mojega opisovanja. Pač, bil je. Recimo meni najljubši posebnež Fric. A tudi on je stanoval v mestu. Spoznala sem ga, ko je posedal v kafiču Pod vrta s svojo psičko, ki je vedno prislonila glavo k meni, tako da sem jo lahko čohljala, medtem ko smo pili kavo in klepetali. Saj je bil res prav posebno nabrit starček. A med hahljanjem mi je povedal, da vse tiste zgodbe in anekdote, ki krožijo o njem, niso resnične. Se pravi, ker sem že tako presneto natančna, tudi Fric odpade. Razmišljam dalje. Ko smo se preselili v našo vas ... Seveda! Heureka! Pa mi smo bili vaški posebneži! Moja družinica je bila posebna.

»Gospa je iz Ljubljane« so govorili za mojim hrbtom. »Veste, oni spravljajo smeti v črne vreče in jih vozijo v kante v mesto. Čisto komot bi jih lahko odložili k našim na bregu ali pa zapeljali k potoku. Pa gospod, res da je iz naših vasi, ampak res je čudno, ko po službi vzame psa iz pesjaka in ga gre sprehajati. In veš, da pobira pasji drek v vrečko?! Pa bi pes lahko svobodno ves dan tekal po vasi, tako kot ostali. Tudi okopa ga in ga uči razne vaje, da je pes šolan. Saj moj Sultan tudi uboga. Mu rečem: »Sedi, prostor!« in potem pes že naredi nekaj od tega. Ampak oni, kaj hočemo, so res posebni. Že ko so delali hišo, sem se čudila, zakaj nimajo kuhinjskih oken obrnjenih proti cesti. Tako bi lahko vse videli, kaj se dogaja v vasi. Ne, oni jih imajo obrnjene v gmajno. Sem vprašala gospo, kako to, pa mi je rekla, da bo imela kamero, ki bo snemala cesto in bo v kuhinji na ekranu gledala, kdo gre po njej. Potem se je smejala. Res čudna ženska. Ampak saj veš, ona je iz Ljubljane. A veš, da gre ona zvečer hodit? Mislim, prav zares se odpravi nekam in hodi po dve uri. Pravi, da za rekreacijo. Ne vem, kaj je ta rekreacija, a da gre človek hodit brez tega, da nekam pride in tam kaj odpravi ... to je res čudno!« so razpredale vaščanke.

Posebno hud zalogaj zanje pa sta bili naši dvojčici. V puberteti sta podlegli vsem mogočim in nemogočim vplivom okolice. Recimo pri oblekah. Ena je nosila oprijete kratke majčke, ki so puščale popek na svežem zraku in oprijete hlače na zvonec. Vse zelo barvito, največkrat pa pink barve. In čevlji! Čevlji so bili tisti bulerji z vsaj decimetrom visokim podplatom. Pinki barve. Zraven obvezno bundico fluorescenčne zelene barve iz umetnega krzna. Druga pa je nosila rejverske zadeve. Vsaj šest številke prevelike kavbojke, ki so se spustile pod rob spodnjic pa razvlečene majice in seveda obvezne čepice s šiltkom. Takoj, ko sta odšli v

srednjo šolo, sta uporabili še barve za lase. Postrizeni v prav posebne ekscentrično nasršene frizure, sta se bleščali enkrat v fluorescentno vijolični, drugič v pink in naslednji teden v živo oranžni barvi. V tem stilu so bila tudi njuna oblačila, tako da sta, ko sta šli skozi vas, vzbudili toliko zanimanja kot potujoči cirkus. Še v mestu so se nekatere mame zgražale nad presneto Ljubljanki, ki popušča pri vzgoji. »Saj bodo punce še narkomanke postale,« so dodali. A do konca poletnih počitnic so se po mestu namnožile še druge pinki in vijolične frizure. Pa tudi v hlačnice je bilo všito dodatno blago tako, da so navadne kavbojke postale kavbojke na zvonec. Ko so preživele to prvo obdobje, so na vrsto prišli uhani, seveda po več v enem ušesu, pa pirsu v popku, nosu, na obrveh, kasneje pa še tatuji.

Zabavno, zabavno. Vedno mi gre na smeh, ko se spomnim teh časov, ko smo bili vaški posebneži. Bili? Zdaj vsi v vasi odlagajo smeti v zabojnik, večina jih spreha psa in ženske zvečer hodijo za rekreacijo. Moda se je spremenila, moje hčericice niso narkomanke, ampak simpatične mlade dame. Le zame še včasih rečejo: »Saj veš, ona je iz ...«

maj 2014

SLOVENIJA IMA TALENT

Če sem ob nedeljah doma, zelo rada pogledam oddajo *Slovenija ima talent*. Res neverjetna oddaja. Pravzaprav so nastopajoči tisti, ki so neverjetni. Koliko doslej neprepoznavnih talentov se skriva med nami. Dobri pevci, plesalci, glasbeniki, akrobati. Posamezniki in skupine. Dobro pripravljene. Kdo ve, koliko ur na dan vadijo, da lahko svojo točko tako samozavestno izvedejo? Saj v oddajo pridejo tudi taki, ki so brez samokritike ali posluha. Za moj okus so zelo pogumni, da se pridejo osmešiti. Čudim se, da se v oddaji s svojimi vragolijami na primer ne pojavijo tudi naši politiki. Lahko bi recimo nastopil takšen, ki v štirih urah govorjenja ne pove nič pametnega. To bi bila res odlična zabava, ampak oddaja traja le dobro uro in pol. Pravzaprav narobe razmišljam. Zanje je rezerviran tretji program državne televizije. Tudi žiranti so mi všeč. Vsako točko morajo pošteno oceniti in ločiti zrnje od plev in odločiti, kdo od tekmovalcev bi naslednjič pokazal še več in dokazal, da je največji talent. Pa voditelja. Zabavna, zabavna. Ja, rada pogledam to oddajo. Gledanje ne zahteva posebnega inteligenčnega truda. Le zlekneš se v fotelj in postaneš tudi sam žirant brez listnice. Tudi to nedeljo sem jo gledala. Oddajo namreč. Kaj hitro po začetku se je pojavil reklamni blok. Ne maram reklam. Stalno ponavljajo ene in iste za ene in iste stvari: avtomobile, pralne praške, damske vložke, razprodaje. Kot bi bili debilni. Zato sem ta čas šla sem, v spalnico. Zložila sem garderobo, ki se je nabrala med dnevom in jo pospravila v omaro. Pripravila sem posteljo za spanje, odstranila preprogo in pometla sobo. Ne bojim se, da bi zamudila nadaljevanje oddaje. Vsi vemo, kdaj se reklamni blok konča. Takrat, ko se jakost glasu znormalizira, seveda. Ko nehajo tuliti, kateri pralni prašek moramo kupiti, kolikšen popust ima kakšen avtomobil, kateri telefonski ponudnik je najcenejši. Nato sem nemoteno nekaj minut nadaljevala z gledanjem oddaje. Za kopalnico sem žal porabila dva reklamna bloka. Očistila sem wc, bide, umivalnik, banjo; oprala dve nakupovalni vreči in preprogo iz veže, zamenjala rolico z wc papirjem ter pomila po tleh. Vendar sem v času

trajanja drugega reklamnega bloka uspela pomesti tudi vežo. Glas reklam se utiša. Na vrsti so trije pevci, dva zelo slaba in en malo boljši, pa nek nor bobnarček. Z žiranti sodelujem pri ločevanju zrnja od plev. Že je na vrsti napovednik, kdo bo nastopal v nadaljevanju in reklame. Na vrsti je kuhinja. Saj ni veliko opravka. Samo posodo, ki je bila odložena v lijaku, sem pomila. Oddaja teče dalje. Mladi talenti, stari talenti, nenavadni talenti. Vse žirante preseneti desetletna deklica, ki poje tekst himne na nek drug način. Njim je bila všeč, meni ne. Kaj hočemo. Pa kakšna je ta oddaja. Spet nov reklamni blok – vendar v času trajanja pospravim nekaj drobnarij v dnevni sobi in neprebrane časopise zložim v ličen kupček. Hura, pospravila sem celo stanovanje. Sledijo novi talenti. Svetlolas mladenič sestavlja rubikove kocke, zadnjo kar z eno roko. V minuti in pol jih sestavi pet. Bravo! Jaz nikoli nisem nobene sestavila do konca. Nov reklamni blok. Kaj naj zdaj počnem? Ker je hiša že pospravljena, sedem za računalnik in na tale list napišem tole zgodbo. V hipu, ko utihne zadnji reklamni prispevek, je tudi zgodba zaključena. Tri minute. Bravo jaz. A sem talent, al' kaj?

19.oktober 2014

Zazvonil je telefon za klic v stiski. Slušalka je bila že pregreta od klicev, ki ne zamrejo, dokler je linija odprta. Še pol ure in moj čas dežurstva na kriznem telefonu se konča. Bremena, ki so mi jih naložili oziroma preložili name, moram odmisлити, pa naj so še tako dramatična, boleča, navihana, dolgočasna, jezna ali brez pomena. Včasih gre zlahka, včasih pa kar nočejo oditi. Še en klic. Dvignem slušalko in prisluhnem, ko zaslišim nežen otroški glas. Bila je deklica, ki je skoraj neslišno dahnila v slušalko: »Strah me je.« »Od kod pa kličeš?« »Od doma.« »Si sama doma?« »Ja.« »Kje stanuješ?« Rekla je, da živi z mamo v hiši na robu vasi. In da daleč naokoli ni nobenih sosedov, za hišo pa je gozd, v katerega si ne upa vstopiti. Iz šole pride veliko prej kot mama. V tem času pa je sama in jo je grozno strah. »Kje so in kakšni so ti strahovi, so tudi v hiši?« jo povprašam. »Ja.« Tudi, ko gre spat, jo ne pustijo pri miru. Rada bi imela psa, pa je mama rekla ne in da je z njim veliko dela. Tudi po imenu sem jo vprašala. Rekla je, da ji je ime Teja. »Teja, poišči kredo, iztegni roke in v širini, tam, kjer stojiš, nariši krog. Ukaži strahovom, da pod nobenim pogojem ne smejo prestopiti črte. Pika. Ko pa greš spat, naredi isto, pred posteljo potegni črto in ponovi ukaz, da preko črte ne smejo!« Deklica je postala živahna. Rekla je, da bo tako tudi naredila. Še vprašanje psa sva morali rešiti. »Si pripravljena skrbeti za psa – kar pomeni, da prevzameš odgovornost, da ga boš hranila in čistila za njim. Če misliš, da boš to zmogla, prepričaj mamo in ni vrag, da psa ne dobiš.« »Bom,« je dahnila, še »hvala« je utegnila reči in linija je bila prekinjena. Minil je mesec, morda dva, v tem času je bilo klicalcev nič koliko. Večinoma težavnih, šizofrenih pa tudi nasilnih in hudo *špotljivih*. Včasih sem prekinila klic, ker drugače se pač ni izšlo. Veliko in to zelo veliko jih je, ki jim je telefon postal edina vez s svetom. Bila je sreda pozno popoldne, sreda enaka drugim, ali pa ne. In res jim ni bila enaka. Naveličano dvignem slušalko, ko veseli glasek zažvrgoli: »Imam kužka.« Nisem mogla verjeti. »Teja, si to ti?« »Ja, sem.« »Kaj praviš, da ti je mama kupila psička?« »Ja, in zdaj me ni več strah, tudi v gozd grem z njim.« »Še prej pa sem morala prebrati knjigo o psih in narediti izpit.« »Kako to?« »Mama je na list papirja napisala vprašanja, na katera sem morala odgovoriti. »In?« »Sem se potrudila in na vprašanja dobro odgovorila.« »Kako pa je psičku ime?« »Filip.« »Kakšne pasme pa je?« »Iz rodu križanih mešancev.« »Odgovor je bil napačen pa sem še enkrat pogledala v knjigo in tam piše, da so mešanci pač mešanci. To pa je bilo zame že preveč, pa tudi mama ni vztrajala, da bi o pasmah morala vedeti kaj več.« »Kaj pa drugi strahovi?« »Ni jih več.« »Črta pred posteljo pa je še – ko bom večja, jo bom izbrisala. Mama prihaja, adijo.« »Adijo, Teja.« In že je bil drugi klic na vrsti. Taka je narava dela na telefonu, ki nikoli ne zamre.

16. junij 2014

Po poti čez Žabovco in Dolnji Zemon sem prišla na Gornji Zemon, vas, ki leži dokaj visoko nad bistriško dolino. Mati Marija in njena hči Micka sta me prijazno sprejeli. Micka mi je o sebi povedala tole: »Zelo rada sem med ljudmi. Prav posebno z vaščani Dolnjega Zemona, kajti povem vam, to so resnično dobri ljudje. Če kakšnemu kmetu pogine krava, zberejo denar, da si kupi drugo. Čebrova družina je moj drugi dom. Zdaj že pokojna Čebrova snaha je bila moja sestra. Pri njih doma sem bila deležna ljubezni, iz katere sem črpala moč, ki sem jo potrebovala, da sem zmogla opravljati dela, ki jih na naši kmetiji ni zmanjkalo nikoli. »Mati Marija, ki je čakala visoko starost, je povedala, da je bila njihova domačija znana daleč naokoli po konjih. Imeli so lepe, zdrave in trpežne konje že dolgih sedemsto let, zadnja potomka te tradicije je njena hči Micka. Moški rod, da je utonil v pijači. Spretnosti in umetnosti ravnanja s konjsko vprego je Micke naučil njen oče, ki je v starih časih vozaril karbun – po domače poimenovan črni premog, v Trst. Od tam pa živež za trgovino, ki je bila sestavni del njihove domačije. Blago, pripeljano iz Trsta, se je prodajalo tudi v Bistrici, v znani Hreščakovi trgovini. Samo, da ona iz Trsta ni vozarila karbuna, ampak mleko v bistriško mlekarno. Spotoma je vaščanom pripeljala zdravila, hrano, gradbeni material in bolnikom pomagala priti do zdravnika, vernim k praznični maši. Pa naj je sijalo sonce, padal dež, pihala *kočanka*, peket konjskih kopit ni zamrl, dokler je ni spodrinil sodobni prevoz. Tudi leta so naredila svoje, spregla je konje, sebe in šla v penzijo. Gornji Zemon je zgodovinsko in arheološko zelo zanimiv. Po ustnem izročilu sta Gornji in Dolnji Zemon ustanovila dva brata ovčarja, ki sta prišla iz daljnega neznanega Zemona. Zgradila sta posestvo, eden na gornjem, drugi na dolnjem in vasi poimenovala Zemon. Njuno gospodarstvo je temeljilo na ovčjereji. Na Gornjem Zemonu je bila Mežnarija s cerkvijo Sv. Jerneja in pokopališčem, na katerem so pokopavali mrtve iz Svete Trojice, kjer je Martin Krpan doma. Pred davnimi štiristo leti so cerkev Sv. Jerneja preselili v vas, kjer stoji še danes. Tudi svoj semenj so imeli, a so sejensko pravico prodali Trnovcem za deset ovčjih kož. Tamburaši, vaški posebneži, so ob večerih zaigrali in zapeli, veselo, igrivo, da je iz teles izpuhtela vsa utrujenost. Hvala za prijaznost, lep sprejem, za povedano, kar je tu zapisano. Čudno, kako hitro tonemo v pozabo. Danes po tej cesti, ki je prekrita z asfaltom in novim mostom čez reko Reko, brzijo štirikolesniki. Njena mlajša sestra je naredila šoferski izpit, kupila majhen avto in zdaj ona fura dol in gor. V malem prtljažniku so stvari, ki jih vaščani dnevno potrebujejo, tudi mleko, ki ni niti malo podobno tistemu, ki ga je Micka Lkanova vozila v bistriško mlekarno.

Lilo je kot iz škafa, ko sem prišla v Novokračine. Hiše, v kateri me je pričakoval Toni, mi ni bilo težko najti. Vrata so bila priprta. Z nogo sem jih nalahno odrinila, za kratek čas postala, in vstopila v prostran prostor. Presenetila sta me čistost in red. »Pridi, usedi se tamle,« je prijazno rekel. Sedla sem na nizek stol blizu kotla in na kolena položila beležko. Ogenj pod kotlom je pravkar zagorel. »So to kakšna posebna drva?« sem ga radovedno vprašala. »O, ja, saj morajo biti, premočan ogenj bi zažgal kuho. Zato uporabljam malo kalorična drva, lesko in jelšo. Gostilničar iz Jelšan, Polde Mihačič, po domače Kernjokin, me je naučil, kako in na kak način se vzdržuje pravšnji ogenj, da se žonta ne zažge.« Postoriti je bilo treba še marsikaj, preden je bil kotel pripravljen za kuho. »Brinje začnem pobirati v začetku meseca septembra in oktobra. Nabiram ga tako, da ga smukam v za to pripravljeno *rajto* – sito z gosto mrežo. Modra zrna so najboljša, ker vsebujejo obilo sončne energije. Nabrano, domov prinešeno brinjevo zrnje prečistim z vejanjem.« »Kako to narediš?« S kretnjami je pokazal, kako se veje in med smehom nadaljeval s pripovedjo. »Čisto zrnje zmeljem in ga dam v za to pripravljene dobro oprane sode. Glede na razmerje zmletega zrnja dodam vodo. Vsako zrno, brez izjeme, mora biti počeno. Zakaj morajo biti vsa zrna počena? Stik vode s počenim brinjevim jedrom sproži fermentiranje,« mi je prijazno razložil. »Proces fermentiranja je odvisen od temperature zraka. Višja temperatura omogoča hitrejše, nižja pa daljše. Dnevno mešanje brinjeve mase omogoča enakomerno fermentiranje, je tudi samozaščita pred samovžigom. Končano je, ko je voda na vrhu.« Obrnem list v beležki. »Tako pridobljeno maso dam v za to pripravljene kotel. Za kuhanje domačega žganja je brkinski kotel najboljši. Prvo kuhanje je brinjeva žonta. Žonto shranim v sode in flaškone in jih dobro zaprem, zorenje traja deset dni. Ko dozori se začne proces kuhanja brinjevca po enakem postopku kot kuhanje žonte. Na posebnem lončku v obliki črke S je zvita cevka, skozi katero teče žonta. Na drugi strani je ravna cev iz katere teče brinjevo olje.« Pokaže mi prvi deci kuhanega brinjevca in nadaljuje. »Poglej, to je brinjev cvet, njega odstranim.« »Zakaj?« »Prvi deci, ki se mu reče brinjev cvet in je bele barve, bi pokvaril kuho, in ves trud bi bil zaman.« S tem je bila zgodba o brinjekuhi končana. »Toni, s čim si popestriš prevečkrat dolgočasen upokojski dan?« »Oh, meni ni nikoli dolgčas. Sem aktiven član dveh pevskih zborov, cerkvenega in upokojskega. Imam tudi nekaj čebeljih panjev, a čez kuho brinjevca ga ni.« Tonijev brinjevec cenijo in poznajo v Ameriki, Avstraliji, Japonski in drugih državah, kjer živijo Slovenci, ki še vedno cenijo domače dobrrote. Še malo sem posedela, preden sem se poslovila. Zunaj je še vedno deževalo. Moj Čarli je poskakoval po razriti cesti, domov sva pa le prispela v enem kosu.

Pisalo se je leto 2000, leto neverjetnih sprememb. Vnukom sva obljubila, da jih peljeva na taborjenje. Hitro, prehitro je prišel dan odhoda na otok Cres. V kampu Biar, v bližini starodavnega mesta Osor, sta bila že postavljena dva šotora. V enem je bil Matjaž, v drugem pa Matej. Ker do tam ni pretirano daleč, smo prišli dovolj zgodaj, da smo postavili še en šotor. Velik šotor v oranžno modri barvi je bil namenjen meni in Maji. V njem je bilo prostora za igro, klepet in popoldanski počitek. Približno na sredini med tremi šotori je bila kuhinja, miza stoli, mini kuhalnik pa tudi majhen hladilnik. Taborniško življenje zahteva red in disciplino. Skrb, da je v kanti dovolj vode, da je posoda pomita, smeti pravočasno odnesene v kanto za smeti. Navsezadnje sva bila odgovorna za štiri vnuke iz dveh različnih gnezd. Anja in Matej sta bila zadolžena za pomivanje posode, bila sta že dovolj velika, da jima pomivanje naj ne bi delalo težav. Pa jima je. Kar tako brez veze sta se spuntala in pustila posodo nepomito do večerje. Na mulce naj ne bi kričali niti jih kaznovali. Novodobna vzgoja. Pa sem zaropotala – tako močno, da ju je kar odneslo s posodo vred h koritu za pomivanje posode. Radoživost jima ni dala miru, pa so pred spanjem na skrito spili kašno pivo. Slabo uro je bilo še slišati pridušeno hahljanje, skozi moja ušesa pa je zavel prepah in odnesel hahljanje v krošnjo borovcev. Mestno plažo smo zaobšli. Ah, v tako lepem zalivu, kot je Osor, res ni težko najti majhnega koščka plaže samo zase. Anja, Matej in Matjaž so bili že dobri plavalci, Maja pa ne. Lačni in utrujeni so jo popihali v tabor, še preden sva z Majo utegnili skuhati južino. Kruh in Nutela sta poniknila v njihove želodčke, kot bi mignil. Nisem imela srca, da bi jim zamerila. Tudi okregala jih nisem. Maja, ki je bila glavna pomočnica pri kuhi, je mineštro z veseljem použila in svečano izjavila, da je nadvse dobra, saj je pridno pomagala pri kuhanju. Nono je dvignil roko in dal znamenje, da bo nekaj povedal. Jutri gremo v veliko mesto, v veliko trgovino po veliko Nutelo, veliko žlico in največjo štruco kruha, ki jo premore pekarna v velikem mestu Cres. Pridemo mi v to veliko trgovino, v kateri se skoraj izgubimo, iščemo, toda ne najdemo. Šele ko smo povprašali mimobežno trgovko, jo je nekje staknila. Bila je prav simpatično majhna. Nutela namreč. Pa smo jo kupili. Pa še eno štručko kruha za povrh. Drugo pa je pridal prešerni smeh. Mularija ne bi bila to, kar je. Zakuhali so hudo intrigo. Anja in Matej sta bila kot rit in srajca, Matjažu nista pustila blizu. Bil je jezen in nesrečen. Kar na lepem je izjavil, da gre domov. Uspelo mi ga je potolažiti. Problem je bilo treba rešiti, pa je nono napovedal sestanek. Nas pet na eni strani, nono na drugi. »Takole bo. Gremo lepo po vrsti. Vak naj pove, kar ima povedati.« In šli smo po vrsti. Vsak je res pošteno povedal, kar je pač povedal. Starejša dva sta priznala napako in se opravičila Matjažu. Maja je z enim samim stavkom povedala vse. »Lahko bi si bili bolj prijazni.« Njeni izjavi sem se pridružila tudi sama. Brez odvečnih besed je bil sestanek končan. Sprememba je bila več kot očitna. Matjaž nas je povabil na sladoleđ. V žepu mu je cingljala denar, ki ga je zaslužil, ko je stricu pomagal pri gradnji hiše. Predvsem z lažjimi deli, saj je bil še otrok. Začetek se je povezal s koncem. Podrli smo šotore in kramo naložili na prikolico, poravnali stroške, ki so bili enaki izkupičku prodanega pohištva. V novi hiši staro res ni imelo kaj iskati. Vožnja s trajektom je bila doživetje. Spremljala nas je jata delfinov, na drugi strani pa so čakale mame. Karavana je krenila proti domu. Vmes smo si privoščili krepko kosilo z velikimi obloženimi pizzami. Nevihta, ki nas je med potjo ujela in dodobra zmočila taborniško kramo v nepokriti prikolici,

nas ni spravila v slabo voljo. Burja in sonce sta v dobri uri posušila vse, kar je bilo mokro. V naših srcih je sijalo sonce in kar ni moglo nehati sijati.

FENTALA SE BOM

»Ubila se bom. Konec. Tega ne prenesem več, mož me vara.« Jezne, prestrašene besede so pregrele telefonsko linijo, slušalko sem odmaknila, da ne bi pregorelo še moje uho. Do besede sem prišla šele takrat, ko se je plaz besed malo unesel. Običajno klicalce vprašam po imenu, a ga ni hotela povedati, pa tudi od kje kliče, ne. Nič zato. »Kako pa se mislite fentati?« sem jo vprašala. »Obesila se bom.« Hm. »A v vaši vasi rešujete osebne težave tako, da se greste obesiti?« »Ja, tako jih rešujemo,« še vedno vsa ogorčena navrže. »Pa ste res prepričani, da vas mož res vara?« »No, ja, nisem sigurna,« je mencala in sprevračala besede. Sovaščanke ji zavidajo, ker ima dobrega moža in dva lepa in zdrava otroka. »Le kako mu pade na pamet, da se ozira za drugimi, ko pa ima tik pred nosom nadvse čedno žensko! Svojo lepo ženo, ki ga ljubi!« Je še žvrgolela, očarana in začarana nad prelepo samopodobo. Kar ni se mogla ustaviti. »Si ne bi premislili in izbrali kakšen drug način?« mi jo uspe vprašati. »Ne, je odločno odgovorila. Štrik za vrat, to je tradicija v naši vasi.« »Pa veste, kakšno bo videti vaše obešeno telo?« Utihnila je in prisluhnila, kaj ji imam povedati v zvezi z obešenci. »Nič kaj lepo ne bo, vse telesne funkcije bodo zamrle, konec, ostalo bo iznakaženo truplo, ki ga bo treba čim prej skriti. Mar ni škoda vašega lepega telesa izmaličiti samo zato, ker si domišljate, da vas mož vara?« Tišina, ki je postala že moteča, je v nekem trenutku oživela. Nič več ni bilo pomembno, ne mož ne soseda, tista pokvarjena baba, nič, čisto nič. Luč svetlobe je posijala v njen um in ženska je navdušeno vzkliknila: »Ne bom se fentala! Živela bom. Hvala, tisočkrat hvala.« Solze so mi zalile oči. Kaj takega pa še ne!

KAKTUS DEVIN

Ne vem, kaj me je pičilo, da sem v roke vzela karjolo in se lotila selitve kvarcita. To je poseben kamen, s katerim je tlakovano naše dvorišče. Je zelo lep, pa tudi občutljiv, posebno na zmrzal in udarce, ker je razrezan na tanke šnite kot mortadela. Kak centimeter več mu res ne bi škodil, da bi lažje prenašal zmrzal. Enajst karjol je bilo potrebnih, da sem kamen preselila na drugo stran. Delo mi je šlo dobro od rok. Pod večer pa presenečenje. Prijatelj je prišel na obisk. Kot otroka sva se razveselila drug drugega. Bila je že noč in hlad je začel lesti v kosti, ko sva se razšla. Naša kopalnica ima okno na severni strani in ko grem ponoči lulat, običajno pogledam, da vidim, če so zvezde še na nebu. Večernica in Jupiter sta sijala, da mi je skoraj sapo vzelo. Vau, škoda, da 'naš' ni doma – zdaj najbrž bluzi po otoku Krku s psom na povodcu. Tokrat bi ga jaz podrezala in mu na desno uho zašepetala: »Grevna na Snežnik.« Kakšnih štirinajst dni nazaj se je zgodilo prav to. Prekrasna noč naju je katapultirala iz toplega in varnega zavetja postelje in hiše. Ob štirih zjutraj je naša mašina že predla kot star maček na

poti proti Sviščakom, hop še malo, in že sva bila pri Kapetanovi bajti, na obračališču. Po Matetovi potki sva še o pravem času prišla pod vrh Snežnika, ko je svit že naznanjal, da bo sonce vsak hip vzšlo. Jutro je bilo čudežno lépo. Doline na severni strani Snežnika so bile zastrte z meglicami, Tržaški zaliv s tisočeriimi lučmi je naznanjal, da se mesto budi. Nedelja je in meni se nikamor ne mudi. Misli o kakršnem koli delu sem poslala na dopust. Brskala sem po Sobotni prilogi Dela – včasih res najdem kakšen dober članek, predvsem pa intervju. *Koffje* tako ali tako sodi k jutranjemu cirkusu, nekaj malega sem prigriznila, predvsem pa nisem vedela, kam naj se dam. Šla sem na vrt in na *štengci* tiho obsedela in čakala na namig. Če grem na Pregraje, so klanci, če grem proti Šembijam so tudi klanci, ma teh klancev je *kukr čjste*. Kočanska cesta je dolgočasna in nevarna, saj nekateri norijo, kot da bo vsak hip konec sveta. Če že izberem 'via Kočanija', zavijem tudi v Dletvo, do hrvaške meje pa ni več daleč. V meni se nekaj zgane. Skoraj tih glasek reče 'via Sviščaki'. Do kaktusa je res zahteven vzpon, do Sviščakov pa niti ne, je kar je, a večjih klančin ni. Ubrala sem jo kar po tankovski, peš seveda, ker je hudo strma, v dobre pol ure sem že bila na Črnih njivah. *Koffje* je bilo že na mizi, ko me je veselo pozdravil Barbiš. Kmalu za tem pride Irena s 'pasješolci' – tudi oni so prišli na kavo in prijeten klepet. Še nekaj časa sem čvekala, zajahala bicikl, in vzpon proti kaktusu se je začel. Štirikolesnikov je bilo malo, dvokolesnika nobenega. Dvom, ali bom zmogla ali ne sem odrinila stran in se prepustila užitku vrtenja koles. Pot na Ahac je že mimo, tudi odcep za Kozlek, Golobje jame, še par strmih ovinkov in že sem bila pri 'kaktusu'. Enostavno, vendar je do kaktusa 9,5 km vzpona. To se drugače čuje, a ne. Prav prijetno me je presenetila klapa motoristov. Da so iz Slovenije, tako so povedali, in prišli so z namenom, da si ogledajo rapalske bunkerje in vojaški muzej, še prej bi radi kaj dobrega pojedli in to na Mašunu, ne na Sviščakih. Lahko bi šli po krajši makadamski cesti čez Devin. Rekli so, da gredo raje čez Ilirsko Bistrico na Šembije. Šele potem, ko so se odpeljali, se mi je posvetilo zakaj. Škoda je bilo zasvinjati sijoči krom prelepih motorjev. Že sem krenila proti Sviščakom ko me je prešinila misel, podobna kot zjutraj: »Nak, ne na Sviščake, 'via Devin'.« Strah je poniknil neznano kam, ko sem vijugala po dokaj dobri gozdni cesti, tudi ne ravno kratki, kolesni računalnik je naštel celih devet kilometrov do ceste proti Mašunu. Po asfaltu dol proti Koritnicam, Knežaku prek Šembij do Gabrja je šlo skoraj samo. Utrujena, lačna in žejna sem prišla domov, hiša je bila tiha in prazna. Do večera, ko je bil čas za odhod v posteljo, sem malo brala, gledala tv, predvsem pa uživala v lastni družbi. In povem vam, sploh ni bilo slabo.

MAJA

V košarici je bila malica, voda tudi, ko je po naju prišla Metka, češ, da gremo nabirat zdravilne zeli – šentjanževko in plahtico. Prva polovica ceste proti Sviščakom je katramirana, druga, daljša, pa ne. Dežja že dolgo ni bilo, da bi spral cestni prah, ki zna biti hudo nadležen. Neizbežno sledi pranje od prahu pobeljenega avta. Čez dobro uro smo že bile na prelepi gozdni jasi. Šentjanževka se je bohotila v vsej svoji lepoti. Plahtica ob plahtici pa je ustvarjala prekrasen mozaik. Metka se je lotila šentjanževke, midve pa plahtice. Plahtico je malo težje nabirati kot šentjanževko, ker raste čisto pri tleh. Bolečina v kolenih je neizbežna, ne glede na to, ali čepiš ali klečiš. »Jaz ne bom nabirala,« je odločno rekla Maja. »Ni ti treba, jaz bom,

zato sem pa prišla.« Nekaj časa je skakljala, daleč pa si ni upala, gozd je bil preblizu. »Maja, poglej kako lepa je plahtica!« Ma niti pogledati je ni hotela. Maja je potožila, da ji je dolgčas, da je žejna in lačna. Po malici je malo zadremala. Zatopljena v nabiranje nisem opazila, da je Maja tik za mano in nabira plahnico. »Oj, Maja, kako ti gre?« In ta božji otrok pride k meni in navdušeno pripoveduje zgodbo o čudežni plahnici. O, ja, nabrala jo je kar nekaj. Bližala se je ura odhoda. Naše košarice so bile že polne zdravilnih zeli, ko Maja pove, da mora na veliko in malo potrebo. Kaj zdaj? Gremo tja pod ono smreko. Ni ji bilo jasno, kako se človeška potreba opravi v naravi pod smreko. Še nikoli ni bila tako daleč od doma, blizu gozda, in ne ve, kako naj se polula in pokaka kar tako pod eno veliko smreko, ki niti toaletnega papirja ne premore. Podučila sem jo in pokazala, kako se to naredi. Kar verjeti ni mogla, ko sva kakec z listjem pokrile. Povedala se ji, da mačka svoj kakec vedno zakrije. Bilo ji je všeč. Doma pa kar ni nehala pripovedovati, koliko novega se je naučila. Žogica hvaležnosti je preskakovala od Maje k noni in od none k Maji.

ZLATA PRAGA

»Kaj, ko bi šla v Prago?« me je vprašal dragi, ko sva malo za šalo malo zares razmišljala, kam bi šla praznovati praznik dela. »Ja, zelo rada bi šla,« sem mu odgovorila. Kakor koli že, vzhod je moji naravi veliko bližji kot zahod, čeprav se kulturne razlike prelivajo in postajajo globalne. Moj »ne ravno poceni mož« je okolico hiše spremenili v veliko delovišče. Potovanje je bilo do nadaljnjega odloženo. Ves čas, ko se je delalo na veliko, sem tudi jaz za delavce in vse ostalo skrbela na veliko. Želja po potovanju pa je lebdela nekje nad našimi glavami in skrbela, da je ne pozabimo. Minil je mesec maj, minil junij, julij, že se je oglašal avgust, dela pa ni in ni hotelo biti konec. Še to, pa še to, potem pa gremo. In kdaj bo prišel ta potem? Nikoli ni prišel in tudi ne bo. Edini čas, ki je, je zdaj. Pred davnimi leti sva si dvanajstega avgusta dahnila usodni da. Res je bil usodni, ker sva še vedno skupaj. Najino skupno potovanje skozi čas se še ni končalo. Karoca gre, gre ... Nekega dne sva se le zmenila in določila datum potovanja. Na zalogi sva imela mini opremo za kampiranje. V trgovini sem kupila lični grelnik za vodo, v katerem sta bila tudi dva plastična lončka. Brez jutranje kave si dneva niti zamisliti nisva mogla. Prišel je dan odhoda in zgodaj zjutraj sva krenila na pot. Pozno popoldan sva srečno prispela v kamping Trio tam daleč na Češkem, a dovolj zgodaj, da sva našla prostor in začela postavljati šotor, malo hiško, ki bo za teden dni postala najin dom. Samo še blazine so čakale, da jih napolnimo z zrakom in postelja bo nared za spanje. Pumpa (zračna tlačilka), ki sva jo imela, je zatajila. In? Nič in, odpravila sem se iskati pumpo, ni vrag, da je kdo v kampu ne bi imel. Pumpo mi je rade volje posodil mlad Francoz. Na nebu so zasijale zvezde, narava se je pripravljala k nočnemu počitku, midva tudi. Ko sva se drugi dan zbudila, naju je pozdravilo sveže jutro, obsijano s soncem. Na mizici ob dišeči kavi sva iskala pot, po kateri se bova s kolesom zapeljala v mesto. Na zemljevidu je bila vidna samo ena. Bila je edina prometnica, po kateri ni bila dovoljena vožnja s kolesom. Odpeljala sva se v neznano – po poti, ki je vodila skozi gozd. Ne dolgo zatem sva naletela na gozdarje, ki so ravnokar malicali. Fidele jih je vprašal, če po tej poti pridemo do vode. »No tak, ja« je rekel gozdar, verjetno ni prav razumel, kam bi rada prišla. Po blagi strmini sva se spustila in

se prepustila toku dogajanja. Ob poti so naju pozdravljale cvetlice in vikendice, ki so bile pozidane vzdolž poti. Čez dobre pol ure sva že zagledala vodo. Veliko reko Vltavo, ki sva jo morala prečkati, če sva hotela priti v središče mesta. Po kolesarski stezi A1 sva se varno pripeljala v sam center mesta. Utrip mesta in množica turistov me je v hipu očarala. Neverjetno, koliko turistov se vsakodnevno zgrinja v 'zlato Praho'. Čez Karlov most se je vila nepretrgana množica iz vsega sveta. Nazaj grede sva se ustavila v Troji in si ogledala tamkašnje kampinge. Pet jih je bilo samo v eni ulici. Našla sva prosto mesto, v katerem je raslo sadno drevje. Morala sva pohiteti, ker si mesta v kampu nisva mogla rezervirati. Kdor prvi pride, prvi melje. Sonce je bilo še zelo visoko, ko sva prišla domov. Šotor in ostalo ropotijo sva zmetala v avto, problem so bile zračne blazine. Ker nisva imele pumpe, sva bila v zadregi. Kaj pa, če je tam, kamor greva, tudi nihče nima? Nisva tvegala in sva napihnjene blazine stlačila v avto. Na zadnjem sedežu je bilo prostora samo še toliko, da sem se komaj stlačila vanj. Dobra volja in prešeren smeh sta razblinila skrb – saj veste, tisto skrb, nikoli ne veš, kaj te čaka za vogalom. Res je, vedno se lahko kaj zgodi, saj življenje je sosledje dogodkov. Še za vida sva si uredila nov dom, použila skromno večerjo in po večerji zadovoljna legla k nočnemu počitku. Iz Troje do središča mesta ni bilo daleč, kakšnih pet kilometrov, ne več, čez viseči most, skozi zelo lep park, in že sva se znašla v mestnem vrvežu. Želje vseh turistov so si zelo podobne, videti in doživeti čim več, slike in podobe pa odnesti domov. V mojem spominu lebdi podoba mlade ženske, ki je kot Buda sedela na ulici. Bila je vsa v belem, tudi obraz je imela premazan v belo. Pred seboj je imela kartonasto škatlo, v katero se je zakotalil kakšen evro, ki ga je podaril mimo hiteči turist, z ljubko kretnjo se je vsakemu zahvalila za dar, ki je zacingljaj v škatli. V muzej Loreta me je kar odneslo in to je bil tudi edini muzej, v katerem sem bila. Pa ne zato, ker so vstopnice drage, nikakor ne, mestni utrip mi je zlezel pod kožo, v muzejih se je pa čas ustavil. Moj dragi si je našel udobno mesto pri mizici pod arkadami, pil črno pivo in se šel varnostnika – nekdo je pač moral poskrbeti za kolesa, ki bi lahko kaj hitro dobila drugega lastnika. Tudi živalski vrt sva si ogledala, na srečo tistega dne ni deževalo. Staro mesto, Novo mesto in Malo strano sva prevozila povprek in počez. Proti koncu najinega bivanja je dva dni močno deževalo. Skozi luknjice šotora je pronicala deževnica in mokrila spalna pregrinjala. Ker se je najino potovanje bližalo koncu, sva sklenila, da spakirava in greva domov. Bilo je v soboto, enajstega avgusta, dvanajstega pa je bila obletnica najine poroke. Ej, tole pa morava proslaviti, sva rekla, in sklenila, da nedeljo preživiva na Dunaju. Nekaj kilometrov pred mestom sva našla prenočišče. Ob kozarcu dobrega vina in dobri hrani sva si nazdravila še na mnoga leta. Odlično povezane kolesarske poti so nama omogočile, da sva v nekaj urah videla marsikaj, kar sicer ne bi. Dunaj je res lepo mesto, a veliko dražje, kot je Praga. Mrak je že legel na dolino, ko sva prišla domov. Pasji lajež je odmeval še pozno v noč, očitno nas je naš zvesti kuža močno pogrešal. Potovanje je bilo izjemno zanimivo, navdušujoče. Vožnja s kolesom naju ni utrujala, lahko sva se ustavila kjerkoli in pokukala v skrite koticke, ki običajnemu turistu niso dani.

Zdaj že malo postarane gospodinje smo hrano in gospodinjske potrebščine kupile le enkrat na mesec. Običajno še isti dan, ko je oče dal mami plačo, če je ni že prej zapil na puf v bližnji gostilni. Da, tudi to se je dogajalo in *špeža* je šla rakom žvižgat in ribam pet. Mega nakup je bila ozimnica, ki je bila sestavljena iz niza števila poljskih pridelkov. Tudi drva niso smela odmanjkati. *Mularijo, ki je šla u šulo je blu treba tudi obleč in obut, da ne govorimo, kulku knjig in zvezku so rabli. Otruk je blu tulku, kukr jih je bug dau. Tri, štiri, šjst in vječ, odvisnu, kaku ljuba mu je bla kaka družina*¹. Ni bilo lahko, a s pomočjo sindikatov smo ozimnico nekako le spravili pod streho. Ne vem, kako bi zmogli, glede na revne plače, če ne bi bilo obročnega odplačila. Sindikat je bil mega skrbnik in organizator življenja delavskih množic. Ni več sindikatov in ni več delavskih množic, vse se je spreobrnilo in spremenilo. Ljudje tarnajo, radi bi dobro in varno živeli, a se nekako ne izide. Za silo se le prerinemo skozi mesec, kljub draginji, ki ji ni videti konca. Kakšen bo naš jutri, sam Bog ve. Hitimo, samo vprašanje je, če vemo, kam se nam tako zalo mudi. Sodobni mega marketi so nesramno bogato založeni, dostopni vsem, ki premorejo vsaj kakšen euro. Reveže hrani cesta ali pa sociala. Potrošništvo? Kaj pa vem? Nič slabega ne vidim v njem. Zdaj smo si bot, tudi mi imamo gnili kapitalizem in to kar smo hodili kupovat v Trst in Avstrijo kupimo kar lepo doma. Celo v naši, od sveta pozabljeni Bistrici, se dobi skoraj vse. Tudi kitajske robe ne *fali*. Malo smo bogati, *kaj nje?* V primerjavi z reveži, ki niti za kruh nemajo, o penziji pa lahko samo sanjajo. Nekaj zaloge kar prav pride, ne rečem, da ne. Nekega dne, ko sem v predalu razvrščala živila, se mi je utrnila zanimiva misel. Ej, tole hrano bom pokuhala, do zadnje pašte, zadnjega zrna riža, fižola ... Neverjetno, že mesec in pol uporabljam hrano iz zaloge in še vedno se kaj najde. Tudi kakšno mleko z oznako »trajno« in res ne vem, kako je kravam to uspelo. Kruh, mleko in ostale stvari kupim sproti. Za kruh ni pomembno, da je dnevno svež, sploh ni slabo, če te izbirčnost ne daje. Pravijo, da se nam glede hrane slabo piše. Zaenkrat jo še ne zmanjkuje, cene ji pa strmo lezejo navzgor. Zapuščene in neobdelane njive čakajo na pridne roke, da jim bodo vrnilo življenje. Tudi na vrtu se da marsikaj pridelati. Kašna vreča žita, krompirja in fižola res ne more biti odveč. Meso? Ja in ne, ni preveč zanesljivo, ker je pokvarljivo. Če zmanjka elektrike za dlje časa, kar se lahko zgodi, niti za pse ne bi več bilo dobro. Kleti v sodobnih stanovanjskih blokih pa niso primerne za hrambo živil. V mojem malem gospodinjstvu gredo zaloge h kraju. V kleti in predalih nastaja prostor za novo zalogo. Predvsem bo to hrana z daljšim rokom trajanja. Za zimo krompir, kislo zelje in še marsikaj, kar se v kleti dobro ohrani. Seveda to ni trajna rešitev. Čuden je ta svet, bogati so vsak dan bogatejši in revni vsak dan revnejši in temu ni videti konca. Kakšen bo naš jutri? Vrag naj ga vzame, naj si ga, saj tako in tako je to njegov izdelek. Karta v Nebesa nič ne stane, tudi čakalne vrste ni, samo spomniti se je treba, da Nebesa so. Življenje pa ne gre jemati preresno, tako ali tako se živ iz njega ne izvleče nihče.

¹ ilirskobistriško narečje

Živimo v času, ko se kazalci na uri vrtijo vse hitreje in hitreje. Ne da bomo postali sužnji časa, to smo že – namreč sužnji dela in časa. Od praznikov so nam ostali le spomini in prazen žep, mogoče so bili lepi, lahko tudi ne. Kakršni koli že so bili, iz njih lahko spletemo zanimive zgodbe, humor bo omilil izkušnje, za katere smo menili, da se ne bi smele zgoditi, ne meni, predvsem ne meni. Domača naloga, kaj pa naj z njo? Sem odrasla in ne hodim več v šolo, hvala bogu. Dobro je, da naredimo domačo nalogo, je zanesljivo merilo, kako uspešni smo bili v reševanju problemov, ob katere se spotikamo dan za dnem našega vsakdana. Pri meni se je domača naloga zasukala malo drugače, kot sem nameravala, da se bo. Zelo rada zahajam v knjigarne, obilje raznovrstnih knjig me vedno navduši. Nekega oblačnega dne, ko sem bila v Kopru, sem šla v knjigarno Mladinske knjige. Police so bile obtežene z neverjetno velikimi, debelimi knjigami, predvsem kuharskimi. Kaj mi bo še tako dobra knjiga, če jo ob branju ne morem držati v rokah. Iz zadrege me je zdramila majhna ljubka knjiga z vablјivim naslovom: *Čiščenje nereda in feng šui* avtorice Karen Kingston. Zanj sem plačala le trinajst evrov. Vsebina knjige me je v hipu navdušila. Ko sem jo začela brati, je nisem izpustila iz rok, dokler nisem prišla do konca. Avtorica knjige, ki je tudi terapevtka, me je na zelo dejaven in praktičen način poučila, kako na naša življenja vpliva šara, katero tako skrbno hranimo za vsak slučaj. Stvari, ki jih posedujemo, vibrirajo s frekvenco lastnika. Slika je naš pes Mek. (Ko se spustim v dolino peš ali s kolesom, me izsledi. Po cesti pleše kot balerina, ovira promet, ljudje nagonsko vedo, čigav je pes. To je to.) Če imamo dovolj prostora, jih premeščamo iz kota v kot, ali pa jih shranimo daleč proč od našega pogleda. Zelo primerno odlagališče za vsak slučaj je podstrešje, hvala bogu, da ga naša hiša nima. Torej, moja domača naloga se je začela tako, da sem naredila seznam stvari, ki bodo romale na odpad. Ni bilo lahko, še zdaleč ne, je bilo pa vredno. Pretreslo me je spoznanje, kako smo ljudje navezani na stvari še dolgo potem, ko več ne služijo svojemu namenu. Ločitve so boleče, pa naj se ločujemo od ljudi ali stvari. Odbiranje in sortiranje šare me je tako silno zaposlilo, da nisem utegnila niti pomisliti, za kaj vse bi lahko porabila denar, ki se je zrcalil v že zdavnaj pozabljenih, odvečnih in neuporabnih stvareh. Trikrat bom premislila, preden bom kaj kupila samo zato, ker je poceni. Obljuba je močna, zelo močna mantra, kompromisi odpadejo, pa naj so videti še tako upravičeni, za nakup te ali one stvari, preprosto se ne izide. V navado mi je prišlo, da zdaj kar sproti odvržem ali podarim stvari, ki jim je rok trajanja potekel. Moj še ni.

Pred davnimi leti se je moja družina vselila v zelo staro hišo na Aljaževem bregu. Govorilo se je, da je to ena najstarejših hiš na Bistriškem. Čigava naj bi bila, ni vedel nihče. Vseh sedem let bivanja v njej nismo plačevali najemnine, elektrike tudi ne, v vodnjaku pred hišo vode ni zmanjkalo nikoli. Pred našo vselitvijo je tam stanovala družina, ki je izkoristila priložnost in se vselila v sosednjo, dosti boljšo, čeprav je bila namenjena nam. In tako je ta prastara hiša za dobrih sedem let postala naš dom. Na pročelju je bilo šest majhnih oken, v

pritičju so bila zavarovana z železnimi križi, v nadstropju pa ne. *Porton* je bil masiven, z veliko ključavnico in velikim ključem, ki je bil bolj za okras kot za zaklepanje in varovanje doma pred tatovi in cigani. Ciganov smo se res hudo bali. Govorilo se je, da kradejo povsod tam, kjer je kaj vzeti, tudi majhne otroke, da kradejo. Čudno, da so jim naši stari podtaknili krajo otrok, ko pa so jih sami imeli za cel regiment. Bistriška mularija kot tudi odrasli si nismo upali blizu, kajti tam so bili resnični, pravi pravcati cigani, posejani čez vse Kudrove njive, skoraj do vrat policijske postaje. Oblečeni v cape in umazani kot sam hudič. Prej nismo nikoli zaklepali vhodnih vrat, s prihodom ciganov smo jih začeli zelo skrbno zapirati. Sicer res ne vem, kaj bi nam naj ukradli, ko pa smo jim po imetju bili zelo blizu. Vrata, no ja, saj to niso bila navadna vrata, ne, bil je masiven *porton*, tak kot obstajajo tudi na Krasu in v Istri. Zaprla sem jih lahko le od znotraj in odprla tudi. Šlo je za velik podvig še ne desetletnega otroka. Nič manjši podvig ni bil spust skozi okno. Sosedova drva, zložena ob zidu naše hiše, so me reševala pred trdim pristankom in težkim plezanjem noter. Ko je zmanjkalo drvene podlage, je bil podvig hudičevo zahteven in res ne vem, kako mi je uspelo splezati po zidu, se zavihetati skozi okno – samo še v filmih lahko vidiš podobne prizore, a tam to počnejo kaskaderji. V pritičju je bila velika veža. Na desni strani je bilo stranišče na štrbunk. No, ni bilo ravno na štrbunk, ker smo bili nemarni in ga nismo redno ribali, smo na videz uporabljali lažjo varianto, kot bi jo sicer, če bi skrbeli za snago tega prostora. Na levi strani je bil velik svetel prostor, ki so ga bivši stanovalci obdržali za hrambo stare šare. Na levem koncu velike in prostrane veže so bile lesene stopnice, po katerih smo se povzpeli v prvo nadstropje. Na levi je bila kuhinja, na desni dve spalnici, večja je pripadala staršem, manjša enemu fantu in štirim deklicam. Kuhinja je bila dobro zaščiten bivalni prostor. Varovala nas je pred hudo burjo in mrazom. Miza na sredi, majhna omara in zelo velik šparget – to je tudi bila vsa oprema, kar jo je naša kuhinja premogla. Borna svetloba, ki je prihajala skozi majhno okence, je dajala čaroben pridih skromni, a čedni kuhinji, vsaj takrat, ko so bila tla skrbno poribana. Strop in tla v spalnicah so bila rešetasta, zbita iz desk, ki so se z leti presušile, da so med njimi nastale velike špranje, skozi katere je vleklo kot sam hudič, ko je burja besnela okrog hiše. Ne vem, katerega leta je bil tisti hud potres, ki je povzročil veliko materialno škodo na hišah, ki so tako ali tako že bile stare in dotrajane. Tisto zimo je zapadlo veliko snega, streha je pod njegovo težo zaječala in se sesula vase. Naš ate je delal na Javorju, v tovarni za razrez lesa. Mislím, da nam občina ni hotela ali pa ni znala pomagati. Nekega sončnega, vražje mrzlega dne, sta prišla dva možakarja in začela popravljati streho. Popravilo je doniral takratni direktor Drago Grlj, bog mu daj v miru počivat. Radovednost mi ni dala miru. Tako sva s sosedovo Ano splezali na streho, da vidiva, kaj se tam gori dogaja. V zidarskem vedru je gorel ogenj, zidarja sta si grela roke, ki so bile izpostavljene trdemu delu in hudemu mrazu. Midve sva si tudi pogreli roke, pozneje pa opazili, da so se nama osmodili lasje, obrvi in trepalnice, a ne hudo. Naša hiša je bila nižja od sosedove, kar je imelo neslutene posledice zaradi dimnika, ki je bil prenizek, da bi dobro vlekkel. Dim se je obrnil tja, od koder je prišel, kar je bil vzrok nenehni zadimljenosti v že tako majhni, ne zračni kuhinji. Potrebno je bilo malo dobre volje in iznajdljivosti, dvigniti dimnik meter višje je ostal problem, dokler se hiša ni porušila oziroma so jo porušili, nas pa še pravi čas preselili v bližnjo vas.

Pred nekaj dnevi sem bila na nekem srečanju. Zapletla sem se v pogovor z nekaj let mlajšo žensko, ki je ne dolgo tega postala stara mama. Ja, tako je rekla. Čudežno, da še obstajajo stare mame, mar ne? Sodobni čas jih je povozil, zdaj so samo še mama Mima recimo, ali kar Mima. Štiri mesece je bila brez računalnika, strela, da ga je uničila, tako je rekla. Sin ji je kupil pametni telefon, darilo za okroglo obletnico. Navdušena je razlagala, kaj vse ta pamet zmore. Lahko telefonira, brska po spletu, se pogovarja po skajpu, slika v nedogled, kako da ne, pameten telefon zna vse to in še veliko več. Njena pripoved me je navdušila, sprožila in zakuhala pohlep, ni kaj, čimprej ga moram imeti tudi sama. Malo je manjkalo, da stara zaostala Nokia ni končala v bližnjem smetnjaku. Rešila ga je misel botra, ki je ublažila ubijalsko namero 'tudi brez pametnega telefona lahko jadram skozi vsak dan'. Na svoj način sodobno tehnologijo občudujem, marsikaj tudi pridno uporabljam, recimo računalnik, rada se vozim v dobrem avtu, uporabljam digitalni fotoaparati ipd. Ko je nadležna misel potihnila, sem dojela, da te pametne igračke zaživijo šele v človeških rokah, da za vogalom že čakajo novejša, lepša, dražja. Pametne gor pametne dol, meni ne bodo nikoli enake. Brez energije so nič, dober primer je avto, še tako krasen in dragocen ne bo mrđnil z mesta, dokler nekdo ne obrne ključa. Enostavno, mar ne? Ni slabo, da v zavesti ohranjamo zdravo misel, kako stvari delujejo, nikoli nas ne morejo posedovati, če jim tega ne omogočimo sami. Nekje že čaka pametni telefon, da ga posvojim, se predvsem z njim poigram. Ah, kaj naj še rečem, saj ni kaj reči, vse z mano vred ima omejeni rok trajanja, vsaj kar se uporabnosti in videza tiče. Morda tudi mene za vogalom čaka že povsem nov videz. Se bom pozanimala: o tem pa kdaj drugič.

Dišeča svečka je že gorela, v kristalnem kozarcu martini, tiha glasba je napolnila prostor, prisluhnila sem utripu srca in z desno roko zakotalila klobčič s srebrno nitjo. Ustavil se je na kolodvoru v nekem drugem času, ki ga ni več. Je le spomin, ki bo stkal zgodbo o meni in še komu. Ko sem se dodobra razgledala, sem opazila gruče otrok, ki so živahno mahali z rokami in se ozirali proti zahodu. Še nikoli nisem bila na nobenem kolodvoru, niti vedela nisem, da obstaja nekaj takega, kot je vlak, ki vozi po tirih. Ušesa so se napela, ko sem prisluhnila pogovoru dveh mam. »Še pol ure in vlak bo tu. Skrbi me. No, saj veš, bo tam v tisti koloniji res dobro poskrbljeno za našo razposajeno otročad tako, kot so obljubili?« »Upajmo, da bodo,« je zavzdihnila druga mama. Nekaj dni pred odhodom v kolonijo je moja sestra Biba postala nekam čudna. Manj se je igrala z mano kot tudi z mulci, ki so se z nama radi igrali. Niti minuto miru ni imela pred mano, bila sem ji stalno za petami. Zlepa se nisem dala odgnati. Najraje me je zlasala, da se me je odkrižala vsaj za dan ali dva. Tudi na dan odhoda v kolonijo se nisem dala odgnati, ne. Ihtavo in trmasto sem rebila za njima, čeprav sta me mama in ona vso pot podili domov. Bila je dokaj dobro oblečena. V roki je imela majhen rjav kovček z nekaj spodnjega perila in majhnim kosom mila. Ne vem, kaj za enega vragca sem morala zganjati, da je mama končno popustila in rekla: »Ja,« ravno takrat, ko je parna

lokomotiva zapeljala na kolodvor. Iz ogromnega dimnika je pihal gost črn dim, ki je dražil grlo in se sesedal na obleke in lase mam in otrok. Otroci so se hitro poslovili od sester, bratov, tet, predvsem mam, očetov tam ni bilo, so delali. Z lahkoto so se povzpeli v vagone, posedli na trde lesene klopi in tiho čakali, da jih vlak odpelje v kolonijo nekam na Dolenjsko, tako so rekli učitelji v šoli. Med njimi sem se znašla tudi jaz, brez kovčka brez mila in dodatne obleke. Na končni postaji nas je čakal velik vojaški kamion, ki nas je odpeljal do šole, kjer so nas prešteli in razvrstili po sobah. Bila sem slepi potnik, kar pomeni, da me ni bilo na seznamu. Spala sem s sestro, bila sem ji v napoto in če je le mogla, me je zbrcala, da sem pristala na trdih tleh. Kopali smo se v bližnji reki. Učitelji so bili starejši fantje. Nisem bila deležna šole plavanja, brez kopalk se pač ni izšlo. Ob reki je raslo grmičevje, ki se je zrcalilo v vodi in ji dajalo pridih zelenila. Kamenčki lepi beli, ki jih je bilo na bregu reke neskončno veliko so postali moje najljubše igračke. Močnik iz belega zdroba ali grisa, polit z grenkim kakavom, je bila skoraj edina hrana, ki sem jo dobila, včasih tudi te ne, saj nisem bila na seznamu. Šola je bila velika, okna in vrata tudi, za šolo je bil velik lep vrt z nekaj sadnimi drevesi. Na njem smo se pogosto igrale gnilo jajce in v krogu plesale in pele Rdeče češnje rada jem. Nekega popoldneva, ko je bilo igre konec, so deklice izpuhtele, ni jih bilo več. Tihota me je predstavila v drugi svet. Pred mano je stala majhna zala deklica, oblečena v tanko rožnato oblekico, ki je bila v pasu natrgana, pod njo pa nič. Vedela je, da bi znala sama zašiti tisto zevajočo odprtino, a kje naj dobi šivanko in sukanec, koga naj vpraša, bila je vendar nevidna. Teden dni kolonije je šel h koncu. Skozi dan, ko smo se vračali domov, je zavel mrzel veter. Tovornjak, s katerim smo se peljali do kolodvora, ni bil zavarovan z običajno platneno streho. Otroci so nase navlekli vsa pomožna oblačila, kar so jih premogli. Za to je poskrbel Rdeči križ, teden dni pred odhodom v kolonijo so jih razdelili, česar je bila deležna tudi moja sestra Biba. Tanka rožnata oblekica me pred mrazom ni mogla zaščititi, poskrbela pa je, da sem ostala nevidna. Vsi otroci so dobili popotnico, ameriško, tisti čudežni rumeni UNRE-in sir. Nekateri ga niso marali. Govorili so, da ni dober, ne vem, meni je bil, tako kot mesne konzerve, bog pomagaj, saj drugega ni bilo. Da me od mraza ni pobralo, sem se tiščala k sestri in njeni sošolki. Na domačem kolodvoru naju ni čakal nihče. Ate je delal. Mama je šla po svoje – od sosede do sosede na babji klepet. Med potjo do doma sva izgubili polovico konzerv, kar sva opazili šele doma. Kar jih je še ostalo, sva razdelili med sestre, ki so navdušeno cmokale, ko so žvečile rumeni ameriški sir.

ČARLI

Dovolite, da se vam predstavim. Sem najnovejši atraktiven francoski model na štirih kolesih. Po dokaj čudnih poteh sem pristal v dolini reke Reke. Na štirih kolesih je napičena karoserija, vsečna na oko, narejena iz tenke polčevine. Blatniki se svetijo v črnem, vrata v temno vijolični barvi. Platnena streha se lahko zvije kot rolada in model se spremeni v kabriolet. Na prednjih blatnikih čepita dve luči, ki v mraku in temi plašita živalce, ki nameravajo prečkati cesto. Dvotaktni motor z zračnim hlajenjem v moji notranjosti in drugi pomožni deli mi omogočajo, da dobro služim svojemu namenu, modele vozarim po širnem planetu, za prečkanje morij in rek poskrbijo trajekti, le po zraku še ne znam leteti.

Hudomušno, a simpatično novo ime Spaček, je spodrinilo Čarlija. Verjemite mi, da mi je nadvse všeč. Sproti bo razkrito, kaj se lahko zgodi, če kak del *odfali*. Sicer sem še nov, kar pomeni, da lahko veselo in brezbrizno brzim po asfaltu, na katerem se res zelo dobro znajdem. In tako je šlo iz leta v leto. No, ne bom se hvalil, kje vse sem bil in kaj vse me je med tem *tokalo*. Pleh je počasi naširala rja, baterija je pešala, gume so se obrabile, le dvotaktni ritem motorja je bil trdoživ in ni popuščal. Za pleh je poskrbel klepar Pepi, poklepan in *poflikan* sem si še sam bil všeč. Baterija je včasih zatajila zaradi oksidacije na klemah, ki jih ni bilo težko postrgati. Ne vem točno, kdaj je to bilo, ko sem pristal v Firencah. Bil je maj, ja maj, praznik dela. Na obrobju mesta, v senci pod košatim drevesom sem dremal, medtem ko sta moja modela lazila po mestu in z očmi požirala firenške znamenitosti. Modelke je zmanjkalo – za dobro urico se je skrila v katedralo, da je našla sebe. Naposled sta modela sklenila, da prespita v mestu. Pa se ni izšlo, vsi hoteli so bili zasedeni, niti podkupnina ni delovala. *Njente*. Naj je model še tako jezno obračal ključ, zaganjač se ni odzval. Odzval se je šele na ročni zagon, sicer s težavo, vendar je šlo. Na jutro odhoda v Firenze sta modela namreč pozabila, da je baterija z zadnjimi močmi zagnala motor, a to je šlo mimo njune pameti in ušes. Šele tu sta dojela, da je baterija povsem *fuč*. Ker tudi tam, kamor so jima svetovali v hotelu, naj gresta, ni bilo prostora, so ju od tam napotili še bolj na obrobje Firenc. Tudi tam je bilo vse zasedeno in nazaj grede sta me stlačila na ozko gozdno pot s prednjim delom tik do ceste. Z majhnim odzivom in vožnjo navzdol je bil vžig zagotovljen. Ni mi jasno, kako ti odštekan modeli hodijo po svetu z nekaj lirami v žepu, a če se ti zgodi kaj takega, res nista odveč vsaj kakšna dekica in topla majčka. Tiha zvezdna noč nas je umirila in vsi trije smo zakinkali, vsaj tako se nam je zdelo. Kot bi zvezda treščila vame, me je iz dremeža prebudila svetloba močne luči, še bolj pa vpitje dveh mož. Modela sta počasi le prišla k sebi, prisluhnila vpijočemu moškemu, ki je kar naprej ponavljal 'bruto' in 'monstrum'. Razvozlavanje je trajalo kar nekaj časa, popisovanje in izpraševanje tudi. Navsezadnje je to bilo v jeziku, ki ga modela nista umela kaj dosti. Končno je model vprašal velikega prijaznega policajca, kako so zvedeli za nas. Nekdo, ki je pozno v noč šel tam mimo in opazil nekaj čudnega, je obvestil policijo. Ovadeni smo bili, ovaduh pa je bil angel varuh, ki nas je rešil skoraj gotove morije. Dva meseca pred tem sta bila tam umorjena dva mlada modela. Šele doma smo iz časopisja izvedeli, da je v tistem okolišu nekdo moril celih sedem let. Kak mesec pozneje je bil monstrum že zaprt. Jutro smo dočakali na parkirišču blizu *coffe bara*, ki je bilo osvetljeno kot novoletna jelka. Kava je močno zadišala, še rogljiček in *drito* domov, samo ne preveč glasno, smo vsi trije zamrmrali. Nekje na pol poti je odletela dotrajana izpušna cev. Kadilo se je kot sam vrag, grmelo še bolj. Kmalu za tem je šel v *maloro* še lonec, zračna loputa je poskrbela za dotok svežega zraka, da sta modela ostala pri sebi. Ogljikov monoksid je sila nevarna reč, zaspiš in se nikoli več ne zbudiš. Čez nekaj dni sem že dobil novo baterijo, nov lonec in izpušno cev, a leta so naredila svoje. Počasi sem nehal služiti svojemu namenu, bil sem zrel za odpad. Hvaležen sem mojima modeloma za dogodivščine, tudi te, ovite v skrivnost noči, o kateri se ne govori. Nisem končal na odpadu, ne, prodan sem bil nekam na Gorenjsko za dokaj dobro ceno. Zna biti, da me bo nov gospodar povsem obnovil - tudi to nekaj šteje. Hura, še se bom podil po cestah, malo manj hitro, a to je tudi vse, kar znam.

Leta 1943 je razpadla Italija, ki je celih petindvajset let gospodovala v naših krajih. Zgradila je mnogo cest in veliko vojaških utrdb. Ena takih velikih je bila in je še v naši dolini. Nova oblast, ki jo je združevalo pet republik, je vojaške utrdbे napolnila z mladimi fanti in jih spremenila v vojake. Ob praznikih in nedeljah so preplavili mestne ulice. Slaščičarna v Cankarjevi ulici, katere lastnik je bil Makedonec, je bila bogato založena z raznoterimi slaščicami, epicenter, kjer so se največ in najraje zadrževali. Pitje in točenje alkohola vojakom ni bilo dovoljeno. Ne dolgo tega je pod zemljo izginil zadnji bistriški kot tudi vojaški simbol, olimpijski bazen, ki so ga skoraj v celoti zgradili vojaki. Le skakalnica je ostala kot opomnik nekega časa, ki ga ni več. Ogromno luknjo za bazen so vojaki skopali zgolj s krampi in lopatami. Nakopano zemljo so odvažali v lesenih *karjolah*, jo naložili na vojaške kamione in jo odpeljali neznano kam. Z dobrim delom so si prislužili dodatni nedeljski izhod v mesto. Sprehod po ulici, pogled za lepim dekletom, obisk kina, je bilo vredno truda, ki so ga vložil v tako pomemben projekt. Zgrajen je bil v rekordnem času. Ob odprtju bazena so na odru blesteli vojaški starešine in vplivni Bistričani. Raja je bila v ozadju, Pero, komandant garnizona je zbrano množico nagovoril in poudaril, da nas družita bratstvo in enotnost za nove zmage naprej. Raja je potegnila ta kratko, kopanje v bazenu je bilo plačljivo. Modelom s posebnimi zaslugami ni bilo treba plačati nič. Z enakim ničem so lahko uporabljali tudi lesene kabine za preoblačenje, skakanje s petmetrske skakalnice po odrivni deski in *pupe* smo se lepile na skakače, naj so skakali na noge ali glavo, bili so nekaj posebnega. Voda v bazenu je bila bistriško grozno mrzla. Od izvira do bazena je bila kratka razdalja, a se po ozkih temnih in hladnih ceveh globoko pod zemljo ni utegnila niti malo segreti. Čiščenje bazena je bilo obvezno, zaradi higiene in strahu pred okužbami. Praznjenje je trajalo vsaj dva dni, polnjene približno toliko. Uporaba klora je podaljšala rok uporabe za teden dni, ne več. Bistriška mularija se je raje kopala v reki Reki, voda je bila dovolj topla čez vse poletje. Močan dežni naliv je znal pomešati vodo z blatom, povečati pretok, poglobiti jezove z vrtinci, ki so bili zelo nevarni tudi dobrim plavalcem. Babji jez se je imenoval ta del reke, v njem je utonilo kar nekaj vojakov in tudi moj sošolec. Po tistem smo bili bolj previdni. Ko se je nevarnost povečala, smo mrknili malo višje pod zemonski most. Pod starim mostom, ki je grozil, da se bo sesul pod večjim bremenom, nam je bilo prav lušno. Pas iz plutovine, zavezan okrog pasu, je bil odlično pomagalo pri učenju plavanja. Ko nas je zamikalo, da bi se izkazali v plavanju in skakanju, smo si dostop do skakalnice in bazena naredili kar sami. Na manj vidnem mestu smo pod mrežo naredili rov in se po trebuhu splazili na prepovedano stran. Mogoče so nas redarji opazili in se delali, da nas ne vidijo. Mogoče. Nekaj skokov, malo plavanja gor in dol in že je bilo konec veselja. Dan prej napolnjeni bazen, v njem mrzla voda, ki je sonce še ni utegnilo poljubiti – težko je bilo delati se heroja. Vzdrževanje bazena, ličnih garderob in malega kafiča je dosti *koštalo*, vstopnina, ki je ponikala neznano kam, ni krila stroškov. Počasi, a nezadržno je slavni bistriški olimpijski bazen začel propadati. Veliko, preveliko let je trajal spor med tem, ali naj se bazen sanira ali zasuje. Tudi reka Reka že dolgo ni bila več primerna za kopanje, onesnažena je bila s fekalijami in pesticidi. Pretirane škode ni bilo, vsaj kar se kopanja tiče. Opatija s Slatino, prelepo plažo, nas je povsem očarala. Bil je to nov svet, ki ga do takrat še poznali nismo. V času praznikov in ob nedeljah je bil vlak povsem natrpan.

Tako so Matulji postali najbolj znan kot tudi lepo urejen kolodvor med Bistrico in Reko. V tem času smo postali malo bolj premožni, pokupili smo polovico Zastavinih avtov, šli malo dlje od Opatije, osvojili Moščeničko Drago in jo vzeli za svojo, do današnjih dni. Kopalni avtobus je nekaj najboljšega, kar bistriška Občina nudi svojim občanom, in to res nekaj šteje, brez izjeme za vse. Otroci do dvanajstega leta brezplačno, seniorji štiri evrčke, drugi malo več, demokratično mar ne? V arhivu imam shranjeno fotografijo zasutja bazena. V času, ko svet pretresajo socialni cunamiji, res ne vem, ča bo koga še zanimala legenda o nekem bazenu.

KOLESARJI, OGROŽENA VRSTA

Vrbovce ogrožajo medvedi in menda tudi volkovi, ki se klatijo čisto blizu vasi. Tako je povedala Martina, ki se medvedov in volkov grozno boji, kolesarji pa se hudo bojimo podivjanih voznikov, ki tiščijo plin do dna. Kar pogledjte: če grem v Šembije, so klanci, brkinska slemenska pot, eh, da o njej niti ne govorim, do Rjavč te je lahko konec. Novokračine, Jelšane in evo ti ga, že si na zelo prometni cesti, kjer te kakšen oklepnik kaj hitro zrine s ceste. Niso nevarni samo veliki, ne, enako nevarni so tudi tisti majhni avtiči, ki kot nadležne ose sfrlijo mimo tebe. Zelo spretno zapeljejo v škarje, ne oziraje se na ostale udeležence v cestnem prometu, kolesarja prisilijo, da se umakne k skrajnemu robu voznega pasu, kar se lahko zelo grdo konča. Od Črnih njiv do Kaktusa in še naprej do Sviščakov je dokaj zahteven vzpon, ni za 'običajne' kolesarje. Osvajanje klančin ima svoj mik. Ko se odločim za 'via Kočanja', ki je po mnenju večine kolesarjev dokaj enostavna, tudi ne hudo nevarna, ker ni težkih tovornjakov, jo uberem kar čez Žabovco. Po dokaj dobri poljski poti ni težko priti do Vrbovega, po vaški cesti skozi Vrbico in Jablanico, pa spet na magistralno do Zabič. Zelo rada in kar pogostoma grem v Dleto. Po dobri gozdni cesti res ni težko priti do meje. Tu redkokdaj srečam kakšnega kolesarja, mislim, da ga še nisem. V Dletu je mobi gluha, v primeru predtrta zračnice te reši pribor za krpanje in pumpa. Zgodilo se mi je že, ko sem bila še zelo globoko v gozdu. Počilo je kot sam vrag, plašč zadnjega kolesa je dobesedno razneslo, bil je čisto zlizan, a tega niti opazila nisem. Štiri kilometre ni bilo težko prehoditi, vreme je bilo prekrasno, a kot nalašč ni bilo nobenega traktorja, policijskega avtomobila še manj. V tišini gozda so misli bolj vidne in slišne in so se takole pogovarjale: 'Res, ma čisto zares, bi se spodobilo, da bi v naši dolini naredili vsaj eno kolesarsko stezo. Poljska pot čez Žabovco je prav primerna in dalo bi se jo preurediti v kolesarsko. Glede na obdelana polja je traktorski promet zelo redek, steza bi bila varna in primerna vsem kolesarjem.' Pred nekaj dnevi, ko sem pogumno osvajala klance proti Studeni Gori tja do Pavlice, sem zavila desno proti Sabonjam in uživala v lepem, toplem jesenskem dnevu. Pod Harijami, kjer se začne strmi klanec, so me prehiteli kar trije tovornjaki, drug za drugim, bog pomagaj, malo je manjkalo, da nisem končala pod njihovimi kolesi. Uh, sem bila jezna in če bi mogla, bi vsakemu primazala klofuto, da bi kar nekaj dni rdeč hodil naokoli. Kar pogledjte, kako tovornjaki drviyo skozi Bistrico, še sreča da ni večjih nezgod. Mračilo se je že, ko sem se vračala domov po spodnji cesti ob železnici, zijala in štela sem tovornjake, ki so drveli proti mejnemu prehodu v Jelšane. Petnajst sem jih naštela. Na Pregarje pa tudi vsak dan ne morem

lesti, čeprav je to najbolj varna cesta od Harij naprej. Prometa skorajda ni, oko se kar ne more načuditi lepoti hribov in dolin. Sicer ubiram bolj varne poti, a vedno se ne izide. Vozniki velikih in malih mašin ne pozabite, da na cesti niste sami, so take, kot so, a na njih je dovolj prostora tudi za kolesarje.

Kolega Branko je delal pripravništvo pri nas. Na vrsti je bil obisk pr' Fkuču in mi pravijo: »Boš šel ti.« Zakaj ravno jaz? Saj sem bil priden.« Pa greva z Brankom. Ko prispeva, greva najprej v štalo. Polna štala živali (kakšnih 20 glav), tla so bila posuta na *frišno* z žaganjem, vendar – ko si stopil na tak nastilj, si v nizkih čevljih takoj vanje zajel gnojnico. Ko končava v štali, greva še v hišo, da napišem, kar je bilo treba, še kašno rečemo in spijemo skoraj obvezen *kafe*. Ubogi Brane ni vedel, ali naj me čaka stoje v kuhinji, ali naj gre raje ven. Ko sem končal, grem tudi jaz ven in čez čas mi pravi v avtu: »Šele sedaj mi je jasno, ko si rekel, 'saj sem bil priden, zakaj ravno jaz?'« No, da še malo popišem te »čudežne« Fkuče v Utovljah (na Krasu). Na novi kredenci v kuhinji je stala plehnata škatla z orodjem za popravilo strojev. Jasno, da ni dolgo zdržala, kredenca namreč, res je bila narejena iz iverke, pa vseeno. V kuhinji so imeli kavč, že ves pokvečen. Saj ni čudno, psica ki je hodila tudi po dvorišču, ki je bilo večkrat usrano in mokro, je mokra in umazana prišla v kuhinjo in se pognala naravnost na kavč. Tudi jagnje, ki je osirotelo, je imelo svoj prostor na kavču. Niti potrebe, jasno, ni šlo opravljat ven. Ko smo ob neki drugi priložnosti prišli k njim, pravi Olga: »Naš očka je pobelil kuhinjo«. Pa gledam in zazdelo se mi je, kot bi nekdo slabo pomil zid. Stari Fkuč Jožef, Slavkov oče, je bil župan v Tomaju pod Italijani. Pa so prišli revolucionarji, da ga likvidirajo in ravno takrat so pripeljali domov dva njegova sina, mrtva, ki sta padla v partizanih. Bilo je 2. februarja 44, padla sta v kraju Douce, na cesti Komen-Branik, tam nekje pod predantičnim gradiščem, kjer so tudi ruševine cerkvice sv. Martina. Očitno se je stari družil tudi z Nemci. Mrtva brata sta bila Ladko in Milko. Stara komaj leto ali dve več kot 20. Jok matere je revolucionarje odvrnil od nameravanega. Pa pravi nekoč Olga: »Sem bila *fermiera*« (bolničarka) In ne samo to, igrala je na klavir, tudi ročna dela ji niso bila tuja. Ko je Aktiv kmečkih žena pripravljala razstavo, je Olga prispevala kar nekaj največjih izdelkov. Bila je Živčeva iz Merč. Njen oče je bil velik kmet in za časa Avstro-Ogrske je imel dovoljenje, s katerim je lahko vstopil v kobilarno Lipica, ko marsikdo ni smel. Olga je bila tudi kooperantka Sivilanita in je zanje šivala kravate. Naložila si jih je v velik cekar, odvezala krave, cekar čez rame in hajd. Pa so ji rekli nekega dne, da naredi preveč, da preveč zasluži in naj odpre obrt, pa je rekla »*farčavar*« (tržaška kletvica, ki izhaja iz »farsi scavare«, ali farsi scoppare ali 'j...se'). Slavko se je v Trstu izučil za avtomehanika. No, na njihovi kmetijski mehanizaciji tega ni bilo videti. Nakladalka je bila zvezana z *dratom* in vse je štrlelo od nje. Olga je med 2. svetovno vojno živela v Nemčiji pri nekem kmetu in če se prav spomnim, je znala reči, da je bilo pri njih še slabše. Sicer pa je Olga še živa in bi jo lahko podrobneje povprašal o tem. Imela sta dva sinova. Mlajši Marjo je bil sila gobčen. In Olga ga je dostikrat pohvalila, da se nobenega ne boji. Ma, ko je njej pregovarjal, ga je nagnala iz hiše, tako da je njegovo perilo iz sobe zmetala kar čez gank na dvorišče in mu prepovedala vstop v hišo. In kako je šele bilo pri njihovi sosedi lepi Marti, in kako je bila uštimana, a o tem kdaj drugič.

Zdravo se prehranjuj in zmerno jej. Kaj to pomeni? Dosti se giblji. Brez alkohola, pa karkoli to pomeni. Nič tobaka prosim! Pa vsi veste, kdo je bil Winston Churchill. Umril je okoli 90 let star. Nikoli se ni zdravo prehranjeval, še manj skromno. Požrl je vse, kar so postavili predenj in še več. Saj mu je bilo videti že na zunaj. Poleg tega nobene telovadbe, nobenega gibanja, razgibavanja. Povrh tega je kadil. Cigare. Če mene vprašate, preveč. In pil je tudi dosti preveč. Ena flaša viskija na dan, kolikor je že to. To je prišlo na dan preko njegovega dvojnika, ki ga je zamenjal, ko se je šel na Jalto dogovarjat s Stalinom in Rooseveltom. Dvojnik je bil *pljunuti* Winston, kot rečemo mi, zamenjal pa ga je, da so preslepili morebitne dvojne agente, ki so delali za Hitlerja. Poleg tega se ve, da je enkrat kupil 500 l bolgarskega črnega vina; zelo dobro, da je bilo. Spil ga je prej kot v enem letu, sam, jasno, brez da bi mu kakšen gost vsaj malo pomagal. Ni to malo dosti? Kadar je bil doma, je začel s šampanjcem že pred zajtrkom. Pa še infarkt ga je, ko je šel v ZDA pregovarjat Roosvelta, naj pristopijo proti hitlerjanski koaliciji v Evropi. In nič se ni zdravil. Njegov osebni zdravnik je postavil diagnozo. K Ameriškim specialistom nista šla, ker bi takoj cela Amerika vedela, kaj se mu je zgodilo. In to bi vplivalo na nadaljnja pogajanja. Angleških pa tudi nista poklicala iz istega razloga.

Spomnim se nekega kovača, takrat sem imel kakšnih 10 let. Bil je tam nekje od Pesnice pri Mariboru in dočakal je 100 let. Z njim so naredili intervju. Pa je povedal, da on dan začne najprej z enim šnopcem na tešče, pa mislim, da je jedel tudi špeh. Potem pa dva deci k dopoldanski malici, pa dva h kosilu, popoldanska malica in po večerji še enkrat, ali celo večkrat po dva. 100 let je ućakal. V Avstro-Ogrsko vojsko ni bil sprejet, ker so dohtarji ugotovili, da ima slabo srce. Prosim vas lepo! Kovač! Pa še več kot 40 let je delal v kovačiji, da si je penzijo prslužil!

Potem je v sosednji ulici v Mariboru, kjer imamo hišo v Kosarjevi ulici, živel nad Prejaci ženska, s katero so naredili intervju, ko je imela že kakšno več od 100. Pa je tudi povedala, ko jo je novinar vprašal za recept za tako dolgo življenje, da pri hrani ni bila nikoli izbirčna in da spi je vina več *ku kšn pijanc*. Tudi ona je rekla, da začne z dva deci pri dopoldanski malici in tako pri vsakem obroku, po večerji pa še enega ali dva po vrhu. Prebiral je lahko brez *špeglov*, imela je kup *cajmgov* še iz Avstro-Ogrske, takih z malo večjimi črkami. Je prećitala *cajmg* in ga zložila na drugi kup in ko je konćala, ajd na novo.

Tudi stric Frenk iz Amerike, kot so ga sorodniki imenovali, je umrl v 103 letu. Zjutraj je v kopalnici sicer nekaj telovadil, kakšno uro je porabil za to. Zvečer pa je rad zavil v gostilno, da se je kaj pomenil in predvsem spil nekaj glažkov šnopca, pa tudi čez dan se ni branil kozarćka vina. Mi je pravil drugi bratranec, Toni Škulirjev z Baća pri Knežaku, da je stric zvečer prišel v vaško gostilno na dozo klepeta in šnopcev. Ma šnopca ni nikoli nobenemu plaćal. Lahko pa je kdo njemu.

Je živel v hiši nasproti une stoletnice na Kosarjevi dohtarca Grmkova, plastićna kirurginja v Mariborski bolnišnici. Pohvalila se je lahko kar z nekaj originalnimi prijemi pri opeklinah kože. Bila je hći posestnikov iz Slovenskih goric in pri njih so delali vinićarji. Ti pa so dobili

za piti, kadar so delali pri njih le šmarnico, ali kot rečejo oni, *šmarjaka*. To je vino, ki ima metanolni alkohol in ne etanol. Pravijo, da je za možgane živ strup. Ona je v to dvomila. Rekla je, da če bi to držalo, ne bi smela doslej sploh imeti možganov, kaj šele samo samo okvarjene. Ko je bila majhen otrok, se je rada potikala okoli delavcev, ki so bili do nje prijazni in so ji dajali pit šmarjaka. In dostikrat je zaradi pijanosti tudi zaspala, tam nekje pri njih.

Se spomnim še ene pripovedi o treh bratih. Njihov oče je umrl pravzaprav v najboljših letih. So rekli, da je kriva neka redka dedna bolezen. In je potem v starosti, kot je bil njegov oče, začel obolevati tudi najstarejši. Ko je šel k zdravnikom, so mu rekli, da je prišel prepozno. In je umrl. Pa je prišlo drugega in je šel takoj k zdravnikom. Pa mu tudi niso pomagali. Pa je prišlo najmlajšega. On pa ni šel k zdravnikom, se je zapil in ostal živ. Res zapit.

Sicer pa, kdo je pijanec? Včasih je bil odgovor, da tisti, ki si upa več spiti kot njegov osebni zdravnik.

Kaj pa Kitajska študija?

Kaj pa Boris Pahor - 100 let in še kakšno čez. Preživel je koncentracijsko taborišče, zdržal do konca. Ne vem, če je kdaj telovadil. Toda pri hrani je še vedno zelo skromen. Ne vem, če tudi pri kavi. Alkohola pa verjetno ne pije.

In na koncu Leon Štukelj. Naš olimpijonec. Telovadec brez primere. V prehrani, kolikor vem, je bil zelo skromen. Kljub temu, da mu je bila izborna prehrana znana in tudi kakšno dobro vince je znal zraven spiti. Telovadil je celo življenje. Spominjam se ga iz mariborskega parka, kako je delal razne telovadne elemente kar na klopcah v mestnem parku. Tudi tiste najtežje. 100 let star je na otvoritvi olimpijskih iger v Los Angelesu pred ameriškim predsednikom Clintonom naredil salto.

In kar koli te prime, ti rečejo, da je to zato, ker narobe živiš. Kaj je narobe, navadno ne razlagajo dosti. Ali pa narekujejo vegetarijanstvo. Kdo pri vragu ve? Jaz mislim, da kolikor ti je namenjeno, tako dolgo boš tlačil travo.

prosinec 2015

SLEVENI, SLUVENI, SLOVENI, SLOVANI?

Kaj mislite vi, kdaj smo prišli sem v Slovenijo? V 6. stol. izza Karpatov? Pomota, ki nas jo narobe uče. Da ne govorimo o zlagani zgodovini človeštva. Mi smo v Evropi staroselci. Mi smo Indoevropejci, Nemci se razglašajo za Indogermance. So upravičeni do tega poimenovanja? In koliko je toponimov po Evropi, ki so razumljivi celo v današnji slovenščini. Jasno, fonetično brani. Če pa bi poznali ledinska imena, kaj bi šele takrat prišlo ven? Ledinska imena se namreč niso spremenila od predantičnih časov (RKP dec. 2014). Tako sva se pogovarjala z Oskarjem iz Križa in na koncu mi pravi: »To moraš zapisati, da ne bo šlo v nič.«

Kamnita plošča z otoka Lemnosa v Egejskem morju: 1885 so v kraju Kaminia našli kamnito ploščo iz 6. stol. pr. n. št., popisano s pisavo, zelo podobno nekdanji etruščanski pisavi, znani iz današnje Italije. Kako znano zveni kamen iz Kaminie? Na Lemnosu pa so veliko pred Grki živeli Pelasgi. Pomislimo, da je napis v njih jeziku. Potem sta si morala biti tudi jezika Etruščanov in Pelasgov zelo podobna. Če nam torej uspe prebrati napis na plošči, potem se razkrije tudi kaj o Etruščanih, ki so jih grški pisci imenovali včasih Tirseni, včasih Tirheni. O njih izvoru v današnji zgodovinski znanosti kroži nekaj zelo različnih teorij. Besedila res ni veliko, velik pa je njegov pomen. Ob izklesani podobi vojščaka potekajo napisi levo in desno od njega in v vijugi nad njegovo glavo in na stranski ploskvi. Še prevod in priredba že pokojnega ljubiteljskega zgodovinarja Mirka Škibina: »Kopje je za naphati (napasti) zjezi. Maraš me javi«, ali kot bi rekli danes: če ti je kaj zame mar, mi javi. V naslednji vrstici: »živiš tu, žre oni te«. V tem času so se pojavili Grki, ki so podjarmljali Pelasge, jasno na njih škodo. Pelasgi in Tirseni sta pri starogrški piscih sinonima. Torej so tudi Tirseni Sloveni oz. Slovani. Preseljeni v današnjo Italijo, so se imenovali Etruščani. Potem so tudi Etruščani hočeš nočeš Slovani.

Lanena knjiga v Zagrebu: sredi 19. stol. je Mihael Barić, rojen 1791 v Semeljcih v Slavoniji, v Egiptu kupil mumijo in jo prepeljal na Dunaj, kjer je takrat živel. V oporoki je mumijo predal muzeju ali akademiji, kar bo prej ustanovljeno. Muzej so ustanovili prej. Medtem so mumijo razvili in v Zagreb je prišla posebej; povoji, v katere je bila zavita, pa zapakirani posebej. Mumija je ženska. Povoji so 13 m dolgi trakovi. Knjiga je bila razrezana na trakove. Lanena knjiga je nastala v 5. stol. pr. n. št. v Egiptu in je verjetno prepis veliko starejše. Lanena knjiga vsebuje približno 1200 besed. Mumija je kakšno stoletje mlajša. Ko so za silo ščistili povoje, so opazili, da so popisani. Mislili so, da so Egiptčanski hieroglifi in so povabili takrat najboljšega poznavalca hieroglifov, da bi jih prebral. Ta je takoj, ko je knjigo videl, rekel, da to niso hieroglifi, ampak neka starejša pisava. Pozneje so ugotovili, da je pisana v runah, ki pa jih niso znali razbrati. Razvozlali jo je uspelo Mirku Škibinu iz Sežane in to preko slovenskega jezika. (Škibin je umrl 2014 poleti v Novi Gorici). Slovenščina ima okoli 60 dialektov in 2 govora, Prekmurščino in Rezijanščino. 1966 je fotograf Ivan Lukman z infra rdečo svetlobo opravil uspešne posnetke celotnega besedila Zagrebške lanene knjige v črno beli tehniki. Fotografije so bile 1986 objavljene v Vjesniku Arheološkega muzeja v Zagrebu in vir je uporabil Mirko Škibin. Tekst je pisan od desne proti levi, naslednja vrstica od leve proti desni, kar nakazuje že usmeritev posameznih črk, recimo E. Knjiga govori o čaščenju boginje Izide. Jasno je torej, zakaj so v Toskani našli svetišča posvečena ravno njej. Izida v Egiptu ureja poplavljanje Nila in plodnost zemlje. Enkrat poleti ob svitu imamo istočasen skupen vzhod Sirija in Sonca, Sirij je darovalka življenja vse od rojstva civilizacije do današnjih dni. Dogoni so prišli do podobne ugotovitve, kot pred njimi Sumerci, Egipčani, Izraelci, Babilonci. Pa nimajo nobene tehnologije in opreme, potrebne za takšne ugotovitve. Sirij je najsvetlejša zvezda nočnega neba, v resnici sta Sirij A in Sirij B zvezdi ozvezdja Veliki pes. V 7. vrstici je kar dvakrat napisano Sloveni. Etruščani so sami sebe imenovali Rasi, Raši, Raseni. Torej so sami sebe zelo cenili – izraz še danes pomeni rasen, pasemski.

Zlate ploščice iz Pyрге: pristanišče mesta Caere, južno Etruščansko mesto, danes Santa Severa v Laciju, ob Tirenskem morju, kjer so pri izkopavanju nekdanjega templja leta 1964, ki so ga Latinci porušili, našli skrite zlate ploščice iz 5. stol. pr. n. št.. Latinci so preganjali

Etruščane, ki so pisali v runah, ker jih sami niso poznali in ne razumeli. O Etruščanih so pisali razni njihovi kronisti velike neumnosti. Ena izmed ploščic je popisana v feničanski pisavi, drugi dve pa v etruščanskih runah. Na eni od treh ploščic piše Sluven in Itala. Torej, od kod smo prišli in kdaj? Kdo je dal Italiji ime? Tudi sicer so preganjali Etruščane, ki so se odselili, nekam v današnje Podmoskovje. Ime od Rasi, Rusi? V današnji Toskani so Etruščanski haplotipi bolj redki, kar je dokaz zgornje trditve. Ženska je bila enaka moškemu, bila mu je enakovredna, ne v smislu današnje enakopravnosti, v smislu feminizma. Žena, ki je ovdovela, je dedovala po pokojnem možu in tudi poročena je lahko imela svojo posest, svojo lastnino. Na javne prireditve je šla z možem, lahko pa tudi sama. In glasno je smela navijti za svojega favorita. Latinščino so pomagali ustvarjati Etruščani, se pravi so bili njeni soavtorji. Latinščina je umeten jezik, nikomur ni materin. Na spomenikih je potem, ko so prevzeli latinico in latinski jezik, še vedno omenjena ženska kot mati pokojnika in ne samo oče – tudi, če je prispevala k postavitvi spomenika le kot žena, mati, sestra ali hči, je tudi napisana ali pa če ga je dala sama postaviti. Danes se Cerkev hvali, da v Sloveniji prevladujejo katoliki, vendar od kdaj? Potem ko so naše prednike nasilno pokristjanili! So bili res prej pogani in verovali in častili karkoli? So častili različne bogove? Ali so bili staroverci? Verjeli so le v enega boga, ki je bil glavni in pod njim so bili drugi bogovi, na mestu, kjer so danes svetniki, ki so odgovarjali za določena področja.

Pisarske Atestinske tablice, danes Este: ekati v pomenu jekati, ječati, jokati, jekam, jekaš, jekal, jekaje. Če je bil na začetku besede soglasnik, ga niso pisali. Obrazila, ki so napisana, so še danes poznana v slovenščini in so ista za sedem sklonov in tri števila. Poznali so dvojino. Vendar Italjani berejo narobe in ne razumejo pravilno pa še razlagajo si po svoje. Komaj kakšen strokovnjak sprejme, da so berljive v slovenščini. Žal, mednje sodijo tudi naši uradni zgodovinarji. Anagrami, palindromi, kako pretkani so bili naši predniki!

Podobno je z *napisom na megalitu v tunelu na Ravnah*, ki je tudi popisano z runami. Za enkrat še nobene resne analize napisa. In to kljub temu, da je Scarfova »prevedla« napisa in mu dala všečno vsebino, odgovarjajočo kraju, kjer megalit leži.

Odkritje *bosanskih piramid* je tudi sicer zgodba zase. Na kratko: začetki njih gradnje segajo več kot 30000 let v preteklost. Berlot je bil šifrer in kriptograf v vojski, šolan za to delo, in je rekel: »Če ne poznaš jezika, v katerem je šifra napisana, je ne boš rešil.« Dokaz so *Navajo Indijanci* kot ameriški »šifrerji« med 2. svetovno vojno na Pacifiku. Kljub temu, da sta se »šifrerja« pogovarjala in tega Amerikanci sploh niso poskusili prikriti, jih Japonci niso razumeli ničesar. Pogovarjala sta se v navajščini, ki je ni, razen njiju, poznal dobesečno nihče.

Prvi Rimski kralj je bil Etruščan. Rim -> Roma -> Ruma, Tibera ob nalivih teče rumena, pesniško poimenovana Flavius Tiberus. Nekako 100 km vzhodno od Rima je kraj Sora ob istoimenski reki. In potem bi naj ne Slovenci nikoli tam živeli? Sora pomeni v sanskrtu 'vijugast gib', Drava 'drveti, dreti', Sava 'zavito teči, savijati' in še Krka 'krkati, krčkati, vreti'. Imena, ki govore o najznačilnejših lastnostih naših rek. Triglav pa ni samo naša gora, najvišja, ampak jih najdemo vsepovsod po t.i. slovanskih deželah. Triglav pomeni 'troglavi bog' in bilo je najdenih njegovih upodobitev nič koliko. In Gopalše, vas pri Cerknem, če zaidemo v sanskrt, pomeni 'govejih pastirjev stan'.

In tako opevana Starogrška kultura! Je, kar jim pripisujejo, res vse njihovo? Dejstvo je, da so pregnali in pogrčili kulturo Pelazgov. Jasno, zelo so si prizadevali uničiti vse, kar je spominjalo nanje. Ženska je bila pri Pelazgih podobno kot pri Etruščanih v vseh pogledih enakovredna moškemu. Homer v Iliadi in Odiseji piše o Trojanski vojni, kjer so Trojancem pomagali Enetoi, Eneti. Veneti? Kot je poznano so Trojanci vojno izgubili in tudi Eneti so bili pregnani. Kam so odšli? Naš arhitekt Fabiani je proučeval etruščansko arhitekturo in jo primerjal s starogrško. Ugotovil je, da so bili Etruščani naseljeni pred Grki in znali so že uporabljati v gradbeništvu lok.

Pa se poigrajmo še malo z besedami:

- Trieste: Trg, terg, tergeste, Trst, Trieste
- Trbiž: trgič
- Milano: mil, milan
- Torino: je od tur? (izumrlo divje govedo, prednik današnjega domačega goveda, *Bos primigenius*)
- Kanin v Reziji: ni od latinskega canis ampak od ... čekan? V rezijščini čanen.
- Današnji Dunaj – Wien, nekoč Vindobona, še celo po prvi svetovni vojni, prej so bile cele četrti, kjer si se lahko v slovenščini pogovarjal sredi ulice in sredi dneva, celo bolnice so obstajale, kjer je bil občevalni jezik slovenski.
- Nemci danes razlagajo ime Berlin iz 'ber', medved, kaj pa, če je ber od 'bar, bara', kar pomeni močvirje, kar odgovarja dejanski legi Berlina? Leži namreč na močvirnem terenu. Vendar to nikogar ne zanima. Najmanj pa Nemce.

Poigrajmo se še malo z besedami in pobrskajmo po Meškovem sanskrtsko slovenskem slovarju:

- Tokare, dotikati, dirati, dodir, tikati, iz italjanščine? Ali iz sanskrta?
- Plav, blau, blue? Od kod je modro?
- Rdeč, red, rot, rosso, ruso, v sanskrtu aroso.
- Dan, day, den, ali še kaj podobnega. Yesterday, mogoče je star dan?
- Hrušica je res od Ad Pirum, vendar prej je bila Krušica, kjer se vse kruši, o hruškah nikjer nič.
- Pa hrib Kokoš južno od Lipice – prej se je imenovala Golina, gol hrib. Italijanom beseda ni pomenila nič pa so naredili Gallino in naši maherji prevedli v Kokoš.
- Pa Sanskrt: mAtA = mati
- Munih = svetnik, menih
- bhrAtr = brat
- marmara = mrmrati
- mrtaka = mrtvak, mrtvec
- mrti = smrt
- moča = drevesni sok
- jAbha = spolni odnos (vulgarno) ne rečemo mi 'jeba, jebarija'?
- Sanskrtsko bru; braviti, brute = praviti, govoriti. Je kaj podobno?
- amA = doma, Arja = plemenito, vredno, arijsko, Arijec.
- India, kaj če je bilo prej Vidia? Od Veneti.
- Ghamáda = kar povzroča vročino. Grmada, in kaj bolj vročega?

- Pes, pesati = 'iti'. Kaj ne rečemo 'pasati'? Hud', hod'ati za iti.
- Agni, vahni = ogenj - ni to nekam po domače?
- Samanjá = semanje, praznično, praznje
- Sîvanî = šivanka.
- Paura, paurika v sanskrtu 'meščan', v nemščini 'bauer, kmet'. Čisto nasproten pomen. Teh besed je sanskrt poln tudi danes.
- ŠilÁ kot' kamen, skala, pečina' - od kod Šilentabor pri Knežaku?
- In Himalaja od 'zima leži', ali originalno himÁlaja v pomenu 'sneg leži'.
- 'Him, himá, hímA' pomeni 'mraz, zmrzal sneg, mrzlo, zima, led'
- Tatá, tAtA = tata, oče, sin
- Táštr = tesar, táksati, tesati
- ruzÁnA = reka. Kaj pa Rižana? Kdaj je bila poimenovana in od koga?
- Lap, lapati = klepetati, šepetati, ali kot bi mi rekli 'čvekati?', Štajerci še danes rečejo 'lapati' za tistega, ki dosti govori, lape so ustnice, lahko tudi gobec.
- In še 'Váruna = nebo, kralj veselja, kralj Bogov in ljudi. Od kod potem »staroslovanski« Svarun? Kje ga je Finžgar našel?

Kaj pa Norveška prestolnica Oslo? Od kod, še Norvežani ne vedo. Kaj pa, če je od 'osel'? Oslo je mesto v zalivu, ki ga obdajajo visoke gore. Na trgu so zato prodajali osle. Najbolj verjetno kakšni »Slovenci«. Pa da najdemo nekaj skupnih besed v baskovščini. Pa madžrski Balaton za Blatno jezero v slovenščini? Manjka nam kakšnih 20000 besed, da ne rečemo več. Shakespeare je uporabljal okrog 21000 besed in velja za zelo veččega angleškega jezika. Angleški slovar iz približno leta 1000: v njem je dosti besed razumljivih v slovenščini. Moškon je rekel, če bi naši raziskovalci znali madžarsko in rusko, bi v arhivih in muzejih v Budimpešti in Moskvi našli dokumente, ki govore o naši zgodovini drugače kot nas naši zgodovinarji uče. Kar je sicer po meri danes velikih narodov, ki veselo potvarjajo zgodovino in se samopoveščujejo. Kaj pravi slovenski avtor Lucijan Vuga v svoji knjigi *Davnina govori*: O Venetih pravi, da so bili paflagonski, povezani z Anatolijo, nekakšen izvor Indoevropcejev. Drugi so jadranski Veneti, h katerim prišteva še baltiške in panonske Venete. Posebej velja omeniti armoriške Venete na atlantskih obalah Francije, ki so bili sosedje z Baski in čez rokavski preliv z južno Anglijo. Živel so na Apeninskem polotoku, v vzhodnih Alpah, proti zahodu do osrednje Švice, o čemer pričajo zgodovinski, etnološki, jezikovni in drugi dokazi, med drugim v ladinskih narečjih, kar najdemo pri današnjih Retoromanih in Furlanih. In kaj pravi sloviti jezikoslovec Pellegrini, ki je proučeval Venete, res predvsem jadranske: »...*Je očiten znak nedokončanosti te in drugih raziskovanj ... izogniti se vprašanju, če pri oblikovanju latinščine vpletemo še venetščino kot tretjega sogovornika med italščino (italico) in protolatinščino, se mora slednja umakniti in se reducira skoraj na ličinko (larva, nedorasla oblika), ki ostaja pri življenju bolj zaradi kulturnih kakor pa jezikovnih razlogov. Z drugimi besedami, gre za to, da se opredelimo spričo nenavadnega, čudnega dejstva: latinščina je imela 'protolatinško' (marginalno) leksiko in semantiko v 'venetski' fonetični preobleki, kar samo po sebi ni nemogoče, pač pa zagotovo terja revizijo našega razmišljanja.*«

Dvojino naj bi poznali samo Slovenci in naj bi bila neka bedasta, nova *pogruntacija*, znana pa je med drugim tudi v sanskrtu in poznajo jo v Savdski Arabiji. Pa verjetno še kje. In ne, ne gre za nov izum.

Na koncu *Vede*, napisane 1000 let pr. n. št. so vede tudi v današnji slovenščini. In okoli 20% besed je razumljivih v slovenščini.

Brižinski spomeniki: dokaz naše pismenosti, umeščeni v 9. stoletje so verjetno prepis veliko starejšega obrazca izpovedi. V njem izpovedani prisega na svojo sveto vero in ne na svojo sveto cerkev, ki so jo dali v obrazec dosti pozneje.

gruden 2014, dopolnjeno v prosincu 2015

<u>JAREK SVETADUŠKI, rojster za obnavljanje cerkvenih kipov in fresk</u>	
1. Sveta nebesa ptičjega perja iz dreka očistil in s firnežem premazal	800 krajcarjev
2. Popravil poslednjo večerjo in tiste duše poflikal, ki so bile za vicedolpočene tako, da so krščansko gledale	900 "
3. Sv. Jakobu nos očistil in osušil, s Duhu nogo nalinal	40 "
4. Sv. Barbari popek zagipsal, Južu Iškarjotu brado pofarbal	77 "
5. Sv. Uršule od strani poblel in grebenček lakiral	100 "
6. Sert in hudiča s stropa zbrisal in Arhangelu piščal popravil	560 "
7. Sv. Mariji prsa popravit, malo dvignil in novega očreka naredil	9.000 "
8. Sv. J. Jofu kago nabrusil in na begu v Svibto devilje-zaflikal	75 "
9. Svi v raju prste skrajšal in jigov list malo višje pozaknil	30 "
10. Sv. Suzani spojnji del telesa popravit, laso postritel in vse druge v red spravil	78 "
11. Neumni devici svetilko napolnil in nav takt uštukal	38 "
12. Sv. Petru rednjico prebelil in prazno nožnjo napolnil	27 "
13. Z mežnarjem za oltar Sv. Marije položil, zbrusiš, poblel in spranje zakital	560 "
14. Sv. Neži sem zobe uštukal, jih belo pofarbal in Sv. Gertrudo od radej obdelal	210 "
15. Sv. Ani kolena unil, oko prezaknil in podplate ostrval pa Sv. Alojziju malho zaflikal	190 "

(foto z interneta)

TONKA

Ko so bili naši otroci majhni in še v vrtcu, smo stanovali v bloku in jaz sem jim nosil domov živali: od morskih prašičkov, zajčkov in tudi psa sem si omislil. Na Kozje sem šel večkrat, tudi h Kristini. Na dvoru je imela majhno psičko, takih je v Brkinih veliko. Ko sem prišel k njim, je psička samo zalajala proti hiši in zanjo je bilo opravljeno, okoli mene pa ni

nikoli silila, če že, potem previdno. Kristina je rekla, da po laježu ve, kdo je prišel. S Kristino sva se dogovorila za mladiča. Seveda, ko bo imela mlade. Psička mi je s svojim obnašanjem zelo všeč. Čez kakšno leto mi sporoči, naj pridem po mladiča. Sam nisem več redno hodil na veterinarske obhode na Kozje, je pa namesto mene to počel Matjaž. Prosim ga, naj mi prinese ščene, ko bo šel na Kozje. Že čez par dni se pokaže s ščenetom ženskega spola. Žal. Mi pravi: »Sem prišel h Kristini na dvor in ščeneta se igrajo na kupu eno čez drugo. In gledam, katero bi se meni najbolj dopadlo. Jo zagledam, takšno lepo šekasto, črno, rjavo belo, lisasto. Pomislim, 'ta je prava'.« Komaj pomisli, že jo ščene pobriše v listnik in se skrije. Ostala ščeneta so se igrala naprej. Pa si pravi: »Samo ti boš šla k Rafotu.« Jo zbrska iz listja, da v avto in gre naprej. Prinese mi jo, jaz pa jo odnesem domov in ji dam jest nekakšen segedin, to je bilo tisti dan ostalo od našega kosila. Psička najprej poje zelje, pa krompir in šele na koncu se loti tistih par koščkov mesa. Skromna, ni kaj. Matjaža je 'prebrala', da jo misli odpeljati in je ušla. Ostala ščeneta, kot sem rekel, so ostala. Pa to ni edini znak njene bistrosti, ali kakor že hočete reči temu. Opazil sem, da je polna glist in dal sem ji Verpanil tablete – tablete proti notranjim parazitom. Zavil sem jih v mortadelo in požrla jih je brez problemov. Peti ali šesti dan jo je začelo zvijati in je prišla ponoči k meni na posteljo jokat, češ »boli me«. Vedel sem. Naslednje dni so šli od nje celi klobki glist. In nikoli več ni poskusila mortadele, če že, potem je vse razgrnila in pregledala z obeh strani, preden je pojedla. Mortadela jo je asociirala na bolečine, ki jih je preživela. Pa je Marija enkrat sesala dnevno sobo, Tonka, psica, pa je ležala na fotelju. In se ni premaknila, kljub ropotu sesalca in pomikanju fotelja. Naenkrat skoči in steče proti vratom, začne lajati, češ spusti me ven. Marija se zravna in me zagleda, ko se peljem proti domu. Takrat sem imel golfa in ni jih bilo malo, tiste čase. Vsa vesela me je psička čakala pred blokom. Ko sem bil doma, ni nikoli lezla na kavč ali po foteljih, drugače je bilo, ko me ni bilo doma. Ne samo, da mortadele ni hotela več pokusiti, na hladilniku sem imel škatlico Verpanila, saj sem ji ga dajal preventivno enkrat na mesec. Vsak dan, ko sem prišel domov, sem škatlico vzel v roke in si jo ogledoval, pa Tonke ni to nič motilo. Ko pa je prišel dan, ko je bilo treba dati tablete in sem imel to v mislih, Tonke nikjer. In niti na klice se ni prikazala. Vedno sem ji tablete moral na silo dajati v gobček. V bloku pes laja in cvili, ko je sam. Sem spraševal sosede o tem, pa so rekli, da je ni nikoli slišati. Le en sosed je rekel, da ko pride ponoči domov, da ji potrka na vrata in takrat se mu oglasi. In da je ves srečen. Torej, kje sem se naučil na glas govoriti in ne samo čitati? Mogoče ob Tonki? Kdo ve. Naj ostane temu tako. Svak Tone je imel nemškega ovčarja Arona, ki ga je tudi dresiral: sedi, lezi in take reči. Pa mu pravim: »To pa res ni taka *kunst!*« in zavpijem na Tonko: »Sedi!« in Tonka takoj na rit. »Lezi!« in že leži, »Voljno!« skoči pokonci in že jo več ni. Ne vem, kaj si je Tone mislil takrat. Pri nas ni bila niti dve leti in je imela dvakrat mlade. Po drugem gnezdu je šla s sinom v trgovino in ko sta se vračala, je zavila malo po svoje med bloki in ni je bilo več nazaj. Čez par dni mi pravi sosedov mulc, da je naša psička tam pri enem bloku mrtva. Sem šel tja in pobral njeno trupelce. Nikogar nisem o ničemer spraševal. Odnese sem jo na vrt in jo tam zakopal. Še prej sem jo pretipal in videl, da ima zdrobljen vogal spodnje čeljusti. Ja, fant je vrgel kamen proti njej in jo nesrečno zadel. Koščki kosti so ji prerezali vratne žile in takoj je bilo konec njenega življenja.

To sem vam že pravil. Sem Mariborčan, torej meščan, da se razumemo takoj. Ko sem imel kašnih 8 let sem hodil na počitnice k eni žlahti na deželo, kot se je temu reklo. V nedeljo obvezno k maši. Če sem šel z moškim delom družine, so malo sklenili roke pred cerkvijo, kot bi molili in malo pripognili koleno, kot bi poklenknili in hajd v najbližji hram na kozarček in pogovor. Druga je bila, ko sem šel z ženskami v cerkev. Ker sem bil mulc, sem stal, nekatere so sedle. V spominu mi je ostalo, da je gospod blagoslavljal. Pa mi je prišlo na misel: »Le koga in kaj ti blagoslavljaš? Da bi bili ljudje zdravi? Da bi polja dobro obrodila? Da bi bila živina zdrava in plodna? Ali le, da bi tebi dali?« Ko sem imel kakšnih 10 let, me je oče *peglal*, kot se temu reče. Pač spotaknil se je ob neko moje ravnanje, ki se meni ni zdelo nič spornega. In svoje izvajanje je zaključil s tem, da ga je sram, da sem njegov sin. Pa sem mu takoj odvrnil: »Stari, saj te nisem prosil, da me napacaj,« in le moje hitre noge so me rešile pred čim hujšim. Mama mi je potem, ko je oče umrl, rekla, da se je spomnil tudi teh mojih besed, ko mu je šlo življenje h koncu. Pri kakšnih dvanajstih ali trinajstih letih, ne spomnim se natančno, se je zgodilo naslednje: mama je bila hitra za kako primazat okoli ušes. Kot škof pri birmi, samo bolj konkretno je padlo. In navadno, ker je malo nakazala kaj namerava, sem ušel pred izpadi njene jeze. Enkrat pa sem se hotel z njo nekaj pogovoriti, saj veste tak mulc ima veliko vprašanj. Pa mi primaže eno okoli ušes, jaz ji pa rečem: »Daj še enkrat!« in je priletela še bolj močna, takšna, da sem moral sestri in jo pozvati: »Daj še enkrat, če ti je v veselje!« In sem jo dobil, jasno na polno. In potem še nekajkrat in ko sem pogruntal, da ji je preveč, sem jo vprašal, če ve, zakaj me je klofutala, češ samo pogovarjati sem se hotel. In jo je vrglo s tira. Drugi dan mi oče pravi (v času dogodka je nekaj delal v kleti), da dobro, da on ni prišel gor, da bi jih šele potem ufasal, pa sem mu odvrnil: »Si pač mogel priti!« Hodil sem v srednjo šolo, star pa sem bil kašnih 17. Ni šlo odlično, pa tudi ne tako zanič. Prosti čas sem izkoriščal tako, da sem hodil v Kamnico v konjeniški klub jezdit. In je nastal problem, ker smo imeli pouk popoldne, ko so tudi sicer aktivnosti v klubu navadno potekale. Pa tudi ni bilo mogoče jezdit dopoldan, ker smo imeli vsake toliko kašno šolsko dejavnost dopoldne. Bil sem že v tretjem letniku. Odločil sem se šolo pustiti in odšel v Lipico za jahača. Pri 25-ih sem postal starš, tako rekoč sredi študija. Kljub temu, da študija nisem dokončal, sem se zaposlil spet v kobilarni Lipica in diploma se je zavlekla toliko časa, da je šla skozi celotna generacija.

COPRNIJE

Vi verjamete v coprnije? V Magrebu je delal v okviru mednarodne pomoči nek zdravnik. Kot bi mi rekli, naše medicine, zahodne. Nekega dne pride k njemu črnc z znaki vnetja slepiča. Pritoževal se je nad bolečinami v trebuhu. Zdravnik ga pregleda in ugotovi močno vnetje slepiča. Še malo pa se lahko razlije. Zdravnik črncu pove, da bo potrebna operacija, čim prej, in slepič bo treba izrezati. Ta pa, da mora prej k vaškemu vraču, da se posvetuje z njim, kaj bo on rekel. Ker je bilo blizu, gre zdravnik z njim. Prideta do njega, črnc mu pove in vrač prižge kadilo in začne bobnati. Že po prvih taktih na bobnu črncu vidno popustijo

bolečine. Zdravnik si misli, da je verjetno zaradi kake droge v kadilu in pravi črncu, naj se zjutraj oglasi pri njem v ambulanti. In res, zjutraj se črnc prikaže v ambulanti. Zdravnik ga pregleda in ne opazi niti najmanjše sledi kakšnega vnetja. Nek drugi zdravnik je delal nekje bolj v centralni Afriki in en dan pride k njemu ženska. Imela je vnetje nožnice po porodu, ampak nenavadno vnetje. Saj veste, kako je bilo včasih! En otep slame na tla – kot žival v štali. Jo pregleda in ugotovi, da ima zadnji del nožnice prerasel s tkivom kot goba. Ji pove, da bo treba izrezati, ne samo bolezensko tkivo, ampak del nožnice in maternico. Tudi ona reče, da gre prej vprašati vaškega vrača v svojo rodno vas. In potem dolgo ni slišal nič o njej. Ženska pride do vrača v njeni vasi in mu pove, kaj ji je rekel zdravnik. Vrač pa ji pravi, da je prišel vanjo hudobni duh skozi luknjo v ograji, ki obdaja vas. In se odpravita okoli ograde, vrač bobna. Prideta do nekega mesta in vrač pravi: »Tu se je zgodilo.« In začne bobnati na vso moč, da prežene hudobnega duha iz telesa ženske. Tako na vso moč je bobnal, da je bil ves slab od tega, ko je končno rekel, da mu je uspelo. Zdravnik čez nekaj let sreča žensko in to z majhnim otrokom. Jo vpraša čigav otrok je, ona pa pravi, da je njen. Ne more verjeti. Nekemu vraču se je nekdo iz sosednje vasi zameril. Povezal se je z nekaj vrači in naredili so coprnijo z levi. Levom so dali namig, kje je možno skozi ogrado priti do živine. In so jim naročili, katero živino naj pobijejo. Tako se je zgodilo, pobita v ogradi je bila samo živina tistega, ki se je zameril vraču. Druge živine se niso niti dotaknili. Marlo Morgan je potovala čez Avstralijo z Aboridžini. Peš seveda. In so prišli en dan proti večeru do večjega zajetja vode. In se je hotela kar pognati v vodo, ko so ji dali znak, naj počaka. Ko se nenadoma iz vode poženejo aligatorji in izginejo v grmovju. So ji povedali, da so prosili predstavnika plemena, na katerega teritoriju so bili, če jim dovoli uporabo njihove vode. In on je ukazal aligatorjem, naj se umaknejo iz zajetja. Tudi jaz imam eno takšno izkušnjo. Sem bil pri Stojanu v Žusterni. Mi začne razlagati o bolečinah v kolenih in mi masira kolena. Sploh nisem dojel, zakaj. Šele, ko so me kolena nehala boleti, sem razumel. Jaz se ukvarjam z bioenergijo in mi pravi, da imam zelo dober sistem za določanje energije, ki jo moram uporabiti na nekom. In poleg tega mi pove tudi pin kodo moje bančne kartice.

svečan 2015

PRISPELE ZGODBE

MIRKO ČUFAR

(Bazovica pri Trstu)

PESEM ZA OHCET

V Bazovici so se zbirali mladi fantje od 15-17 let v Gudrovi *kambrci*, kjer so imeli pevske vaje. Imeli so mladega pevovodjo, ki jim je dirigiral in morali so ga vsi poslušati. Pri Gudrovih so se zbirali že rodove nazaj, saj je bila sobica posebej namenjena mladim, da so se v njej veselili in uganjali norčije. Tako hiši kot *kambrci* so namenili pesmico.

*V Gudrovi kambrci plešejo angelci,
v Gudrovi štali plešejo gadi,
v Gudrovi hiši plešejo miši.*

Zbor mladih fantov je pevovodja postavil v dve vrsti. Prva vrsta je pela pesem naprej, druga pa je poudarjala besedo po taktu, ki ga jim je dajal pevovodja. Pesem¹ so mladi fantje navadno zapeli na ohceti, kadar so pripeljali nevesto na nov dom. Vaški fantje so jih počakali pred hišo, da so dobili pijačo in so novoporočencema zapeli pesem. V starih časih je bilo veliko mladoporočencev nedolžnih, ker jih je vera tako učila. Posebno dekleta so morala biti nedolžna, saj so jo v nasprotnem primeru, zaničevali.

DAMJANA ČORALIĆ

(Huje – občina Komen)

PRVI RAZRED

Prav natančno se ne spominjam dneva, ko sem šla prvič v šolo. Vendar se mi dozdeva, da smo šli vsi v prvi razred kar sami. Otroek je bilo veliko in vseh starosti. Starejši otroci so bili že z vsemi žavbami namazani. Paziti bi morali na nas mlajše. Nekateri od teh so bili starejši bratje ali sestre. Lahko si samo mislimo, kako so pazili na mlajše ... Do pouka je manjkalo še dvajset minut in padel je predlog, da se gremo »skrivanje«. Pa so se poskrili. Ampak dvajset minut je med drevesi v sadovnjaku blizu šole minilo, kot bi pihnil. Starejši so jo ucvrli v šolo še pred zvonjenjem šolskega zvonca. Kaj pa je pomenila ura nam prvošolčkom? Ma ... Z

¹ Pesem poje ravno o ne-nedolžnosti, je zelo vulgarna, žaljiva do žensk in spolnosti, zato je ne objavljamo. (urednica)

bodočimi sošolkami in hkrati sovaščankami smo na vrata učilnice prišle še vse v žaru igre – deset minut prepozno. Od katedra nas je strogo pogledala učiteljica oziroma takratna tovarišica in nas glasno in strogo okregala. To pa še ni bilo vse. Postavila nas je v kot, ob tabli, pred vse učence, stati mirno z obrazom proti zidu. Najhujša je bila sramota. Stati pred vsemi učenci. Ti so se škodoželjno muzali, saj so bili veseli, da niso na našem mestu. Doma pa je bila spet druga pridiga. Starši so nas nadrli. Zvedeli so še preden smo prišle domov, čeprav takrat ni bilo še SMS-ov in e-mailov. Se je pa vedelo, kaj je prav in kaj ne, kaj se sme in česa ne. Zamujanje pa mi je še danes zoprno.

SNEŽNI METEŽ

Januarja je zima kazala zobe. Burja je brila in delala snežne zamete. Otroci smo se veselili sankanja in kepanja, ne pa tudi pešačenja v šolo. Zeblo nas je do kosti, burja nam je spodnašala noge. Naše hlače in plašči so bili tanki, škornji pa so bili črni gumijasti, v njih pa noge zavite v cunje, »onuće«. Nogavice so bile redkost. Volnenih ni hotel nihče, ker so pikale kožo. V učilnico smo prišli premraženi in mokri. Grelimo se ob peči na drva, ob gašperčku. Kmalu smo izvedeli, da je duhovnikova gospodinja zmrznila v snegu. Z avtobusom se je pripeljala iz Ilirske Bistrice do Prelož. Od tam pa se je v metežu odpravila proti Pregarjam, vendar jo je metež premagal. S sošolkami smo bile zelo radovedne, kako jo bodo pripeljali na Pregarje. Postopale smo gor in dol po vasi skoraj do teme. S temo pa se je prikradel strah do mrtvih ljudi. Kako so pripeljali truplo, nismo izvedele. Pri zadnji hiši oziroma prvi na Pregarjah smo se ustavile. Pleteničile smo nekaj o tem, da nas je strah, da bi šle same proti Hujam. Gospodinja nas je nadrla, češ: «Kaj pa ste se obirale? Sedaj pa se kar same poberite domov! Ne bo se vam prav nič zgodilo!» O kakšnem spremstvu ni bilo niti govora. Strah pa ... da je tako ali tako »votel in okoli ga pa nič ni!«.

KOŠI, PUŠKE

V zimskem času so moj oče in še marsikdo drug pletli koše, košare. Koš je izgledal tako: dno je predstavljala deska, v katero je z ročnim vrtalnikom oče izvrtal luknje po obodu in vanje potisnil palčke. Palčke je lepo oblikoval in okoli njih pletel z bekovimi šibami, ki se lepo upognejo, če jih namočiš prej v vreli vodi. Nekatere je pletel tudi s surovimi. Košara je polokrogla, brez deske, s pletenim dnom. Aprila ali maja – odvisno od vremena – smo sadili krompir. Na njivo smo z vozom pripeljali krompir v vrečah, potem pa smo ga v koših in košarah raznosili po razorjih in ga posadili, za stopalo narazen. Toliko o tem. Hotela pa sem povedati to, da sem bila iztrgana iz otroškega igranja ravno na račun košev. Stara sem bila kakih sedem let. V košu sem imela svoje lutke, zložene, kot da spijo. To niso bile lutke lutke. Bile so veje, a v moji domišljiji so predstavljale prave lutke. Igranje je trajalo do dneva, ko je oče pogrešil ravno tisti koš. Na tla je stresel moje lepo zložene speče lutke. Joj, prejoj! Od

vsega hudega sem planila v jok, pa še potolažil me ni nihče. Ostali sta mi jeza in žalost. Sklenila sem, da se ne bom nikoli več igrala in tudi se nisem. Oče je bil lovec. Začele so me zanimati njegove puške, ki jih je hranil v svoji spalnici. Ob vsaki priložnosti sem se odtihotapila vanjo in razstavljala oziroma sestavljala, merila in čistila puško. Večkrat sem namerila skozi okno. Enkrat sem namerila v soseda in ta je to opazil. Srečno sem jo odnesla, da me niso stepli – starši namreč. Pa še ena zabava je bila: s smodnikom. Ščepec le-tega smo metali na štedilnik, kjer se je iskriло in pokalo. S puško sem tudi streljala. Seveda v očetovi prisotnosti. Samo enkrat.

ANNAMARIA DELBELLO

(Zabrežec – občina Dolina pri Trstu)

MAJENCE

(zabreško narečje)

Ko smo ble mi mlade, ni blo televižjona. Alora zvečer nismo znale, keku se zebet. Maja mesca, ku so ble šmarence, (in smo šle molet rožni venc u cerkvo), je bla škuža ze jet po vese. Eno večer nismo znale, kaj be delale, jaz in moja prjatelca. Već bato smo šle paslušat, pod eno okno, keku so se mož in žena kregele. To okno je gledela ne eno osko ulco, ki ji rečemo kendut. Ko se niso več kregele, smo jin potukle po okne, teku de so nes lovili, mi smo vejdle. Mož je teko ze name, ma smo ble već žvelte ku on. »Kan gremo zdej?« smo se prašele. »Gor u vrte imejo punu majenc, homo jih polomet,« je rekla moja prjatelca. »Ma kan jih bomo dale?« sen rekla. »To boš jeh nesla dol, u turen, zjutro, ko bo pršla Pepca zgonet Avo Marijo, jih bo nesla u cerkvo.« Jez sen hodila meset kruh onde u vese. In teku smo šle po majence, ma pole nismo mogle jet domov po ceste, nes be kedu vido, alora smo šle po enme vrte. Ten nes je tokala ena lepa. Rube de stopmo ne dva amanti. Žvelto smo se obrnile in tekle nazaj, de nes ne bi poznale. Jes sen nesla majence u turen, moja prjatelca je šla domov. Nobeden ni znau, kedu je prnesu majence. Drugo večer, ki smo šle h šmarencen, je dišala usa cerkev, mi smo se pa smejale.

KO SEM BILA MAJHNA

(zabreško narečje)

Sem hodila past. Mi smo imele eno kozo, ponavade sen uzela tude kravo od soseda. Pasle smo gor pod Pečino, doste boto smo šle tudi na Jezero ali u Kavо. Kader smo ble pod Pečino, so nan fantje pistlili njihove koze, da jih pazmo in one so šle iskavet kakšno municijo. Gor iz Jezera prute Bazovice so ble Angleže, ki so varvale municjon. En dan (blo je pozime) smo se spravle u zevetje, zetu ki je bla zima, z name je 126as m126de ena stara žena. Vse ne enbot smo opazle, de koz ni u nobenme kraje. Kan so šle koze? Smo se prašele. Pole smo čule, ki so nes klicali fanjte. »Pupe, prite videt koze!« so rekle. Malo več gor je bla ena Pečina, koker ena

majhna jama. Tekle smo gor videt, kakšne so te koze. Fantje so jih spravle u to bužo in so vrgle nuter ene take rože, ki so jih ukrale Angležon. Te bušce koze so ble vse sart kolorja, fante so se smejale, mi smo se bale peljet koze domov, de ne bojo se jezile starše. Koze so ostale še dugo cajta pobarvene.

BILO JE 9. MARCA 1943

(zabreško narečje)

Po vese so hodili taljanske vojake. Mi smo šle h maše. Ne polovico maše je pršu en ufcijal u cerkvo in je šu gor pred oltar. Vse ne enbot je reko: »La santa messa e' finita, tutti in trattoria¹!« Ble smo vsi u strahe, bale smo se, da nes bojo vseh peljale proč. U ušteriji nas je blo puno, une več stare so poslale domov, te mlade so uzele. Jes sen imela sliko od naših fantov, sen se bala, de mi jo najdejo. Nisen znala, kaj naj nerdin, šla sen in sen jo pojela. Vse fante so uzeli in jih peljale u Dolino². Mi pupe smo jih *kampanirale*³. Peljale so jih u taljansko vojsko.

KO SEN HODILA U ŠULO

(zabreško narečje)

Blo je pod fašizmom. Nismo smeje govort po slovensko. Buhnedej, de smo rekle kašno besedo po naše. Ma fantje so ble *tremende*⁴ in so zmerej kašno našpičle. Imele smo enega učitelja, ki je bil »črn ku hudič«, zagrizen fašist. V šuli smo tude pele. Fantje so zmerej kej popravle, ma če se je zevel učitel, je bil lan. Na primer smo pele eno pesem od Duceta. Nazadnje je blo treba peti tako »per Duce⁵«, fantje so pa rekle »e' per Duce«, ki ni blo prau. U šule so nan dale sliko od Duceta, ma ko sem jo prnesla domov, jo je moj oče, tako smo ga klicali, vrgo u ogenj. Druge dan je blo treba nest to sliko u šulo. Jez jo nisem imela. Kaj naredet? Je bil en prijatelj, ki ni red šou u šulo. Zjutro smo se srečale in sem ga vprašala, če gre u šulo in mi je reko, da zakaj ga prašen. Sm me puvela, da nimen slike od Duceta. Mi je reko, de on jo ima, sen rekla, da nej mi jo da. In mi jo je dal, ma sm mi mogla det mojo marendo (en kos kruha). Teku je on šu lovet tiće in jes sen šla u šulo.

¹ Sveta maša je končana, vsi v gostilno!

² Dolina pri Trstu

³ pospremile

⁴ strašni

⁵ za dučēja

Oranžni alarmi, rdeči alarmi, izločanje tovornjakov na vseh (ex) mejnih prehodih, zaprte šole, vrtci (oh, groza, kam naj z otrokom danes!?) ... Danes, februarja 2015. Že tri dni nas bombardirajo z opozorili, prepovedmi ... Ok, hvala za skrb, bomo pač ostali doma, čeprav o kakšnem resnem snegu ni ne duha ne sluha (še!). Kaj pa leta nazaj? Recimo 30 let nazaj? A je takrat tudi koga zanimalo, da bi razglasil rdeči alarm? Seveda ne, to so bili drugačni časi, časi dinozavrov, kot bi včasih rekla moja hči. Nikoli ne bom pozabila tistih zim, zime iz mojega otroštva. Tudi dva metra snega. Z orkansko burjo. Ali vetrom, kaj vem, kaj je bilo. Vem samo, da je mooooočno pihanje delalo velike zamete. Vem samo, da sta takrat moja zlata starša, nosila naju s sestro *cucibaci*¹ v tri kilometre oddaljeno vas v šolo. Vem samo, da je pred nami oral stezo moj dragi tatkič z eno hčerko na hrbtu, tesno za njim pa še moja draga mamca z drugo hčerko na hrbtu. Vem samo to, da vsakič, ko sem se, iz takrat zame skoraj ptičje perspektive ozrla nazaj, tiste zorane snežne steze že zdavnaj ni bilo več. Vem samo, da sva bili s sestro zaviti vsaka v svojo deko in da se nam še sanjalo ni o kakšnih smučarskih nepremočljivih kombinezonih in nepremočljivih smučarskih rokavicah in snežkah. Vem samo, da sta naju najina starša občasno odložila na tla in naju prosila, če lahko par metrov pešačiva, samo toliko, da se jima spočijeta hrbtna. Vem samo, da ko smo prispeli v toplo ogreto šolo v Obrovu, je bilo čez slabo uro že konec pouka. Toliko o tem, koliko časa se je naša karavana prebijala iz točke A do tri kilometre oddaljene točke B. Peš. Po dveh metrih snega. Po orkanski burji ali pa vetru. In spomnim se tudi tega, kako nam je med domom oziroma točko A in šolo, točko B, nekje na pol poti, kjer sva se s sestro ponavadi preobuli iz starih gumijastih škorenjcev, ki nama jih je ponavadi prinesel Miklavž, če mu je seveda ostal kak dinar, v malo bolj zakmašne *čizmečke*. Takratni sosed, ki je bil zaaaareees hudoben človek, če ga sploh lahko tako poimenujem, nama jih je redno skrival, vsaki po enega in ko sva se vračali iz šole, se nisva imeli več v kaj preobuti in sva morali do doma drsati ta boljše *šulenčke*, po snegu in obupnem blatu. Uf. Še zdaj bi ga šla nabutat, nalomit, zbrcat! Ko se spomnim, kaj vse nam je špičil iz čiste zlobe, hudič prekleti! In nikoli ne bom pozabila izraza na maminem obrazu, ko sva ji povedali, da nama je 'zajc' spet vzel oziroma skrtil škorenjce. Tiste osuplosti, bolečine, ko je verjetno pomislila, koliko sta si z možem mogla odtrgati od ust, da sta nama lahko kupila vsaki par škornjev, ki so sedaj izginili! Do naslednjega Miklavža pa je bilo še zelo daleč. Spomnim se tudi, da sva s sestro, sicer bolj poredkoma, tudi s sestričnami ali kakim prijateljem iz sosednje vasi, preživeli vse te zasnežene mrzle dni zunaj, na sankah, na snegu, ob veselem kepanju in delanju sneženih mož, v kakšnih starih, lahkih, *poverbanih* bundicah, brez rokavic, pordeli in prezebli od mraza, ampak neskončno srečni. Kakšni časi! Kakšna ogromna razlika! Kot bi med tistimi in današnjim časom minila stoletja. Danes nas ob vseh modernih aparataturah opozarjajo že tedne v naprej, kdaj bo snežilo oziroma kdaj naj bi snežilo, koliko km/h bo pihala burja, kako in kaj in koliko, se moramo

¹ štuporamo

obleči (ker sami tega pa res ne vemo in ne zmoremo, smo preveliki bebci, ali kaj?). Naši otroci se srečujejo večinoma le v šoli, če se, doma se namreč septembra zabubijo in pridejo na plano šele junija naslednje leto. Vmes je premrzlo, premokro, prevetrovno, pre... Vmes so petnajstkrat bolni. Ah! Ne vem, mogoče se resnično staram, morda ne razmišljam pravilno, morda se bo to res slišalo klišejsko, ampak res, kje so tisti dobri stari časi, ki le niso tako oddaljeni?

MUJ NWONIĆ

(jezerinsko narečje)

Muj nwonić je biu ana zlata pojava. Kapo ne stran, ćik u wjstih, čizme zmeran al od blata al od krauskiga al pa kokušnjiga dreka. Pa je glih mama oribala an malu po tlejh, evo ti njega nutr – po mwakrimi lipu plof plof z unmi usranmi čizmini. Pa umejs se mi je strjesu še pepjeu sz ćika po tlejh, al pa še rajši na kšno flanelasto srajco, ki je stopwtjo dobila nou uzorc, jezerinske čipke, alla luknjé. Zmjeran se ga spunem, de je punu delou use ne rwke, kwosiu, grabiu, kwapou, piliu, sejku ... Al pa vidim njegovo podwbo léžt pod kšno jablano, z rokami pod glavo, z obveznim ćikm u wjstih in prekrižanmi nuogami. Če je glih gnou tisti dan krave pst, se spunem, de me je zmjeran nuona poslala mi nest marendo, km u Ogrado, u Ponikve al Pod jagošće. Menu: kšn kuošćić kruha, kšne ribe u konzervi, če so ble, al kej podwbniga in zavajon. Uj, ku je blu tu meni finu – sldku, s črnim vinm al z maršalco nutri. Muj nuonić je biu ana velika dobričina in je znou, de mi je zavajon duobr. In usk buot, kr sm mi dostaula marendo, je an amalu pwojiu in spiu, pa je pomkniu predme, de nej js naprt. Je mugari rejs, de sm zmjern sidela pr nejmi in gljedala ku an pregljen psk. Kaj je teu drugiga, ku ne mi dt. Aj, pa sam kulku sm mi jih ušpićla! Punu lejt smo imeli doma dvej maćke, ki so dvakrat ne lejtu imele od devjet mladiću neprej. Ne ani strni je čakou nuonić, de od kwt buodo zšle wn, al de ći se jih bo ćulu mrnjaukat ne uodri, ne drugi strni smo čakale js in muoja sestra, de jih buomo ćule in vidle prej ku uon. Če jih je nšu prej uon, so šle, bužce. Zetu smo se sz sestro zmenle, de bo šla uona ze njem h potuoki, bo prtekla dt znak, ma ne vrti bo zećjela veršćt, nuonić bo spestiu maćke in tjeku vit, de kaj je, una pr potuoki bo ta cejt maćke uzjela in bižala z njimi jeh skret. Se ne spunem, če nn je ta podvig ratou, ma se mi zdi, de ne, itak smo stalnu nekej veršćale in se tukle sz sestro, taku de ns nej nebedn jemou rejsnu. Pa smo se anbot nekej opet potukle. Muj nuonić je tjeku ze mano, de mi bo vrgu vame kapo, js sm tekla pred njem, uon ze mano, se je reva spodmkniu, pou, se prekorbrićniu, se pouobrou in tjeku naprt ze mano. Kapo si je ceu cejt držou ne glavi, prprauljen, de jo zekrješe vame, kdr me bo uluoviu. Aj, ku sm se js smijala, kr sm vidla ta prizer! Ma nej blu še krej borbe in znam, de sm u jezi zakresala grablje po tlejh in jih zlomila. Vre kukr mićkina sm bla hudu muoćna, se vidi. Ma, kr sm vidla blj žalost kukr jezo u njegovih oćejh, sm šla damu, uzjela use šoldke, kr sm jih imela u šparouci in si jih spraula u šulsko boršo. Drugi dan sm pasala sz šule drito u bitejgo in sm mi ćupla nuove grablje. Aj, de bi vi vidli njegovu uabraz, kr me je zegljedou z noumi grabljami ne rami! Tu je biu nrblij ponosn nuonu ne svejti! Usem ljedjem je poudavou, de kaku je njegov pupić ćupiu, še prej pa zloumiu, seveda, nuove grablje. Muj nuonić pa je tudi rd kej spiu: u glaunim vinu, če ga je le jemeu. Kdr ns je poslala nuona u bitejgo po špježo, smo si sz sestrcu muogle oprtat uska svuj rucak ne hrbt (pun praznih flašk ze zemenjat, tkrat

od dejta, vina in poduobnih pijač) in cigut. Al u Javrje al rejdku u Uobrou. Nuona nm je zmjeran dala točnu šoldu, sam ze špježo. Nuonić pa je sedeu ne vrti, ne pouti in ns čakou. Zmjeran nm je dau še ouon kej šoldu še ze an litr merlota, dvuje španjulete Drava brez filtra in uski ze ano ćukuladco. Kr smo prulejkle špježo damu, je nuona ta prvu poskrila vinu. Uni litr rezerve smo mi zročile vre prej, ći ne skritu. Vinu mi je dajala puole vsk dan po an malu u zavajon in mret še kk glš pouole, do ane mjere. Ma uon je teu še in tle smo pa nestuople js in muoja detektivska žilca. Ga nej blu kraja, kmr ga je nuona skrila, de ga nej sm js nšla in ga šla pukazat nuonići. Uoan se ga je necucou, nuona je zjala, pa je bla uojska u bajti. Tkrat se mi je smiliu nuonić, zetu sn nerdila taku. Kdr sm zrasla, sm zestuopla tudi nuono, zekaj je taku delala. In puole je pršla mende jesjen 1982. Muojga nuonića so peljali u bolnico u Sežano (u krepalnico, je uon rjeku). An dan smo ga šli objeskat, js, muoja nuona, teta (njegova hći), muj tatkić (njegou sin) in moja ta nrmanjša sestrična. Oj, kdr me je zegljedou ne vratih, ku de je posjalu sunce srejni tme. Taku je biu vesjeu, de me vidi. Mislim, de ga nje brigou već noben drugi tkrat. Kr smo teli jet ćje, je rjeku suoji hćeri, de nej pobere po škabelji use sokce in biškote in sadje in de nej da meni, de buom uzjela damu (tkrt nej blu usega ku dns). Teta je šla, je pobrala in je dala muoji strnični, ne meni, kur ji je rjeku. Aj, će bi tkrat pogled ubijou! Uoana ga nej vidla, ma js sm ga. Kdr smo pršli damu, mi je muoja ta druga strnična zeupnu povejdala, de bo muj nuonić umru, de jema raka ne pljućih, de ne bo već dugu živiu, je ćula doma, ki so se menli. Zame se je tkrat prvi buot zrušiu svejt. Ne muorem opisat bolećine u muojmi srći tkrat. Sm upala, de se mi laže. Sm molila. Sm prosila bugca. Ma ne žalost nej pomagalu neć. Muojga zlatga nuonića u dveh tjednih nej blu već. Nej jemiu već kdu teć ze mano in mi frlat kapo. Sej nej jemiu već kdu krejgat sez mano, bit ponosn name. Muojga nuonića nej blu već. An kuos muojga srćca je tkrat umrlu sez njem. In zdej, po tulkih lejti, kdr mislim nanj, sm še zmjeran ponosna, de sm muoćna u ruokah ku wan, de smo imeli tulku borbe midva med sabo in tulku neizmjerne ljubjezni, ki jo mrskitjeri uatrk ne doživu nigdr. Zlati muj nuonić, še zmjeran se smejen, ma tud juoćem ze tabo. Hvala ti ze use. In še zmjeran, kdr ćujem Terezino pejsm *O nono nono nono, dobri moj nono*, se zjoćen ne guorke suze.

ELA DOLŠAK

(Slovenske Konjice)

VSESLOVENSKI KMEČKI UPOR V KONJICAH

(*igra je bila letos uprizorjena na prostem, ob 500. obletnici punta*)

PRIPOVEDOVALEC: Posluh, posluh! Dame in gospodje in vsa otroćad. Poslušajte, kaj se je zgodilo leta gospodovega 1515: torej pred 500 leti. Leta 1515 je zaradi samovoljnega većanja fevdalcev glede tlake, većanja starih in uvajanja vedno novih dajatev ter zmanjšanja podložniških pravic, Slovencem zavrela kri.

1. Prizor (kmećke stojnice obdane s slamo, na katerih kmetje prodajajo svoje izdelke. Pobiralec davkov v spremstvu vojaka pobira davek in sejmmino. Kmetje izražajo svoje

nezadovoljstvo in vpijejo za njim, saj si zaradi prisotnosti vojaka in iz strahu pred kaznijo ne upajo govoriti njemu v obraz)

KMETJE: (kmetje vpijejo drug preko drugega) Poberi se!!! Ničesar več ne damo!!! Izgini!

PRIPOVEDOVALEC: Medtem se je gospoda mirne vesti veseljačila in uživala v razkošju življenja.

2. prizor (pod šotorom, večji oder namenjen gospodi, kjer se ob bogato obloženih mizah masti s hrano in uživa v spremljanju programa. Ob strani šotora ločen prostor – Štajerski deželni glavar. Kmetje opazujejo dogajanje od daleč in ves čas tarnajo nad nevzdržnimi razmerami)

KMETJE: Dol z gospodo! Nočemo višjih davkov !!! Novih sprememb!!! Nočeeemo!!!! Nočemo! Buuuuu buuu!!! Hočemo staro pravdo!!!

PRIPOVEDOVALEC: Nove davčne obremenitve, sprememba bremen iz denarnih v naturalne in oviranje kmečke trgovine so uboge kmete potisnile na rob prepada, katerega so se bili po svojem prepričanju zmožni rešiti le še z uporom.

V Slovenskih Konjicah se je na zborovanju štajerske slovenske puntarske gmajne zbralo 300 upornih kmetov iz raznih koncev in ustanovili so nekakšen "parlament", ki je sprejemal odločitve. Iz njihovih zahtev po stari pravdi se je rodila vseslovenska vstaja – uporniški boj za staro pravdo – najbolj množičen upor v zgodovini Slovencev.

3. prizor (prihod kmetov na prizorišče zaznamuje glasno zborovsko petje)

ZBOR: *LE VKUP, LE VKUP UBOGA GMAJNA!*

Heja, hejo,
za staro pravdo zdaj bo drajna,
heja, hejo,
zimzelen za klobuk,
punt naj reši nas tlačanskih muk ...

KMET 1: Ljudje, tako ne gre več naprej! Če se bo tako nadaljevalo, bomo ostali brez vsega! Tega ne smemo več dopuščati!!! Čas je za spremembo!

KMETJE: (množično) Jeeeeeee!!! Uprimo se! Potolčimo jih! Požgimo jim domove! Jeeeeeee!!!

KMET 1: Od cesarja bomo zahtevali, da nas pusti pri stari pravdi. Poslali mu bomo pismo, v katerem bomo jasno navedli naše pritožbe in zahteve.

KMETJE: Jeeee

ZBOR: (zapoje) Le vkup v poslednji boj tlačani,
heja, hejo,
sedaj se kmečka gmajna brani,
heja, hejo,
puško, meč, kopje v dlan,
za svobodo bije se tlačan.

PRIPOVEDOVALEC: Kmečki uporniki so v Konjicah zborovali že 10. dan. Štajerski deželni glavar Dietrichstein je bil zaradi tega zelo zaskrbljen, zato je v Konjice poslal svoje komisarje, Kevenhüller-ja, Mannsdorferja, Wichsenstein-a in Resch-a, da bi puntarje pomirili.

4. prizor (pri deželnem glavarju – pod šotorom. Glavar, zaskrbljen, komisarjem daje navodila)

GLAVAR: Pojdite in umirite ljudstvo! Obljubite jim, da bo vsem njihovim zahtevam ugodeno.

PRIPOVEDOVALEC: Uspelo jim je pregovoriti kmete in tako so skupaj spisali pisni sporazum da:

- bo kmečka zveza na Štajerskem mirovala in po tem datumu ne bo nikogar več sprejela in še manj silila k pristopu,
- ne bo izvajala nobenega nasilja nad cesarskimi mesti in posestvi,
- bodo kmetje kar komisarjem izročili svoje pritožbe in zahteve, ti pa naj bi jih dostavili cesarju ali štajerskemu deželnemu glavarju,
- bodo kmetje gradova krške škofije izročili z vsem premoženjem, kar ga je še ostalo,
- se sodba glede nastale škode prepusti cesarju ali štajerskemu deželnemu glavarju,
- bo kmečka zveza podprla zemljiške gospode v boju proti vsaki kmečki zvezi, ki bi začela upor in ne bi priznavala te pogodbe, marveč bi se bojevala proti njej,
- z uporom izsiljene obljube zemljiških gospodov se razveljavijo, pisma o njih pa morajo kmetje vrniti.

Zapisana pogodba je začela veljati, ko jo je s prisego pred komisarji potrdila 300-članskemu vodstvu gmajna zborovalcev.

KMETJE: Prisežemo, da bomo upoštevali vse, kar smo zapisali v sporazumu.

PRIPOVEDOVALEC: Komisarji, ki niso prisegli ničesar, so v pogodbi obljubili le to, da bodo počakali na pisno pritožbo zborovalcev. S tem so popolnoma izkoristili utrujenost, zmedenost in nepovezanost kmetov. Dejstvo je, da konjiška pogodba upornim kmetom ni nič obetala, saj je šlo le za prazno obljubo, da bodo njihove pritožbe prišle do cesarja.

Kmetje pa so spisali še drugi akt in ga preko svojih poslancev poslali cesarju:

KMET 1: V prvo smo zelo obteženi zaradi raznovrstnih davkov, ki jih moramo plačevati že vrsto let, zaradi česar so nas povsem izčrpali in pahnili v revščino.

KMET 2: V drugo, ker smo zelo težko in hudo prizadeti zaradi nezmogljive tlake.

KMET 3 : V tretje, ker smo mi, uboga gmajna, marsikje s tem obteženi, da če eden od nas umre in ga smrt pobere, gospodje pridejo v hišo in vzamejo živino, žito, meso in vse, kar najdejo. In če puste take reči pri hiši, jih morajo dediči odkupiti z denarjem, če ne, izgubimo dediščino.

KMET 4: V četrto, ker smo zelo prizadeti s kaznimi in sodnimi globami.

KMET 5: V peto, ker nam višajo mere pri dajatvah žita in vina, zlasti po gorskem pravu. Tudi pri gorskem fenigu nas pritiskajo, enako pri dajatvi od vinskega pridelka, ki ga nočejo vzeti od stiskalnice, marveč hočejo pozneje imeti čisto vino. Tudi duhovniki in njihovi hlapci pobirajo tako desetino.

KMET 6: V šesto, ker nas zelo močno obremenjujejo tudi nenavadne mitnine in skladiščna prava. Milostno spremembo želimo od cesarskega Veličanstva tudi v tem, da so nam naložili pri mnogih vaseh in nekaterih cerkvah nenavadne nove mitnine.

KMET 7: V sedmo, ker nas na raznih krajih obtežujejo z nenavadnimi cestami, ki jih po starem nikoli ni bilo.

KMET 8: V osmo, ker smo marsikje oškodovani zaradi novca – obremenjujejo nas pri zamenjavi denarja. En krajcar namreč jemljejo le za tri fenige, medtem ko jih jemljejo od naših sosedov za štiri fenige.

KMET 9: V deveto, ker nas, revne ljudi, oškodujejo pri sejmarini. Po starem smo za sejmarino plačevali dva feniga, sedaj pa moramo plačevati dva krajcarja.

KMET 10: V deseto, ker nas obremenjujejo glede ribištva. Prepovedujejo nam ribariti, in če koga zalotijo, ga zapro in mu naložijo globo. Grajski hlapci pa ribarijo povsod in vodo speljujejo preko njiv, s čimer namerno uničujejo potoke in zemljišča.

KMET 11: V enajsto, ker nas zelo otežujejo glede lesovja v gozdovih, glede nekaterih travnikov in pašnikov.

KMET 12: V dvanajsto, ker smo mi revni ljudje, tudi v tem obteženi, da če ob času tožimo gosposko, bodisi zaradi krivde ali drugega, nam ne odločijo, ne brez prava in ne po njem. Iz tega pa zrastejo meniri.

KMET 13: V zadnje, ker nam revnim gospodje grozé po telesu in življenju, in da nam bodo, brž, ko bo zveza razpuščena, zemljišča odvzeli.

KMET 1: V sklepu podložniki prosimo cesarja, da ustreže našim zahtevam in nas pusti pri stari pravdi.

Podpis: celokupna gmajna, ki smo sedaj vsi skupaj zbrani na polju pri Konjicah.

PRIPOVEDOVALEC: Se pa s spisano pogodbo niso strinjali vsi zborovalci. Nekateri so zborovanje zapustili že prej, nekateri pa so neposredno z zborovanja v Konjicah odšli napadat še nezavzete gradove. Še preden se je kmečko poslanstvo vrnilo od cesarja, so se uporniki lotili dejanj in kmalu so goreli gradovi po vseh slovenskih deželah.

5. prizor (maketa gradu na travniku nasproti doma kulture, v ozadju se sliši zadnja kitica pesmi)

ZBOR: Iz grajskih kevdrov teče vino,
heja, hejo,
zažgali grofu smo graščino,
heja, hejo,
grad gori, grof beži
vino teče naj, če teče kri ...

(kmetje napadejo grad, v bran gradu prispe vojska in med njimi se vname strahovit boj)

6. prizor

PRIPOVEDOVALEC: Zanimivo je, da je cesar Maksimiljan na osnovi nekaterih izpričanih dejstev bolj verjel kmečkim pritožbam, vendar pa je bil po stanu bliže plemičem in tako se je tudi postavil na njihovo stran, nad uporne kmete pa poslal vojsko. Nenazadnje so upori pomenili grožnjo fevdalizmu, na katerem je temeljila njegova oblast. Najemniška vojska je s pomočjo cesarskih čet začela obračunavati z uporniki. Sredi junija 1515 je Wolfgang Stubenberg s svojo vojsko na pohodu proti Celju, v bitki blizu Konjic, potolkel upornike. Pri Celju se mu je nato s svojo vojsko pridružil še Jurij pl. Herberstein in v nedeljo, 8. julija 1515 so bili puntarji dokončno poraženi. Zadušitev upora nad kmeti je pomenila krut pohod plemiške vojske, mnogim so požgali hiše, povsod so ležala trupla ali viseli obešanci. Če so se kmetje želeli izogniti požigu hiše, je moral dati vsak od hiše po en goldinar. Veliko so jih zaprli. Kmečki upor je bil zadušen, kmečka zveza pa uničena. Gospoda pa se je brez slabe vesti veseljačila dalje.

KONEC

GIGI KRIŽMANIČ

(Bazovica pri Trstu)

BABE

V domačem narečju so klicali vse ženske *babe*, uboge in bogate. Dekleta iz vasi so po navadi vsako jutro nosile mleko v Trst. Kadar so ga prodale, so šle delat k *babam*. Tam so čistile in prale. Uboga dekleta, utrujena, so zvečer še devet kilometrov hodila peš domov. Nekatero *babe*, pri katerih so dekleta služila denar, so bile dobre, druge *užleht* in sitne. Tako nobena dobra *baba* ni nikoli ostala brez služkinje. Sitne *babe* pa so tako izkoriščale uboga dekleta, kot bi bile njihove sužnje.

PESMI

Sprehajam se z jezikom

po tvoji pohoti,
trepetajš,
vulkan se budi,
v razgretem mednožju
brbota in vre,
plavaš in medliš,
odnese te kot plaz,
zali je ljubezenski gejzir.
Ožarjena se preteguješ
v mehki toplih rjuh,
še dišečih po potu strasti,
srkaš ga vase,
in v blaženosti zaspiš.

Zasanjano

Božam,
v naročju tiho predeš
pod mojimi gibi,
se v nasladju preteguješ,
spustiš zamolkel zvok,
se skrčiš, nabočiš,
iz globine drgetajš,
telo stresa slastnost,
se vzpneš,
v omami ohlapneš,
iz notranjosti se izlije sla,
v občutju doživetega
se priviješ v objem,
pogrezneva se v ...

Odšla si...

za teboj je ostal le spomin,
vonj tvojega hotenja in
tvoje pohote ...
V ušesih mi odzvanja
... se vidiva ...

Pritajeno škriplje

sliši se drgetanje
zamolkel počij
zavlada tišina
v gluhi temi
zacvili
zaveje hladen piš
v notranjosti raste
se prelija
zabuči in grgra
špljunk pade na tla
ko pljune
skozi špranjo
pokuka
in se prikaže
črn smrček
nerodnega
ježa

Sam samcat

v prostranstvu
tiho
prepotiho
teče
se prelija
buhti
obstane
steguje roke
razkreči prste
hoče zagrabitij
potegniti
spiti
vsrkati vase
eliksir življenja
je prvi dan
nadaljevanja
življenja

Vgnezdím se ti v mednožje

zajame me vročina
tvoja utrob se cedi
mastna si do obisti
ritaš
brcaš
mešaš
krikneš
se povzpneš
odletim s tebe
odnese me
letim

kot sneta sekira

Na klopci

pod krošnjo dreves
sedim. Odšla si ...
Še vedno
čutim vonj in toploto
tvojega telesa.
Še pred trenutki
si se voljno privila,
se stisnila v moj objem,
predla nežno kot muca,
se predala,
vroča,
mokra,
bila si kot vulkan,
drgetala,
brundala,
znenada se povzpela,
telo ti je trzalo,
me krčevito objela,
obmirovala,
še nekaj časa,
si v objemu rahlo trzala,

se umirila ...

Otalež, kraj tvoje mladosti

vedno hodiš domov
zjutraj ko ob svitu
vstaneš

pogledaš na obrobje
košenice
tam se pasejo srne tri
srnjak pripravljen na naskok
ob robu hodi
gleda
čuva
opazuje
čaka
pravi trenutek
da izbrana
godna bo
počasi se približuje
vse se odmikajo
hodi naokoli
nežno prska
pogleduje
čupka travo
ko se preveč približa
izbranka mu odskoči
v krogu se lovita
ga izziva
znenada se uleže
nedolžno gleda
on pa mirno puli
travo okrog nje
srna skoči
on za njo
se lovita
vroča
zadihana
se ustavi
se mu preda
po opravljeni romanci
se oba otreseta
in se skupaj
še malo popaseta...

pa naj kdo reče da ni lepo
zato se vedno rad vračaš

domov

NAREDI SI SAM: DOMAČA ČISTILA

(iz medgeneracijskih ustvarjalnic, ki v knjižnjici Kozina potekajo od leta 2014, z namenom, da se različne generacijesrečujejo, ustvarjajo in 'pišejo' nove zgodbe)

PRALNI PRAŠEK 1

(vir: <http://myhealthygreenfamily.com/blog/wordpress/?s=laundry>)

Sestavine:

1 milo (glicerinsko milo, vsaj 125g) – milo (glicerin): čisti

240g pralne sode – pralna soda: čisti in mehča vodo

180g sode bikarbone – navadna kuhinjska soda: odstranjuje madeže in vonjave

180g citronske kisline – citronska kislina: mehča vodo in poživlja barve

60g nejodirane soli (na primer nejodirana sol Piranskih solin) – sol: ohranja barve in preprečuje njihovo bledenje

20/30 kapljic poljubnega eteričnega olja (Citrusi: limona, pomaranča, grenivka delujejo čistilno in antibakterijsko).

Priprava:

Milo na drobno nastrgamo na kuhinjskem strgalniku, dodamo druge sestavine in dobro premešamo. Ko dodaš eterično olje, dobro premešaj, da razbiješ vlažne kroglice, ki nastanejo.

Uporaba:

Na eno pranje damo 1 do 2 žlici praška.

PRALNI PRAŠEK 2

(vir: <http://mayjertales.com/advice/how-to-homemade-laundry-detergent?lang=si>)

Sestavine:

1 naravno rastlinsko milo

600g pralne sode

20 do 30 kapljic poljubnega eteričnega olja

Priprava:

Milo naribaj v posodo. Dodaj pralno sodo. Premešaj, dodaj eterično olje in ponovno dobro premešaj, da razbiješ vlažne kroglice, ki nastanejo zaradi eteričnega olja.

Uporaba:

Pri vsakem pranju dodaj 1 do 2 žlici praška.

Namig: namesto mehčalca za perilo uporabite beli kis ali jabolčni kis, ki ste mu dodali 10 kapljic eteričnega olja sivke.

VEČNAMENSKO ČISTILO

Sestavine:

240 ml belega kisa

240 ml destilirane vode

5 kapljic eteričnega olja limone

Priprava:

Vse sestavine dobro premešamo v steklenici z razpršilom. Pred vsako uporabo dobro pretresemo.

ČISTILO ZA STEKLO

Sestavine:

360 ml belega kisa

120 ml destilirane vode

8 kapljic poljubnega eteričnega olja (citrusi)

Priprava:

Vse sestavine dobro premešamo v steklenici z razpršilom. Pred vsako uporabo dobro pretresemo.

ODSTRANJEVALEC PLESNI

Sestavine:

480 ml belega kisa

2 kapljici eteričnega olja limone

2 kapljice eteričnega olja čajevca

Priprava:

Vse sestavine dobro premešamo v steklenici z razpršilom. Dobro pretresemo. Razpršimo po površini. Po 30 minutah speremo.

SPREJ ZA ODSTRANJEVANJE PESTICIDOV S SADJA IN ZELENJAVE

(Vir: <http://www.mojekosvet.com/2009/11/sprej-za-odstranitev-pesticidov-s-sadja-in-zelenjave/>)

Sestavine:

1 kozarec vode

1 kozarec belega alkoholnega kisa

1 čajna žlička sode bikarbone

Priprava:

Sestavine zmešajte in jih prelijte v stekleničko s sprejem. Sadje poškopite z vseh strani. Pustite delovati 5 do 10 minut, nato pa sadje operite pod tekočo vodo.

Uporabimo ga lahko za večino sadja in zelenjave. Priporočajo, da operemo tudi agrume in banane (preden jih olupite).

Za večje količine sadja pa tekočino nalijte v posodo in vanj položite sadje in zelenjavo.

MASAŽNA PLOŠČICA

Sestavine:

30g čebljega voska

30g rastlinskih masel (20g karitejevega, 10g kakavovega, ...)

30g rastlinskih olj (olivno, mandljevo, ...)

15 kapljic eteričnega olja po izbiri

Priprava:

Sestavine (razen EO) stopimo v vodni kopeli. Ko se malo ohladijo, dodamo še eterično olje, premešamo in vlijemo v modelčke (silikonski modelčki, pekač za muffine...).

KOPALNE KROGLICE

(vir: <http://doterrablog.com/diy-fast-fizzing-bath-bomb-made-with-essential-oils/>)

Sestavine:

100g citronske kisline

100g sode bikarbone

50g koruznega škroba

50g rastlinskega olja (mandljevo, olivno, kokosovo...)

8 kapljic eteričnega olja (sivka – pomirja; divja pomarača, grenivka – poživlja; evkaliptus, Breathe – odpira dihalne poti)

silikonski modelček ali prozorna folija

Priprava:

V posodi zmešamo citronsko kislino, sodo bikarbono, koruzni škrob in rastlinsko olje. Dodamo eterično olje po izbiri. Z žlico ali rokami maso dobro premešamo tako da dobimo mehko zmes. Lahko dodamo barvilo za hrano ali posušena zelišča. Če je zmes prevlažna, dodamo še malo sode bikarbone ali koruznega škroba. Mešanico damo v silikonski model za 24 ur. V kolikor nimamo silikonskega modela, kroglice zavijemo v plastično v folijo. Ko so kroglice popolnoma suhe, so pripravljene za uporabo. Damo jih v banjo ali v tuš in uživamo v prijetnih aromah eteričnih olj.

MAZILO ZA USTNICE

(vir: magnolija.si)

Sestavine:

28g čebeljega voska

20g kakavovega masla

52g kokosovega olja

15-20 kapljic eteričnega olja (poprova meta + divja pomaranča ali poprova meta + sivka ali grenivka...)

Priprava:

Maslo, olje in vosek segrejemo v posodi na vodni kopeli. Ko se sestavine stopijo, umaknemo, počakamo, da se zmes ohladi in dodamo eterična olja. Nato vlijemo v posodice.

SLADKORNO-MEDENI PILING

(vir: <http://doterrablog.com/diy-sugar-lip-scrub/>)

Sestavine:

3 žlice meda

3 žlice kokosovega olja

4 žlice sladkorja (lahko tudi zdroba)

6 kapljic eteričnega olja (3 poprova meta, 3 divja pomaranča)

Priprava:

V posodi zmešamo sladkor, kokosovo maslo in med. Dodamo eterično olje. Dobro premešamo. Damo v dobro zaprte posodice.

DEODORANT

(vir: <http://doterrablog.com/diy-deodorant-stick/>)

Sestavine:

30 g sode bikarbone

30 g jedilnega škroba

3-5 žlic kokosovega olja

15 kapljic eteričnega olja (priporočena: limona, čajevec, sivka, limeta, limonska trava, geranija, timijan, On Guard, Purify) (po 5 kapljic posameznega izbranega olja)

Priprava:

3 žlice kokosovega olja stopimo na vodni kopeli, ko je popolnoma tekoče mu dodamo sodo in jedilni škrob, maso dobro premešamo in odstavimo. Počakamo 3-5 minut in dodamo eterična olja (vsakega 5 kapljic). Mešanico vlijemo v steklen kozarec, Počakamo, da se deodorant strdi (lahko damo za 2 uri v hladilnik) in uporabimo.

* Če ti kokosovo olje ne odgovarja, lahko uporabiš kakavovo maslo

Nasvet: Pri nakupu eteričnih olj bodite pozorni, da jih ne zamenjate s sintetičnimi oz. parfumskimi dišavami. Eterična olja pridobivajo iz različnih delov rastlin. Ne samo, da prijetno dišijo, v našem domu imajo več funkcij: uporabljamo jih za razkuževanje, kot zaščito pred insekti, odstranjevanje neprijetnih vonjav in za dvig razpoloženja.

DVE POPOTNI

DRAMOLET O LASTNI KRIVDI ZARADI UMIRANJA V TUJIH SANJAH

Zjutraj sem se, kot je običajno, zbudil. Vsako jutro se zbudim. Obseden kot sem z vso to digitalno kramo, sem še v postelji preveril, kaj se je čez noč nakapljalo v spominski prostor moje elektronske pošte. Gledam. Pisala mi je, ne povem kdo. Ženska. Berem: *»Ob 2:47 se zbudim in odtavam na wc.«* Aha, si mislim. Tudi ona niti ponoči ne more brez te digitalne krame. S sabo je nesla pameten telefon, pametnejši od vseh nas in z njega prebrala, koliko je ura. Berem naprej: *»Sedim na školjki in premišlujem, od kod imam od solz moker obraz.«*

Aha, si spet mislim. Če bi imela ona tudi knjige na pralnem stroju nasproti školjke, tako kot jih imam jaz, bi lahko med tem početjem brala, ne pa da piše na pameten telefon. Pametnejši od vseh nas. Berem naprej. Piše: *»In se spomnim sanj. In globoke brezumne bolečine, ki me je zajela, ko sem v njih dobila sms. 'Saj veš, da je Peter umrl.' Mater!!! Da se mi ne drzneš!!!«*

Neham brati. Pa ne zato, ker bi me pismo prizadelo. Saj so samo sanje in jaz nisem umrl. Neham brati zato, ker je bilo to vse, kar je bilo napisano. Hm, si potem mislim. To pismo terja odgovor. Potem si mislim še, kako čudno je življenje. V njenih sanjah sem umrl jaz in zdaj naj jo jaz tolažim!?! Pišem: *»Ves čas hodimo tja. Kot bi šli na planinsko turo. Eni opremljeni po vseh priporočilih, s palicami in prvovrstno obujo, nabiti s kondicijo in GPS navigacijo, brez odmora pohitijo po najkrajši poti, da med prvimi dosežejo najvišjo točko. Drugi nejevoljni, ker nas čaka obilica drugih opravil od kurjenja v peč, do pisanja dnevniških zapiskov, šlampasto obuti, nimamo pojma, kam bi sploh morali in pomena markacij niti ne poznamo, kaj šele, da bi jih sledili. Gremo na pot tavajoče,«* kot ona na wc si mislim in pišem naprej: *»Jasno, da pogosto zaidemo s prave, najkrajše poti in ravno tam, ne da bi to sploh želeli, odkrijemo najlepše razglede in se ne moremo načuditi blaženosti, ki nas takrat preplavi.«* Razmišljam, če je to res? Res je, si rečem in pišem dalje: *»Potem nas na poti do solz osrečijo še bolj hecne stvari. Spomin na vodnega kosa, ki sedi na robu vrtečega ledenega krožnika pod jezom Velunje. Ali neumne sanje prijateljev!«* Neumne? Neumne. Le, da si sanj ne moremo izbirati. Kot tudi čustev ne! Edino, da sem za njene sanje mogoče kriv jaz, ker pišem v tem času takšne stvari? Pišem še naprej: *»In tako pridemo naokoli, ne da bi sploh vedeli, če smo bili že na vrhu in kdaj in kje. In ne vemo, ali smo že na koncu poti, ali pa bomo morebiti jutri spet gledali v stezo, zavito v gozdni rob in če ne bi še enkrat poskusili najti tisti ..., kaj že?«* Pripnem še link: ' http://youtu.be/I_jiDKBmNa4 '. In to je to.

Moja mama je bila Tončka. Fajferjeva Tončka iz Plešivca. S tistega konca, ki se mu reče Črna gora, kajti vas Plešivec je gnezdo s cerkvijo in britofom na robu nekakšne kotanje pod Mehovo Grmado. Okoli nje so tri gore. Garaška gora, Pusta gora in Črna gora. V Črni gori ni bilo vode. Zato je mama, ko je bila mlada in je takrat živela pri Fajferju s svojo mamo Pepo, bratom Francem in sestro Pepco, hodila po vodo Hstúdecu. Po ozki stezi je drobila tja dol, prečno v strmi gozdni breg, v sotesko ob cesti, kjer so bili velik gladek kamen perivnek, žleb in korito, iz zemlje pa je vrel studenec bistre vode. Nekega dne, pozimi štiriinštiridesetega leta, ji je z brento na rami, v kateri je nosila vodo k hiši, zdrsnilo s steze in smuknila je v strmino, v visok sneg in tam obtičala. Ni se mogla sama izkoptati iz oklepa brentnih naramnic ter snega vse naokoli. Njena mama je bila nejevoljna, kod se Tončka *t'k obira* z vodo in ji je šla naproti. Še sreča. Tončka bi bila zmrznila v robu, če ji mama ne bi, šestnajstletni trlici s kitami, pomagala nazaj na stezo. Tako mame pomagajo svojim hčerkam po pravi poti naprej, da potem te, ko postanejo mame, lahko pomagajo najti pravo stezo svojim otrokom. Tako to gre ves čas in vse čase. To in še mnogo drugih spominov mi je Tončka, moja mama, povedala v najinem skupnem življenju. Potem je nekega dne umrla. Če ne bi umrla, bi mi gotovo povedala še več zgodb. Tiste so zdaj ostale z njo in ne morem več do njih. A moram napisati?

No, dobro. Pa bom ... Mama je umrla, a je vseeno ostala z mano v svojih zgodbah.

TITO STRLE

(osnovnošolec; Mala Pristava – Ilirska Bistrica)

PADEC V VODO

Pri jezeru je ribaril otrok po imenu Rok. Med ribarjenjem je zagledal prijatelja Petra, ki je s kanujem veslal po vodi. Rok je vrgel ribiško palico in zadel Petrov kanu. Peter mu je mahal, Rok pa je potegnil in zvrnil prijatelja iz kanuja. Roka je povleklo v vodo in do kanuja. Oba sta bila v vodi. Premočena sta se smejala nezgodi. Vsa premražena sta šla potem k zdravniku. Ta jima je rekel, da ju trese mrzlica in naj jesta čim več sladoleda. Bila sta presrečna. Počil je lonec in pravljice je konec.

PRVI ŠOLSKI DAN

... zgodba govori o prvem šolskem dnevu, o veselju po ponovnem srečanju s sošolci, o le eni uri pouka.

Potem so vsi odšli na šolsko igrišče, kjer so se igrali z žogo, rolali in si prepevali. Barbara in Miha sta bila vesela, da niso dobili domače naloge. Kmalu je na dvorišče pritekla učiteljica in jim povedala, da je potres. Vsi so se oddaljili od stavbe. Ko je nevarnost minila, je prišla ravnateljica. Povedala je, da bodo obvestili starše, da je škoda na šoli velika in da jo bodo obnovljali pet mesecev. Vsi so bili srečni, saj se bodo počitnice podaljšale za pet mesecev. Počil je lonec in pravljice je konec.

VINKO TAVČAR

(Cerkno)

PESEM V CERKLJANSKEM NAREČJU

Pred daunmi cajti u Cierknam ta mladi
nagmahni bli u bajti, a imil sma se radi.
Usi publi nagajel sma zmier če uakul
pačiel use naumnast, uagibal se šul.

Uadkliipal sma štale uad prascau mpa krau
preštiil sma za usačga, kulk usega je zbrau.
Smejtal sma se zmieri pa skrila za uagau
le kodi uad nas se je kiera tut fajna zbau.

Ma puubi sma gar zrasl pal u take maške
sma čike kadila, pa pila sma uon s flaške.
Se tu na bi blu neč ki dast pasebnu
če na bi napiti pal marskier še telebnu.

Zla liipe sma liita imila kot uatrac
na ličkajnu spala sma, imila le par štrac.
Pa šuul uat useruot sma se usi zapasilil
uab uikendah zmieri sma čakala mpa pila.

Ka j cajt ta praj pršu, ženila sma se tut
praznila sma mašničke, kar riednu mpa sprut.
Nardila sma uatrače, zredila jih da vrha
med saba pa zdaj se vsak dan le bolj krha.

Pred davnimi časi v Cerknem ta mladi
poredni bli u bajti, a imeli smo se radi.
Vsi fantje nagajali smo zmeraj tja okoli
počeli vse neumnosti, ogibali se šoli.

Odklepali smo hleve od prašičev in pa krav
prešteli smo za vsakega, koliko vsega je zbral.
Smejali smo se zmeraj, pa skrili za vogal
le kdaj od nas se je kateri tudi fejšta zbal.

Ma fantje smo gor zrasli potem v take moške
sma čike kadila, pa pila ven iz flaške.
Saj to ne bi bilo nič kaj dosti posebnega
če ne bi napiti potem marsikateri telebnil

Zelo lepa smo leta imeli kot otroci
na perju od ličkanja spala smo, imeli le par cunj.
Po šoli od vsepovsod smo se vsi zaposlili
ob vikendih zmeraj smo kadila in pila.

Ko je čas ta pravi prišel, ženili smo se tudi
praznili mošnjčke, kar redno in pa sproti.
Naredili smo otroke, zredili jih do vrha
med sabo pa zdaj se vsak dan le bolj krha.

AVTOKLOFUTA

1.

Primaži mi klofuto, trpko in pekočo,
naj se roka vtisne na potno kožo,
kot bi z razžarjeno palico oštevilčil še eno kobilu,
pač takó, kot to počneš vsak dan.
Primaži mi klofuto, naj tlesk potuje po prostoru.
Ponujam ti še drugo lice,
nastavljam ti vsa lica
vseh mojih biti, vseh mojih obrazov.
Žigi, ki si jih pustil na koži,
so v posmeh tvoji tresoči se roki.
Roki, ki je izdala tvojo lastno
nepotešenost, nezadostnost, hlepenje.
Prizadejal si pekočo bolečino,
paralizo čustev.
Trenutek je obstal v prostoru in času.
Roka je obvisela v zraku.
Dal si klofuto.
Sebi.

2.

Svojo prvo jutranjo misel zviij, obliži in pokadi.
Okusi vonj dima.
Ko tako zviijaš misel za mislijo
in opaziš, da je pepelnik že poln,
ugotoviš, da si (tudi ti) čisto navaden verižni mislec.
Kdaj boš opustil to grdo razvado?
Kdaj boš poiskal pomoč?
Sprijazni se.
Odvisnik si.

3.

Realnost-iluzija
Jaz-Veliki čarodej
Ti-trik z golobico
Predstava uspela,
občinstvo obnemelo.
Optična prevara.
Kletka s spački.
Soba z zrcali.
Kdo si?

POGOVOR S STENO

Želim ti ljubezen. Ja, želim ti ljubezen – ampak ker sem sebična, jo v isti meri želim tudi sebi. Hudič je, da ne morem imeti tvoje. Ali pač? Še vedno te nisem povsem prebrala, čeprav se trudim na vse pretege, kljub tvoji prepričanosti o tem, kako nikogar ne potrebuješ, kako si ponosen, da razumeš nesmiselnost vsega, kar te obkroža. Ko rečeš, da si srečen. Ne vem, če naj verjamem. Ti verjameš? Verjameš sebi? Mislim, da je narcisizem le nekaj, kar bi želel, da te določa. Ker je tako lažje. Ker je lažje reči, da si zaljubljen sam vase, kot priznati da si izgubljen. Da več ne veš. Da si že pozabil, kako je to, kadar čutiš. In ker tudi sama najpogosteje uporabim lažjo pot, ti ne morem zameriti odločitve, da okrog sebe zgradiš zid. Na zidu pa jumbo plakati kričijo po pozornosti: »Ne glej! Jaz nisem ta!« Ravno zato se mimoidoči ozirajo – tako, kot sem se sama. Vendar sem si (na žalost ali srečo, ne vem) vzela malo več časa in še kar strmim v napise in še kar buljim v zid. In iščem luknje in razpoke, skozi katere bi se izmuznila k tebi. Smešno je vse skupaj – tako čudno in smešno hkrati. Tako izkrivljena je podoba vsega, da se me tu in tam poloti histeričen smeh. Ha. Ha. Ne, ta zid je dobro grajen. Visok je, siv in pust. Kamni so gladko obklesani, da na njem ne rase niti mah. Še lišaji se nimajo česa oprijeti. Gol in mrtev je. Hladen. Tu nimam kaj početi. Še en cigaret, pa se odpravim stran. Še bodo zidovi, ki jih bom občudovala, medtem ko bom drobna drobna stala pred njimi, ne vedoč, kje so vrata. Še bodo zidovi, vendar se nanje ne bom več naslanjala. Zato, da si ne opraim črnega plašča. Še bodo zidovi, da. Pa mene ne bo, da bi postopala ob njih. Šla bom. Čeprav me silno zanima, kaj je na drugi strani, nočem biti tam, ko se začnejo kot preperina sesuvati sami vase. Nimam zaščitne čelade, nisem gradbinec, da bi ga zabetonirala nazaj, da bi zafugirala dolge razpoke, ki se vlečejo čez celotno dolžino, in se povečajo ob vsaki zmrzali. In še najmanj si želim umreti zato, ker bi mi kamen padel na glavo. Bila bi neumna smrt. Preneumna za naslovnico najbolj plehke trač revije. Si predstavljáš: »Vzela jo je KAMNITA smrt!« Zato bom šla. Stran od zidov. Samo še cigareta, pa grem.

ZGODBARNIČICA

ZGODBE NAŠIH BABIC IN DEDKOV¹

(Zgodbe sta zbrali učiteljici Ivjana Rožac in Fanči Klobučar)

***MELDINA**

Moj dedek je šel v šolo. Tam je poučeval strog učitelj. Če so tikali kaj, kar je bilo prepovedano, so bili kaznovani. Ko so šli domov vsi, so doma delali domačo nalogo. Babica je bila tudi v šoli, ampak ni imela toliko nalog. Tudi ona je bila nekajkrat kaznovana.

(Mustafa Debar, Makedonija)

ZALA

Opisala vam bom, kako je živel moj nono. Živel je v veliki družini. Doma so imeli veliko živine. Kot majhen deček je moral pomagati na polju. Ko je imel šest let, je odšel v osnovno šolo na Kovčice. Do šole je imel štiri kilometre in je hodil peš. V prvem razredu je za pisanje uporabljal tablico in kredo. Preden je zjutraj odšel v šolo, je moral pomolsti krave. Potem je nesel mleko v vas. Ko je prišel iz šole, je moral pasti krave. Na pašniku so se z ostalimi otroki igrali na škrgele. Najlepše je bilo, ko so kurili brinje. Doma niso imeli televizije, zato so zvečer pletli gnojne koše. V tretjem razredu je dobil prve flomastre, ki mu jih je prinesel stric iz Trsta. V počitnicah ni hodil na morje, ampak je moral kositi travo in pomagati pri raznih kmečkih delih. Prvič se je peljal z avtom, ko je imel deset let. Pri enajstih letih je dobil prvo igračo, staro nogometno žogo, ki mu jo je prinesel stric. To je zgodba iz otroških let mojega nonota.

(Stojan Poles, Ritomeče, občina Hrpelje-Kozina).

¹ Zgodbice niso popolnoma lektorirane, zato da ohranijo prvotno semantičnost in otroško simpatičnost

Ko smo bili otroci, je bilo lepo, čeprav nismo imeli razkošnosti, kot jo imajo nekateri otroci danes. V šolo smo hodili 12 km peš. Pozimi smo prišli v šolo vsi premočeni in premraženi. Učiteljica nam je pomagala, da smo se preoblekli in posušili. Že kot otroci smo si nabrali veliko kondicije, jedli smo večinoma doma pridelano hrano. Ko smo prišli iz šole domov, smo morali pomagati pri poljskih opravilih. Pozimi, ko je zapadlo veliko snega, smo se otroci iz cele vasi zelo radi sankali. Sankali smo se pozno zvečer, ko smo prišli domov, smo dobili domač čaj in domač kruh. Nič nas ni zeblo, čeprav nismo bili primerno obuti. Takrat smo se otroci veliko družili, bili smo skupaj pri igri. Spominjam se, ko smo šli enkrat peš v šolo in smo prišli do doline, kjer smo se sankali. Vsi skupaj smo se dogovorili, da tisti dan ne gremo v šolo in smo se raje cel dan sankali. Ker nismo imeli sank, smo se usedli na torbo in šli po bregu. Dogovorili smo se tudi, da staršem nič ne povemo. Starši so v resnici izvedeli, ker smo morali vsi otroci od prvega do osmega razreda prinesiti v šolo opravičilo, zakaj nas ni bilo. Nismo gledali televizije, zato smo se bolj družili in igrali razne igre. Zvečer smo zelo radi poslušali pravljice, ki nam jih je pripovedovala babica, čeprav si je včasih kakšno izmislila.

(nona Damijana Bolčič, Prešnica, občina Hrpelje-Kozina)

Ko je bila babica majhna, je živela v stari hiški, kjer še ni bilo elektrike in so si zvečer svetili s petrolejko. Ob večerih se je igrala s punčkami iz mladih koruznih storžev. Spale so v leseni škatli. Zelo rada je poslušala pravljice, ki jih ji je bral dedek. Ko se je naučila brati, jih je veliko prebrala tudi sama. Nekatere si je zapomnila in jih pripoveduje nam. V šolo je hodila peš vseh osem let v oddaljeno vas. Še posebej je bilo hudo, ko je zapadlo veliko snega in je bila slabo oblečena in obuta. Vedno jo je zelo zeblo. Spomladi je nabirala zvončke in vijolice ter jih nosila babici in v šolo na kateder. V šoli je vedno skrbela, da je bila vaza napolnjena z rožami. Poleti je pasla in se igrala na travniku. Ko ni mogla pasti krav zaradi dežja, je hodila v gozd po polže in jih prodala na zadrugi. Z zasluženim denarjem si je plačala izlet ob koncu šolskega leta. Najraje je metala kamenčke v vodo in opazovala ribe. Rada je pletla venčke iz različnih rož. V jeseni je pomagala pri spravilu krompirja in koruze s polja ter sadja za zimo. Rada je pobirala žir za prašičke. Otroška leta so bila zelo lepa, polna lepih doživetij.

(babica Danica Pučko, Nunska Graba pri Ljutomerju, občina Ljutomer)

Moj dedek, ko je bil majhen, se je rad sankal. Ker ni imel sank, mu je njegov oče prerezal na pol italijanski vojaški sod. Tako so se tudi drugi vaški otroci sankali. Ob dolgih večerih so ličkali koruzo ali prebirali fižol. Otroci so ob tem poslušali zgodbe, ki so jih pripovedovali starejši ljudje. Spomladi in jeseni je moj dedek nabral lubje in divje jelše. Lubje so prodali. Na pašnikih, ko je pasel živino, se je igral zbijanje kože in gnilo jajce. To mi je povedal moj oče.

(Lipovec, Kovčice, občina Hrpelje-Kozina)

Ko je bila moja babica stara toliko kot sedaj jaz, so živeli veliko bolj skromno kot mi danes. Pozimi so sedeli ob ognju, se igrali s kakšno punčko iz cunj. Starši so ponavadi večere preživljali ob igranju kart. Hodili so zgodaj v posteljo. Spali so v zelo mrzlih sobah. Ker so bile zime hude, je bilo vedno polno senga. Na oknih sob se je zaradi mraza naredil led. Ogrevane so imeli samo dnevne prostore in kopalnico. Do šestega razreda je šolo obiskovala v domačem kraju, sedmi in osmi razred je obiskovala v pol ure oddaljenem kraju. Tja se je vozila z avtobusom, ob slabem vremenu in sneženju so ostali doma tudi do dva tedna. Snega je bilo toliko, da so tudi starejši ostajali doma in niso hodili v službo. Velik problem so imeli z dostavo hrane. Veliko od njih je potem kruh peklo kar doma. Za na sneg so bili oblečeni v bundo, navadne hlače, doma pletene rokavice, šal ter debele nogavice in kapo. Obuti so bili v gumijaste škornje. Veliko so se kepali, delali sneženega moža, igluje. Za sankanje so uporabljali kos poločevine oziroma plastične vreče. Spomladi so odšli na ledine počistiti krtine, vejice in podobno. Potem so to pograbili in pripravili za košnjo. Pomagali so pri sajenju in sejanju. Poleti so bili veliko zunaj, kjer so se zbirali pred cerkvijo. Tam so imeli tudi verouk. Dekleta so se igrala s punčkami iz cunj, fantje so se igrali z lesenimi palicami. Jeseni so pomagali pri spravilu pridelka (krompir, pesa, fižol ipd.) Vedno so hodili z očetom v gozd. Tam so na kup spravljali tanjše vejevje, potem pa so skupaj z vsemi dvrmi odpeljali na vozu s kravami domov. Za zajtrk so imeli kavo iz divke in domač kruh. Kosilo je bilo raznoliko: pašta in golaž, bela krompirjeva polenta, pašta in fižol, ječmen, zelje in polenta. Mesa ni bilo veliko, jedli so ga večinoma moški, ker so opravljali fizična dela. Za večerjo je bila spet kava s kruhom oz. pešnični zdrob in mleko ali riž na mleku. Od sadja so jedli slive, jabolka, orehe, hruške, skratka vse, kar so pridelali doma. Kljub temu, da so živeli bolj skromno, so se imeli zelo lepo in dosti več so se družili kot mi.

(nona Milojka Stupar, Račice, občina Ilirska Bistrica)

GAJA V.

Moj dedek je v davnih časih hodil v šolo peš. Pouk so imeli v italijanskem jeziku. Slovenščina je bila v šoli prepovedana, zaradi vojn. Če je otrok govoril slovensko je bil kaznovan. Šolsko torbo mu je naredila njegova mama iz starih oblačil. Šolskih potrebščin ni imel veliko, le zvezek, svinčnik in nalivno pero na črnilo. Za v šolo je imel le eno oblačilo. Nalogo je pisal ob petrolejki. Televizije in radia takrat še ni bilo. Dolge zimske večere si je krajšal z branjem knjig, petjem in pogovorom z domačimi. Ker ni bilo radia in ne tv-ja, je odšel zgodaj spat in zjutraj je zgodaj vstajal. Moj dedek je moral tudi veliko pomagati svojim domačim na kmetiji. Grabil je seno in listje, kidal gnoj in opravljal še druga dela. Življenje v starih časih je bilo težko, pa tudi veselo.

(dedek Anton Koblar, Brezovica, občina Hrpelje-Kozina)

MATEA

Moja babica in dedek sta hodila v različni osnovni šoli, tudi sta dobivala različne domače naloge. Igrala sta se pa tudi. Ko sta končala osnovno šolo, sta se vpisala v srednjo šolo. Dobila sta službo in se poročila.

(babica Hristina Naseska, Makedonija)

MARLENE

Pred petdesetimi leti je bila moja babica stara 12 let. Bila je huda zima. Imeli so deset ovac in eno kravo. Njen oče je bil hudo bolan. Mama je morala biti z njim. Ona pa je kot najstnica morala skrbeti za živino. Čeprav so imeli oddaljen hlev in krmo kar tri kilometre stran, vsako jutro je hodila po snegu in ves dan ostala z živalmi v hlevu, saj se ni splačalo hoditi domov. Zjutraj in zvečer je morala pomolsti kravo. Zvečer, ko je pospravila živino, se je z mlekom vrnila domov po snegu. Nekega jutra, preden se je odpravila k živini, ji je mama rekla: »Mala, počakaj in pozdravi očeta!«. Ker je ravnokar umiral. Potem se je njena zgodba žalostno nadaljevala pri njeni živini. Babica je imela še dva brata in dve sestri, ki so bili takrat stran od doma. Mama pa je morala poskrbeti za očetov pogreb. In tako se je njena zgodba nadaljevala brez očeta.

(nona Mara Ivančič, Hotična, občina Hrpelje-Kozina)

MATEJA

Babica Marija se je rodila v kmečki družini. Ko je bila dojenček, jo je čuvala babica Kata. Medtem je njena mama delala na polju. Med odraščanjem se je igrala s svojim bratom Mirkotom. Pri šestih letih je pomagala staršem. V prostem času se je družila z vrstniki. Igrali so se različne igre na prostem. Pri šestnajstih letih je šla s trebuhom za kruhom, delala je vsako delo, ki ga je dobila. Ko je dopolnila 22 let, se je poročila in rodila prvega otroka Dejana, ki je sedaj moj očka. Počasi sta si z možem urejala dom. Kasneje je imela še enega otroka. Z možem sta delala vsak v svoji službi. Po dolgih letih dela, se je upokojila in uživa. Dan ji popestrimo vnuki.

(babica Marija Babuder, Materija, občina Hrpelje-Kozina)

VALENTINA

Moj dedek mi je povedal, da ko je bil še majhen deček, je veliko nagajal. Povedal mi je, da so bile igrače iz lesa. Igral se je z družabnimi igrami, kot so bile na primer lovljenje, skrivalnice in veliko takšnih iger. V spomladanskem in poletnem času, ko so bili dnevi toplejši in daljši, smo bili veliko več zunaj. Kdor je imel kolo, je imel nekaj posebnega. Lahko bi mi pripovedoval še veliko stvari, vendar bi trajalo preveč časa.

(Renato Počkaj, Slope, občina Hrpelje-Kozina)

IZ KRONISTOVE BELEŽKE

PRIMEREK E-PISMA MENTORICE ZGODBARNIČARJEM I.¹

Kratka obnova prvega srečanja, zgodbarnica, 14. oktober 2014 ob 18.00 (poslano krožkarjem 18. oktobra)

Grem kar po vrsti: zeloooooo sem vesela, da smo se spet zbrali v tako popolnem številu;). Tri so nas zapustile (Viljana, Marija, Sonja), tri smo pridobili (Neto, Ireno, Jerico- prvi dve že lani sredi leta, Jerica pa dobrodošla zdaj na novo) - kar pomeni, da v polni zasedbi zgodbarničimo naprej. Želela bi si lepega počutja še naprej, dobrega vzdušja, nikakršnih prevelikih preprirov, nestrpnosti ali česarkoli podobnega, ker so cilji in naloge čisto drugje. V primeru, da bi v skupini začelo prihajati do nesoglasij, krožek nemudoma zaključim, pa saj to se vsi zavedate:). Krožek ni društvo, skupaj smo zato, da nekaj lepega ustvarimo, v primeru, če bi se pa kdorkoli zunanji vtikal v naše delo preveč, lahko tudi gremo v društvo, če pač, ampak naj zaenkrat ostane tako, kakor je.

Na primer že 11. novembra ob 18.00, ko se dobimo pred knjižnico, ampak gremo v Admiral na ene kalamare in na kak kozarček. Bodoča gostja bo Martina Kafol, urednica Založniškega tiska Trst. Pa prosim, če jo tudi sami kaj povprašate, če vas zanima, sicer pa sproščeno in lepo. Zgodbe pa mi pošiljajte na mejl. Decembra se dobimo 9.12. ob 18.00 - zbirno mesto pred knjižnico, nakar se odpravimo do naše gostiteljice Zlate v Klanec, ki nas vabi v svojo klet. Zadnjič vam tega nisem omenila, ker sva se z Zlato dogovorili zadevo dan kasneje, zato vam jo sporočam danes. Če kdo kaj napiše, bomo tudi prebrali. Upam, da se strinjate in prosim, če mi potrdite, al ja al ne.

Nakar: pisanje zgodb se nadaljuje. Morda letos ne bo toliko časa za prebiranje, vendar mi jih pridno pošiljajte kljub vsemu na moj mejl - Ivan, Neta, Vladimir, Rafael, Jerica, prosim, če mi prepošljete po mejlu, kar ste prebrali, povedali, Slavkino bom pretipkala, tudi ostale, prosim lepo, če mi pošiljate na magickarizma@gmail.com, v Times New roman 12 ali 14, fotke pa vedno posebej kot priponko. Printanje bo tudi letos sponzorirala Občina, v primeru, če zmaga Saška. V nasprotnem primeru, ne vem, se bomo že znašli.

Ker je zaključna prireditev nekoliko predolga zaradi nastopa vseh krožkarjev, bomo skušali prireditev razdrobiti na dva, tri dele, dogovarjali se bomo o prvem delu februarja ali marca, nato pa konec maja drugi del. Nastopali bi pač v dveh rukerjih. Prvi del smo predlagali v Bazovici – Slavka bi nam pri tem priskočila na pomoč z dogovarjanjem glede prostora, o programu pa takrat toliko prej. Za zaključno prireditev je padel predlog, da bi naredili v gasilskem domu v Materiji, konec maja, vendar je to le predlog, ki ga lahko menjamo

¹ Vsa pisma so v domačem – pogovornem jeziku (op. urednice)

kadarkoli, če ima kdo boljši predlog. Rada bi tudi, da je eno srečanje oz. eno vaše pisanje "terensko", kar pomeni, da greste do koga in ga povprašate karkoli in napišete karkoli vam ljudje povedo. Tudi Milena Miklavčič (knjiga: Ogenj, rit in kače), bo radovoljno prišla na obisk in povedala kaj o spolnosti naših prednikov;), o čemer govori njena nova knjiga, vendar se bomo o njenem obisku dogovarjali drugo leto skupaj.

Želela bi si tudi, da smo gostje kdaj kakega zamejskega društva (društvo v Borštu je za, vendar tudi to se bomo dogovarjali sproti) in dogovorili se bomo tudi za "pohod", ki nam je tokrat "ušel" po stari železniški progi do Doline.

Naknadno vam pošljem tudi kopijo z vsemi naslovi in rojstnimi dnevi krožkarjev.

V občinsko glasilo tokrat pošiljam Zlatino pesem, ki sem vam jo prebrala na začetku srečanja, bi pa prosila še Jerica, tebe, za kratko zgodbo, ki jo pošljem tudi na občinsko glasilo, bo pa izšlo šele decembra ali januarja, pa če se lahko malo vsebinsko morda navezuje na praznično obdobje, sicer pa ni nujno, pošlji, kar se ti zdi.

Želim vsem prečudovit vikend in veliko dobrih zgodb, Patricija

PRIMEREK E-PISMA MENTORICE ZGODBARNIČARJEM II.

En kratek rezime mratinovanjske zgodbarnice, 11. novembra 2014 v Admiralu, Kozina. Priznam, da sem imela malčič mešane občutke, ko sem se dogovarjala v Admiralu za plac in vse ostalo, ker tam še nisem bla, ker je to casino in tralala, v katerega nisem navajena zahajati, da o prostoru, ki se mi je zdel za eno bejbo, ki prihaja iz delavsko-kmečke familje, prešikan, ne govorim (zdaj bom menjala glasbo), ker si zaslužimo tudi šikanosti, aaaampak ... Priznam tudi, da so me v Admiralu prijetno presenetili. Prostora v vaši družbi čez zelo malo časa niti zaznala nisem več, drugih ljudi zame tam ni bilo (je bil kdo?), bili smo mi, torej vi, in naše zgodbe, ki se vedno tako zelo spontano izpričujejo med nas. Bilo mi je v veselje gostiti Martino Kafol, ki je prej nisem poznala, in se mi zdi samo še en nam podoben, preprosto čudovit človeček več v prijetni družbi, ki jo tvorimo. Mislim, da je bilo veselje obojestransko. Ali vem. Ker je tako izjavila. Vesela sem bila njene zgodbe, njene skromnosti, kljub temu, da se zdi izraz "založnik" tako velik ... David pa, njej mož, tudi eno tako sonce, še posebej potem zunaj, ko nam je pušacem povedal nekaj šal pa to, da je zapisal enih trideset zgodb o posebnejših, ki so prihajali v trgovino, kjer je delal nekaj let in ki jih bo nekega dne radovoljno delil z nami v skripti. Povabila sta nas do Volčjega gradu, kamor se bomo radovoljno odpravili morda spomladi? Kot ste morda zaznali, je zainteresirana tudi za objavo naših zgodbic nekega dne in to priča samo, da smo dobri in da bomo vztrajali ne glede na. Hrana: pri kalamarih najbolj vidiš, ali je gostilna ok al ne. Vsaj meni se tako zdi. In zdelo se mi je, da so nas postregli dobro in kvalitetno. Upam srčno, da je prijala hrana in vse ostalo tudi vam. Tisto pa, kar me najbolj veseli, je to, da smo se zbrali skoraj vsi, kar mi daje vedeti, da se odlično ujemamo in da zgodbe vrejo, takšne in drugačne, da bodo zapisane, da jih pišite in pošiljajte, kar eni že počnete pridno in vztrajno, ostali pa pač še boste. V tokratno skripto gre od vsakega le ena fotografija, če pač, lahko tudi ne, v vsakem razdelku, ki naj bo izključno

vaša avtorska, če se da, ni pa nujno, da ste vi gor. Karkoli, samo da ste avtor fotke sami. V tokratni skripti bodo tudi prispele zgodbe, ne bo pa več zgodb tujih avtorjev. O vsem ostalem sproti, ker pišem, kar se spomnim. Imam pa še eno vabilo, in sicer 28. novembra (upam, da mi Ivan potrdi, sicer vas obvestim), nas Ivan Novak vabi na skromno pogostitev, ker praznuje rojstni dan 26ga in zato. Rad bi, da nas pride čim več in tisti, ki bi lahko, mi magari javite, če ste za, če gremo v petek 28ga do njega. Se dobimo pred knjižnico ob petih in ga poiščemo v Ospu. Glede nadaljnih napotkov vam javim jutri, pojutrišnjem, samo da vem, da ve Ivan, pravzaprav. Glede darilčka ne skrbet ...Vi mi samo javite, če ste za oz. napišite, sem za 28-i, pridem, al kej takega.

Hvala vsem, da ste tako srčni in krasni ljudje in da mi polnite moje srčku s suncm. Tku pač mislim in tku tu je, an tku je tu, poje Iztok Mlakar. Ostanite mi zdravi in nasmejani.

Patricija

PRIMEREK E-PISMA MENTORICE ZGODBARNIČARJEM III.

Najprej naj vam izrečem eno veliko pohvalo, ker se udeležujete doslej sto procentno skoraj vsi, kar je meni tako zelo lepo, da si mislit ne morete. Včarajšnja zgodbarnica mi je bila še posebej všeč, ker so bile vaše zgodbe raznolike, od reportaže, realnih dogodkov, žalostnih in veselih, humornih (ki manjkajo v svetu literature sploh). Hvala vam vsem, ker polnite dušo meni in seveda tudi sebi in ostalim in vedno, ko pomislim, kakšno bogastvo se potem nabere v skripti, mi srce prav zavriska. Hvala vam vsem. Prosila bi zato vse, ki ste prebirali zgodbe, da mi jih tudi pošljete čimprej preko mejla. Pozabla sem povedat včeraj, da bom zgodbe zbirala do konca aprila, nato se mora lotiti Tomaž oblikovanja in ostalega, da gre v print in da je potem na voljo na zaključni prireditvi oz. drugem delu tokrat. Prvi del bo tako marca 2015, če se bo Slavka dogovorila, v Bazovici, sicer najdemo prostor kje drugje, zaključni del pa 30. maja (sobota) 2015 v Rodiku (vpraša Darja za prostor, sicer iščemo dalje). V prvem delu bi večer moderirala Irena, kot glasbeni utrinek bi nastopale sestre Mahne (Jerica in njeni sestre), nastopali pa bi v tej prvi rundi torej Rafael, Jerica, Tomaž, Irena itak, Neta, Matjaž, Slavka in Andreja. Pripravite prosim tekste, ki ne bodo daljši od dveh, treh minut, da ne bomo predolgi in potem povejte Ireni, kaj boste prebirali (imate njen mejl, telefon, sicer ga Irena prepošlji magari čoporativno), da si lahko naredi vezni tekst, če pač. V drugem delu, na zaključni prireditvi bi nastopali ostali, torej Fanči, Ivan, Zlata, Dragica, Vladimir, Darja in moja malenkost. Kdo bi takrat vodil, naj se javi, predlagam, da Fanči in Zlata letos počineta, morda Ivan? Dragica? Če se da čim bolj humorno, lahko sta tud v paru;). Kakor se odločite, bo prav, bi bilo pa lepo, če bi se sami javili, ker prej al slej vas bo vse tokalo se s tem ubadat;), ker si želim, da bi vsi prišli na vrsto v vlogah, ki vam so ljube, če se pa ne čutite, tudi nič zato, se že zmenimo. Tomažu tudi tokrat nismo dali dosti besede glede pisanja, vendar se pojavlja potreba po nekaj delavnicah, npr. glede pisanja, glede interpretiranja in morda se to v bodoče lahko združi z delovanjem Literarnega društva Ilirska Bistrica in se tudi skupaj organizira kakšen literarni, kakšno prireditev, delavnice itd., saj nas je polovica tudi od tam ... Ampak o

tem morda kako besedo v bodoče. Najprej pa nas čaka Tujina :) in malček petelinjenja naokolo :). Ma se hecam. Smo pridni in je prav, da naredimo lep večer tudi drugim, ker je pač vredno. Neta, če si fotke pobereš dol s FB strani, al kaj vem, za tisto power point predstavitev, ki bi naj bila tudi v ozadju ob zaključni prireditvi. Pomislek pač. Fotografije, ki jih je pofotkal Matjaž, vam poskenira Tomaž v teh dneh in vam jih pošljeva po mejlu čoporativno, pa si jih potem shranite, kamor pač. Neta tokrat sem se odločila, da gre kaka tvoja fotka na naslovnico, če si za, naj bo prečudovito lepa, kakor jih lahko ti nardiš in jo prepošlji Tomažu, če se da, pokončna. V povezavi z zgodbo. Če ste seveda tudi ostali za. Udeležbo na Karavani študijskih krožkov smo prenesli na naslednje leto, ker bomo aprila, ko karavana bo, zabezecani z vsem mogočim, lahko pa tudi vidimo sproti, kaj pa kako, pa se odločimo tik pred zdajci. Tomaž je predlagal, da naredi fb stran ŠK Zgodbarnica, kjer ne bi objavljali zgodb, ker se potem to malo zakomplicira, bi pa stran uporabljali za objavo fotk, obvestil, misli, mnenj, citatov, česarkoli v povezavi z zgodbami. Če želi kdo biti soadministrator, naj obvesti Tomaža, sicer pa objavljate gor lahko vsi, ki ste tudi fejest-bukovci :-). Tudi za v bodoče je kup idej, zelo zanimivih, veliko stvari, zelo zanimivih, ki jih bomo seveda speljali. Dokler je tako pozitiven duh med nami in toliko dobre volje, se nam ni bati, da bi nam postalo dolgcajt. Se veselim z vami že v naprej. Naslednji datum srečanja je 17. februar 2015 ob 18.00. Morda se nam pridruži v bodoče še ena mlada gospa, ki prihaja sicer iz Ptuja, vendar domuje v Klancu menda, ampak "bo še vidla". Mislim, da nam reklama zdaj ni več potrebna toliko, ker smo ultra pridni;). (enkrat vam preberem celo študijo iz revije Jezik in slovstvo besede priden;);). Zelo vam priporočam v branje, mimogrede, knjigo, ki jo berem trenunto, Miha Mazzinija: *Samo smeh nas lahko reši*, o realnem stanju Slovencev in Slovenije. Ampak seveda, če se z njim strinjate. Sama se nikoli ne politično glih javno opredeljujem, ampak če hočete zvedeti, kaj si mislim o vsem, preberite knjigo, z njim se strinjam skoraj v celoti. To pač mimogrede, ker ne morem mimo knjig. Hvala Matjaž in Dragica za notese in blokce, hvala Jerica za pogostitev, hvala komurkoli je pustil tle flaše (jih ponucamo pa drugič;) in hvala vsem, ker ste taka lepa sonca in ostanite takšni še sto let. Imamo vse predispozicije, o katerih je bral Rafael, se mi zdi, da jih doživimo;). Če pa kogarkoli zanima, kako se dela domača čistila, imam 20-ega delavnico, sam prjavte se prej ... Želim vam čudovitkast teden. Če pa karkoli pozabim, me opozorite. Prosim, če mi čim prej pošljete vaše zgodbe. Saj imam tudi sama nekaj napisanega, vendar puščam prostor vsem vam za branje, mene boste brali v skripti, naj bo malce presenečenje, a ne? Aha, Fanči in Andreja, če vama rata zbrat kake zgodbice magari na temo starih receptov od otrok, vama bom zeloooooo hvaležna in jih damo pod Zgodbarničico, če pa ne bo, pa tudi nič zato. Če imate koga, ki rad piše in bi rad objavil, naj mi pošlje zgodbo in jo damo pod prispele zgodbe. Ivan, sporoči mi, če ti je ok, če prenesemo predstavitev tvoje pesniške na 29. september, torek ob 18.00? ker sem preveč zasedena do junija glede programa. Vse ostalo pa drugič. Ostanite zdravi v glavi in drugod in predvsem jemljite življenje s humorjem. Včeraj ste mi dokazali, da zmorete.

Rada vas imam vse po vrsti ku šišu u Trsti. Ne, ne, imam vas bolj;).

Patricija Dodič

RTV4 D

ŠTUDIJSKI KROŽEK ZGODBARNICA

Dopoldan in pol

Datum: 30. maj. 2014

Dolžina: 17 min. 13 s.

Poslušanja: 2

Povp. čas poslušanja: 12 min. 37 s.

Študijski krožek Zgodbarnica je nastal pred dvema letoma na pobudo knjižničarke Patricije Dodič. V Kosovelovi knjižnici na Kozini se tako največkrat ob torkih zvečer zbirajo ljubitelji govornih in pisanih besed. Med ustvarjanjem zgodb se udeleženci tudi bolje spoznajo, spletejo se nova poznanstva, pa tudi prijateljstva. Zgodbarnica je postala takorekoč omama, tista pozitivna in neškodljiva, seveda. Več o tem v pogovoru, ki ga je pripravila Jana Samsa.

[17:13](#)

[ŠTUDIJSKI KROŽEK ZGODBARNICA 30. maj. 2014](#)

ZGODBARNICA

KNJIŽNICA KOZINA

prisrčno vabi na srečanja študijskega krožka
"Zgodbarnica".

Pridite s svojimi zgodbami, napisanimi, povedanimi, izmišljenimi, slišanimi -
imeli se bomo praznično in lepo.

Študijski krožek je na sporedu **vsak drugi torek v mesecu ob 18.00 v prostorih knjižnice Kozina.** O programu se bomo sproti dogovarjali. Krožek je za vse, ki si želijo ohranjati lepo besedo, spomine, zapisati dolgo zelene misli, zgodbe in podobno.

Mentor krožka je bibliotekarka, univ. dipl. slov. in franc., **Patricija Dodič**, tudi sama literatka in aktivna kulturna ustvarjalka. Pri krožku si bomo pripovedovali zgodbe, jih zapisovali, se učili, kako jih pisati, zbirati, se o prebranem pogovarjali, si jih izmišljali, jih reševali in

nenazadnje objavili v različnih literarnih ali občinskih glasilih.
Zainteresirani se nam lahko pridružijo kadarkoli, veseli vas bomo.

KNJIŽNICA KOZINA IN SLOVENSKO KULTURNO DRUŠTVO LIPA IZ
BAZOVICE pri Trstu VABITA
NA LITERARNO-ZGODBARNIŠKI VEČER "PRISRČNOSTI", na predvečer
praznika žena,

v soboto, 7. marca 2015 ob 18.00 v Bazovskem domu v Bazovici pri Trstu (ob
cerkvi).

Nastopajo krožkarji Študijskega krožka Zgodbarnica, ki deluje pod menstorstvom
Patricije Dodič

od leta 2012 in je doslej izdalo dve skripti zgodb, receptov, spominov, pripovedi iz
preteklosti in sedanjosti, reportaž, pesmi

in še mnogo tega. V pripravi je tretja skripta, ki bo na razpolago maja 2015, ko bo
tudi zaključna prireditev,

tokrat najbrž v Rodiku. Za glasbeni utrinek bodo poskrbele sestre Mahne (Jerica,
Silva in Magda) ob spremljavi

Miloša Možine in Dimitrija Bonana.

Prisrčno vabljeni, da nas pridete poslušati v čim večjem številu, ali pa da nam vsaj
posredujete vaše zgodbe,

červno se nam ne pridružite na srečanjih.

Vabljeni tudi na ogled razstave Ane Balantič "Poezija v slikah", klekljane slike, na
ogled do konca meseca.

Prisrčno vabljeni.

ZAKLJUČNA PRIREDITEV ŠTUDIJSKEGA KROŽKA ZGODBARNICA

09.06.2014

Edinstveni krožek v Sloveniji je združil izredno simpatične krožkarje, domačine in obiskovalce z dobro zgodbo, smehom, petjem in glasbo

Nabito poln vaški dom v Slivju je ponovno dokazal, kot lani brezovski, da Študijski krožek Zgodbarnica privablja veliko navdušencev nad domačimi in drugimi zgodbami, ki jih že drugo leto od oktobra do maja zbirajo krožkarji na različne načine. Edinstveni krožek v Sloveniji, vsaj tako pravijo na Andragoškem centru Slovenija, je združil izredno simpatične krožkarje, domačine in obiskovalce z dobro zgodbo, smehom, petjem in glasbo, kar je in ostaja v času tempiranih časovnih bomb, posebna vrednota, najsi bo domačinov kot prišlekov, ki kraj poznajo morda po »češpovihi dnevih«, ki so jih pred leti organizirali člani domačega Turističnega društva Dimnice, po freskah slovenskega domoljuba Toneta Kralja v cerkvi, posvečeni sv. Martinu iz leta 1697, po jami Dimnice, po dobri domači slivovki, brkinskih jabolkah in čudoviti brkinski pokrajini krog in krog vasi pa tja do ilirskobistriške občine in dlje.

Veselje, dobra volja in veliko pozitivnosti se je iz mesečnih srečevanj v Knjižnici Kozina, enoti Kosovelove knjižnice Sežana, nedvomno preneslo med krajane in obiskovalce večerne prireditve. Na izviren, humoren in simpatičen način sta prireditve povezovali krožkarici Zlata Cergol iz Klanca in Fanči Klobučar iz Tubelj, ki sta na oder povabili k branju ali pripovedovanju anekdot, šal in kratkih zgodb posamične krožkarje in goste iz Šmarij pri Jelšah. Direktorica Kosovelove knjižnice Sežana, Magdalena Svetin Terčon, je povedala, da »so zapisane zgodbe zelo pomembne. Zgodovina, ki jo pišejo strokovnjaki, je posplošena in brezosebna, iz zgodb, zapisanih na Zgodbarnici pa spoznamo način življenja posameznikov, z vso bolečino in radostjo vred. Prav zato bo Kosovelova knjižnica Sežana to dejavnost podpirala tudi v prihodnosti.« Direktorica Saša Svetelšek Likavec je pridodala: »Projekta Zgodbarnice se veselimo še prav posebej. Ujeti bisere iz življenja ljudi v naših krajih, iz daljne in bližnje preteklosti in seveda sedanosti, je velika vrednota, še posebej, če so ti neposredno zapisani po ljudskem izročilu in v ljudskem jeziku. Poti so neštete in neskončne,

zato potovanje vedno znova začenja novo pot. In knjižnica je prostor za dušo in naša knjižnica je duša naših krajev, zbirka, ki je pred nami pa odraz dobrega dela, vedrine, dobrega počutja ustvarjalcev in bogate ustvarjalne duše.«

Za pevski posladek so poskrbeli fantje, domačini, iz kvinteta Utrip, z ljudskima pesmima, za glasbeni utrinek pa domači glasbeni par Eva Sluga in Žiga Dodič. Da bi ne pozabili, kako so se nekoč naše none in nonoti igrali in si prepevali, so skozi igro prikazali ljubki osnovnošolci OŠ DBB Hrpelje, ki so pred kratkim izdali knjižico Babica, povej mi. Da tudi ŠK Zgodbarnica ni od muh, potrjuje novo izdana skripta ŠK Zgodbarnica 2013/2014, ki je na voljo v Knjižnici Kozina. Skripta zajema več kot 60 zbranih zgodb, šal, anekdot, starih receptov, spominov, prispelih in zanimivih štorc. V njej lahko preberete tudi pravljice in zgodbe znanih in manj znanih piscev iz domačih in tujih logov, kratka, v njej se nedvomno najde nekaj za dušo, morda reminiscenco, morda besedo, morda vonj babičinega kruha, kdo ve. Skripto je uredila in zgodbe zbrala Patricija Dodič, mentorica omenjenega krožka, ki je. Prireditve so omogočili Občina Hrpelje-Kozina, Kosovelova knjižnica Sežana, JSKD OI Sežana in Turistično društvo Dimnice. Vsem, ki ste posebej prispevali k uspešno izvedenemu večeru, še enkrat hvala in »ob letu osorej«, kot je ob koncu prireditve pozdravila goste Klobučarjeva, še vedno pa vabljeni oktobra, da se nam pridružite.

Tekst Patricija Dodič, fotografija Irena Štemberger

ZGODBARNICA DOMAČIH ZGODB

četrtek, 3. julij 2014

60 zgodb, šal, anekdot, starih receptov, spominov, pravljic in še česa je zbranih v skripti, s katero so člani študijskega krožka Zgodbarnica zaključili drugo leto delovanja. A skripta je le droben sadež Zgodbarnice. Najlepši in največji sadovi so mesečna druženja članov, polna zgodb in pozitivne energije.

SLIVJE > Zgodbarnica je edini krožek v Sloveniji z dobro zgodbo, smehom, petjem in glasbo, ki že dve leti združuje navdušene krožkarje, domačine in obiskovalce, kar je in ostaja posebna vrednota, pravijo na Andragoškem centru Slovenije, ki bdi nad študijskimi krožki.

Mentorica Zgodbarnice je **Patricija Dodič** iz kozinske enote Kosovelove knjižnice, kjer se krožkarji srečujejo enkrat mesečno, Zato se je zaključnega srečanja, letos je potekalo v Slivju, udeležila tudi direktorica Kosovelove knjižnice Sežana **Magdalena Svetin Terčon**, ki je poudarila, da so zapisane zgodbe zelo pomembne, toda: *“Zgodovina, ki jo pišejo strokovnjaki, je posplošena in brezosebna, iz zgodb, zapisanih na Zgodbarnici, pa spoznamo način življenja posameznikov, z vso bolečino in radostjo vred,”* je dejala. Zato bo Kosovelova knjižnica to dejavnost podpirala tudi v prihodnosti, je obljubila.

Direktorica uprave Občine Hrpelje-Kozina **Saša Likavec Svetelšek** pa je dodala, da je kozinska knjižnica - tudi po zaslugi Zgodbarnice - duša *“naših krajev”*: *“Ujeti bisere iz življenja ljudi v naših krajih, iz daljne in bližnje preteklosti in seveda sedanosti, je velika vrednota, še posebej, če so ti neposredno zapisani po ljudskem izročilu in v ljudskem jeziku,”* je pohvalila delo krožkarjev.

Ti so na izviren, humoren in simpatičen način izpeljali tudi zaključno prireditev. Povezovali sta jo **Zlata Cergol** iz Klanca in **Fanči Klobučar** iz Tubelj, dve ljudski pesmi so zapeli domači fantje iz kvinteta Utrip, za glasbeni utrinek sta poskrbela **Eva Sluga** in **Žiga Dodič**. Da se Zgodbarnici ni bati za prihodnost, pa so dokazali osnovnošolci hrpeljske šole, ki so pred kratkim izdali knjižico *Babica, povej mi* in iz nje predstavili nekaj starih iger in pesmi. **MUZ**

ŠK ZGODBARNICA V NOVEM ŠTUDIJSKEM LETU 2014/2015

Končno se je končalo dooolgooo deževno poletje. Končno se je pričelo novo študijsko leto. (Prva dva stavka zanesljivo ne bi zapisal marsikateri osnovnošolec ali srednješolec). A mi smo bili zelo veseli, da smo se v oktobru spet sestali. Pod 'mi' razumem »sošolce in sošolke« Študijskega krožka Zgodbarnica, ki se enkrat mesečno zberemo v prostorih Knjižnice Kozina. Skupaj z mentorico Patricijo Dodič smo si takoj zastavili vsebinski načrt srečanj. Naše osnovno »delo« je pisanje zgodb. Raznoraznih zgodb. O dogodkih in dogodivščinah, ki so se zgodile nam, tukaj in zdaj, v preteklosti, v prihodnosti; v naši družini; nekomu v naši vasi ali kje drugje; ki so se zgodile našim prednikom; ali pisanje zgodb, ki z ustnim izročilom prehajajo iz roda v rod. Da so nekateri sposobni zgodbo napisati tudi v narečju ali celo v verzih, je očitno v zadnji skripti Zgodbarnice, ki je izšla ob zaključku lanskega študijskega leta. Po zgodbe se bomo odpravili tudi na teren in poklepetali z ljudmi. V našo sredino bomo to študijsko leto povabili razne goste, ki delujejo na literarnem ali drugem področju. Ali enostavno odšli na 'pohod' in spoznali nove kraje. In če bi nas na tak dan, ko bi morali iti na 'pohod' zafrknilo slabo vreme, imamo že rezervni načrt. Takrat ostanemo v knjižnici. In beremo ali si pripovedujemo zgodbe. Kar bomo storili tudi na gostovanju pri nekaterih društvih pri nas in v zamejstvu in seveda na dveh prireditvah, saj bomo tokrat zaključno prireditev malce 'razmrvili' na dva dela. Zgleda naporno? Niti ne, saj smo, kot pravi naša mentorica: »Prečudovit skupek prečudovitih ljudi, ki se radi družijo in drugače preživijo svoj prosti čas«. Seveda je ne bomo razočarali in bomo še naprej razigrani, klepetavi, radovedni, spet klepetavi, pripovedovalni in še veliko podobnega – a vmes bomo ves čas pridni zapisovalci zgodb.

Irena ŠtembergeR

Zgodbarnica 2013/2014

Zbrala, uredila in lektorirala: Patricija Dodič
(Knjižnica Kozina, Kosovelova knjižnica Sežana)

Oblikovanje in prelom: Tomaž Mahkovic

Printanje: Občina Hrpelje-Kozina

Hrpelje-Kozina, april/maj 2015

